

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

İSTANBUL TASARIM BİENALİ: BİR MANİFESTO OLARAK BİENAL

DOKTORA TEZİ

Şölen KÖSEOĞLU

HAZİRAN 2019
TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

İSTANBUL TASARIM BİENALİ: BİR MANİFESTO OLARAK BİENAL

Şölen KÖSEOĞLU

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“DOKTOR (MİMARLIK)”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 21.05.2019
Tezin Savunma Tarihi : 17.06.2019**

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Asu BEŞGEN

Trabzon 2019

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Mimarlık Anabilim Dalında

Şölen KÖSEOĞLU Tarafından Hazırlanan

İSTANBUL TASARIM BİENALİ: BİR MANİFESTO OLARAK BİENAL

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 28 /05/2019 gün ve 1806 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Asu BEŞGEN

Üye : Prof. Dr. Ahmet Melih ÖKSÜZ

Üye : Prof. Dr. Burak ASİLİSKENDER

Üye : Doç. Dr. Tülay ZORLU

Üye : Doç. Dr. Levent ŞENTÜRK

.....

.....

.....

.....

.....

Prof. Dr. Asim KADIOĞLU

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimin ilk yılından itibaren beni hep destekleyen ve bana cesaret veren, iki tezimi yazarken de odasını işgal ettiğim, değerli danışmanım Asu Beşgen'e; tezimle ilgili yapıcı eleştirileri ve yönlendirmeleri için, tez izleme jürimde yer alan Ahmet Melih Öksüz ve Tülay Zorlu'ya; savunma jürimde yer alan Levent Şentürk ve Burak Asiliskender'e teşekkür ederim. Yeterlilik sınavımda tezin ilk fikirlerini tartışan Güven Arif Sargın ve Ayhan Usta'ya; toplumsal cinsiyet alanındaki dersleri, birlikte yürüttüğümüz araştırma ve tezimle ilgili önerileri için Nezahat Altuntaş'a teşekkür ederim.

Tezde kullandığım yöntemi ve bilgisayar programını, Aytu Çakıcı'dan, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nda gerçekleştirilen eğitimle öğrendim. Bunun için Aytu Çakıcı'ya, vakfa ve vakfi kuran Aslı Davaz, Füsun Akatlı, Füsun Ertuğ-Yaraş, Jale Baysal ile Şirin Tekeli'ye çok teşekkür ederim. İKSV'den Esra Çankaya, Deniz Ova ve özellikle Bulgu Öztürk'e yardımları için teşekkür ederim.

Tezi yazdığım süreçte yaşadığım en unutulmaz deneyim, bu tezdeki konuların küçük bir kısmını, bir dönem boyunca, Stockholm'de araştırmacılar ve öğrenciler ile tartışmak oldu. Dersimi alan, dünyanın pek çok ülkesinden öğrenci arkadaşlarıma, imkanlarını kullanmama izin veren KTH'a ve ArkDes kütüphanesine çok teşekkür ederim. KTH'tan Helena Mattsson'a; Claes Sörstedt'e; Sepideh Karami, Frida Rosenberg ve Helen Runting'e; Critical Studies ve FATALE üyeleri: Katja Grillner, Hélène Frichot, Brady Burroughs ve en çok da Meike Schalk'a; ayrıca Georgi Olentşenko'ya teşekkür ederim. Tez konumuyla ilgili yazdıklarını okuyup benimle tartışan Christina Pech ve Alejandra Navarrete Llopis'e yorumlarıyla bana cesaret verdikleri için teşekkür ederim. Alejandra'ya, küratörlüğünü yaptığı Oslo Mimarlık Trienali ile ilgili sorularımı yanıtladığı için de teşekkür ederim.

Son olarak, eşim Şafak Henden'e beni hep desteklediği için; sevgili annem Öğretmen Yadigar Köseoğlu, babam Öğretmen Mustafa Köseoğlu ve ablam Sare Ekin Köseoğlu'na bana hep ilham ve cesaret verdikleri için çok teşekkür ederim.

Şölen KÖSEOĞLU
Trabzon, 2019

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “İstanbul Tasarım Bienali: Bir Manifesto Olarak Bienal” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Asu BEŞGEN’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 17/06/2019

Şölen KÖSEOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş: Sorular	1
1.2. Problemin Belirlenmesi ve Varsayımlar	6
1.3. Çalışmanın Önemi, Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Özgün Değeri.....	8
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR-I.....	19
2.1. Mimarlar ve Sergiler, Mimarlığı Sergilemek, Bienaller, Trienaller.....	19
2.2. İstanbul Tasarım Bienali	39
2.2.1. Birinci İstanbul Tasarım Bienali: Kusurluluk	68
2.2.2. İkinci İstanbul Tasarım Bienali: Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil.....	70
2.2.3. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali: Biz İnsan Mıyız?	73
2.2.4. Dördüncü İstanbul Tasarım Bienali: Okullar Okulu	76
2.2.5. İstanbul Kültür Sanat Vakfı.....	78
2.2.6. İstanbul Tasarım Bienaline Eleştiriler	84
2.3. Bölüm Sonucu	90
3. YAPILAN ÇALIŞMALAR-II	94
3.1. Frekans Analizi.....	94
3.2. Kod Sisteminin Oluşturulması ve Kodlama	109
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	118
4.1. Bulgular	118
4.1.1. Analiz Sonuçları	119
4.1.2. Bienalin Kavram Haritası	122
4.1.3. Bienalin Yıllar İçindeki Değişimi	170
4.1.4. Kodlar ve Kavramlar Üzerinden Tartışmalar	175
4.2. Tartışma.....	192

5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	200
6.	KAYNAKLAR.....	216
7.	EKLER.....	225

ÖZGEÇMİŞ

Doktora Tezi

ÖZET

İSTANBUL TASARIM BİENALİ: BİR MANİFESTO OLARAK BİENAL

Şölen KÖSEOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Asu BEŞGEN
2019, 224 Sayfa, 77 Sayfa Ek

Bienaller, tarih boyunca hem global hem de yerel paradigmalardaki dönüşümlerin tasarım alanını şekillendirme biçimlerine tanıklık etmiştir. Benzer şekilde, İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından iki yılda bir düzenlenen, İstanbul Tasarım Bienali'nin 2010-2018 yılları arasında, tasarım alanını şekillendiren sosyal, ekonomik ve politik etkilerin saptanabilmesi için önemli bir tarihsel belge niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışma, İstanbul Tasarım Bienali'ni konu edinmiştir. Çalışmayı gerekli kılan araştırma sorusu şudur: Bienal, hangi konularda, hangi amaçlarla söylemler üretmiştir?

Çalışma kapsamında, bienalin sergi kataloglarından seçilen metinler aracılığıyla, dört yıldan 300 proje ve küratörlerin tema metinleri analiz edilmiştir. Bilgisayar ortamında gerçekleştirilen bu analizde, içerik analizi yöntemi ve MAXQDA programı kullanılmıştır. Analiz sonucunda, bienalin katılımcı bir biçimde alternatifler üretmeyi, öneriler sunmayı, deneyler yapmayı amaçladığı görülmüştür. Bienal, tasarım alanının kendisinden çok tasarım ile ilişkili konuları ele almıştır; onları şekillendiren politik ve ekonomik gerekçeleri vurgulamıştır. Bu konuları ele alırken, gündelik hayat ve gelecekle ilgilenmiş, olasılıklardan çok olanaklara odaklanmıştır. Etkinlik, bugün dünyanın karşı karşıya kaldığı çevresel ve sosyal problemlerde tasarımın ve insanın rolünü konu edinmiştir. Son olarak bienal, tespit ettiği problemlere ilişkin güncel ve gelecekle ilgili söylemler üretme çabası nedeniyle bir manifestolar bütünü olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Tasarım Bienali, Tasarım, Bienal, Mimarlık, Sergiler, Mimari Tasarım, Kent, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İKSV, İçerik Analizi, MAXQDA.

PhD. Thesis

SUMMARY

ISTANBUL DESIGN BIENNIAL: THE BIENNIAL AS A MANIFESTO

Şölen KÖSEOĞLU

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Graduate Program
Supervisor: Prof. Dr. Asu BEŞGEN
2019, 224 Pages, 77 Pages Appendix

Throughout history, biennials have witnessed the ways that the transformations in both global and local paradigms shape the design field. Similarly, it is believed that Istanbul Design Biennial organized by the Istanbul Foundation for Culture and Arts is an important historical document in order to determine the effects of social, economic and political developments that shape the era in the field of design between 2010-2018. Thus, the subject of this study is the Istanbul Design Biennial. The research question that necessitates the study is as follows: On what subjects and for what purposes did the biennial produce discourses?

Within the scope of this study, 300 projects and theme texts of curators from four years were analyzed through selected texts from exhibition catalogs of the biennial. In this analysis performed on the computer, the content analysis method and MAXQDA program were used. As a result of the analysis, it was seen that the biennial aims to produce alternatives in a participatory manner, to offer suggestions and to conduct experiments. The biennial dealt with design-related issues rather than the field of design itself; emphasizing the political and economic reasons that shaped them. In dealing with these issues, it was interested in everyday life and the future while focusing on opportunities rather than possibilities. The event focused on the role of design and human, in environmental and social problems the world facing today. Lastly, the biennial can be considered as a set of manifestos due to its efforts to produce contemporary and future related discourses on the problems it identifies..

Key Words: Istanbul Design Biennial, Design, Biennial, Architecture, Exhibitions, Architectural Design, Urban, Istanbul Foundation for Culture and Arts, IKSIV, Content Analysis, MAXQDA.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.	2018 Londra Mimarlık Festivali 3
Şekil 2.	Mimarlığı sergilemek: Sarmiento Evi 21
Şekil 3.	Philips Pavyonu, Dünya Fuarı Expo, 1958, Brüksel..... 23
Şekil 4.	Katalog kapağı ve içindekiler sayfasının ilki 25
Şekil 5.	Sergiden görüntü, Villa Savoye'un maketi 25
Şekil 6.	La Presenza Del Passato sergisi Strada Novissima afişi 27
Şekil 7.	IBM Pavyonu ve Ovoid Tiyatrosu, 1964-1965 31
Şekil 8.	Kisho Kurokawa'nın tasarladığı Takara Pavyonu ve Festival Plaza'nın inşaatı önünde tasarımcısı Kenzo Tange, Osaka Expo 1970 31
Şekil 9.	1959 Kitchen Debate, Richard Nixon ve Nikita Kruşçev 32
Şekil 10.	1968 XIV Milano Trienali açılışında Giancarlo De Carlo (ortada) ve öğrenciler..... 33
Şekil 11.	1968 Modellen: En modell för ett kvalitativt samhälle..... 33
Şekil 12.	Kusurluluk, Musibet ve Adhokrazi 52
Şekil 13.	1. İstanbul Tasarım Bienali Program Kitapçığı..... 53
Şekil 14.	New City Reader Mimarlık, Tasarım, Kamusal Alan ve Kent Gazetesi, sayı 8 “Mimarlık”, 20.12.2012 53
Şekil 15.	New City Reader İstanbul sokaklarında..... 54
Şekil 16.	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil..... 55
Şekil 17.	2. İstanbul Tasarım Bienali Rehber ve Program Kitapçığı 55
Şekil 18.	Biz İnsan Mıyız?, Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali Rehberi ve Are We Human? Notes on an Archaeology of Design 57
Şekil 19.	Superhumanity: Design of the Self 58
Şekil 20.	Superhumanity: Post-Labor, Psychopathology, Plasticity 59
Şekil 21.	“Konut”, “Sağlık”, “Müzik”, “Sivil Örgütlenmeler” başlıklı “Türkiye Tasarım Kronolojisi Deneme” kitapçıkları 60
Şekil 22.	Okullar Okulu Ajanda 61
Şekil 23.	Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları..... 62
Şekil 24.	Uzun, Kocaman, Çok! 62
Şekil 25.	İKSV 2016 Faaliyet raporunun 34. sayfası 64
Şekil 26.	İstanbul Tasarım Bienali ana internet sitesi 64
Şekil 27.	Birinci İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi..... 70

Şekil 28.	İkinci İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi.....	72
Şekil 29.	3. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi	75
Şekil 30.	Dördüncü İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi.....	78
Şekil 31.	Mengü Ertel Tarafından Tasarlanan 1973 İstanbul Festivali Afişi.....	79
Şekil 32.	1. İstanbul Tasarım Bienali: “Kusurluluk: Musibet ve Adhokrasi” metinlerinin frekans analizi (dışarıda tutulan kelimeler çıkarılmadan önce).....	95
Şekil 33.	1. İstanbul Tasarım Bienali: “Kusurluluk: Musibet + Adhokrasi” metinlerinin frekans analizi.....	96
Şekil 34.	“Tasarım” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	97
Şekil 35.	“Yeni” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı.....	98
Şekil 36.	“Açık” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı.....	98
Şekil 37.	“Kentsel” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	99
Şekil 38.	2. İstanbul Tasarım Bienali: “Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil” metinlerinin frekans analizi.....	100
Şekil 39.	“Manifesto” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	101
Şekil 40.	“Tasarım” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	101
Şekil 41.	“Sosyal” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı.....	102
Şekil 42.	3. İstanbul Tasarım Bienali: “Biz İnsan Mıyız?” metinlerinin frekans analizi	103
Şekil 43.	“Tasarım” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	103
Şekil 44.	“İnsan” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı.....	104
Şekil 45.	4. İstanbul Tasarım Bienali: “Okullar Okulu” metinlerinin frekans analizi	105
Şekil 46.	“Tasarım” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	106
Şekil 47.	“Okulu” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı	106
Şekil 48.	Dört bienale ait tüm metinlerin toplamının frekans analizi.....	107
Şekil 49.	Analiz için kullanılan MAXQDA programından bir görüntü	120
Şekil 50.	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Kusurluluk: Musibet + Adhokrasi metinlerinin kod bulutu	123
Şekil 51.	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Kusurluluk: Musibet + Adhokrasi kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri.....	124
Şekil 52.	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Öne çıkan 15 kod ile tek vaka modeli.....	125
Şekil 53.	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Bütün kodlar ile tek vaka modeli.....	127
Şekil 54.	1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet + Adhokrasi Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar.....	129

Şekil 55.	1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet + Adhokrasi Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama	131
Şekil 56.	1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet + Adhokrasi Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı	133
Şekil 57.	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil metinlerinin kod bulutu	135
Şekil 58.	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri.....	136
Şekil 59.	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 15 Kod ile Tek Vaka Modeli	137
Şekil 60.	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Bütün kodlar ile tek vaka modeli.....	138
Şekil 61.	2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar.....	141
Şekil 62.	2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama	143
Şekil 63.	2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı	145
Şekil 64.	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Biz İnsan Mıyız? metinlerinin kod bulutu.....	146
Şekil 65.	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Biz İnsan Mıyız? kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri	147
Şekil 66.	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 15 Kod ile Tek Vaka Modeli	150
Şekil 67.	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Bütün kodlar ile tek vaka modeli.....	151
Şekil 68.	3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar.....	153
Şekil 69.	3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama	154
Şekil 70.	3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı, belgenin 1. sayfasından 35. sayfasına kod satırı	156
Şekil 71.	3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı, belgenin 36. sayfasından 70. sayfasına kod satırı	157
Şekil 72.	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Okullar Okulu metinlerinin kod bulutu.....	158
Şekil 73.	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Okullar Okulu kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri.....	159
Şekil 74.	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 15 Kod ile Tek Vaka Modeli	160
Şekil 75.	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Bütün kodlar ile tek vaka modeli.....	161
Şekil 76.	4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar.....	163

Şekil 77.	4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama	165
Şekil 78.	4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı.....	167
Şekil 79.	2012, 2014, 2016 ve 2018’deki dört bienalin metinlerinin kod bulutu.....	168
Şekil 80.	2012, 2014, 2016 ve 2018’deki dört bienalin kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri.....	169
Şekil 81.	Ana başlıklardaki kodların 2012, 2014, 2016 ve 2018’deki dört bienalin metinlerine dağılımı	170
Şekil 82.	İki Vaka Modeli: 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 ve 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	172
Şekil 83.	İki Vaka Modeli: 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 ve 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	173
Şekil 84.	İki Vaka Modeli: 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 ve 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018	174
Şekil 85.	Disiplinler ana başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli	177
Şekil 86.	Tüm Bienaller Disiplinler Başlığı İçin Kod Matris Tarayıcısı.....	179
Şekil 87.	Tasarım başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli	181
Şekil 88.	İnsan ana başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli	184
Şekil 89.	Kod Birlikte Oluşturma Modeli: “İnsan – Çevre” ve “İnsan”	187
Şekil 90.	Kod Birlikte Oluşturma Modeli: “İnsan” ve “Tasarım”	189
Şekil 91.	Disiplinler başlığı altındaki tüm kodların kod haritası.....	191
Şekil 92.	“Haritadan Belli” (Colomina ve Wigley 2016a).	197

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Düşüşteki ve yükselen paradigmalara ilişkin temel dönüşümler	12
Tablo 2. İçerik analizi yönteminin aşamaları	13
Tablo 3. İçerik analizi yönteminin adımları	14
Tablo 4. Berelson'a göre analiz kategorileri	15
Tablo 5. Çalışmanın yöntemi.....	15
Tablo 6. Çalışmanın aşamaları	16
Tablo 7. Çalışmanın kurgusu.....	18
Tablo 8. Tasarım ve Mimarlık Bienal, Trienal ve festivallerinden örnekler	35
Tablo 9. Bienal Ön Etkinlikleri: isimler, afişler, tarihler, mekanlar, konuşmacılar	41
Tablo 10. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, afişler, temalar, tarihler, küratörler	46
Tablo 11. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, ilk kavramlar, sergi mekanları	47
Tablo 12. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, ziyaretçiler, ücretler	48
Tablo 13. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, küratör (yel ekipler), meslekleri/ çalışma alanları/kurumları	48
Tablo 14. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, basılı yayınlar	50
Tablo 15. İstanbul Tasarım Bienali: gerçekleştirilen etkinlikler	66
Tablo 16. 4. İstanbul Tasarım Bienali çağrı metninde ve sergide yer alan farklı başlıklar	77
Tablo 17. İstanbul Tasarım Bienali: Danışma kurulları	81
Tablo 18. İstanbul Tasarım Bienali: İKSV yönetim kurulunda yer alan isimler.....	82
Tablo 19. İstanbul Tasarım Bienali: projelerin sayıları	90
Tablo 20. İlk kod sistemi	109
Tablo 21. İlk ve son kod sistemi: Başlıklar	112
Tablo 22. Son kod sistemi: Başlıklar ve kodlar	112
Tablo 23. Son kod sistemi: Ana başlıklar ve ilk alt başlıklar	113
Tablo 24. İkinci kod sistemi: Ana başlıklar, tüm alt başlıklar ve kod sayıları	114
Tablo 25. Disiplinler ana başlığı ve tüm alt başlıkları.....	175
Tablo 26. Bienalin amacı, ana başlıklar ve alt başlıklara kodların dağılımı	186
Tablo 27. Bienalin en önemli kodları	195

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş: Sorular

*“Neredeyse her zaman, yaptığımız her şey tasarımdır,
çünkü tasarım tüm insan faaliyetinin temelidir.”*
Victor Papanek, 1974

“İnsan tasarlayan hayvandır.”
Beatriz Colomina ve Mark Wigley, 2015

Her araştırma, bir problem alanı bulmayı, onu tanımlamayı, analiz etmeyi ve gerekli yöntemlerle çözümler bulmayı gerektiren bir süreç izler. Bu bağlamda, bir araştırmaya başlamak; araştırma evrenini merak etme, evrende boşlukları fark etme, evreni sorgulama, evrene soru sorma, çözüm önerileri geliştirme, yöntem oluşturma adımlarıyla kurulum; analizlere dayalı sentezler önerir; özgün sonuçlara varmayı hedefler; eleştirel tartışmalarla kendinden sonraki ilgili araştırmalara ışık tutar.

Bu bağlamda, okumakta olduğunuz çalışmanın giriş bölümü; problem alanı kapsamında sorular sorarak düşünme, merak etme/ettirme, varsayımlara zemin oluşturma ve böylece okuyucuyu konu ile tanıştırma formunda kurgulanmıştır.

Çalışmanın konusu, İstanbul Tasarım Bienali: bir manifesto olarak bienaldir.

Bu aşamada, konunun belirlenmesinin gerekçesini oluşturan probleme dayalı, kuramsal ve kurumsal temeli netleştirmekte ve tartışılması gereken sorulara vurgu yapmakta yarar görülmektedir.

Çalışmanın ilk anahtar sözcüğü olan “tasarım”; sadece insana özgü olan önemli bir nitelik olarak tanımlanabilir. Tasarım; insanın kendi türünü tanımlamada kullandığı en önemli araçtır. Bu bağlamda, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğin tasarladığı aletler olduğu söylenegelmiştir. Benzer şekilde, insanlık tarihinin diğer dönüm noktaları da insanın sanat eserleri ve soyut düşünme becerisi geliştirdiği, bin yıllar önceye tarihlenen anlardır. O günlerle başlayan sanat ve tasarım tarihinin bugünkü durumuna yakından bakmak araştırmacılar için özel bir önem taşır.

Tasarım ve sanat tarihi söz konusu olduğunda, tarih yazımı için en önemli etkinliklerden biri sergilerdir. Sergiler iki alan için de yeniliklerin, öncüllerin ve ezber bozan tartışmaların fitilini ateşleyen önemli araçlar olarak kullanılagelmiştir. Sergilemek,

aynı zamanda bir olguyu yeniden var etmek anlamına da gelir; sergilenen ürün ele alınma biçimiyle yeniden üretilir veya dönüştürülür. Buna ek olarak; “sergilemek” her zaman bir yönü tercih ederken diğerini dışarıda bırakan, taraf alan, destekleyerek veya karşı çıkararak bir irade belirten karakterine uygun olarak söylem üretmenin en önemli yöntemlerinden biri olmuştur. Yani tarih yazımında kendine yer bulan bu sergiler iki çeşit üretim gerçekleştirmeye yarar: Sergilenen sanat eseri veya tasarım ürününün sergi yoluyla yeniden var edilmesi ile ona eşlik eden söylem...

“Bienal” olarak adlandırılan sergiler ise özel bir sergi türünü tanımlar. Anlamı “iki yılda bir” olan kelimenin kullanımı zamanla o kadar yaygınlaşmıştır ki, kelimenin anlamı genişlemiştir ve iki yılda bir yapılıp yapılmamasından bağımsız olarak uluslararası sanat sergilerini ifade etmek için bienal kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Niemojewski, 2010 ve Morgner, 2014).

Tarihsel olarak tasarım ve mimarlık bienallerin ortaya çıkışı sanat bienallerinin ve dünya sergilerinin yöntemini benimseyerek gerçekleşmiştir. Tasarımcıların ve mimarların rolü ise tarihsel olarak endüstriyle kurdukları ilişki ölçüsünde bu iki alan (sanat ve endüstri) arasında gidip gelmiştir. Başlangıçta yeni bir akımı duyurmak amacıyla, bir grup avangardın veya bir ülkenin, ilgili alana ilişkin kendilerine özgü yaklaşımını başka bir kıtaya taşıyabilen bu sergiler, avangart sanatçıların sergileriyle aynı işlevi yerine getirirken kimi zamansa mimarlar dünya fuarlarının en göz alıcı sergilerini tasarlayıp ülkelerinin onlara yükledikleri misyonu yerine getirmişlerdir. Uluslararası etkinliklerde, ülkelerin “ulusal temsilcileri” (*national representation*) her zaman heyecanla tartışılan bir konudur. Bu noktada Jones (2016) “uluslararasıçılık” (*internationalism*) kavramının “*doppelgänger*”ının; “ulusalcılık” (*nationalism*) olduğunu tespit etmiştir. Sergiler, sergiledikleri ürünle alakalı oldukları kadar sosyal durum ve ekonomi ile de alakalıdır. Sergiler ayrıca Jones’un da belirttiği gibi oldukça politik konulardır. Sergilenen ürünle ilgilenirken o ürünü var eden, basitçe ifade etmek gerekirse onu o kaidenin üzerine yerleştiren koşulları gözden kaçırmamak gerekir. Bu vurgu şimdilik, bir başlangıç olarak düşünülebilir.

Sayısı her yıl artan ve dünyanın her kıtasına yayılan bugünün etkinliklerini etraflıca incelemek, kategorize etmek, hatta kimi zaman tek bir etkinliğin tüm sergilerini ziyaret etmek -ilgili serginin kapsamı ve tarihsel yolculuğu düşünüldüğünde- oldukça zordur. Örneğin Şekil 1, 2018 yılında gerçekleştirilen Londra Mimarlık Festivali’nde, şehre yayılmaktan çok şehri ele geçirdiği söylenebilecek olan sergi ürünlerinin Londra haritası

üzerinde işaretlenmesiyle oluşturulmuştur. Bu durum, literatürde bu etkinliklerin birden çoğunu inceleyen çalışmaları bulmanın zorluğunun nedenlerinden biri olabilir. Bu sayısal artış ve kapsamdaki genişleme, etkinliklerin tarihsel olarak bütüncül bir şekilde değerlendirilme ve farklı etkinlikler arasında ilişki kurabilme imkanlarını kısıtlamaktadır. Literatürdeki bu eksikliğin fark edilmesi bu çalışmanın kurgulanmasının ve sorularının oluşmasının ilk sebepleri arasındadır.

Şekil 1. 2018 Londra Mimarlık Festivali (The London Festival of Architecture, 2018).

Tanyeli (2010), son yıllarda bienallerin sayısının dünya çapında artmasına zıt olarak söylem üretiminin bu bienallerin atalarıyla kıyaslanamayacak düzeyde bir kuraklık döneminde olduğunu belirtir. Dahası uluslararası ve bölgesel sergilerin, bienallerin, festivallerin ve fuarların hepsi söylem üretme iddiasında da değildir. Bu noktada, dünyadaki sanat ve tasarım ürünlerini sergileyen etkinlikler arasında bir ayırım yapıldığı görülmektedir: Bir yanda sanat eserlerini ve tasarım ürünlerini “alıcısıyla” buluşturmayı yani ticari bir ilişki kurmayı amaçlayan sergiler, diğer yanda ise bir söylemin manifestosu olarak kurgulanan sergiler. Yukarıda bahsedilen uluslararası etkinliklerin yürütücülerinin hangi yönde ilerlemeyi amaçladıkları açıktır; bu karar organizasyonun ilk aşamalarından itibaren ortadadır; bu durumun izlenebileceği ilk adım “atanan” küratörlerdir.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV)¹ tarafından birincisi 2012 yılında düzenlenen İstanbul Tasarım Bienali, açılışını biri uygulama alanından, yerli ve yabancı iki mimar/küratörle yapmıştır; ikinci bienalde² ise bir sanat tarihçisi/küratör ile çalışmayı tercih etmiştir. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri mimarlık tarihçisi/kuramcı; Beatriz Colomina ve Mark Wigley, kendilerine yöneltilen bir soruya verdikleri cevapta; “güzel sandalyeler ve lambalar” sergilemediklerini söyleyerek bu bienalin ikinci grupta olduğunun altını çizmiştir. Röportajı yapan Bernstein'a (2016) göre, İstanbul Tasarım Bienali, “her zaman bir fuardan çok sempozyum” olmuştur. Benzer şekilde İstanbul Tasarım Bienali hakkında yabancı basında yer alan bir diğer yazı da;

“Kesin olan bir şey varsa, o da, bu bienalin bir 'fuar' gibi olmayacağıdır; hem Wigley hem de Colomina - ABD'deki kurumlarda mimarlık profesörleri, teorisyenleri, yazarları ve eleştirmenleri - kariyerleri boyunca mimarlık kuramı ve pedagojisinde derin bir etki ortaya koymuşlardır.” (Taylor-Foster, 2016).

cümleleriyle küratörlerin mesleki kimlikleri üzerinden bienale dair bir çıkarımda bulunulmuştur: Kesin olan bir şey varsa o da bu önemli kuramcıların “fuar” gibi bir bienal ortaya çıkarmayacakları. İki farklı yazıdaki dil birliği etkinliklerin nasıl algılandığına dair bir ipucu barındırmaktadır. Peki, dünyadaki tasarım etkinlikleri arasındaki bu ayrımı yapma ihtiyacını duyanlar sadece yazarlar mıdır?

Aynı yıl, 2016'da, ünlü *Wallpaper*'da bienal hakkında yayınlanan bir yazı; “etkinliğin, tasarımın ciddi olabileceğini vurguladığını” dile getirmiştir (Morris, 2016). Yazı Wigley'den alıntılanarak küratörün etkinliğin anlamı üzerine yaptığı bir değerlendirmeye devam etmektedir:

“Karamsarlığın ve felaketlerin varlığına rağmen, sergi iyimser bir deneyim; tasarımın bir kereliğine ciddi olabileceğini vurgulayan bir olasılıklar kutlaması. ‘Hayat zor olduğunda, işte o zaman tasarım hakkında konuşmalısınız; zengin hissettiğinizde ve rahat hissettiğinizde ve arkadaşlarınıza göstermek için yeni bir cezveye ihtiyaç duyduğunuzda değil.’”

Wigley'e göre tasarımın konusu arkadaşlarınıza göstereceğiniz şık bir obje sahibi olmanız değildir, hayatınızı zorlaştıran durumlar hakkında konuşmak önemlidir. Bu bakış

¹ Taz kapsamında, vakıftan bahsedilirken İKSV kısaltması kullanılacaktır.

² Bienal sözcüğü, paragraf /cümle içindeki anlamına göre, ağırlıklı olarak *İstanbul Tasarım Bienali*'ni ifade etmek için kullanılacaktır.

açısı Papanek'in (1974), "Tasarım 'yetişkinler için oyuncaklar' hazırlamayı kendine görev edindiği sürece var olmak için tüm nedenlerini kaybetmiş demektir." cümlesini hatırlatmaktadır. Papanek ve bu bienalin küratörlerinin düşünceleri arasındaki tek benzerlik bu değildir. Üçüncü bienalin teması, Papanek'in az önce değinilen kitabındaki gibi, insanın kendi kendini tasarladığını vurgular.

2016'da kapılarını kapatan 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri iki yıl sonra, 2018'in son aylarında 3. İstanbul Tasarım Bienali hakkında Stockholm'de bir sunum gerçekleştirmişlerdir. Sunumun açılışında Colomina;

"Normalde tasarım bienallerinin sanat bienallerinin aksine 'Biz İnsan Mıyız?' gibi büyük soruları olmaz. İnsanlar yeni bir sandalye tasarımı veya güzel bir lamba sunmanızı beklerler ve insanlığımız hakkında sorular sormazsınız. Biz bienalin -sanat bienallerinin hep üstlendiği (görev edindiği) soru sorabilme kapasitesini- mimarlık ve tasarım alanı için soru sorabilme kapasitesini talep ettik (*we claimed that for architecture and design*)" demiştir (Colomina ve Wigley, 2018).

Yine benzer şekilde 3. İstanbul Tasarım Bienali öncesinde, 2015'te İKSV'nin YouTube kanalında yayınlanan bir tanıtım videosunda Colomina sözlerine; "Tasarım aslında çağımızın felsefe sorusu haline geldi, bütün büyük filozoflar bu konuyla ilgileniyor. Tarihsel olarak durum bu değildi, Derrida tasarımdan bahsetmedi, Foucault mekandan bahsetti. Bu yeni bir durum, Bruno Latour, Peter Sloterdijk, Slovaj Zizek... Herkes bu konudan bahsediyor", diyerek başlamıştır ve bienali felsefi bağlamda ele aldıklarının söylemiştir (Colomina ve Wigley, 2015). Bu açıklamalarla, en azından üçüncü bienalde, bienalin kuramsal tartışmalar başlatmak için uygun bir zemin olarak görüldüğü çıkarılabilir: Colomina aynı konuşmada bienalden bahsederken, "tartışma ve düşünme platformu" demiştir. Böylelikle tasarım olgusunun en azından bu bienalde ticari bir kaygıyla değil sanat bienallerine yakın bir düzlemde ele alındığı söylenebilir.

Ayrıca bunlara ek olarak, Colomina'nın 2018'deki ilk alıntılanan konuşmasında bienalden bahsederken sadece tasarım kelimesini kullanmak yerine "mimarlık ve tasarım" demiş olması da önemlidir. Bienal küratörleri, direktörü ve İKSV yöneticileri etkinlikten bahsederken sık sık "tasarım" yerine "tasarım ve mimarlık alanı" vurgusu yaparlar, etkinliğin aktörlerini ise "tasarımcı ve mimarlar" olarak tanımlarlar. Son olarak aynı konuşma, sıklıkla yinelenen sanat ve tasarım çatışmasının da bir örneğidir, pek çok

kuramcı bienalleri bu konu bağlamında tartışır, tasarımla sanat arasındaki sınır muğlaklaşır veya yeniden tanımlanır.

Bu yaklaşımla, küratör tercihidenden yola çıkarak bienalin farklı yıllardaki durumu için bir öngöründe bulunulursa, uygulamacı bir mimarın uygulanmış mimari örnekler üzerinden bir bienal kurgulayacağı veya bir sanat tarihçi/küratörün bienal bağlamında sanat tarihiyle ilişki kurması beklendiği için atandığı düşünülebilir mi?

Bir başka düşünce ise; küratör tercihlerinin başka hangi anlamlara gelebileceği ile ilgilidir. Örneğin; dünyaca ünlü mimarlık tarihçisi/kuramcı iki küratör seçmek bienalin nasıl bir yaklaşımı olması istendiğine dair ipucu barındırabilirse, ilk bienalde yerli mimarların en ünlülerinden ve üretkenlerinden biriyle yabancı bir mimar/küratörü birlikte çalışmak üzere davet etmek, bienalin yerele mi global tartışmalara mı odaklanmak istediği sorusuna bir cevap sayılabilir mi?

İKSV'nin, dört bienal kapsamında bastığı ondan fazla kitap bulunmaktadır. Tüm bu metin üretimi bile tek başına sergilerin sadece bir gösteriden fazlası olmaya çalıştığını anlatabilir mi?

Tüm bu sorgulamalarla ulaşılabilecek sorular sonucunda bu tez, İstanbul Tasarım Bienali'ni konu edinmiştir. Tez, bienalin anlamını kavrayabilmek için bienal metinlerine bakmayı önermektedir. Bu kısa başlangıcın ardından, sıradaki bölüm; çalışma kapsamında problemin belirlenmesi ve probleme ilişkin kurgulanan varsayımlar ile çalışmanın önemini, amacını, kapsamını ve yöntemini detaylı bir biçimde açıklamayı hedeflemektedir.

1.2. Problemin Belirlenmesi ve Varsayımlar

“Bienal neden o zaman o kadar önemliydi, bugün neden bu kadar önemli ki? Bunun nedeni, bienalin o zamanın kültürünün ve atmosferinin bir ifadesi olmasıdır.”
Francesco Dal Co, 2010

Bir önceki bölümde, araştırma alanına yönelik gerçekleştirilen tartışmalar ve ortaya çıkan sorularla yüklü genel bir giriş yapılmıştır. Bu bölümde ve sonraki bölümlerde ise, problem, probleme ilişkin kurgulanan varsayımlar, çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve özgün değeri detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

Çalışmayı gerekli kılan temel araştırma sorusu şudur: Bienal, hangi konularda, hangi amaçlarla söylemler üretmiştir? Bu bağlamda, çalışmayı şekillendiren bu problemin ve

çalışmanın varsayımlarının detaylandırılmasına yönelik oluşturulan araştırma sorularından bazıları şunlardır:

- Bienal nedir?
- Bienalin önemi nedir?
- Bienalin amacı nedir?
- Bienalin hedefi nedir?
- Bienalin işlevi nedir?
- Bienalin dili nedir?
- Bienal neyi tartışır?
- Bienal nasıl tartışır?
- Bienal tartışmalarında hangi disiplinleri/araçları/yöntemleri/kavramları kullanır?
- Bienal neden vardır?
- Bienal nerede yapılır?
- Bienal ne zaman yapılır?
- Bienali kim yapar?
- Bienal kimler için yapılır?
- Bienaller ile manifestolar arasında herhangi bir benzerlik var mıdır?

Varsayımlar:

- Bienal, belirlenen konu bağlamında bir paylaşım ve tartışma ortamıdır.
- Bienal, var olduğu zamana özgü, özgün bakış açıları önerir.
- Bienal, güncel konularda tartışmalar başlatmak ister.
- Bienal, göz ardı edildiği düşünülen konuları gündeme getirir, bu konulara dikkat çeker, bu konuları işaret eder.
- Bienal, tasarıma yönelik problemleri tanımlar, çözüm önerileri örnekler.
- Bienal, kamuoyu oluşturmayı amaçlar: Onay veya itiraz üretme mekanizması olarak görülür.
- Bienal, sergiler: iki ve üç boyutlu tasarımları ve destekleyici metinleri araç olarak kullanır.
- Bienalin ele aldığı konular, hangi kavramlarla tartıştığı katalog metinlerinin içeriklerinin analiz edilmesiyle tespit edilebilir.

- Bienal, kentsel tasarım (çevre, şehir ve bölge planlama), mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, grafik tasarım, moda ve tekstil tasarımı ile yeni medya tasarımı disiplinlerine odaklanır.
- Bienal, ilgili disiplinler içinden altı küratörün dördünün mimar olması nedeniyle en çok mimarlık disiplinine odaklanır.
- Bienalde, yerli küratörler yereldeki tartışmalara, yabancı küratörler daha çok global tartışmalara odaklanır.
- Bienal, küratörlerin kendi düşüncelerini ifade etme aracı olması nedeniyle manifestolara benzetilebilir.

1.3. Çalışmanın Önemi, Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Özgün Değeri

*“Tasarım dünyasının artık bir dışı yok.
Tasarım, dünya hâline geldi.
Tasarım, dünyadan daha büyük.”*
Beatriz Colomina ve Mark Wigley, 2016a

İstanbul Tasarım Bienali'yle ilgili ilk düşünceler, 2012 yılındaki ilk bienalin ziyaret edilmesi ve bienal kataloglarının temin edilerek okunmasıyla oluşmaya başlamıştır. Bu doğrultuda sonraki yıllarda Türkiye'deki ve dünyanın diğer ülkelerindeki bienaller mercek altına alınmıştır. 2016 yılında Venedik Mimarlık Bienali başta olmak üzere Avrupa'daki çeşitli etkinlikler ziyaret edilmiştir.

Bu aşamada genel olarak sergiler konusunun ve bienalin hangi bağlamda ele alınabileceği ile ilgili birçok seçenek ortaya çıkmaktadır. Genel olarak tasarım, özel olarak da mimarlık alanının kültürel üretimi içinde İstanbul Tasarım Bienali'nin söylemlerinin incelenmesi birçok farklı bağlamda ele alınabilecek bir konudur. Bu belirsizliği ortadan kaldırmak amacıyla, bir sonraki bölüm, çalışmanın izleyeceği yol haritasını ortaya koymayı amaçlar; çalışmayı günümüzde gerçekleştiriyor olmanın nasıl bir önem taşıdığı, çalışmanın neyi amaçladığı, kapsamı ve sınırlılıkları ile kendine özgü yöntemini açıklar.

- Çalışmanın Önemi

Bu çalışmaya göre İstanbul Tasarım Bienali, Türkiye'nin yakın dönem tasarım tarihine bakabilmeyi, tasarım alanının hangi bağlamlarda şekillendiğinin ve nasıl tartışıldığının anlaşılabilmesini mümkün kılacak önemli bir fırsattır. İlk bienalin hazırlık aşaması da göz önünde bulundurulduğunda, bienal kapsamında gerçekleştirilen

tartışmaların, Türkiye’den ve dünyadan alanın önemli kuramcılarının ve profesyonellerinin 2010-2018 yılları arasındaki güncel tartışmalara ilişkin değerli katkılarının gündeme getirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle etkinlik metinlerinin 2010-2018 yılları arasında yerel ve uluslararası paradigma değişimlerinin tasarım alanına etkilerinin gözlemlenebilmesi için de pek çok veri sağlayacağı düşünülmektedir.

İstanbul Tasarım Bienali, tasarım ve insan ilişkisini sorgulayan, bugün insanlığın karşılaştığı problemler kapsamında işbirliği içinde deneyler yapmayı öneren önemli bir etkinliktir. Tüm bu nedenlerle, etkinliğe ait metinlerin analizi önemli fırsatlar barındırmaktadır. Literatürde bu bienal kapsamında üretilen söylemleri bütüncül olarak analiz eden bir çalışma bulunmadığı gibi, akademik alandaki sınırlı üretim de çoğunlukla tek bir bienali betimleyen, tanıtıcı yazılardan oluşmaktadır.

Genel olarak mimarlık veya tasarım alanının tarihsel ele alınışında -en azından sanat tarihi ile kıyaslandığında- sergilerin üzerinde yeterince durulmadığı, literatürde bu alandaki yazıların çok yeni ve sınırlı olduğu görülmüştür. Colomina, bu konunun şaşırtıcı biçimde göz ardı edildiğini, ihmal edildiğini düşünür (Colomina, 2014a).

- Çalışmanın Amacı

Bu çalışmayla ulaşılmak istenen amaç, bienalin, hangi konularda, hangi amaçlarla söylemler ürettiğinin tespit edilmesidir. Bu amaca ulaşmak için\ bienalin katalog kitaplarından seçilen metinler, içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Bu doğrultuda çalışmanın hedefleri aşağıda sıralanmıştır.

- Bienalin tasarım alanının hangi alt alanlarında yoğunlaşan söylemler ürettiğinin tespit edilmesi,
- Bienalin her yıla özel olarak ve genel olarak belirlediği mesajın anlaşılabilmesi,
- Hangi kavramların, alt temaların öne çıktığının fark edilebilmesi,
- Bienalin neyi başarmayı amaçladığına dair fikir yürütülebilmesi,
- Bienalin geleneksel sergilerin yöntemlerini benimseyip benimsemediğinin ve sergilenen projelerin tüm temsil araçlarının araştırılması. Örneğin iki boyutlu ve üç boyutlu anlatımların kullanılmasının, çizim-model ikililiğinin devam edip etmediğinin görülmesi; eğer yeni araçlar kullanılıyorsa bunların neler olduğunun belirlenmesi,
- Bienal küratörlerinin disiplin, ülke, cinsiyet gibi özelliklerinin dağılımının incelenmesi.

- Çalışmanın Kapsamı

Tasarım ve mimarlık sergileri okullarda, müzelerde, galerilerde veya bienallerde gerçekleştirilebilen, sergi tasarım teknikleri gelenekselden -duvara çivi çakmak- teknolojik olana farklılaşabilen, temsilin sınırlarını zorlayan veya 1/1 ölçekte kapalı veya açık alanlarda yerleştirmeler olarak kurgulanabilen bir çeşitlilikte izleyicisiyle buluşur. Bu sergilerde sergilenen projelerin kendisi veya bir bina da bir manifesto olabilir. Sergideki tüm çalışmaların ait olduğu, örneklediği bütünlüklü söylem üretimi, asıl amaç da olabilir. Tüm bunlar düşünüldüğünde, serginin kendisinin nasıl sunulduğuna ek olarak, sergiye eşlik eden fakat kimi zaman hangisinin araç hangisinin amaç olduğunu bilemeyeceğimiz ölçüde sergiden rol çalan metin üretimleri de söz konusudur.

İstanbul Tasarım Bienali, önce temanın belirlendiği, ardından temaya uygun ürünlerin seçilerek sergilendiği, yani söylemin öncül olduğu bir kurguyla oluşturulagelmiştir. Bu kurguya hizmet edecek şekilde sergilere ek olarak birçok metin üretilmiş ve paylaşılmıştır. Bienalin seyirciyle ilk kez buluştuğu yıl olan 2012 öncesinde, hazırlık aşamasından itibaren bienalin resmi sitesinde ve sosyal medya hesaplarında birçok basın duyurusu, açıklama, görsel, afiş ve ilan yayınlanmıştır (Basın duyuruları için Bakınız Ek 1). Bunlara ek olarak her yıl bienal direktörü ve küratörleri tarafından bienal öncesinde, sırasında ve sonrasında toplantılar düzenlenmiş, açıklamalar yapılmış, röportajlar verilmiştir. Sadece İKSV'nin resmi YouTube kanalındaki "İstanbul Tasarım Bienali" oynatma listesinde bile 246 adet video bulunmaktadır (YouTube, 2019). Bu görsel ve yazılı materyallerin hepsi etkinlik adına söylem üretmenin araçlarıdır. Bu nedenle çeşitli yöntemlerle analiz edilmeleri yapılabilecek araştırmalara veri sağlayabilir.

Bu çalışmaya göre, bienalin temasını, amacını, katılımcılarını, etkinliklerin detaylarını açıklayan tüm bu tanıtıcı materyalin merkezinde bienal katalogları bulunmaktadır. Bienal izleyicisiyle buluşmadan önce basılıp hazırlanan ve genellikle ana sergi mekanlarında satışa sunulan bu kataloglar, bienalin meraklısına sergi salonları dışında da kendini anlatmaya devam etmesinin en önemli aracı olmaktadır. Mimarlık ve tasarım sergilerinin fiziksel şartları ve efemeral³ karakterleri düşünüldüğünde, tarihte sergi

³ *Efemera* kelimesi İngilizce'de (*ephemera*) kısa ömürlü şeyleri ifade etmek için kullanılır. Ayrıca ikinci bir anlamı daha vardır: kelime, kısa süreli kullanım için tasarlanmış objeleri de tanımlar. Arşivciler ve koleksiyonerler için önem taşıyan çizgi roman, broşür, davetiye, bilet, kartpostal gibi basılmış tasarım ürünleri bu türe girer. Türkçe'de efemera kelimesi bu anlamla kullanılır. Bu tezde kullanılan anlamıyla *efemera*, İngilizce mimarlık literatüründe sıklıkla karşılaşıldığı gibi, kısa süre kullanılmak için inşa edilen, sonra sökülen geçici yapıları ifade eder. Örneğin Aldo Rossi'nin *Teatro Del Mondo*'su en ünlü efemera yapılarıdır.

kapanışına kadar bile dayanamayan mimari maketler barındıran sergi örnekleri vardır. Bu katalogların yüz yıl sonra bile etkinliğin söylemini yani mesajını iletmeye devam ediyor olmaları onları bu çalışma kapsamında serginin kendisi kadar önemli kılmaktadır.

İstanbul Tasarım Bienali'nin her bienalde kendini tekrar eden sabit bir görsel kimliği yoktur, aksine, bilinçli bir tercihle her bienalin dili birbirinden farklı olacak şekilde kurgulanır. Bu çeşitlilik çok önemsenen bir çoğulculuk düşüncesinden ileri gelir, örneğin üçüncü bienal beş farklı tasarımcının elinden çıkan çok farklı grafiklerle hazırlanmıştır. Görsel kimlik konusundaki bu tavır, bienaller kapsamında basılan yayınlarda da kendini göstermektedir. Bir yıl sadece tek bir kitap basılırken, diğer yıl üç veya dört kitap/kitapçık, ek olarak bir de gazete yayınlandığı görülebilmektedir. Sonraki bölümlerde açıklanacak bu kaynakların içeriği de yıldan yıla değişiklik göstermektedir. Her kitapta mutlaka yer alan, tema/çağrı metinleri ve proje açıklamalarına ek olarak kimi seneler onlarca makale de kitaplarda kendilerine yer bulabilmiştir. Bu zenginlik kendini her yıl tekrar eden bir kuralın bulunmaması demektir, bu nedenle bu aşamada tüm bienallerin eşit şekilde değerlendirilebilmesi için bir tercih yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Giriş bölümünde değinildiği gibi bienal, önce temanın açıklanması sonra da projelerin seçilmesiyle kurgulanır. Kitaplarda yer alan tüm metinler, oluşturulan söylemi temellendirmek veya desteklemek için oradadır. Hem kitaplarda hem de diğer basılı ve sanal ortamlarda paylaşılan metin yoğunluğu içinde asıl amacın sergiler olduğu unutulmamalıdır. Tüm bu nedenlerle, çalışma 2012-2018 yılları arasında dört defa düzenlenen İstanbul Tasarım Bienali katalog kitaplarında yer alan küratör metinleri ile proje açıklamalarının birlikte analiz edilmesini kapsar. Bahsedilen diğer tüm metinler kapsam dışında bırakılmıştır.

- Çalışmanın Yöntemi

Araştırma yöntemleri genel olarak “nitel” ve “nicel” araştırma yöntemleri olarak iki farklı grupta incelenir. Bu araştırma yöntemlerinin oluşturulması yüzlerce yıl sürmüş, çok fazla yazar bu konu hakkında kaynak kitaplar yazmıştır. Burada, bu kaynakların çok küçük bir kısmına kısaca değinilecektir. Bu bölümde öncelikle bu araştırma yöntemlerini şekillendiren paradigmlar açıklanacaktır.

Mimarlık ve tasarım alanları, yapısı gereği tek bir doğrunun olmadığı görüşünü savunmasıyla modern sonrası, pozitivizm ötesi ve akılcılık ötesi paradigmların düşünce sistemleriyle oluşturulmuş kurullarla açıklanır. Yıldırım ve Şimşek'in (2008), nitel

araştırma yöntemlerini tartıştıkları metinlerinden yola çıkılarak bu çağdaş paradigmlar şöyle özetlenebilir:

- Tek doğru yoktur, çoklu gerçeklikler ve çeşitli algılar vardır.
- Gerçek, bilgi ve doğru, sosyal kurgulardır.
- Bilgi keşfedilmez, yorumlanır; ortaya çıkarılmaz, oluşturulur, inşa edilir.
- Bilim nesnel bilgi üretme süreci değildir, genellenebilir yasalar türetmeyi amaçlamak yerine bir durumun kendine özgü boyutlarıyla, göreliliğini temel alan bir süreçle çalışma yürütülür. Ölçme ve araştırma desenleri, sistematik analizi amaçlarken genellemelere ulaşmak yerine, bir durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışır.
- Toplumlar belirli değerlerin egemenliğine göre düzenlenmiş sistemler değildir, farklılık ve zıtlıklar belirleyicidir.
- Her olgu ve sistem değişkenlik, çeşitlilik, karşılıklı nedensellik, karmaşıklık, belirsizlik gösterir ve karşılıklı etkileşimlerle düzenlenir. Her şey birbiri ile ilintilidir.
- Gözlemci belirli bir perspektife sahip katılımcıdır. Gözlemci gözlenenden soyutlanmış ve uzak değildir. Nesnellik diye bir şey yoktur fakat perspektif vardır. Yani nereden bakıldığı ne görüldüğünü etkiler. Tek başına hiçbir yaklaşım ya da yöntem bütüncül bir anlayış ortaya koyamaz, herhangi bir olguya ilişkin bütüncül anlayış ancak çoklu perspektifler yoluyla elde edilebilir. Bağımsız ölçümler değil katılım ve yorumlama esastır.

Bu yeni paradigma Yıldırım ve Şimşek tarafından yükselen paradigma olarak nitelendirilmiş ve aşağıdaki tablo ile açıklanmıştır:

Tablo 1. Düşüşteki ve yükselen paradigmalara ilişkin temel dönüşümler (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Pozitivist/Akılcı Paradigma (Pozitivist, akılcı, modern, görgül, yapısalıcı, Newtoncu)	Pozitivizm Ötesi/Yorumlamacı Paradigma (Pozitivizm ötesi, yapısalıcı ötesi, modern ötesi, görgül ötesi, işlevselci ötesi, yorumlamacı)
Mekanik dünya görüşü	Holografik dünya görüşü
Önceden kestirilebilirlik	Önceden kestirilemezlik
Genellenebilirlik	Durumsallık
Evrensellik	Özne merkezli
Nesnel gerçeklik	Öznel gerçeklik
Büyük söylemler, büyük kuramlar, tek doğru	Çoğulcu

Tablo 1'in devamı

Pozitivist/Akılcı Paradigma (Pozitivist, akılcı, modern, görgül, yapısalıcı, Newtoncu)	Pozitivizm Ötesi/Yorumlamacı Paradigma (Pozitivizm ötesi, yapısalıcı ötesi, modern ötesi, görgül ötesi, işlevselci ötesi, yorumlamacı)
Mükemmel bilgi	Eksik (<i>partial</i>) bilgi
Nesnelleştirme	Görüş açısı (<i>perspective</i>)
İndirgeme (<i>reductionism</i>)	Bütünsellik (<i>holistic</i>)
Ölçme (<i>independent measurement</i>)	Katılım (<i>yorumlama</i>)
Nicelleştirme (<i>quantification</i>)	Nitelleştirme (<i>qualificaiton</i>)
Evrensel yasalar	Duruma özgü bulgular
Değer-katılsız (<i>value-free</i>) sonuçlar	Değer-katımlı (<i>value-laden</i>) sonuçlar
DeneySEL süreçler	Katılım temelli süreçler (<i>involved, participative procedures</i>)
Bilgi keşfedilir, ortaya çıkarılır	Bilgi yorumlanır ve oluşturulur (<i>constructed</i>)

Bu bilgilerden hareketle, bienale dair belirli bir perspektiften duruma özgü bulgular elde edilmesi ve yorumlama, inşa etme yoluyla bilginin ortaya koyulması için nitel araştırma yöntemlerinden birkaçının birlikte kullanılmasına karar verilmiştir. Bu yöntemlerle bienal metinleri analiz edilecektir. Şimdi çalışma yönteminin oluşturulmasında alınan gerekçeli kararları açıklamak aşamasına geçilecektir.

Nitel araştırma yöntemleri içinde çeşitli dokümanların analiz edilebilmesini sağlayan pek çok yöntem vardır. Bu dokümanlar film, video ve fotoğraf da olabilir, yazılı materyaller de olabilir. Tez kapsamında erişilen dokümanların analizinde Yıldırım ve Şimşek'in (2008) önerdiği tüm yöntemlerden yola çıkılarak aşağıdaki tablolarda yer alan araştırma adımları oluşturulmuş ve çalışma bu sıra ile tamamlanmıştır:

Tablo 2. İçerik analizi yönteminin aşamaları

1	Dokümanlara ulaşma
2	Dokümanların anlaşılması
3	Metinlerin analiz edilmesi
	Metinden örneklem seçme
	Kategorilerin geliştirilmesi
	Analiz biriminin saptanması
	Nitel verilerin sayısallaştırılması
4	Verinin kullanılması
	Betimsel yaklaşımla verinin sunumu
	Sistemantik analiz: Bazı temalara ve temalar arası ilişkilere odaklanmak
	Araştırmacının yorumlama yoluyla etkin katılımı

Analiz için, katalog metnlerinin yeniden okunması ve tartışılması aşamasından itibaren şekillenmeye başlayan özgün bir kategori sistemi geliştirilmiştir. Bu aşamada araştırma sistemi tasarlanırken esneklik esastır. Strauss ve Corbin (2008) nitel araştırmalarda yöntemin, her çalışmada kullanılacak standart bir kural belirleme yaklaşımından uzaklaştığı ölçüde; eldeki veriyi daha derinlemesine analiz etmeye olanak sağlayabilecek esnekliğe ulaşacağını altını çizmiştir.

Çalışmada izlenecek yöntem; bienalin katalog kitaplarından seçilen metinlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Burada anlatıldığı gibi metin çözümlemesi; metinlerin tekrar okumalarının yapılması, parçalanması, yeniden birleştirilmesi, çözümlenmesi ve yeniden okunması yoluyla yorumlanması; hatta yeniden üretilmesi ve yeniden inşa edilmeleri anlamına gelmektedir.

Bu metinlerin analiz edilmesi için seçilen içerik analizi yönteminin içerdiği adımlar, ana başlıklar halinde aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3. İçerik analizi yönteminin adımları

1	Hipotezi oluşturma
2	Tematik analiz
3	Analitik Betimleme ve Kodlama
4	Çıkarımlar

İçerik analizi için ilk olarak metinlerin okunmasıyla hipotezler oluşturulur. Sonra ikinci aşamaya geçilir, belirlenen hipotezlerden yola çıkılarak tematik analiz yapılır. Bu aşama, önceden belirlenmiş kodlama birimlerinin kullanılarak çeşitli anlam öğelerinin sayılmasını içermektedir. Bu analizde birim olarak cümle alınır (Bilgin, 2006). Bu çalışma kapsamında genellikle birim olarak cümleler alınmıştır, fakat kimi zaman projelerin, ele aldıkları konuları hangi bağlamda tartıştıklarının saptanabilmesi için cümle grupları birim olarak alınmıştır.

Kodlamaya, analiz kategorilerinin saptanmasıyla başlanması esastır. Analiz kategorileri, mesajda merak edilen, ortaya koyulmaya çalışılan detaylarla ilişkilidir. Berelson'a göre analiz kategorileri aşağıdaki tabloda yer alan alanlarla ilgili olabilir (Bilgin, 2006):

Tablo 4. Berelson'a göre analiz kategorileri

1	Söylenen şeye ilişkin kategoriler	İletişimin konusu
		İletişimin yönü: Lehte veya aleyhte, taraftar veya karşıt
		İşlenen değerler, amaçlar veya arzular
		Amaçlara ulaşmada başvurulan yollar
		Kişileri betimlemede kullanılan özellikler/çizgiler
		Mesajın kaynağı, konuşan kişiler
		İletişimin yöneldiği hedef kişiler veya kitleler
		Olayların geçtiği yerler ve zamanlar
		Çatışma kaynakları ve konuları
2	Söyleme tarzıyla ilgili kategoriler	İletişimin tipi veya biçimi; kullanılan araçlar
		İletişimin gramer ve sentaks biçimleri
		Kullanılan propagandanın veya retoriğin yöntemi

Burada kısaca özetlenen literatürden edinilen bilgilerle çalışmada iki yöntemin kullanılması kararlaştırılmıştır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır:

- Yöntem 1:
Frekans Analizi: Nitel araştırma yöntemleri içinde bir nicel araştırma yöntemi.
- Yöntem 2:
İçerik Analizi: Nitel araştırma yöntemi: Kod sistemiyle metinlerin analiz edilmesi.

İlgili yöntemleri kısaca tanımlamak gerekirse; Frekans Analizi hangi kelimelerin en sık kullanıldığını ölçer; yani analizde birim olarak kelime alınır. İçerik Analizi ise, nasıl ifade edildiğinden bağımsız olarak kavramların cümleler aracılığıyla sınıflandırılmasına yarar. Bu bağlamda, araştırmanın yöntemi aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir:

Tablo 5. Çalışmanın yöntemi

1	Frekans Analizi	Analiz edilecek metinlerin seçilmesi: Küratör yazıları, tema metinleri, proje yazıları
		Metinlerin kitaplardan seçilerek derlenmesi, program için dijital formata dönüştürülmesi
		Program içinde analizin dışında tutulacak kelimelerin belirlenmesi
		Program yardımıyla metinlerin analiz edilmesi
2	İçerik Analizi	Analiz edilecek metinlerin seçilmesi: Küratör yazıları, tema metinleri, proje yazıları
		Metinlerin kitaplardan seçilerek derlenmesi, program için dijital formata dönüştürülmesi
		Frekans analizinin de yardımıyla kod sisteminin oluşturulması
		Araştırmacının metinleri okuması, anlaması, yorumlaması

Tablo 5'in devamı

2	İçerik Analizi	Program aracılığıyla metin parçalanının belirli temalara göre kodlanması
		Sınıflandırılan verilerin/analiz sonuçlarının anlaşılabilir bir biçimde sunumunun araştırılması
		Program yardımıyla haritalar, matrisler, vaka modelleri tasarlanması
		Verilerin paylaşılması
		Bulguların tartışılarak yazılması

Bütün bu bilgilerden yararlanılarak oluşturulan çalışma yönteminin aşamaları şunlardır:

Tablo 6. Çalışmanın aşamaları

Bu bölümde literatürden elde edilen bilgiler ışığında, çalışma için nasıl bir yöntem kurgusu oluşturulduğu özetlenmiştir. Sıradaki bölüm çalışmanın özgün değerini açıklayacaktır.

- Çalışmanın Özgün Değeri

Literatürde Türkiye'deki mimarlık ve tasarım bienalleri ile ilgili mimarlık alanında yapılmış herhangi bir tez çalışmasına rastlanmamıştır. Aynı şekilde İstanbul Tasarım Bienali'ni, ürettiği söylemler aracılığıyla tartışan herhangi bir tez de bulunamamıştır. Konuda yazılan az sayıda makale, betimleyici ve tanıtıcıdır; dahası İstanbul Tasarım

Bienallerinin tümünü kapsayan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürde kapsamı, konusu ve yöntemi bu tez gibi olmayan, bienali kısmen konu edinen üç adet tez bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “İstanbul Tasarım Bienali Örneğiyle Bir Bienal Planı” ismini taşır ve “Bir bienal nasıl planlanır?” sorusuna cevap aramak amacıyla yazılmıştır. Çalışma, Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı’nda yapılmış bir yüksek lisans tezidir ve ilk üç İstanbul Tasarım Bienali’nin kurgulanma yöntemini inceler (Bengi, 2018).

İkinci çalışma ise “Bienallerde Mekansal Deneyim ve İletişim: İstanbul Bienalleri Üzerinden Bir İrdeleme” başlığını taşır ve İstanbul Bienalleri’nde ziyaretçinin mekansal deneyimini araştırır. İç Mimarlık Anabilim Dalı’nda yapılan bu yüksek lisans tezinin alan çalışmasının bir parçası olarak; 2. İstanbul Tasarım Bienali’nin sergilendiği Galata Rum İlköğretim Okulu’nda ziyaretçiler ile bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir (Güzel, 2015).

Üçüncü ve son çalışma yine bir yüksek lisans tezidir, “*Exploring the potential of online platforms in product design: A study on integrating craftsmen into systems of design*” adını taşır ve Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı’nda yapılmıştır. Tez, bienalden bağımsız olarak geliştirilen, sonra kısmen 2. İstanbul Tasarım Bienali’nde sergilenen “*Crafted in Istanbul*” projesinin tüm üretim aşamalarını anlatır (Gümüştas, 2015).

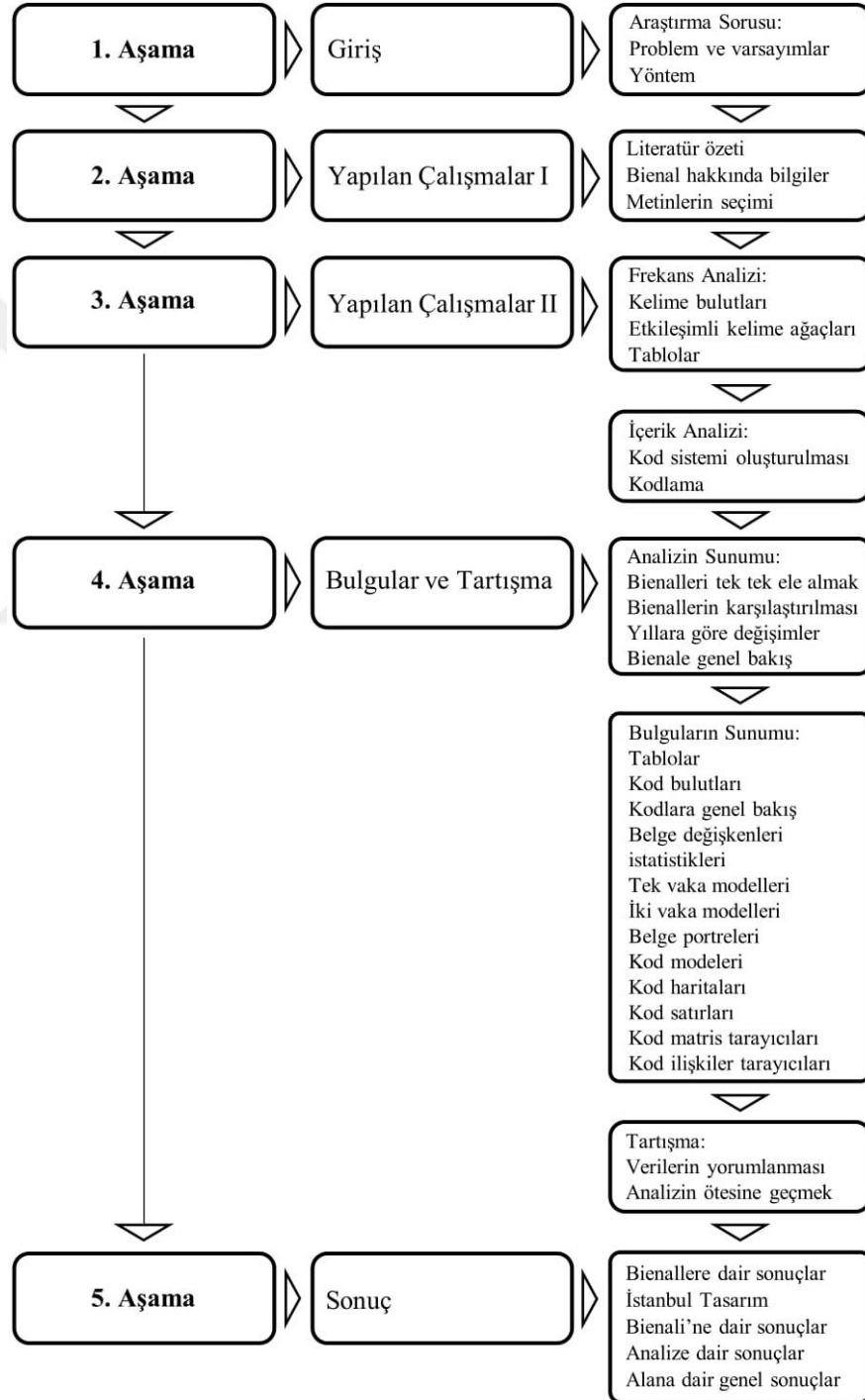
Sonuç olarak, bu üç çalışmadan sadece birincisi büyük bir oranda İstanbul Tasarım Bienali’ni konu edinmiştir. Onun da asıl odağı bienalin sergileri, projeleri ve söylemleri değil, planlanma yöntemidir. İkinci ve üçüncü çalışmalarda ise bienal çok küçük bir yer tutar ve tezlerin kurgularında bienal, olmazsa olmaz bir konumda değildir. Bu nedenle, okumakta olduğunuz tez, İstanbul Tasarım Bienallerinin tümünü içeren ve teması bağlamında inceleyen ilk çalışma olması nedeniyle önemlidir.

Dünyanın birçok yerinde gerçekleştirilen sergiler binlerce insana ulaşmakta ve bu durum kitlelerle iletişim aracı olarak sergileri kullanan tasarımcılar için büyük fırsatlar barındırmaktadır. Buna rağmen bu ilişkiyi tespit eden ve sergilerin tasarım alanı için ne anlama geldiğini tartışan güncel yabancı literatür düşünülüğünde, Türkçe literatürün zayıf olduğu görülmüştür.

Bu çalışma, literatürdeki yukarıda bahsedilen boşlukların fark edilmesinin yanı sıra, sergiler aracılığıyla üretilen söylemlerin analiz edilmesi için, özgün bir yöntem önermeyi de amaçlayarak şekillendirilmiştir. Bienal kataloglarından belirli gerekçelerle bazı metinlerin seçilmesi ve bu metinlerin ilk defa bu tez kapsamında oluşturulan bir sistemle sınıflandırılarak analiz edilmesi bu çalışmanın özgün değerlerinden bir diğeridir.

Bitirirken, tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın nasıl kurgulandığı özetlenecektir (Bakınız Tablo 7). Bu anlatımdan sonra bir sonraki bölüme geçilecektir. Sıradaki bölüm, tez kapsamında yapılan ilk çalışmaların ortaya koyulmasını amaçlar.

Tablo 7. Çalışmanın kurgusu

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR-I

2.1. Mimarlar ve Sergiler, Mimarlığı Sergilemek, Bienaller, Trienaller

“Sergilemek, mücadele için dostlar ve müttefikler bulmaktır.”
Édouard Manet, 1867

“İnsan yoldaş bulmak için yayın yapar!”
André Breton, 1920

*“Bir bienal yaparsanız, bir şeyleri değiştirmesi gerekir.
Bir sergi, bir bienal, sanat eseridir.
Bizim bienalimiz sanatçının dünyanın durumuna karşı çıkabileceği,
küresel durumu ele alabileceği hissine dayanıyordu.”*
Massimiliano Fuksas, 2010

*“Fikir, mimarın nasıl bir sismograf gibi olduğunu,
geleceği hissedebileceğini göstermekti.”*
Hans Hollein, 2010

Bu bölümde mimarların sergilerle kurdukları ilişkiye dair literatürde yer alan bilgiler tartışılacaktır.

Nesneleri biriktirme ve sergileme ihtiyacı, önceleri konut mekanlarıyla ilişkili olarak gerçekleştirilen bir alışkanlık gibidir. Bu aşamada ortaya çıkan merak kabineleri, kişisel koleksiyonlara özel bir mekan ayrılması ve bu mekanın sergileme işlevine uygun olarak tasarlanmasıyla müzelerden bir önceki basamak olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu kabineler, sadece sanat eserlerinin sergilendiği mekanlar değildir, onlar aynı zamanda doğadan ve canlılara ait örneklerle -minyatür bir doğa tarihi müzesi gibi- neredeyse bilimsel bir merakı gidermeye yarayan objelerin teşhiri için de kullanılmışlardır (Kuijpers, 2018). Bu özel koleksiyonlar zamanla müzelere dönüşmüşler ve daha geniş izleyici kitleleriyle buluşmuşlardır.

Sergilere ev sahipliği yapacak mekanlar tasarlanmaya başladığı andan itibaren sergilerle mimarlığın somut ilişkisi başlamıştır, denebilir. Başlarda, sergiler için tek bir yapı inşa edilirken zamanla birden çok yapıdan oluşan bir yerleşke inşa edildiği kurguya doğru geçilmiştir. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi’nde Zeynep Rona tarafından yazılan “Sergi” maddesinde, sergi mimarisinin ve sergilerin mimarlık tarihi için olan önemine kısaca değinilir:

“20. yüzyıl içinde endüstri sergileri için tek yapılardan çok çeşitli yapı ve pavyonlardan oluşan köyler kurulmaya başlanmıştır. 1927'de Stuttgart'taki bir sergiye Walter Gropius, Bruno Taut, Peter Behrens, Le Corbusier ve Mies van der Rohe gibi dönemin ünlü mimarları katılmış, 1930'da Stockholm'deki bir sergiyi bütünüyle Gunnar Asplund tasarlamıştır. 1939 Zürih Dünya Sergisi tutarlı yapı kompleksiyle, 1937 Paris Dünya Sergisi'yle özellikle deneysel mimari uygulamalarıyla ilgi çekmiştir. 20. yüzyılda dünya sergileri, mimarlarına ün kazandıran ülke pavyonlarıyla önemli birer mimari etkinlik alanı durumuna gelmişlerdir. Örneğin Mies van der Rohe'nin 1929 Barselona Dünya Sergisi için gerçekleştirdiği Alman Pavyonu, Alvar Aalto'nun 1937 Paris Dünya Sergisi'nde yer alan Fin Pavyonu mimarlık tarihine geçmiş yapılarıdır. Aalto, çağdaş mimarlığı yansıtan 1939 New York Dünya Sergisi'ndeki Fin Pavyonu'yla da adından söz ettirmiş, 1958 Brüksel Dünya Sergisi'nde ise Le Corbusier'nin ünlü Philips Pavyonu yer almıştır.” (Rona, 1997).

Mimarların sanat sergileri veya dünya fuarları için yapılar tasarlamasının yanı sıra, mimarlık konulu sergiler için de sergi tasarımları gerçekleştirmeleri önemlidir. Bir mimarlık müzesinin ilk örneği Tanyeli'ye (2017) göre, 1806'da dönemin en tanınmış İngiliz mimarı Sir John Soane tarafından Paris'te açılan; "*Galerie des chefs d'oeuvres de l'architecture des differents peuples*" yani "Farklı Halkların Mimari Şaheserleri Galerisi"dir. İlk mimarlık sergilerinden ve ilk mimarlık müzesinden itibaren, mimarlığın sergilenmesine dair, tartışılmalı bazı konular vardır.

Bunlardan ilki; serginin kullandığı yöntem ve araçla ilgilidir. Geleneksel anlamda sergiler daha önceden tasarlanmış ve inşa edilmiş yapıların maketlerinden ve iki boyutlu anlatımlarından oluşmaktadır. Bu sunum biçimine dair değinilmesi gereken bazı önemli tartışmalar vardır: Serginin aslında bir yağlıboya tablonun aksine eserin kendisini değil onun ancak bir temsilini gösteriyor olması bu konuların başında gelir. Kullanılan dil, çalışmanın sunum biçimi mesajı vermek konusunda içerikle yarışacak kadar önemlidir: Mecer mesajdır. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan ürün bir yeniden üretimdir, yorumdur ve inşadır.

Ayrıca sergilenen tekil yapının gerçek hayatla, çevresiyle (yani bağlamıyla) ilişkisinin kesilmesi de mimarlığın algılanma biçiminin sergi yoluyla değiştirilmesiyle sonuçlanır. İnsan deneyimi, çevrenin bir bütün olarak algılanması biçimindedir; buna rağmen sergiler, tekil yapılar üzerinden mimarlığın tartışılması alışkanlığını yerleştirmişlerdir.

Üçüncü konu; Tanyeli'nin aynı eserde tartıştığı haliyle, sergilenen temsilin asıl nesnenin yerini almasıdır. Kendisinin, inşa olandan özerk bir mimari gerçeklik edinmesidir; yani temsiliyet nesnesi artık kendi kendini temsil eder (Tanyeli, 2017).

Sonraki konu ise; temsil nesnesinin gerçeklik baskısından kurtulması ve özgürleşmesiyle, gerçekte var olması mümkün olmayan mimarlıklara imkan sağlayabilecek deneysel bir ortamın oluşmasıdır. Bu da mimarlar için son derecede önemli fırsatlar barındırır.

Beşinci tartışma başlığı ise; mimarlığın zaten gösterilmek ve seyir için inşa ediliyor olmasıdır. Colomina bunu karşılıklı bir süreç olarak açıklar: “Tüm mimarlıklar teşhircidir. Sergiler sadece mimarlığın sergilendiği yerler değildir, onlar mimarlığın yeni biçimlerinin, mimarlığı düşünmenin yeni yollarının kuluçka alanlarıdır. Tam tersi olarak, kalıcı mimarlık da caddeleri bir tür galeriye dönüştürerek kendini sergiler.” (Colomina, 2014a).

Benzer şekilde Bergdoll (2015) da mimarlığın inşa edildiği andan itibaren sergilendiğini belirtir: “Mimarlık zaten, inşa edildikten sonra, her zaman teşhirde, değil midir?” der ve ekler, bu durumun görünür olması için yapının etrafına Sarmiento Evi'nde olduğu gibi, yapı boyutunda bir cam vitrin eklemeye gerek olmamalıdır (Bakınız Şekil 2).

Şekil 2. Mimarlığı sergilemek: Sarmiento Evi (Mickers, 2014).

Modern dönemle birlikte ise mimarlar etraflarını saran yeni teknolojilerin hayatın pek çok alanıyla birlikte iletişim biçimlerini de değiştirdiklerini fark etmiş ve bu iletişim araçlarını mimarlıkla ilişkili olarak nasıl kullanabileceklerini araştırmışlardır.

Beatriz Colomina, “Mahremiyet ve Kamusalılık: Kitle İletişim Aracı Olarak Mimari” kitabında (2011); “Modern mimarlığı modern yapan şey, iletişim araçlarıyla temasa geçmesi olmuştur”, der ve ekler: “Mimari üretimin yeri artık yalnızca inşaat alanı değildir;

gitgide mimarlıkla ilgili yayınların, sergilerin, dergilerin maddi olmayan sahasına doğru kaymıştır.” Modern mimarlıkla başlayan bu alışkanlık, kültürel üretimin ve kitle iletişiminin bir parçası olarak mimarlık temelli düşünme biçimimizin yerine kültürel üretimin sebep olduğu, kitle iletişim araçlarıyla üretilmiş mimarlık düşüncesini önerir. Aynı eserde Colomina, Reyner Banham’ın modern hareketin çıkış noktasına ilişkin tespitini hatırlatarak -modern hareket sanat tarihinde (kişisel deneyim, çizim veya kitaplara değil de) fotoğrafik kanıtlara dayanan ilk harekettir- modern mimarların, hareketin ikonları endüstriyel yapıları doğrudan deneyimleyerek tanımadığının, fotoğraflarından tanıdığının ayrıca kendi yapıtlarını da yine fotoğraflar aracılığıyla tanıttıklarının altını çizmektedir. Yani bu akım başlangıcından itibaren ürünün kendisi yerine çeşitli biçimlerde temsili ile ilgilidir.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, mimarlık tarihinin bu yeni dönemi artık bu yolla; yani kitle iletişim araçlarının kullanımıyla şekillenmektedir ve şekillenmeye devam edecektir: Modern Mimarlık, Postmodern Mimarlık ve Dekonstrüktivist Mimarlık akımları sergilerle var olmuşlardır. Bugün bilinen pek çok ünlü mimar, insanlar dünyanın uzak köşelerine onların yapılarını görmeye gittikleri için değil, yapıları sergilerle insanlara gösterildiği için başka ülkelerde de tanınır olmuş, yeni işler alabilmişlerdir ve kariyerleri bu sergiler aracılığıyla sıçrama göstermiştir.

Bu aşamada ilk olarak 20. yüzyıl mimarlığını şekillendiren en önemli aktörlerden Le Corbusier’yi hatırlamak önemlidir. Le Corbusier, çok çeşitli kitle iletişim araçlarını yoğun olarak kullanmış bir mimardır ve çok sayıda sergi organize etmiştir. Fikirlerin sayfa düzeni, yazı biçimi, yazı üslubu, fotoğraflar, şemalar, eskiz kitapları, sergiler ve hatta reklam/tanıtım materyalleri aracılığıyla nasıl iletilebileceği ve aynı zamanda bu farklı formların, makine çağında mimarlık, şehircilik ve toplum hakkındaki düşüncelerini geliştirmesine nasıl yardımcı olabileceği konusunda titizdi (Schalk ve van Toorn, 2019). Dahası; 60’a yakın yapı tasarlayan Le Corbusier, kimliğine mesleğini mimar olarak yazdırmamıştır (Boyer, 2010). 1958’deki Dünya Fuarı için Philips Pavyonu’nu (Bakınız Şekil 3) tasarladığı 1956’da, Philips’in genel sanat direktörüne yazdığı bir mektupta kendisinden şöyle bahsetmektedir:

“Uygarlığımızın arzuları ile temas halinde bir insan olarak, benim kapasitelerim (tartışmaya açık elbette) tarafından şekillendirilen buradaki rolüm, elektronik bir şiirin yaratıcılığıdır. Bu elektronik şiir, bir filminkine benzeyen bütün bir senaryodur. Bu yüzden metin, zamanlama ve çözülme

içerir. Bu, görselleri, sesleri ve renkleri kullanan bir sergidir. Hiçbir yöntem hariç tutulmamıştır. Halkla nasıl iletişim kuracağımı öğrenme konusunda, kitaplar, projeler ve sergiler aracılığıyla kırk yıllık bir deneyime sahibim. Bu nedenle içiniz rahat olabilir.” (Mackay, 2018).

Şekil 3. Philips Pavyonu, Dünya Fuarı Expo, 1958, Brüksel (di Nunzio, 2017).

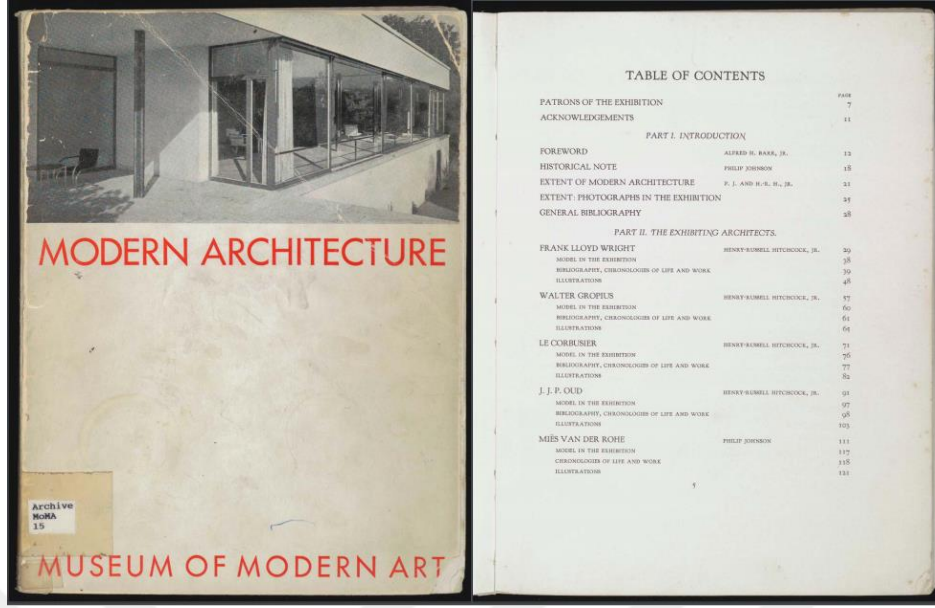
Öldüğünde ondan geriye 79’dan fazla kitap, kitapçık ve katalog, 511 makale, editörlüğünü yaptığı 55 dergi, sergi tasarımları, fotoğrafçılar ve sinemacılarla ortak çalışmalar, binlerce mektup, her türlü el yazmasının tüm aşamaları, derslere hazırlık müsveddeleri, çiziktirmeler, karalamalar, not defterleri, çizim defterleri, günlükler, resimleri, heykelleri, çizimleri ve projeleriyle ilgili tüm belgeler kaldı. Bunlardan çok daha fazlasını (faturalar, kartpostallar, adli belgeler, banka belgeleri, fotoğraflar, pipolar, gazete kupürleri, kataloglar, kartotekler, deniz kabukları ve daha pek çok eşya) sakladığı anlaşılan mimar hakkında ciltlerce kitap, sayısız yazı yazıldı (Schalk ve van Toorn, 2019; Boyer, 2010 ve Colomina, 2011).

Le Corbusier’nin mimarisini şekillendirmede belirleyici olan mekanı algılama deneyimi için de seyir ve sergi fikri önemlidir. Modernizm ile birlikte özellikle tren yolculuğu, hız, modern şehirlerin içinden geçen gözün kesintisiz bir sergi deneyimi yaşıyor olmasıyla eşdeğer film izleme deneyimi, Le Corbusier’nin konutlarına ilk girişten itibaren bant pencerelerle, rampalarla yaşatmak istediği deneyimle eştir ve bunu açık açık yazılarında anlatır. Colomina (2011), Le Corbusier’nin “Oeuvre Complète” adlı kitabındaki; “Girdiniz: Mimari gösteri kendisini hemen gözünüzün emrine sunuyor”, sözüne referans vererek “Anlaşılan o ki, mesele bütünüyle görme meselesidir”, der ve ekler; “Le Corbusier’in yatay penceresi bizi Dziga Vertov’a yani sabitlenmemiş görüntüye

geri götürür, sekansa götürür.” Dahası, Le Corbusier’de sergi-konut ilişkisini örneklemek için iki örnek verir: La Roche-Jeanneret Evi ve Villa Savoye. Colomina’ya göre; La Roche ev olmasına evdi, fakat sergilenmek istenen bir sanat koleksiyonuna da ev sahipliği yapmak için tasarlanmıştı ve ziyaretçiler kapının girişindeki deftere isimlerini yazıyorlardı. Villa Savoye’un içinde sergilenen sanat eserleri olmamasına rağmen mimar evin girişine aynı defterden koyulmasını istiyordu.

Schalk ve van Toorn (2019) araştırmaların, yazının, yayınlar yapmanın, dergi editörlüğü yapmanın ve sergi tasarlanmanın çağdaş mimarlardan Denise Scott Brown ve Rem Koolhaas’ın mesleklerini uygulama biçimlerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgularlar. Burada önemli olan; mesleklerine ek olarak sergi küratörlüğü yapan mimarlara değil, sergileri -diğer bazı araçlarla birlikte- mesleki üretimlerinin başlıca araçlarından biri olarak kullanan mimarlara yapılan vurgudur. Denise Scott Brown’un “Learning from Las Vegas”tan bahsederken fotoğrafın onların birincil aracı olduğu ifade etmesi ve göstermenin önemini vurgulaması düşündürücüdür (Schalk ve van Toorn, 2019). Bu durum, mimarlığın öncelikle görsel bir alan olması, ilk olarak ve en çok sayıda görerek algılanması ve sonrasında üç boyutlu deneyimlenmek üzere var ediliyor olması; bu nedenle de teknik çizimler, eskizler ve fotoğraflarla kurgulanan, paylaşılan, ifade/temsil edilen görsel dilin ve bunların bir araya gelmesiyle oluşturulan sergilerin önemini bir kere daha anlaşılır kılmaktadır. Buradan hareketle, tarihteki önemli sergiler incelenirken yöntem olarak göstergelerin analizini olanaklı kılan tekniklerin daha faydalı olabileceği akla gelse bile, sergilerin efemera karakterine ek olarak katalogların kalıcılığından çok; öncelikle insanın dil ile düşündüğü unutulmamalıdır. Tez bu gerekçe ile söylemin metinler aracılığıyla saptanabileceğini önerir.

Le Corbusier ile ilişkili en önemli sergi kuşkusuz ilk kez 1932’de Henry-Russell Hitchcock ve Philip Johnson’un küratörlüğünde *The Museum of Modern Art* (MoMA) New York’ta açılan “Modern Mimari Sergisi”dir (Bakınız Şekil 4 ve 5).

Şekil 4. Katalog kapağı ve içindekiler sayfasının ilki (MoMA, 1932a).

Le Corbusier'nin yanı sıra sergide çalışmaları yer alan ve katalogda kendilerine özel bir bölüm ayrılan mimarlar/ekipler; Frank Lloyd Wright, Walter Gropius, J. J. P. Oud, Mies Van Der Rohe, Raymond M. Hood, Howe & Lescaze, Richard J. Neutra ve Bowman Brothers'dır (MoMA, 1932a).

Şekil 5. Sergiden görüntü, Villa Savoye'un maketi (MoMA, 1932b).

Mimarlık sergileri tarihinde, ikinci kez inşa edilmesiyle ilginç ve bölgesel olarak önemli bir örnek olan "Stockholm Exhibition 1930" da değinilmesi gereken sergilerdendir. Yukarıda bahsedildiği üzere 1930 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen ve sergi yapıları

nl mimar Gunnar Asplund tarafından tasarlanan etkinlik; aırtıcı bir biçimde dört milyondan fazla ziyaretçi tarafından gezilmitir (Seelow, 2016). Sergi, Modernizm'in ve Uluslararası Stil'in etkisiyle, ev gereçlerinden mimari detaylara ve sokaklara pek çok farklı alandan örnekler içermiştir. İskandinav Mimarisi'nin geleceğini killendirdiği iddia edilen sergi, Chalmers Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde 2015 yılında üretilen modellerle yeniden inşa edilmiştir. Bu konu hakkında detaylı bilgi almak için, yeniden inşa çalışmalarını kayıt altına alan, Atli Magnus Seelow'un "*Reconstructing the Stockholm Exhibition 1930*" isimli kitabına başvurulabilir.

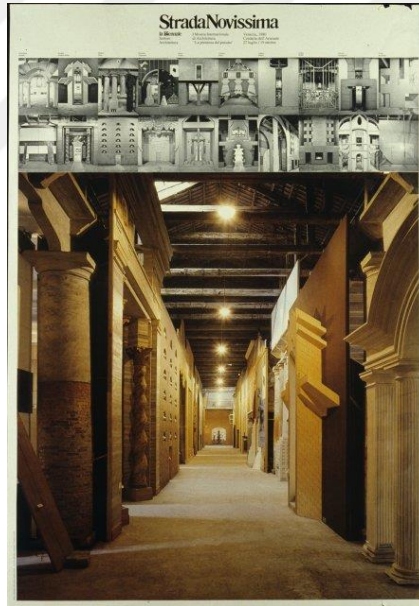
MoMA'daki "Modern Mimarlık Sergisi" dışındaki bir diğer akımla özdeş sergi; 1980'deki ilk "Venedik Bienali Uluslararası Mimarlık Sergisi"dir. Bu sergi ile Postmodern hareket zdeletirilmi, daha çok tartıılmıtır. Aldo Rossi'nin *Teatro Del Mondo*'sunu dışarıda tutarsak, serginin en önemli bölümü olan "*Strada Novissima*" (Yeni Sokak) dönemin ne çıkan 20 mimarının/ekibinin tasarladığı, sergi için oluşturulan hayali bir sokakta 1:1 ölçekte sergilenen postmodern cephelerden oluşmuştur. Cephelerin arkasında cepheyi tasarlayan mimarların projelerinden örnekler sergilenmiştir. Bu mimarlar/ekipler arasında; Frank Gehry, Rem Koolhaas, Arata Isozaki; Robert Venturi, Denis Scott Brown; John Rauch; Franco Purini, Ricardo Bofill, Christian de Portzamparc, Michael Graves, GRAU ve Hans Hollein sayılabilir.

"Venedik Bienali Mimarlık Sergileri" genel olarak hakkında en çok yayın yapılan etkinliktir ve burada ilgili yayınlar arasından seçilen iki tanesine değinilecektir. Seçilen yayınlardan ilki; 2010 yılında yayımlanan; "*Architecture on Display: On The History of the Venice Biennale of Architecture*" kitabıdır. Kitap, Aaron Levy ve William Menking'in "Venedik Mimarlık Bienali"nin ilk günden itibaren kitabın yayımlandığı yıla kadarki tüm direktrleriyle -Vittorio Gregotti, Paolo Portoghesi, Francesco Dal Co, Hans Hollein, Massimiliano Fuksas, Deyan Sudjic, Kurt W. Forster, Richard Burdett, Aaron Betsky, Kazuyo Sejima ve Paolo Baratta ile- yaptığı bir dizi röportajdan oluşmuştur. 1975'ten 2010'a kitap için grilemeyen tek direktör; 1997'de hayatını kaybeden, 1985 ve 1986 yıllarındaki sergilerin direktörü Aldo Rossi'dir. Kitap, direktörlerin bu yıllar arasındaki sergiler hakkındaki düşüncelerine, onlara göre bu sergilerin tarihsel önemine, sergileri kurgulama biçimlerine ve hatta zeletirilerine yer vermesi bakımından oldukça ilginçtir. Kitaptaki en önemli metin parçaları; mimarların yıllar sonra geriye dönerek kendi sergileri hakkında yaptıkları değerlendirmelerdir. Bu tez için ilginç olan ise, direktörlerin yorumlarının genel olarak sergilerin mimarlar için neden anlamlı olduğuna dair okumalara

fırsat sunmasıdır. Bölüm girişinde de verilen metinlerde, Massimiliano Fuksas (2010), eğer bir bienal yapıyorsanız, bunun bir şeyleri değiştirmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre bir bienal, bir sergi; bir sanat eseridir; sanatçılar dünya düzenine karşı çıkabilir, global sorunların üzerine gidebilir. Francesco Dal Co'ya (2010) göre, bienaller yapıldıkları zamanın ve kültürün bir ifadesi oldukları için önemlidir. Hans Hollein'a (2010) göre ise sergiler mimarın bir sismograf gibi geleceği sezebileceğini gösterebilir.

Venedik Bienali hakkında yeni çıkan bir diğer kitap da yukarıda bahsedilen 1980'deki "La Presenza Del Passato" (Geçmişin Mevcudiyeti) sergisine, yani Venedik Bienali kapsamında düzenlenen ilk uluslararası mimarlık sergisine ve Postmodernizm etrafındaki tartışmalara odaklanmaktadır. Léa-Catherine Szacka (2017) tarafından yazılan "Exhibiting the Postmodern: The 1980 Venice Architecture Biennale" isimli kitap, sergi öncesi süreci, sergiye ait detayları ve sergi sonrasındaki tartışmaları içermektedir.

Şekil 6. La Presenza Del Passato sergisi Strada Novissima afişi (La Biennale Di Venezia, 1980).

Hans Hollein'ın küratörü olduğu bir başka önemli sergi, 1976'da ABD'deki The Cooper-Hewitt Museum'da açılan "MAN transFORMS" sergisidir. Serginin ilginç olan yönü Hollein'ın tasarıma bakış açısıdır; tasarım kavramını o gün için çok yenilikçi bir biçimde tartışmasıdır. Hollein tasarımın günlük hayatın bir parçası olduğunu savunmuştur ve sergi, bu düşüncüyü örnekleyen yerleştirmeler içermiştir. Örneğin, bir masanın üzerinde

dünyanın farklı yerlerinden, hiçbirinin biçimi birbirine benzemeyen onlarca ekmeğin sergilendiği bir yerleştirme, aslında herkesin tasarımcı olduğunu ve günlük hayatta pek çok tasarım yaptığını anlatmaktadır. Hollein, serginin ziyaretçiyi düşündürmesini ve ziyaretçinin sergiyle ilişki kurmasını (hatta “*experience, associate, transform, think*”) sağlamayı amaçladığını söylemiştir (Ryan, 2017).

Bir diğer akım-sergi birlikteliği; 1988 yılında yine MoMA’da Philip Johnson ve Mark Wigley küratörlüğünde açılan “Dekonstrüktivist Mimarlık Sergisi”dir. Sergide; Frank Gehry, Daniel Liebeskind, Rem Koolhaas, Peter Eisenman, Zaha Hadid, Coop Himmelblau ve Bernard Tschumi’nin projeleri yer almıştır (MoMA, 1988). Buraya kadar listelenen, akımlarla özdeşleştirilen bu üç sergide yer alan tüm mimarların, kariyerlerinde daha üst noktalara ulaşmalarına bu sergilerin yardım ettiği kolaylıkla söylenebilir.

Uluslararası mimarlık sergileri ile ilgili yabancı literatürün en önemli kitapları son beş yıl içinde basılmış çok yeni kitaplardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi, *Yale School of Architecture*’da 2013 yılında gerçekleştirilen aynı isimli sempozyumdaki makalelerin kitaba dönüştürülmesiyle oluşturulan “*Exhibiting Architecture: A Paradox?*” kitabıdır. Kitapta pek çok mimarlık ve sanat tarihçisi, uygulamacı mimar ve küratör, farklı ülkelerden örneklerle ilk mimarlık sergilerinden, 1700’lerden bugüne, mimarlık sergilerini çok farklı yönleriyle ele alırlar (Pelkonen vd., 2015). Bu alandaki ikinci kitap yine 2013 yılında Oslo’da *Nasjonalmuseet – Arkitektur*’da gerçekleştirilen bir sempozyum üzerine ve alanda yürütülen araştırma projelerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan “*Place and Displacement, Exhibiting Architecture*” kitabıdır (Arrhenius vd., 2014). Bir diğer kitap 2014’teki İstanbul Tasarım Bienali’nin küratörü Zoë Ryan tarafından hazırlanan “*As Seen: Exhibitions that Made Architecture and Design History*” kitabıdır ve yukarıda bahsedilen iki örnekten farklı olarak sadece mimarlık sergilerine değil, hem mimarlık hem tasarım alanından sergilere aynı anda odaklanmıştır (Ryan, 2017). Şimdilik değinilecek son kitap, bir sergi ansiklopedisidir! Kısa bilgilerle çok fazla sayıda sergi hakkında tanıtıcı bilgiler veren kitabın yazarı, az önce tanıtılan ilk kitabın editörlerinden olan Eeva-Liisa Pelkonen’dir. “*Exhibit A: Exhibitions That Transformed Architecture, 1948-2000*” isimli kitap, 2018’de çıkmıştır.

Birden çok sergiye odaklanan, kuram odaklı veya bilenen sergiler üzerinden tartışmalar yürüten bu kitaplar dışında tek bir sergiyi konu edinen kitaplar da vardır. Metin içinde yeri geldikçe bu kitaplardan seçilenler de anlatılmıştır. Mimarlık ve tasarım alanındaki sergilere odaklanan kitaplar dışında; sanat bienallerine, trienallere ve *documenta*

gibi özel örneklere odaklanan çok daha fazla sayıda kitap vardır. Bunlardan en ilginçleri sadece Avrupa'daki veya Batı'daki örneklere odaklanmayı; örneğin Havana, Sao Paulo ve Uzak Doğu'dan örnekleri de tartışanlardır. Daha detaylı bilgi için bahsedilen örneklere kısaca değinen ve sanat bienalleri ile ilgili önemli çalışmaları listeleyen Ray Anne Lockard'ın "*Outside the Boundaries: Contemporary Art and Global Biennials*" isimli makalesi incelenebilir (2013). Ayrıca merak edilirse dünya üzerinde düzenlenen tüm bienallerin listesine Adife Güzel'in (2015) bir önceki bölümde bahsedilen yüksek lisans tezinden erişilebilir.

Uluslararası mimarlık sergileri ile ilgili Türkiye'de üretilmiş yayınlar genellikle akademide lisansüstü çalışmalar kapsamında üretilmişlerdir. Bahsedilen çalışmaların ilki ve bu çalışma için en önemli olanı Baharak Tabibi'nin (2005); "*Exhibitions as the Medium of Architectural Reproduction: Modern Architecture: International Exhibition*" isimli yüksek lisans tezidir. Tez tam da burada anlatılan bakış açısıyla sergileri, mimari yeniden üretimin araçları olarak ele alır ve bunu Colomina'nın daha erken dönem yazılarındaki kuramsallaştırmalar aracılığıyla yapar. Tezin kurgusunda önemli olan bir durum, ilk olarak MoMA'nın mimarlık alanındaki faaliyetlerini incelemesi ve şu gerçeğin altını çizmesidir: Dünyanın ilk mimarlık ve tasarım küratöryel departmanı 1932 yılında MoMA'da kurulmuştur; yani 1980'de Venedik Bienali'nde bağımsız bir mimarlık departmanı kurulmasından neredeyse 50 yıl önce. Colomina müzeye bu departmanı kazandıranın "Modern Mimarlık Sergisi" olduğunu altını çizmiştir. Tabibi'nin tezinin örneklem alanı da bu sergidir: Bu sergiye dair detaylı bir okuma yapmak için sergiye dair ilk düşüncelerden başlayarak ve "*Rejected Architects*" sergisine de değinerek "Modern Mimarlık Sergisi" hakkındaki yayınlara, katalog kitabına ve sergiye verilen tepkilere odaklanmıştır.

Sonraki yıllarda sergiler ile ilgili Türkiye'de yapılan bir diğer çalışma da Gülru Mutlu Tunca'nın (2009) "*Doubling: Italy: The New Domestic Landscape as a Historical Project*" isimli doktora tezidir. Tez, adından da anlaşılacağı gibi 1972 yılında yine MoMA'da gerçekleştirilen "*Italy: The New Domestic Landscape*" sergisine odaklanmıştır ve sergi kataloğunu Manfredo Tafuri ile çağdaşlarının teorileri aracılığıyla incelemiştir.

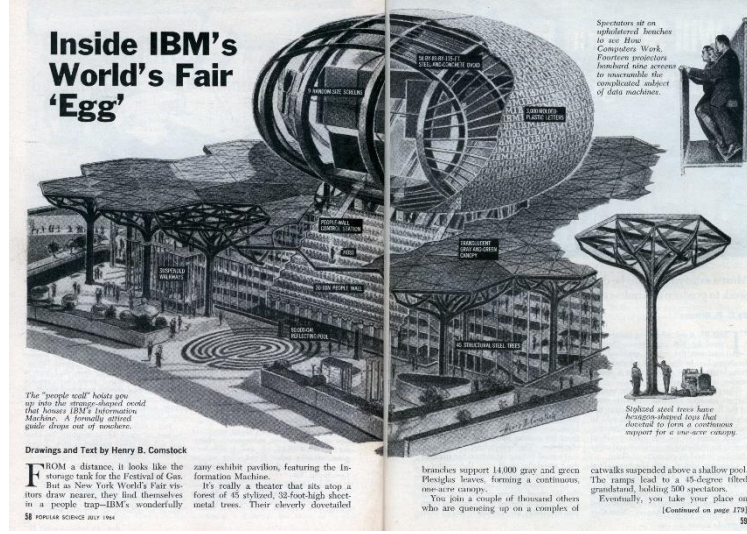
Buraya kadar, tarihteki önemli sergiler ve bu sergileri konu edinen çalışmalar özetlenmiştir. Sıradaki bölümde ise sergiler için inşa edilen ve mimarlık tarihi için önemli olan yapılara kısaca değinilecektir.

Tarihte sergiler için inşa edilmiş birçok yapı mimarlık tarihinin önemli yapıları arasında listelenmiştir, fakat onların bir sergi için inşa edilmiş olmalarının anlamı genellikle tartışılmamıştır. Yapılar, işlevinin ona yüklediği anlamdan bağımsız olarak, biçimsel veya sıra dışı yönleriyle ele alınmıştır. Bu yapılarının en önemlilerinden biri; Joseph Paxton tarafından tasarlanan ve 1851'deki "Dünya Sergisi" için Hyde Park, Londra'da inşa edilen "Kristal Saray"dır. Etkinlik, hem uluslararası sergi geleneği için hem de mimarlığın sergilerin gösteri dünyasının amaçlarına hizmet ederken kendi sınırlarını da test edebileceğini keşfetmesi için önemli bir örnektir. Ayrıca etkinlik organizasyon biçimiyle de örnek olmuştur. Kristal Saray'dan bugüne, örneğin Venedik Mimarlık Bienali'ne, bu tür uluslararası etkinliklerde değişmeyen üç özellik söz konusudur: Ülkelerin bu tür etkinliklerdeki temsilcileri aracılığıyla kendi üstünlüklerini ispat çabaları, etkinlikler sırasında sergilere ek olarak gerçekleştirilen sempozyum, toplantı ve konuşmalar ile son olarak belirli kategorilerde dağıtılan ödüller.

Dünyanın en önemli kent simgesi "Eiffel Kulesi" de benzer şekilde 1889'deki "Uluslararası Sergi" için tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Bir diğer popüler yapı; modern dönemden Mies'in Barcelona'da 1929'deki "Uluslararası Sergi" için tasarladığı "Alman Pavyonu"dur. Projenin ABD'yi dolaşan "Modern Mimari Sergisi"nin de bir parçası olduğunu da akılda tutmakta yarar vardır.

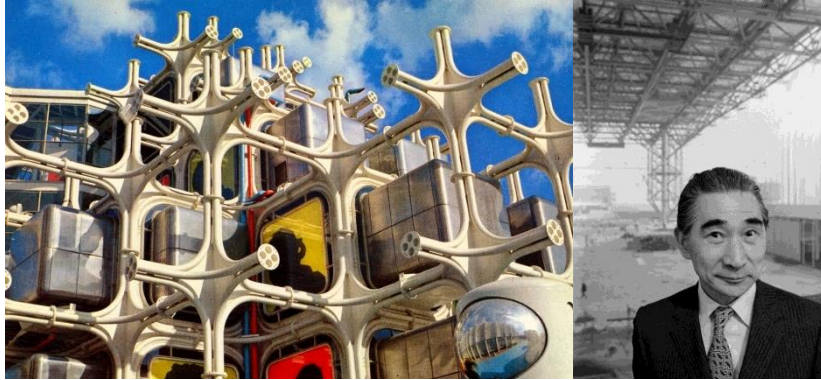
Postmodern dönemde ise Aldo Rossi'nin "Teatro Del Mondo"su da bu yapılardan biridir. Venedik Bienali kapsamında sergi yapıları dışında inşa edilen büyük ölçekli efemera yapı, 1979-1981 yılları arasındaki kısacık ömrüne rağmen hala sıklıkla hatırlanır ve hatırlatılır.

İkinci İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü Zoë Ryan, bienal kataloğundaki ek metinlerde ve bienal sonrasında yayınladığı benzer içerikli kitabında bu konuda iki örneğin üzerinde durmuştur (Bakınız Şekil 7 ve 8). Bunlardan birincisi; 1964-1965 yılları arasındaki New York Dünya Fuarı için Charles Eames ve Eero Saarinen *Associates* tarafından tasarlanan "IBM Pavyonu" ve "Ovoid Tiyatrosu"dur.

Şekil 7. IBM Pavyonu ve Ovoid Tiyatrosu, 1964-1965 (Eames Office, 2016).

Ryan'ın üzerinde durduğu bir diğer örnek de Japonya'daki Osaka Dünya Fuarı/Expo 1970 için, Kenzo Tange, Arata Isozaki ile Kisho Kurokawa'nın da aralarında bulunduğu Metabolistler tarafından tasarlanan hafif, uzay-kafes sistemler içeren ve "geleceğin yapıları" olmaya aday pavyonlardır (Ryan, 2017).

Şekil 8. Kisho Kurokawa'nın tasarladığı Takara Pavyonu ve Festival Plaza'nın inşaatı önünde tasarımcısı Kenzo Tange, Osaka Expo 1970 (Lamadrid, 2016 ve Burri, 1970).

Bu en sık yinelenen efemeral örnekler dışında (bunların içinden sadece Eiffel Kulesi geçici bir yapı olarak tasarlanmasına rağmen sergi sonrasında sökülmemeyi başarmıştır), her yıl düzenlenen tüm sergilerin içinde kendine yer bulan mekan ile ilgili deneysel fikirler ilgi çekicidir, incelenmeleri gerekir, fakat maalesef bu çalışmanın konusu değildir.

Bahsedilen uluslararası etkinliklerin, ülkelerini temsil ettikleri için ve önemli bir sembol değerleri oldukları için, dönemin politik olaylarıyla da doğrudan ilişkili olduklarını hatırlamakta fayda vardır. Sergilerin politikayla olan ilişkilerini kısaca örneklemek için literatürde sık tekrarlanan birkaç etkinliğe değinilecektir. Birinci örnek, 1959'daki *Kitchen Debate*'tir (Bakınız Şekil 9). Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki ilişkileri yumuşatmak için Moskova'da açılmasına izin verilen "*American National Exhibition*" Amerikan yaşam tarzını ve "üstün" teknolojilerini tanıtmayı amaçlayan bir dizi yerleştirmeye ev sahipliği yapmıştır. Bu sergiyi birlikte gezen, dönemin SSCB Başbakanı Nikita Kruşçev ile ABD Başkan Yardımcısı Richard Nixon'ın bir model evin mutfağında gerçekleştirdikleri tartışma; mutfak aletleri, ev kadınları ve konut satın almakla ilgili konularla başlayıp kapitalizm ve komünizmin yarışırılmasıyla sonuçlanmıştır. Tartışmalar kaydedilip daha sonra iki ülke televizyonlarında yayınlanmıştır.

Şekil 9. 1959 Kitchen Debate, Richard Nixon ve Nikita Kruşçev (Alter, 2013).

İkinci ve üçüncü örneklerin ikisi de 1968'dendir. Bunlardan ilki ve literatürde en sık tekrarlananı Milan Trienali'nin işgal edilmesidir (Bakınız Şekil 10). 1968'deki "*Il Grande Numero*" (*Greater Number*) başlıklı XIV Milan Trienali'nin açılışı, dönemin politik hareketliliği içinde, kapılarında gerçekleştirilen öğrenci protestoları nedeniyle, polis barikadı arkasında yapılmıştır. Aşağıdaki ünlü fotoğraf, Trienal yöneticilerinden mimar Giancarlo De Carlo'yu; protestocu öğrenciler (ve sanatçı Gianni Emilio Simonetti) ile protestoları sonlandırmaları için müzakere ederken göstermektedir. Palazzo dell'Arte

kapısında başlayan protestolar, öğrencilerin içeri girmeleriyle işgale dönüşmüş ve günlerce sürmüştür (Pelkonen, 2018).

Şekil 10. 1968 XIV Milano Trienali açılışında Giancarlo De Carlo (ortada) ve öğrenciler (Colombo, 1968).

Son örnek ise, bu bölümde değinilen “*Exhibiting Architecture: A Paradox?*” kitabında Helena Mattson’un, “*Demonstrations as a Curatorial Practice: The Exhibition Scene at Moderna Museet from She to ARARAT 1966 - 1976*” isimli makalesinde ele aldığı “*Modellen: En modell för ett kvalitativt samhälle*” (Model - Nitelikli bir toplum için bir model) sergisinden seçilmiştir (Mattson, 2015). Mattson, bu sergiyi Stockholm sokaklarındaki 1968 protestolarının etkisiyle, Moderna Museet’te nasıl katılımcı bir mimari deneyim oluşturulduğunu incelemek için tartışmışsa da, burada verilecek örnek Olof Palme’nin ikonik bir fotoğrafıdır (Bakınız Şekil 11).

Şekil 11. 1968 Modellen: En modell för ett kvalitativt samhälle (Sejddold, 1968).

Fotoğraf, dönemin eğitim bakanı Olof Palme'yi Stockholm'deki *Moderna Museet*'te çocuklar için yaratılan oyun alanındaki ahşap bir platformdan 'sünger denizine' atarken göstermektedir! Yukarıda bahsedilen üç örnek, politikacılar ve protestolar aracılığıyla, ülkelerin politik durumlarının sergilere nasıl müdahil olduklarını özetlemektedir. Sergiler, fiziksel olarak politikacılar, protestocular veya aktivistler tarafından ziyaret edilmeseler bile, düşünsel olarak politik gerçekliklerden izler taşırlar. Hatta sergilerin belirli durumlarla ilgili politik tutum sergilemesi veya güncel tartışmaları sergiye taşınması da beklenebilir. Bu durum, sergilerin bir taraf tutmasını talep etmekten çok; sergilerin içinde şekillendiği ortama yabancılaşmamasını, toplumsal veya gerçekçi bir bakış açısı benimsemesini talep etmek anlamına gelir. Sergilemek, bir ülkeyi temsil etmek, ülkenin bir portresini sunmak anlamına gelebilir, öyleyse sergilerin ülkenin hangi parçasının sesini duyurmayı seçeceği çok önemlidir. Bu tür uluslararası etkinlikler, tezin başında belirtildiği gibi ulusalcı bir bakış açısıyla olaya yaklaşılmasını beraberinde getirebilir. Büyük bir propaganda potansiyeli barındıran sergiler, basit bir ifadeyle, egemen politik iktidarın sesi olmayı tercih edebilirler (Devletin ideolojik aygıtlarıyla, Haberleşme ve Kültürel aygıtlarıyla benzer şekilde çalışabilirler). Aksine, sergiler iktidar karşıtlarının sesi olmayı da tercih edebilirler, böylelikle sergiler muhalefet etmenin aracı haline gelebilirler. Sonuç olarak sergiler sergiler, toplumlar için çok önemli olabilmektedir. Bu durumun derinlemesine incelenebilmesi için yukarıdaki örneklere ek olarak, özellikle dünya fuarları incelenebilir.

Yakın dönemde de politikanın veya toplumsal hareketlerin sergilere ve bienallere etkilerinin izlenebileceği pek çok örnek vardır. Loewe'un, 2012'deki *Documenta 13* ve *Berlin Biennale 7*'de *Occupy* hareketinin yer alma biçimini tartıştığı makale bunlardan yalnızca biridir (Loewe, 2015). Bu örnekler şu sorunun sorulmasına sebep olmaktadır: 2012'de ve 2014'te, Gezi Protestoları'ndan bir yıl önce ve bir yıl sonra gerçekleştirilen İstanbul Tasarım Bienallerinde de bu toplumsal hareketin izleri görülebilir mi?

Bugün dünyada İstanbul Tasarım Bienali ile aynı düzlemde değerlendirilebilecek pek çok bienal/trienal vardır. Bu etkinliklerden -Batı Merkezli düşünce anlayışı nedeniyle- mimarlık medyasında en çok yer alan bu nedenle Avrupa ve Kuzey Amerika'dan alana en çok etki eden örnekler seçilerek incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda, 2018-2019 yıllarında gerçekleştirilen altı etkinliğin odaklandıkları konular kısaca özetlenmektedir.

Tablo 8. Tasarım ve Mimarlık Bienal, Trienal ve festivallerinden örnekler

Venedik Mimarlık Bienali	
Yılı: Birincisi: 1980 Onaltıncısı: 2018	Kavramlar: Cömertlik; insanlık; mekansal hediyeler; doğanın ücretsiz hediyeleri; düşünme biçimlerinin gözden geçirilmesi; dünyayı görmenin yeni yolları; mimarlığın bu kırılğan gezegenin her bir vatandaşının refahını ve onurunu sağlaması için çözümler icat etmek; imkanlar için mekan; demokratik bir mekan; programlanmamış kullanımlar; zaman ve bellek; geçmiş, şimdi ve geleceği birbirine bağlamak; kültürel katmanlar; arkaik ve çağdaş birlikte.
Teması: <i>FREESPACE</i>	
Rotterdam Uluslararası Mimarlık Bienali	
Yılı: Birincisi: 2003 Sekizincisi: 2018	Kavramlar: Sosyoekonomik geçişim; yenilenebilir enerji; dirençli ekosistem; yardımsever yaşam ortamı; kentsel peyzajların dönüşümü; sosyal, mekansal ve ekolojik problemler; bina, mahalle, şehir ve tüm gezegen.
Teması: 2018+2020 <i>THE MISSING LINK</i>	
Lizbon Mimarlık Trienali	
Yılı: Birincisi: 2007 Beşincisi: 2019	Kavramlar: Akıl ve rasyonellik; sadece mimarlar tarafından değil herkes tarafından anlaşılabilir ve paylaşılabilir olmak; yapımın kitleselleşmesi; araç ekonomisi; çevreci hareket; mimarlığı ve tarımı yeniden bir araya getirmek; insanların kendi görsel, fiziksel ve zihinsel evreni; internet ve video oyunları; süslemecilik ve anlamlı mimari; Modernizm ve Savaş Sonrası dönem; organik mimarlık; her parçanın birbirine bağlı olduğu bir sistem.
Teması: <i>THE POETICS OF REASON</i>	
Şikago Mimarlık Bienali	
Yılı: Birincisi: 2015 Üçüncüsü: 2019	Kavramlar: Sömürgeci genişleme; kitlesel göç; maden çıkarma ekonomileri ve hızlı sanayileşme; insan, mal ve sermaye akışları; bedenlerin, emeğin ve doğanın sömürülmesi; insan etkinliği, teknoloji ve doğal dünya arasındaki değiş tokuş biçimlerinin yeniden hayal edilmesi; doğa, toplum ve yapılı çevre arasındaki alternatif tasarımlar ve ilişkiler; mekansal ayrışma; eşitsiz planlama ve konut politikaları; sosyal ve ekonomik eşitsizlik; farklı uygulama alanları arasında diyaloglar: kolektif geçmiş, şimdi ve gelecek; haklar ve tekrar düzenlemeler: mekan -kenti, bölgeyi, bölgeyi, çevreyi- savunma ve halkın katılım alanı olarak yorumlamak; insanların ve doğanın haklarını öne çıkaran mekansal uygulamaları araştırmak; ortak zemin: kamusal mekanı üretmek ve ona müdahale etmek için taktik ve metodoloji geliştiren aktörler ve ajanlar; çoklu anlatılar; farklı bakış açıları.
Teması: <i>...AND OTHER SUCH STORIES</i>	

Tablo 8'in devamı

Oslo Mimarlık Trienali	
Yılı: Birincisi: 2000 Yedincisi: 2019	Kavramlar: Alternatiflerin mimarisi; Binalar artık finansal araçlar olmadığında ne tür bir mimari yaratacağız? Amaç sökmek yerine yetiştiricilik olduğunda ne tür mekanlarda yaşayacağız? Genel amaç olan para, artık akıllı bir şehri yağmur ormanlarıyla takas etmemize izin veremediğinde ne gibi malzemeler ve teknolojiler üreteceğiz? Yapılı çevre, ücret seviyelerindeki, arsa fiyatlarındaki ve çevre mevzuatındaki küresel farklılıkları sömürmeyi amaçlamayan bir ekonomik bir sistemde nasıl üretilecek? En önemli olan şey, insan ve ekolojik eşitlik olduğunda çevremizi nasıl biçimlendireceğiz?
Teması: <i>THE ARCHITECTURE OF DEGROWTH</i>	
BIO Ljubljana Tasarım Bienali	
Yılı: Birincisi: 1964 Yirmialtıncısı: 2019	Kavramlar: Bilgi krizi; bilgi ile başa çıkabilmek için deney ve alternatifler; yanlış bilgilendirme, sahte haberler, gerçek-sonrası ve alternatif gerçekler; geleneksel pedagoji ve bilimi yeniden incelemek; yeniden tasarlanan öğrenme ve öğretme uygulamaları ve mekanları (fiziksel ve sanal); takım çalışması, topluluk oluşturma ve sivil (aynı zamanda profesyonel) bir ajans; yeni sosyal organizasyon çözümleri; üçüncü yaşam dönemi; bitki kütüphaneleri.
Teması: <i>COMMON KNOWLEDGE</i>	

Yukarıda özetlenen bienaller gündemde olan konular etrafında temalarını şekillendirmişlerdir. Bazı bienaller bilindik meselelere odaklanırken, bazılarının konuları mimarlıkla ve tasarımla ilgili her etkinlikte görmeye alıştığımız konular değildir. Venedik Mimarlık Bienali'nin teması özgürlük, demokrasi, saygınlık, insan onuru, iyi oluş ve bellek gibi kavramları barındırır. Gezegen, geçmiş ve geleceğe, alternatif üretmeye ve çözümler icat etmeye vurgular vardır. Rotterdam Uluslararası Mimarlık Bienali'nin konusu ise çevre, ekosistem, yenilenebilir enerji, ekoloji gibi bilindik temalardır. Burada ilginç olan bina, mahalle, şehir ve gezegen vurgusudur. Lizbon Mimarlık Trienali'nde ise tema pek çok farklı konu etrafında şekillenir. Bunlardan bazıları, mimarlıkta süs ve anlam, organik mimarlık, her parçanın birbirine bağlı olduğu bir bütün, çevre hareketi ve tarımdır. Şikago Mimarlık Bienali'nin teması ise, kitlesel göç, insanların, eşyaların ve kapitalin kusurları, mekansal ayrışma, eşitsiz planlama ve konut politikaları, sosyal ve ekonomik eşitsizlik, kolektif gelecek, diyalog, alternatifler, haklar ve hak savunuları, aktivizm ve yurttaş katılımı, insan haklarını ve doğanın haklarını ön plana alan mekan tasarımı, taktik geliştirmek için aktörler ve ajanlar, çoğul anlatılar ve perspektifler etrafında kurgulanır.

Oslo Mimarlık Trienali ise, alternatiflerin mimarisini araştırır: ekonomiden bağımsız mimarlık, insanlar ve doğa için eşitliği ön plana çıkan çevre tasarımı, global farklılıkların sömürülmediği bir çevre tasarımı... Son olarak BIO Ljubljana Tasarım Bienali teması içinde, bilgi krizi, deneyler ve alternatifler, geleneksel pedagojilerin sorgulanması, öğrenme ve öğretme pratiklerinin yeniden tasarlanması, takım çalışması, cemiyet inşa etmek, yurttaş ve mesleki ajanlar, yeni sosyal organizasyonlar, üçüncü hayat periyodu (yaşlılık periyodu), bitki kütüphaneleri konularını barındırır.

İncelenen tüm bu bienallerde, mimarlığın ve tasarımın, toplumsal, ekonomik ve çevresel açıdan yeniden değerlendirilmesini öneren temalar tercih edilmiştir. Bienaller ortak geleceği, kolektif yaşamı ve insan haklarını vurgularlar. Geçmişle ve gelecekle ilişki kurarlar. Ayrıca son olarak da, alternatifler ve deneyler peşinde koşarlar. Peki, Türkiye'deki durum nasıldır?

Mimarlar ve Sergiler, Mimarlığı Sergilemek, Bienaller, Trienaller adlı bu bölümde mimarlık alanının konuyla ilişkisi hakkında özetle aşağıdaki maddelere değinilmek istenmiştir:

- Alandaki profesyoneller, mimarlığı yüz yıldan fazla süredir yapıların kendisini görerek değil fotoğraflarından algılamıştır.
- Akımların doğma sebebi yapılar değil medya ve sergilerdir, çünkü onlar yapıların aksine farklı yerlerde sergilenebilirler.
- Temsil nesnesi, temsil ettiği şeyden bağımsızdır.
- Temsil bir tür yeniden inşadır, yorumdur.
- Mimarlığı sergilemek bir paradokstur.
- Mimarlık sadece simulakr aracılığıyla sergilenebilir (Bergdoll, 2015).
- Sergi geleneği, sanat bienallerinden ve dünya fuarlarından etkilenmiştir.
- Mimarlar, mimarlık okulları ve yarışmalarla ilk sergilerini gerçekleştirmişlerdir.
- Mimarlar, kendi reklamlarını yapmak için sergi yaparlar.
- Küratörlük, mimarlık yapmanın bir yoludur.
- Mimarlık doğası gereği görülmek, sergilenmek içindir (Colomina, 2014a).
- Geçici/efemera mimarlıklar, kalıcı mimarlıklar kadar önemlidir.
- Mimarlık tarihini şekillendiren yapılar arasında sergi yapıları önemli bir yer tutar.
- Sergi mecrası da mesajdır.

- Sergiler için yapılan mimarlıklar, fırsatlar barındırır.
- Sergilere ve mimarların binalar dışındaki üretimlerine bakmak fırsatlar barındırır.
- Sergiler politiktir, politika üretmenin bir yoludur.
- Düzenleyicisi ister bir mimar olsun ister bir devlet, tüm sergiler propaganda yapmayı amaçlar.
- Mimarlık sergileri elbette sadece mimarlıkla ilgili değildir.
- Sergiler, son zamanlarda da eskiden olduğu gibi mimarların toplumsal sorunlarla ilgili tartışmalarına ev sahipliği yapmıştır.
- Mimarlık sergileri, mimari üretim hakkında olmayabilir.

Bu bölüm bağlamında, yapılan çalışmalardan, tartışma ve değerlendirmelerden tezin geri kalan bölümleri için mimarların sergilerle kurduğu ilişkiden çıkarılması gereken şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Mimarlar, teorilerini yapılar dışında araçlarla da ifade ederler. Mimarlık disiplininin yapılar odaklanma alışkanlığı kuramsal açıdan birçok fırsatın kaçırılmasına sebep olmaktadır.
- Mimarların kullandığı çok çeşitli araçlardan biri -gitgide büyüyen bir geleneğe dönüşen- sergilerdir.
- Mimarlar, mimari ürünleri sergilemek için sergiler tasarlarlar/organize ederler/küratörlük yaparlar.
- Serginin tasarlanması da, mesajın nasıl iletileceğinin tasarlanması da birer tasarım işidir.
- Mimarlar, başka disiplinler için de sergi mekanları/pavyonlar tasarlayabilir; bu da sergi yapısı türüyle yine mimarlıkla ilgili bir alt alandır. Bu yapılar -efemera mimarlık örnekleri- kısa ömürlü olsalar da arkalarında bıraktıkları bilgiler tartışmalara sebep olmuş, mimarlık tarihini şekillendirmiştir.
- Mimarlar/tasarımcılar/küratörler doğrudan mimari yapıları içermeyen, mimarlık pratiğinin kendisini somut bir biçimde içermeyen, genel olarak teorileri tartışmak ve söylem üretmek için sergiler düzenleyebilir.

Tez, bu bilgilerden yola çıkarak bugünkü mimarlık düşüncesinin inşasını tarihsel olarak sergilerin gerçekleştirdiğini savunmaktadır. Sergiler bu teze göre çağın

manifestolarıdır, tam da bu sebeple tez, mimarlık kuramının sergi pratiğini ürettiği söylemlerin incelenmesi gerektiğini iddia etmektedir.

2.2. İstanbul Tasarım Bienali

“Bizi çevreleyen nesnelere algılamamanın, tasarımı algılamamanın tek bir yolu yok.”
Jan Boelen, 2018

“Tasarımın baştan tasarlanması gerekiyor.”
Beatriz Colomina ve Mark Wigley, 2016

Dünyadaki benzerine çokça rastlanan; her yıl, iki yılda bir veya üç yılda bir düzenlenen sanat/tasarım/mimarlık etkinliklerinin Türkiye’deki ilk örneği “1973 İstanbul Festivali” ve sonrasında 1987’de gerçekleştirilen “İstanbul Bienali”dir. İKSV tarafından düzenlenen İstanbul Bienali 2019’da 16. kez gerçekleştirilecektir. Bu ve birçok uluslararası etkinlik tecrübesinden sonra, 2010 yılında İKSV, Tasarım Bienali’ni hayata geçirme düşüncesiyle birçok toplantı düzenlemiştir. Konuyu topluma açık bir biçimde ele almak için katılımcı bir süreç izlemiş, birçok alandan profesyonelle, uygulamacı ve kuramcılarla buluşmalar organize etmiştir.

2012’deki ilk tasarım bienalinin “Kusurluluk” isimli kitabında anlatılan bu sürecin ilk adımlarından biri 2-3 Aralık 2010’da düzenlenen; “İstanbul Tasarım Bienali Ön Etkinlikleri-1 Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu: Neden Tasarım, Neden Bienal?” başlığını taşımaktadır. İki günlük etkinlikte birçok alandan tanınmış 29 davetli konuşmacı, muhtemel bir bienalin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini açıklamışlardır. Bu konuşma metinleri etkinlikle aynı isimle ve “Taslak Kopya” ifadesiyle basılmıştır (Bakınız Ek 2). Bu planlama aşamasının ikinci etkinliği ise; uluslararası tasarımcıların ve seyircinin aktif katılımıyla 25 Şubat 2011’de gerçekleştirilen “Soru-Cevap” etkinliğidir.

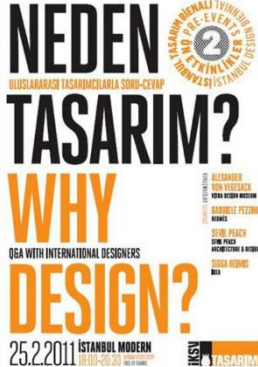

İlk bienalin gerçekleştirileceği bir sonraki yıl, bienal öncesinde, 26 Mayıs 2012’de üçüncü bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı, ilk bienalin ön etkinliklerinin bir parçası olarak duyurulmuştur, fakat genel konusu ve kapsamı nedeniyle bienal öncesi etkinliklerle birlikte ele alınması daha doğrudur. Bu etkinlik dünyanın dört bir yanından İstanbul Tasarım Bienali gibi sekiz etkinliğin yöneticisini bir araya getirmesi nedeniyle önemlidir. Etkinlik bu sekiz ismin İstanbul Tasarım Bienali direktörü; Özlem Yalım

Özkaraoğlu moderatörlüğünde benzer etkinliklerdeki deneyimlerini anlatması biçiminde kurgulanmıştır (Bakınız Tablo 9). İlk bienal gerçekleştirildikten sonra da, örneğin ikinci bienal öncesinde de bienal küratörünün ve ekibinin 2014’te yeniden “Bizimle Konuşun” isimli toplantılar düzenlemiş olmaları önemlidir. Benzer etkinliklere sonraki bienallerin açılış haftasında da yer verilmiştir, fakat artık bu toplantıların işlevi bienal hazırlıkları kapsamında fikir alışverişinde bulunmak değildir; etkinliği tanıtmak ve temayı daha geniş bir tartışmaya açmaktır.

Bienal öncesi üç toplantıya dönersek, bunlar şu nedenlerle önemlidir:

- Bienalin danışma kurulu olmasına rağmen, etkinliği bütün toplumun önünde tartışarak planlamayı seçmiş olması; yani katılımcı bir süreç izlemiş olması önemlidir.
- Sempozyumda, Türkiye’den tasarımın çok çeşitli alt alanlarından 22 tanınmış uygulamacı ve kuramcı profesyonelin yer alması önemlidir.
- Sempozyumda yedi, Soru-Cevap etkinliğinde dört, Yuvarlak Masa Toplantısı’nda sekiz yabancı ismin muhtemel bir tasarım bienali konusunu tartışmış olmaları önemlidir.
- Sempozyumda, konuşmaların aralarındaki oturumlarda ve özellikle de Soru-Cevap etkinliğinde seyirci katılımının önemsenmiş olması, uzmanlarla seyircilerin karşılıklı tartışmalar gerçekleştirmiş olmaları, özellikle ikincisinde seyircinin doğrudan konuşmaları yönlendirmesi için soru-cevap formatının benimsenmiş olması önemlidir.
- Yuvarlak Masa etkinliği, İstanbul Tasarım Bienali’nin kendini hangi etkinliklerle aynı düzlemde gördüğünü de özetler: Çağırılan konuklar, Avrupa ve Asya’nın önde gelen tasarım/kent/mimarlık bienallerinin yöneticileridir. Bienal direktörünün sadece bu sekiz konuşmacının sunumlarını kolaylaştırıcı bir moderatör gibi değil de kendi sunumunu da yapan bir konumda olması, direktörün tek başına bir basın açıklaması düzenlemesinden oldukça farklıdır; bienal kendini bu etkinliklere eklemektedir.

Tablo 9. Bienal Ön Etkinlikleri: isimler, afişler, tarihler, mekanlar, konuşmacılar (Kapucu ve Shafrir, 2012a).

Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu	Uluslararası Tasarımcılarla Soru-Cevap	Yuvarlak Masa Toplantısı
		
2-3 Aralık 2010	25 Şubat 2011	26 Mayıs 2012
Kadir Has Üniversitesi Cibali Kampüsü	İstanbul Modern	Milli Reasürans Konferans Salonu
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uğur Tanyeli 2. Ali Artun 3. İlhan Tekeli 4. Faruk Malhan 5. Bülent Tanju 6. Mehmet Asatekin 7. John Heskett 8. Deborah Dawton 9. Sadık Karamustafa 10. Tevfik Balcıoğlu 11. Gamze Güven 12. Alpay Er 13. Thomas Lockwood 14. Müjdat Altay 15. Alphan Manas 16. Cemil Türün 17. Berna Erbilek 18. Saffet Molvalı 19. George M. Beylerian 20. Eray Makal 21. Seyhan Özdemir 22. Levent Çalikoğlu 23. Bahar Korçan 24. Defne Koz 25. Gökhan Avcıoğlu 26. Emre Arolat 27. Valerio Castelli 28. Deyan Sudjic 29. Birgit Lohmann 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Alexander von Vegesack, Vitra Tasarım Vakfı 2. Sigga Heimis, IKEA 3. Sevil Peach, Sevil Peach Architecture+Design 4. Gabriele Pezzini, Hermès 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Giovanna Massoni, Liege Uluslararası Tasarım Bienali Direktörü 2. Matevz Celik, Ljubljana Bio-Biennial of Industrial Design Direktörü 3. Elsa Francés, St. Etienne Cite du Design Tasarım Yöneticisi 4. Guta Moura Guedes, Lizbon Experimenta Design Direktörü 5. Dr. Serge Serov, Moskova Uluslararası Grafik Tasarım Bienali Direktörü 6. Weiwen Huang, Shenzhen & Hong Kong Bi-City Kentsel/ Mimarlık Bienali Direktörü 7. Brendan McGetrick, 2011 Gwangju Tasarım Bienali Yardımcı Sanat Direktörü 8. Beatrice Galilgee, Lizbon Mimarlık Trienali 2013 Baş Küratörü

Bu toplantılardan sonra 2012'den 2018'e dört defa düzenlenen bienal bu tezin ve bu bölümün anlatısının konusudur. Bienal, ulusal ve uluslararası ölçekte, kendi internet sitelerinde ifade ettiği biçimiyle aşağıdakileri amaçlar (İKSV 2012a, 2014a, 2016a, 2018a):

- Tasarımın üretime, ekonomik kalkınmaya, sosyal ve toplumsal gelişime, kültürel etkileşime ve bireylerin yaşam kalitesine olumlu etkisini vurgulamak (2012).
- İstanbul ve çevresindeki coğrafyadan doğan farklı bakış açılarının küresel çerçevede oluşmuş tasarım söylemlerini zenginleştirmek (2012).
- Son dönemde hareketlenen yenilikçi ve yaratıcı çalışmalara İstanbul'un katılımını sağlamak (2012).
- Öncelikli olarak kamuoyundaki "tasarım" farkındalığını arttırmak, ülke için tasarım ve yenilikçilik politikalarının oluşumuna katkı sağlayacak bir platform oluşturmak, ulusal ve uluslararası ölçekte bir tasarım arşivinin ve kaynakçasının oluşturulmasına katkıda bulunmak, global tasarım problemlerine çözümler sunmak ve bu coğrafyadaki yaratıcı potansiyeli ortaya koymak (2012).
- Kentsel tasarım (şehir ve bölge planlama), mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, grafik tasarım, moda ve tekstil tasarımı ile yeni medya tasarımı alanlarının tümüne ait üretimleri, yenilikçi fikirleri ve söylemleri ortaya koymak ve toplumsal anlamda bir etkileşim sağlamak (2014).
- İstanbul Tasarım Bienali, hem Türkiye'den hem de yurtdışından önemli örnekler göstererek, tasarım kavramını tartışmayı ve izleyiciye farklı eğilimler, hareketler ve ilerici düşünceler sunmayı amaçlıyor. Bienal sadece iki ay süren çeşitli etkinlikleri bir araya getiren bir etkinlik olmayı amaçlamakla kalmıyor, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda uzun vadeli gelişmeler sağlamayı ve yıl boyu süren faaliyetler ile devam eden bir süreç yaratmayı hedefliyor ⁴ (2014).
- İstanbul'un son dönemde hareketlenen yenilikçi ve yaratıcı çalışmalara katılımını sağlamak (2016).
- ... Global tasarım problemlerini ele alarak sergilerinde bunlar için geliştirilen farklı çözümleri sunmak ve bu bölgenin yaratıcı potansiyelini ortaya koymak (2016).

---

⁴ Sitenin İngilizce versiyonundan alınmıştır.

- ... Tasarıma kavramını sorgulamayı, bu alandaki farklı eğilimleri, akımları ve yenilikçi düşünceleri tanıtmayı ve İstanbullu izleyicilere aktarmayı gerçekleştirmek (2016).
- İki yılda bir gerçekleşen sergisi ve çeşitli etkinliklerinin yanında çok sesliliği daima güçlendirerek ve esin veren tasarıma arşivleri oluşturarak uzun soluklu, derinlikli ve disiplinler arası aktarımların devamlılığını sağlamak (2018).

Peki bienal bu amaçlara ulaşmak için nasıl bir yöntem izler? Bu konuda yine bienalin ulusal ve uluslararası ölçekteki internet sitelerinden alınan bilgiler aşağıda yer aldığı gibidir (İKSV 2012a, 2014a, 2018a):

- Yurtiçi ve yurtdışında kendi alanlarında önde gelen isimlerden oluşan bir danışma kurulunun katılımı ile yürütülüyor (2012).
- Yaratıcı endüstrilerde yer alan tüm aktörler, belirlenen tema doğrultusundaki fikir, proje, söylem veya ürünleri ile bienale başvurabiliyorlar (2012).
- Kentsel tasarıma (şehir ve bölge planlama), mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarıma, grafik tasarıma, moda ve tekstil tasarıma ile yeni medya tasarıma gibi başlıca tasarıma mesleklerini ve bu mesleklerle ilişkili tüm yaratıcı alanları kapsamaktadır (2014).
- Her iki yılda bir tasarıma fikirlerinden çeşitli kesitleri bir araya getirir, geniş bir yelpazede pek çok alanın tasarıma ilişkisini inceler (2018).
- Yaratıcı ve akademik çevreler için ilham verici fikirler ortaya koyan, bu çevreler arasındaki diyalogu ve geçişkenliği besleyen bienal, kültür üreticileri ve kurumları, üniversiteler ve kuruluşlar arasındaki ulusal ve uluslararası ağlar içerisinde faaliyet göstermektedir (2018).
- İstanbul Tasarıma Bienali, proje, etkinlik ve müdahaleler için dinamik bir alan olarak kenti merkezine alır, küresel tasarıma sorunları için çözümler sunar, tasarıma kendisini tartışmaya açar, toplumun keşfedilmemiş veya göz ardı edilen yönlerini ön plana çıkarır ve yeni dünya koşullarını yakın markajına alarak fikir alışverişini tetikler (2018).
- Bugünün toplumunu anlamada bir araç olarak tasarıma adanan, geleceğe dönük bir tartışma platformu olarak İstanbul Tasarıma Bienali, devamlı bir dönüşüm içerisinde (2018).

Bienal metinleri, bienalin amacı ve yöntemi dışında başka bilgiler de içermiştir, özellikle ilk bienallerde İstanbul üzerine tartışmalar ve çıkarımlar yürütülmüştür. İlk başta

İstanbul'un önemini anlatan ifadelerin ve bienali İstanbul'da, Türkiye'de yapıyor olmanın merkezde olduğu konuya (1. İstanbul Tasarım Bienali'nin internet sitesinde "Tasarım Bienali Hakkında" sekmesinde diğer bienal sitelerinde olmayan, "Neden İstanbul?" diye bir ara başlık vardır) daha sonra tema metinleriyle İstanbul'dan ilham almak veya İstanbul'dan öğrenmekle ilgili ifadeler eklenmiştir. Bu konuda bienal sitelerindeki açıklamalar şöyledir (İKSV, 2012a):

- Türkiye'de son dönemde ivme kazanan ekonomik ve endüstriyel kalkınmayla birlikte yaratıcılık ve yenilikçilik de önem kazandı. Günden güne gelişen potansiyeli ve çok kültürlü yapısıyla İstanbul, yaratıcı endüstrilerin yerel merkezi konumunda bulunuyor; global bir merkez olma yönünde de hızla ilerliyor (2012).
- Türkiye'nin ekonomik, politik ve kültürel bir merkez olarak artan rolü, inovasyon ve tasarımın önemini vurgulamıştır ve özellikle İstanbul'un çok kültürlü metropolünde yaratıcı endüstrilerin gelişimini teşvik etmiştir⁵ (2012).

Birinci ve ikinci bienallerin sitelerindeki "Bienal Hakkında" sekmesinde yer alan metinlerin Türkçe ve İngilizce versiyonlarının birbirinden farklı olması ilginçtir. İkinci bienalde metinlerin tamamen aynı olmamasına ek olarak, Türkçe metin bir paragrafken İngilizce metin üç paragraftır. Türkçe ve İngilizce metinler arasındaki bu ayrımın anlaşılabilmesi için, İngilizce'den çevirilen metinler dipnotta belirtilmiştir.

Üçüncü bienal için, ilk kez ikinci bienalin sitesinde yer alan İngilizce metnin Türkçe'ye çevrildiği görülmektedir. Dördüncü bienal iki açıdan ezber bozar: Birincisi önceki bienallerde birbirine eklenerek tekrarlanan tüm metinler çıkarılır ve yeniden, çok daha yoğunlaştırılmış, daha üst düzey bir metin yazılır. İkinci sıra dışı durum da; bienal artık İstanbul'da, Türkiye'de olmakla ilgili gerekçelendirmelere ihtiyaç duymaz; metinde İstanbul veya Türkiye hakkında hiçbir ifade yer almamıştır. Yerden bağımsız olarak bienal anlatılmıştır. Bu durum, bienal yöneticileri ile yapılan söyleşide ifade ettikleri bir durumun sonucu olabilir; bienal olgunlaşma sürecine girmiştir, artık daha çok tanındığı için önceki bienallere göre kendini daha az açıklama ihtiyacı hissediyor olabilir. Son olarak, tüm bu değişimler, bienalin kendini sunma biçimiyle ilgili çalışmaların sürdüğünü gösterebilir.

⁵ Sitenin İngilizce versiyonundan alınmıştır.

Bu girişin ardından, bugüne kadar yapılan bienaller hakkında temel bilgiler aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Tabloda ayrıca bienallerin tema metinleri üzerinde yapılan ilk incelemenin sonucunda öne çıkan kavramlar özetlenmiştir (Tablo 10, 11, 12 ve 13).

Tablo 11. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, ilk kavramlar, sergi mekanları

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eski Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
İlk Kavramlar	<ul style="list-style-type: none"> İstanbul ve kusurluluk Modern üretimin önerdiği mükemmellik, kesinlik ve tekrara karşı süreksizlik, geçicilik ve kusurluluk Bir felsefeye gözü kapalı inanmak yerine her kararda kişisel bir seçim Birbirinin aynısı olmak yerine orijinal ve farklı olmak Saf geometrik biçim dili, katkısız renkler ve simetri yerine endüstriyel olanı yumuşatmak ve evcilleştirmek Çeşitlilik, bireysellik ve kişisellik 	<ul style="list-style-type: none"> İstanbul ve dönüşüm Alternatif düşünce üretmenin merkezi olarak İstanbul Yeni koşullar, eylemler, online inisiyatifler Küresel sorunlar, küresel eşitlik dengesi Beslenme, barınma, sağlık ve güvenlik gibi temel insani ihtiyaçların yanı sıra, aşk, oyun, korku, ihtilaf, bereket, sürdürülebilirlik, hareketlilik, erişilebilirlik, toplum ve jeopolitika Çoklu kaynaklardan beslenmek Hiyerarşileri sorgulamak Empati, duyarlılık Toplumsal altyapıları yeni hedefler doğrultusunda harekete geçirmek Toplumun yeteri kadar incelenmemiş veya göz ardı edilmiş alanlarına ışık düşürmek Alternatif bir gelecek resmi 	<ul style="list-style-type: none"> İnsanın hizmetindeki tasarım yerine insanı yeniden tasarlamak Tasarım ürünü olarak kişisel görünümümüz ve dijital kimliğimiz, bizi çevreleyen kişisel cihazlar, yeni maddeler, arayüzler, ağlar, sistemler, altyapılar, veriler, kimyasallar, organizmalar ve genetik kod İnsanı saran, dünyanın kendisi hâline gelen tasarım Sosyal yaşamın temeli tasarım Eşitsizlikler ve yepyeni görmezden gelme biçimleri oluşturan tasarım Savaş, kanunsuzluk, yokluk ve iklim şartları karşısında tasarlanan genetik yapı ve iklimin kendisi Hem merkezi olma hem çepere dayanma Hem geçmişe hem geleceğe ait olma 	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenmekten öğrenmek Ölçüler ve haritalar Zaman ve dikkat Akdeniz ve göç Felaketler ve depremler Yiyecekler ve gelenekler Örüntü ve ritim Para ve sermaye Parçalar ve cepler Alternatif tasarım eğitimi Sürdürülebilir bir eğitim yaklaşımı Deney alanı Süreç odaklı bir eğitim ve tasarım platformu Okulu baştan tasarlamak Tasarım üzerine eleştirel düşünme alanı Alternatif yöntemler, sonuçlar ve biçimler Hipergerçekçilik, teknoloji, artırılmış gerçeklik, dijital arayüzler, hız Maker, hacker ve açık kaynak toplulukları Kriptoparalar ve geç-kapitalizm
Sergi Mekanları	<ul style="list-style-type: none"> İstanbul Modern Galata Özel Rum İlköğretim Okulu 	<ul style="list-style-type: none"> Galata Özel Rum İlköğretim Okulu 	<ul style="list-style-type: none"> Galata Özel Rum İlköğretim Okulu DEPO Studio-X İstanbul Alt Sanat Mekanı İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Assos Salonu 	<ul style="list-style-type: none"> Akbank Sanat Yapı Kredi Kültür Sana Pera Müzesi Arter SALT Galata Studio-X İstanbul

Tablo 12. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, ziyaretçiler, ücretler

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
Ziyaretçiler Sayısı	Sergiler: 44.600 Paralel etkinliklerle: 115.000	Sergiler: 85.000'den fazla Tüm etkinlikler: 100.000'den fazla	120.000'den fazla	200.000
Ücretler	Ücretli: 20 TL ve 10 TL	Ücretsiz	İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne giriş için müze bileti zorunludur, diğer mekanlar ücretsizdir	Ücretsiz

2012'den 2018'e dört defa gerçekleştirilen bienalin altı küratöründen biri Türkiye'den, diğerleri yurt dışından isimlerdir. Altı küratörün biri sanat tarihi, beşi tasarım eğitimi almıştır, bunlardan dördü mimardır. Bu altı isimden sadece biri uygulamacıdır, diğerleri küratör, yazar, editör ve akademisyendir. Son olarak bu altı küratörün sadece ikisi; yani %33'ü kadındır. Bienaller tanıtılırken sadece küratörler ön plana çıkarılırsa da, organizasyon daha kalabalık bir ekibin bir arada çalışmasının ürünüdür, aşağıda bu küratöryel ekipler ve uzmanlık alanları listelenmiştir (Bakınız Tablo 13).

Tablo 13. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, küratör (yel ekipler), meslekleri/çalışma alanları/kurumları⁷

İsim	Tema	Küratör(yel Ekipler)	Meslekleri/Çalışma Alanları/Kurumları
1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	Kusurluluk: Musibet	Emre Arolat NİL Aynalı (Yardımcı Küratör)	Mimar Mimar
	Kusurluluk: Adhokrasi	Joseph Grima Elian Stefa Ethel Baraona Pohl Pelin Tan (Yardımcı Küratörler) Maurizio Bortolotti (Konuk Küratör)	Mimar, editör, yazar ve küratör Küratör, mimar ve öğretim görevlisi Mimari araştırmacı, eleştirmen, yazar ve küratör Sosyolog, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Küratör ve yazar

⁷ Koyu renkle yazılanlar bienal sitesinde sunulduğu biçimiyle alınmıştır. Diğer verilere, yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılmıştır ve bienal tarihindeki durum kabul edilmiştir.

Tablo 13'ün devamı

İsim	Tema	Küratör(yel Ekipler)	Meslekleri/Çalışma Alanları/Kurumları
2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Zoë Ryan Meredith Carruthers (Yardımcı Küratör) Denise Marie Bennett (Küratör Asistanı)	Küratör ve yazar, Chicago Sanat Enstitüsü, Mimarlık ve Tasarım Bölüm Başkanı (Sanat tarihi eğitimi almıştır) Küratör ve sanatçı Sanat eleştirmeni
3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	Biz İnsan Mıyız? Türemüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Beatriz Colomina Mark Wigley Evangelos Kotsioris (Küratör Asistanı)	Mimarlık tarihçisi ve teorisyen, Princeton Üniversitesi Mimari teorisyen, eleştirmen ve tarihçi, Columbia Üniversitesi Mimar ve mimarlık tarihçisi, Princeton Üniversitesi
4. İstanbul Tasarım Bienali 2018	Okullar Okulu	Jan Boelen Vera Sacchetti (Yardımcı Küratör) Nadine Botha (Asistan Küratör)	Sanat direktörü, Z33 Güncel Sanat Evi, atelier LUMA, Eindhoven Tasarım Okulu Sosyal Tasarım Yüksek Lisans Programı Yöneticisi (Ürün tasarımı eğitimi almıştır) Tasarım yazarı ve eleştirmeni Sanatçı

Bienalin işleyiş biçimi şu şekildedir: Küratörler veya direktörler tarafından tema metninin ilan edilmesiyle başlayan süreç, projelerin seçilmesi ve sergilerin hazırlanmasıyla ilerlemektedir. Süreç, sergi kataloglarının basılması ve sergilerin açılmasıyla sonlandırılmaktadır. Katalog kitapları çoğu zaman ana sergi mekanlarında satışa sunulmaktadır. Bunun dışında kitaplar genellikle piyasada dağıtımına çıkarak satışa sunulmamışlardır. Bu durum ilk bakışta kafa karıştırıcıdır, bienal yoğun bir yayın faaliyeti içine girip böyle bir zahmete katlandıktan sonra kitaplar neden herkesin erişebileceği bir biçimde satışa sunulmamaktadır? Kitapların sınırlı sayıda basılmaları ve sergi salonlarında satışa sunulmaları, sadece serginin izleyicisi olan belirli veya daha seçkin bir okuyucu kitlesine ulaşmanın amaçlandığı izlenimini yaratır. Örneğin Türkiye'deki bienal kapsamında basılmış olan 2. İstanbul Tasarım Bienali katalog kitabını bugün satın almak isterseniz yabancı bir yayınevinin Avrupa merkezli internet sitesinden farklı bir para birimiyle sipariş vererek, kitap ücretine ek olarak kitap ücretiyle yarışan bir kargo ücreti ödememiz gerekmektedir. Bu durum düşündürücüdür. Bu durumun bienalin öncelikleri ve maddi kısıtlılıkları ile ilgili gerekçeleri olabilir.

Bienaller kapsamında basılan katalog kitapları sayı ve biçim olarak birbirlerinden oldukça farklıdır. Kitaplar arasındaki en büyük ortaklık büyük çoğunluğunun hem Türkçe hem İngilizce olacak şekilde iki dilli basılmasıdır. Aşağıdaki tabloda, bu kitaplar listelenmiştir. Bienal öncesinde 2010 yılında basılan “Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu: Neden Tasarım, Neden Bienal? Konuşma Metinleri” kitabı bu listenin dışında tutulmuştur.

Tablo 14. İstanbul Tasarım Bienali: isimler, temalar, basılı yayınlar

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
Basılı Yayınlar	Kusurluluk	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu Ajandası
	Musibet	Rehber ve Program Kitapçığı	<i>Are We Human? Notes on an Archaeology of Design</i>	Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları
	Adhokrasi		Rehber	Uzun, Kocaman, Çok!
	Program Kitapçığı		<i>Superhumanity: Design of the Self</i>	
	<i>New City Reader</i>		Türkiye Tasarım Kronolojisi Deneme	

Şimdi, yukarıda listelenen bienal yayınları hakkında detaylı bilgi verilecektir.

1. Kusurluluk-2012: 1. İstanbul Tasarım Bienali üç kitaptan ve bir afiştten oluşan kutulu bir set olarak sergi salonunda satışa sunulmuştur. Aynı boyutlarda, üç farklı renkte -yeşil, kırmızı, mavi- tasarlanan kitaplar, bienalin tüm zamanlardaki en büyük ve kapsamlı yayın faaliyetidir. Bugünden geriye bakıldığında bienal yöneticileri bu kararlarını şakayla karışık olarak eleştirmektedir (Ova vd., 2018). Bu üç kitaba ek olarak benzer içerikli geniş bir kitapçık ve pek çok “*New City Reader*” gazetesi hazırlanmıştır (Bakınız Şekil 12, 13 ve 14).

1. İstanbul Tasarım Bienali’nin temasıyla adlandırılan ilk kitabın editörleri; Benan Kapucu ve Tamar Shafrir’dır. Kitap 368 sayfa, yeşil ciltli ve 19.5x27 cm’dir. Hem Türkçe hem İngilizce metinler içeren kitap, bienalin iki sergisi dışındaki tüm detaylarını içerecek şekilde oldukça kapsamlı bir çalışmadır.

Kitap, bienal fikrinin ilk ortaya çıkışından itibaren kitap içinde görselleştirilen bir zaman çizgisi üzerinde ilk bienale kadar olan süreçteki tüm ön etkinlikleri açıklamayı amaçlıyor görünmektedir. Bu haliyle bienale giden yolu somutlayan kitap, “1 Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu: Neden Tasarım, Neden Bienal?” taslak kitabındaki konuşma metinlerinin bildiriye dönüştürülmüş hallerini de içermektedir. Bu etkinliğe ek olarak kitapta yer alan diğer ön etkinlikler; Uluslararası Tasarımcılarla “Soru-Cevap”, “Kusurluluk Atölyeleri” ve “Neden Bienal? Yuvarlak Masa Toplantısı”dır. Bu ön etkinliklerden sonra kitap ana sergiler dışında kalan 1. İstanbul Tasarım Bienali yan etkinliklerini açıklar. Bunlar; “Akademi Programı”, “Yaratıcı Film Gösterimleri”, “Seminer Programı” ve “*The New City Reader*” hakkında kısa tanıtıcı bilgilerdir. Son olarak kitap, bienal katılımcılarının biyografilerini, bienal ve İKSV hakkında bilgileri, bienal ekibinin kimlerden oluştuğunu ve sponsorları listeler (Bakınız Ek 3).

2. Musibet-2012: 1. İstanbul Tasarım Bienali’nin iki sergisinden birini konu edinen ve aynı isime sahip ikinci kitabın editörleri; Nil Aynalı (yardımcı küratör), Benan Kapucu ve Tamar Shafrir’dir. Kitap Türkçe ve İngilizce metinlerden oluşan 511 sayfa içermiştir, kırmızı ciltli ve 19.5x27 cm’dir. Kitap bu ilk serginin analizi için seçilen tüm metinleri içermektedir: Küratör Emre Arolat ve Nil Aynalı’nın tema hakkındaki sunuş metinleri ve sergide yer alan 31 projenin katalog bilgileri, tez kapsamında analize dahil edilmeyen fakat kitapta kendine yer bulan diğer metinler makalelerdir. “Musibet” ve “Adhokrasi” kitapları diğer yıllardaki bienal kitaplarının aksine tanınmış kuramcılarının bienalle doğrudan alakası olmayan makalelerini içermektedir, bu makalelerin bir kısmı “*New City Reader*”da da yayınlanmıştır. Bu çaba, bienal temasının teorik olarak daha da fazla desteklenmek istendiği anlamına gelebilir veya tartışmalarının global ölçekte de geçerli temelleri olduğunu göstermeyi amaçlıyor olabilir (Bakınız Ek 4).
3. Adhokrasi-2012: Joseph Grima’nın küratörü olduğu ikinci ana serginin aynı isimli kitabının editörleri; Vera Sacchetti, Avinash Rajagopal ve Tamar Shafrir’dir. Türkçe ve İngilizce metinleri içeren kitap 383 sayfadır, mavi ciltli ve 19.5x27 cm’dir. Kitabın içeriği Musibet kitabı ile benzer; kitap, analiz için seçilen küratörün tema metnini ve sergideki 61 projenin katalog bilgilerini

içermektedir. Bu 61 projenin yer aldığı sayfaların arasında analize dahil edilmeyen, Musibet kitabında olduğu gibi kuramsal makaleler yer alır. Bu kitabın Musibet'ten farkı; küratör sunuş metni ile sergiden ve makalelerden oluşan iki bölüm arasında, kitabın içindekiler bölümü hazırlanırken küratörün metnine eşdeğer biçimlendirilen altı makale daha içermesidir. İki kitabın hazırlanmasında içerikteki bu farklılık dışında analiz için önemli bir fark daha vardır: O da; Adhokrasi'deki proje metinleri, sergilerdeki tanıtıcı etiketler gibi kısa açıklama metinleri içermektedirken Musibet'te bu etiketlere birkaç sayfalık yazılar eklenmiş olmasıdır. Bu nedenle, Adhokrasi fazladan 30 proje ve beş makale içermesine rağmen 383 sayfa, Musibet ise 511 sayfadır (Bakınız Ek 5).

Şekil 12. Kusurluluk, Musibet ve Adhokrasi (İKSV, 2012a).

4. 1. İstanbul Tasarım Bienali Program Kitapçığı-2012: Kitapçık editörleri;

Benan Kapucu ve Tamar Shafrir'dir. Kitapçık 10.5x16 cm ve 485 sayfadır. Türkçe ve İngilizce metinlerle hazırlanmıştır. Kitapçık kapağı, az önce bahsedilen üç kitabın renklerinden oluşan üç yatay şeritle tasarlanmıştır. Kapak içeriği özetler: Üç kitabın, etkinliği tüm detaylarıyla en iyi şekilde ifade eden tanıtıcı metinlerinden oluşan bir rehberdir. İki sergiyi açıklayan temel metinlere ek olarak küratör metinleri, direktörün; “Neden Bir Tasarım Bienaline İhtiyacımız Var?” isimli önsözünü, yan etkinlikler; “Akademi Programı”, “Atölyeler”, “Film Gösterimleri”, “Seminer Programı”, “Tasarım Yürüyüşleri”, “Bilet Bilgileri” ve son olarak bienal ekibi hakkında bilgi içermektedir (Bakınız Ek 6). İlk bienalin tüm kitapları gibi İKSV tarafından basılmıştır.

Şekil 15. New City Reader İstanbul sokaklarında (Kapucu ve Shafrir, 2012a).

6. Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil-2014: 2. İstanbul Tasarım Bienali'nin tema ile aynı isme sahip katalog kitabı ilk bienalin aksine İKSV tarafından değil, İKSV ve Hatje Cantz tarafından basılmış ve Hatje Cantz'ın internet sitesi aracılığıyla, internet üzerinden satışa sunulmuştur. Editörleri; küratör Zoë Ryan ve yardımcı küratör Meredith Carruthers'dır. Kitabın dili Türkçe ve İngilizcedir. Kapak tasarımı ve fontu gelecek temasına uygun olarak şekilde seçilmiştir. Kapak rengi metalik gridir. 408 sayfadır ve 19.5x19.5 cm'dir. Kitap kendinden önceki bienal kitaplarında olduğu üzere iki ana bölümden oluşmuştur, önsöz ve küratörün tema metniyle giriş yapılan kitapta, sergideki projelerin beş başlık altında kataloglanmasıyla ilk bölüm bitmektedir. Kitabın ikinci bölümü ise; yine ilk bienallerde olduğu gibi birçok kuramcının makalesini içermektedir (Bakınız Ek 8). Son olarak bu kitapta ilginç olan kapanış bölümüdür: Küratörler kalemi yeniden devralmıştır. Zoë Ryan ve Meredith Carruthers'e Maggie Taft da eklenir ve ekip "Bir Manifesto Olarak Sergi" başlığı altında tarihten önemli sergi örnekleriyle kendi tartışma metinlerini kaleme almışlardır. Kitabın bu bölümünün genişletilerek daha sonra -3 yıl sonra, 2017'de- Zoë Ryan editörlüğünde "*As Seen: Exhibitions that Made Architecture and Design History*" başlıklı bir kitaba dönüşmesi ve yeniden basılması dikkate değerdir.

Şekil 16. Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil (İKSV, 2014a).

7. 2. İstanbul Tasarım Bienali Rehber ve Program Kitapçığı-2014: İlk bienalde olduğu gibi bu bienalde de ana katalog kitabına ek olarak ziyaretçiler için etkinlikleri ve sergileri açıklayan bir rehber basılmıştır. Bu bienalle birlikte organizasyon ekibinin yayın politikası daha net görülebilir: Bir katalog kitabına ek olarak bir kitapçık basmak gibi temelde iki kategoride özetlenebilen bir tutum belirgindir. Kitapçık, boyutları bakımından, ikinci bienal de dahil olmak üzere dört bienalde basılan tüm kitaplardan farklı boyutlardadır, uzun ince ve siyah-beyaz bir kapak ile tasarlanan kitapçığın kısa kenarı 10 cm, uzun kenarı 20 cm'dir. Bir önceki kitapçığa göre daha kısadır; 122 sayfadır (Bakınız Ek 9). Dili yine İngilizce ve Türkçedir. İKSV tarafından basılmıştır. Bu kitapçık için önemli bir detay, her zamanki gibi basılarak bienal mekanlarında sunulmasına ek olarak; ilk kez İKSV'nin internetteki "Kitaplık" uygulamasından ücretsiz olarak indirilebilecek şekilde ziyaretçilerin kullanımına sunulmuş olmasıdır.

Şekil 17. 2. İstanbul Tasarım Bienali Rehber ve Program Kitapçığı (İKSV, 2014a).

8. Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl-2016: 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında birden çok kitap basılmış olmasına karşın asıl katalog kitabı bir önceki bienalde olduğu gibi tektir ve bu kitaptır. İKSV tarafından yine Türkçe ve İngilizce metinler yan yana olacak şekilde basılan kitabın editörleri; küratörler Beatriz Colomina ve Mark Wigley'dir. Kitap 580 sayfadır ve ölçüleri 17x25.5 cm'dir. Kitap yine aynı alışkanlıkla direktörün ve küratörlerin metinleriyle açılır, sonraki bölümde projeler dört başlık -küratörler bu başlıkları "Bulutlar" olarak adlandırmıştır- altında kataloglanmıştır. Son olarak "Bienali Genişletmek" ve "Mecra Mesajdır" başlıkları altında farklı formatta projeler de sunulmuştur. Örneğin ilk kez sergi tasarımının kendisi de proje kategorisinde sunulmuştur (Bakınız Ek 10). Diğer kataloglardan farklı olarak bu kitaptaki proje metinleri bizzat proje sahiplerinin elinden çıkmıştır. Küratörler bunu çok sesliliğe verdikleri önemle açıklamışlardır; "katılımcıların katalogda bizim düşüncelerimizi yansıtılmaları yerine, kendi sesleriyle yer almalarını sağladık" (Colomina ve Wigley, 2016a). Kitabın kapağı kısmen bir ayna gibi gümüş gri renktedir, çünkü küratörler bu bienalde insanların karşısına bir ayna koymak istediklerini söylerler: "Tüm projeyi bir çeşit ayna olarak düşündük." (Colomina ve Wigley, 2018). Aynı ayna teması, o senenin bienal afişlerinde de kendini göstermektedir, afişlerde farklı yaşlarda insanlar farklı mekanlarda aynadaki yansımalarıyla selfie çekerken görülmektedir ve bu selfieler afişe dönüşmüştür (Bakınız Tablo 10). Son olarak kitabın tasarımında ilginç olan sayfa numaralarının tersten başlamasıdır, ön kapakta 580, arka kapakta 001 yazar ve bütün kitapta sayfa numaraları gitgide azalmıştır.
9. *Are We Human? Notes on an Archaeology of Design*-2016: Yukarıda bahsedildiği gibi bu bienal katalogunda katılımcıların metinlerine müdahale etmediklerini söyleyen küratörler bunun yerine kendi sözlerini ifade etmek için ek bir kitap hazırladıklarını belirtirler: "Alışılmış bienal yayın programının dışına çıkarak ek bir kitap hazırladık... Bu kitaba bu proje üzerinde çalışırken tuttuğumuz notları koyduk" (Colomina ve Wigley, 2016a). Böylelikle bienalin tüm kitapları içinde, ilk kez, sadece İngilizce bir kitap basılır ve katalog kitabıyla birlikte bienal mekanında satışa sunulur. Bu kez kitabın editörleri değil yazarları olan küratörler; Beatriz Colomina ve Mark Wigley'in kitapları Lars Müller

Publishers tarafından basılmıştır ve ikinci bienalin kitabı gibi bağımsız olarak uluslararası kanallar aracılığıyla satışa sunulmuştur. Küratörlerin deyimiyle bu “küçük sarı kitap” 11x18 cm boyutlarındadır, 288 sayfadır. Kitabın içeriği bienal teması ile aynı teorik düzlemde daha derinlemesine bir okumadır (Bakınız Ek 11).

- 10. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali Rehberi-2016:** İlk iki bienalden sonra rehber kitapçığı basılan son bienal 2016 yılındadır. Rehber 16x21 cm boyutlarındadır, İKSV tarafından basılmıştır, editörleri; Beatriz Colomina ve Mark Wigley’dir, 288 sayfadır. Kapağı beyaz zemin üzerine siyah harflerle temanın özgün bir fontla yazılmasıyla tasarlanmıştır. Kapak tasarımındaki egemen biçim soyutlanmış bir soru işaretidir. İlk bienalin kitapçığı gibi sergi haritaları üzerinden tüm projelerin katalog bilgilerini paylaşan kitap, alışkanlık olduğu üzere tema metniyle açılmaktadır, sergilerden sonra da İKSV çalışanları, bienal ekibi ve sponsorların listelenmesiyle kapanmaktadır. Bu kitapta yeni olan en sondaki sekiz sayfanın üzerine not alınabilmesi için çizgili bir defter düzeninde tasarlanmış olmasıdır. Colomina ve Wigley, sergileri gezenlerin sadece izleyici değil; yazan, notlar tutan, belki de gördüklerini yorumlayan bireyler olduklarını hayal etmişlerdir. Üçüncü bienal ile ilgili 2016 yılında basılan son kitap budur (Bakınız Ek 12).

Şekil 18. Biz İnsan Mıyız?, Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali Rehberi ve Are We Human? Notes on an Archaeology of Design (İKSV, 2016a).

- 11. Superhumanity: Design of the Self-2018:** 3. İstanbul Tasarım Bienali’nin kitapları basıldığında ve sergiler açıldığında küratörler çoktan -sergiden önce-

bir internet sitesi aracılığıyla çevrimiçi olarak temayı tartışan metinler yayımlamaya başlamışlardı. Bu metinler başka yazarlara yapılan yazı davetlerinin sonucuydu ve yazılar teker teker yayınlanmaya devam etti. Küratörler bu çalışmalarını; “*e-flux*”tan meslektaşlarımız Anton Vidokle ve Nikolaus Hirsch ile ortak yaptığımız “*SUPERHUMANITY*” projesiyle 50’den fazla yazarı, öz-tasarım konusunda yazmaya davet ettik ve bunlar sergiden önce evrimii olarak yayınlanmaya başladı; önümüzdeki sene de kendine ait etkinliklerle dünyanın dört bir yanında yayımlanmaya devam edecek” sözleriyle açıkladılar. Küratörlerin bu projesi aynı zamanda katalog kitabının “Bienali Genişletmek” bölümünde sergideki projelere eşdeğer olarak bir proje gibi sunulmuştur ve bienal süresince yazılar, Tütün Deposu’nda duvarlara asılarak sergilerin bir parçası olarak okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca bu yazılar, 2018 yılında, bienalden neredeyse iki yıl sonra; “*e-flux Architecture, University of Minnesota Press*” ve “*The Graham Foundation*” işbirliğinde bir kitap halinde yayınlanmıştır. Bu 50 yazı, insanın tasarım etkinliği ve öz-tasarımı ile ilgili çok çeşitli konulara odaklanan ufuk açıcı makalelerdir (Bakınız Ek 13). Kitap 448 sayfadır, dili İngilizcedir, yine sarı kapaklıdır, boyutları 17.8x25.4 cm, editörleri; Nick Axel, Beatriz Colomina, Nikolaus Hirsch, Anton Vidokle ve Mark Wigley’dir. Uluslararası dağıtımla satışa sunulmuştur.

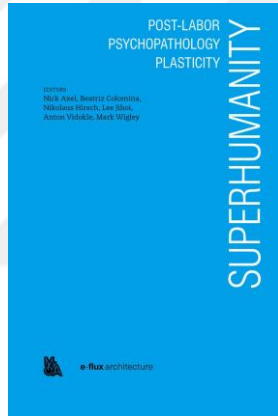

Şekil 19. Superhumanity: Design of the Self

Küratörlerin de duyurduğu gibi “*Superhumanity*” projesi, 2017 yılında başka kitalarda, başka etkinliklerle devam etmiştir. Bu etkinliklerin bir ayağı olan Seul, Kore’deki “*Museum of Modern and Contemporary Art*”ta 27-28 Ekim’de

“*Superhumanity*” sempozyumu düzenlenmiş ve sonrasında da ikinci bir “*Superhumanity*” kitabı basılmıştır. “*Superhumanity: Post-Labor, Psychopathology, Plasticity*” bu sefer aynı konunun kitabın adından da anlaşıldığı üzere farklı bir bağlamda ele alınmasıyla şekillenmiştir ve editörleri; Nick Axel, Beatriz Colomina, Nikolaus Hirsch, Lee Jihoi, Anton Vidokle ve Mark Wigley’dir. Kitap mavi kapaklı, 150 sayfa, 14x21.6 cm boyutlarındadır ve dili İngilizcedir (kitabın içindeki makaleler için Bakınız Ek 14). Bu ikinci kitap doğrudan İstanbul Tasarım Bienali ile ilgili değildir, fakat 3. İstanbul Tasarım Bienali’nin temasının ve küratörlerin düşünce sistemlerinin anlaşılması için yapılacak araştırmalarda iki “*Superhumanity*” kitabının da incelenmesi faydalı olabilir.

Şekil 20. Superhumanity: Post-Labor, Psychopathology, Plasticity

12. Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme-2016: 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında basılan ve bienalin kapsamını aşan yayınlara bir diğer örnek; bienalle başlayan fakat bienalden sonra da devam edecek olan “Türkiye Tasarım Kronolojisi” projesi kapsamında hazırlanan kitapçıklardır. Proje; “Türkiye’de tasarımın son 200 yıllık tarihine, ambalaj, aydınlatma, grafik, iletişim ve reklam, konut, mobilya, müzik, oyuncak, peyzaj, sağlık, sanayi yapıları, seramik ve sivil örgütlenmeler başlıkları aracılığıyla odaklanmayı amaçlayan” ve kendilerine “Merak Kabinesi” adını veren bir çalışma grubunun ürünüdür. Bienal sitesinde; “üretilecek metinler kuşkusuz henüz başlangıç niteliğinde; bu metinleri, üzerine ekler yapmak, tartışmalar açmak için birer platform olarak görmekte yarar var”;

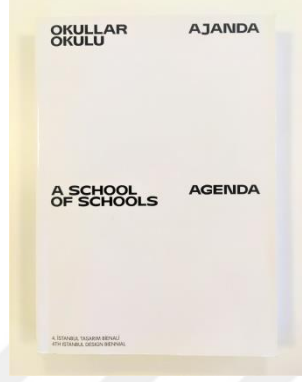
bilgi notu bulunmaktadır (İKSV, 2016b). Toplam 13 başlıkta, 13 farklı kitapçık hazırlanmıştır ve yapılan bu kronoloji çalışması, özellikle araştırmacıların belirli arşiv objeleri üzerinden çalıştığı başlıklarda bu objelerin de sergilenmesiyle çok küçük bir tasarım müzesi sergisi görünümünü almıştır. Kitapçıklar, konudan konuya 19 sayfayla 50 sayfa arasında değişebilen uzunluklardadır. Hepsi aynı tasarım diliyle, kraft kağıdı görünümünde ön ve arka kapaklarla sunulmuştur. Bienal sergileri bünyesinde proje standında teşhir edilen ve internet üzerinden PDF versiyonlarına erişilebilen bu yayınların bienal kitapları kadar öncelikli olduğu düşünülmemelidir. Yıllarca sürmesi planlanan bir çalışma olduğu için yayınlar henüz son hallerine ulaşmamış da olabilir, fakat 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında hazırlandıkları için, tez içinde de ayrı bir başlıkta kayıt altına alınmaları gerektiği düşünülmüştür.

Şekil 21. “Konut”, “Sağlık”, “Müzik”, “Sivil Örgütlenmeler” başlıklı “Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme” kitapçıkları (İKSV, 2016b).

13. Okullar Okulu: Ajanda-2018: 4. İstanbul Tasarım Bienali'nin ana kitabı olan “Okullar Okulu: Ajanda” bienalin tüm etkinliklerinin ilk defa bir ajanda düzeninde okuyucuya sunulduğu, daha önceki yıllarda başvuru, bir teori-bir rehber kitap ikililiğinde; daha çok rehber yakın duran bir formattadır. Bu yönüne rağmen, bienal kapsamındaki tüm temel bilgileri içerdiği için sadece bir rehberden daha kalın olan kitap, beyaz kapaklı, 340 sayfa ve 15x21 cm'dir. Editörleri; Vera Sacchetti, Münevver Çelik ve Jan Boelen'dır. İKSV tarafından basılmıştır. Bu kitapla birlikte bienal mekanlarında ziyaretçilere sunulan bir katalog kitabı, bir de rehber kitaptan oluşan ikili basım kuralı bozulur: Bu ajanda

hem metinler içermektedir, hem de sergilere ve etkinliklere dair detaylarla rehberlik etme işlevini yerine getirmektedir. Yani bu kitapla birlikte bienal, iki kitabın birleşmesinden oluşan tek bir ana kitap basma kararı almıştır denilebilir (Bakınız Ek 15). Kitabın dili yine İngilizce ve Türkçedir.

Şekil 22. Okullar Okulu Ajanda

14. Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları-2018: 4. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında basılan ikinci kitap olan “Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları” sergilerden tamamen bağımsız olarak sadece tema etrafında toplanan makalelerin oluşturduğu bir kitaptır. Editörü Vera Sacchetti olan kitap 15.5x25.5 cm boyutlarında ve 208 sayfadır, iki farklı tasarımla çift kapaklı olarak hazırlanmıştır. Bir tasarımda iç kapak mor, dış kapak siyahtır; ikinci seçenekte iç kapak mor dış kapak beyazdır. İç kapakta kullanılan mor renk afişlerde de kullanılmıştır. Kitap önsöz ve sunuş dışında bir adet “Küratöryel Deneme”, dört adet “Beyan”, iki adet “Görsel Ek”, dört adet “Deneme” ve sekiz adet “Söyleşi” içermektedir. Bu içerik diğer bienallerle kısmen benzeşirken kısmen diğerlerinden ayrışır, söyleşi türü ve görsel ekler bir iltir (Bakınız Ek 16). Örneğin bahsedilen bu görsel eklerden birisi; “Gözden Geçirilmiş Okul Meseleleri” başlığı altında bir düşünce egzersizleri koleksiyonudur (Sacchetti, 2018). Bu egzersiz, sınav kağıtlarının mantığına benzer bir şekilde sorular sorar ve tema hakkında yani okullar hakkında düşündürmeyi amaçlar. İkinci “Görsel Ek” ise; Türkiye’deki beş mimarlık okulundaki tasarım stüdyolarının içinden fotoğraflardır. Kitap ilginç bir biçimde

bienal kapsamında basılan Türkiye’deki kitabevlerinde yaygın olarak satışı sunulan ilk bienal kitabıdır.

Şekil 23. Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları

15. Uzun, Kocaman, Çok!-2018: Tüm bienal yayınları içinde en beklenmedik olanı bu kitaptır. “Uzun, Kocaman, Çok!” bir çocuk kitabıdır! Bienal mekanlarında ücretsiz olarak ziyaretçilere sunulmuştur. Bernard Van Leer Vakfı’nın desteğiyle, Yekta Kopan’ın yazıp Burcu Ural Kopan ile birlikte tasarladığı ve illüstrasyonları Ada Tuncer tarafından hazırlanan kitap, bienalin “Ölçekler Okulu” ile ilişkilidir (İKSV, 2018b). Bu kitap aslında İKSV’nin “Erken Çocukluk Gelişimi ve Kültür Sanat” isimli başka bir projesinin ürünüdür. Benzer şekilde, 2017’de 15. İstanbul Bienali kapsamında da “Opti ve Pesi: Komşuluk Şarkısı” kitabı yayınlanmıştır. Vakıf benzer şekilde, başka festivaller ve bienaller kapsamında da çocuk kitapları yayınlacaktır (İKSV, 2019a).

Şekil 24. Uzun, Kocaman, Çok! (İKSV, 2018c).

Sonuç olarak bienalin hemen hemen tüm yıllarındaki yayınlarında bir ikililik söz konusudur: Bir adet rehber, temelde sergi haritalarıyla ve etkinlik programlarıyla ziyaretçilere yol göstermeyi amaçlıyor gibidir. İkinci kitap ise; ziyaretçi deneyiminden çok kuramsal temellendirmeleriyle ön plana çıkan, etkinliği bir sergi düzleminden teori düzlemine taşıyan kitaplardır ve yayınların boyutları düşünüldüğünde asıl amacın teori yani söylem üretimi olduğunu ve sergilerin bunun için bir araç olduğunu düşündürebilecek kadar önemli bir fark söz konusudur. Öyle veya böyle, bienalin kalıcı ve büyük bir “anlatı kurma”, “söz söyleme” yani “söylem üretme” çabasında olduğu görülmüştür.

İstanbul Tasarım Bienali bu basılı yayınların dışında, pek çok çevrimiçi platform aracılığıyla da söylem üretir. Bunlardan başlıcaları İKSV'nin internet sitesinin bir parçası olan Tasarım Bienali resmi internet sitesi, Facebook, Twitter ve Instagram gibi resmi sosyal medya hesapları ve resmi İKSV YouTube kanalındadır. 2018 yılsonu verilerine göre; İstanbul Tasarım Bienali'nin Facebook'ta 32.264, Twitter'da 28.439, Instagram'da 23.521 takipçisi vardır ve bu veriler İKSV'nin yılsonu raporlarında kayıt altına alınmaktadır, yani önemsenmektedir (İKSV, 2018d). Vakfın ve bienal ekibinin sosyal medyayı -doğal olarak- gitgide artan bir oranda kullanmaya başladıklarını not etmekte de fayda vardır. Örneğin, İKSV'nin YouTube kanalındaki “İstanbul Tasarım Bienali” oynatma listesinde yer alan 246 adet videonun sadece iki tanesi 1. İstanbul Tasarım Bienali hakkındayken, 2. İstanbul Tasarım Bienali hakkında 37 video yayımlandığı görülmüştür. İstanbul Tasarım Bienali ekibi, açıklamalarıyla İKSV'nin kendi hesapları dışında pek çok başka basılı ve dijital medya yayınında da yer almışlardır. Tüm bu içerikler, analiz için veri olabilecek söylem parçaları barındırır.

Bir başka dikkat çekici konu; bienalin kendisini nasıl tanıtmaya çalıştığıyla ilgilidir. Bunun için alışlageldiği üzere özel basın gezileri, ön gösterimler, röportajlar, yurt dışında yabancı basınla kahvaltı etkinlikleri planlanmaktadır. Bienal sitelerinde ve İKSV yılsonu faaliyet raporlarında, titizlikle yerli ve yabancı basında çıkan haberler raporlanmıştır. Yeni olan; bunlara gitgide artan oranda sosyal medyadaki tanıtım faaliyetlerinin de eklenmesidir. Örneğin 2016'daki 3. İstanbul Tasarım Bienali'ne Tarkan ve eşi davet edilmiş (Bakınız Şekil 25), Tarkan'ın bienal ile ilgili yaptığı sosyal medya paylaşımlarının kaç takipçisine ulaştığı, vakfın faaliyet raporlarında kayıt altına alınmıştır: “Tarkan'ın 3. İstanbul Tasarım Bienali izlenimleri, Twitter hesabından yaklaşık 2.98 milyon takipçisine ve Instagram hesabından 554 bin takipçisine ulaştı” (İKSV, 2016c).

Şekil 25. İKSV 2016 Faaliyet raporunun 34. sayfası (İKSV, 2016c).

Tüm bu araçlara ek olarak bienal yöneticileri, Tasarım Bienali'ne ait ana internet sitesini aktif olarak kullanmak yerine, her bienal için yeniden bir internet sitesi tasarlanmasını tercih etmektedir. Her iki yılda bir, tasarımları birbirinden çok farklı siteler erişime açılmaktadır. Bu sitelerden görseller her bienalin ayrı ayrı açıklanacağı, sonraki bölümlerde paylaşılacaktır. Aşağıda; bu diğer sitelere göre, tasarımı daha az heyecan verici olan İKSV ana internet sitesinin Tasarım sekmesi yer almaktadır (Bakınız Şekil 26).

Şekil 26. İstanbul Tasarım Bienali ana internet sitesi (İKSV, 2019b).

İKSV'nin kendi yayınlarında ve sitesinde düzenlediği tüm etkinlik kategorileri (Film, Tiyatro, Müzik, Caz, Bienal ve Tasarım) farklı bir renk ile ifade edilir. Tasarım Bienali'nin rengi ise turuncudur. Bu renk, bugüne kadar sadece iki bienalde afişle ve internet sitelerinin küçük bir bölümünde çoğunlukla "İKSV Tasarım" logosuyla sınırlı kalacak şekilde kullanılmıştır. Tekrarlamak gerekirse, Tasarım Bienali her düzenlendiğinde farklı bir görsel kimlik (kimi zaman aynı versiyonda beş farklı dil) tasarlanmasından yanadır. Bu ilginç karar, tasarım açısından özgürlük ve çeşitlilik içermesi nedeniyle önemlidir.

Bienal için merkezde duran ana sergiler ve bu tezin konusu olan yayınlar dışında son olarak bienal kapsamında gerçekleştirilen yan etkinliklere kısaca değinilecektir; özetlenen bilgiler okunabilir olması için tablolaştırılmıştır (Bakınız Tablo 15). Bu bilgilere bienale ait farklı internet sitelerinden ulaşılmıştır.

Tablo 15. İstanbul Tasarım Bienali: gerçekleştirilen etkinlikler

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eski Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türemizün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
Akademi Programı	İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Kıbrıs'ta 26 üniversitenin 76 bölümünden 82 proje	Türkiye, Avrupa ve Amerika'daki 33 akademik kurum tarafından geliştirilen 72 proje	Türkiye ve yurt dışından 26 üniversiteden 49 proje	20'den fazla üniversite
Atölye	11 Atölye	9 Atölye	23 Atölye	29 Atölye
Film Gösterimi	Yaratıcı Film Kuşağı 19 film	10 film	146 açık çağrı videosu	10 film - Pera Film 50 film - Salt Beyoğlu 6 film - İstanbul Moda Akademisi
İstanbul Yürüyüşleri	Tasarım Yürüyüşleri 8 rota	Tasarım Rotaları 12 bölge	Tasarım Rotaları 7 rota Yaratıcı Mahalleler Programı 16 mahalle	Tasarım Rotaları 8 rota
Seminer	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Audi Urban Future Award</i> • <i>Idea City İstanbul: Keşfedilmemiş Sermaye</i> • <i>Daha İyi Kentler, Daha İyi Yaşamlar: Mimar(Hk)la Değişen Kentler</i> • <i>Türkiye'de Yaratıcı Endüstriler Sektöründe Neler Oluyor?</i> • <i>TÜSİAD Yaratıcı Fikirlerden İnovatif Girişimlere Konferansı</i> • <i>Sanat, Zanaat, İnovasyon Üçgeninde Endüstriyel Tasarım</i> • <i>Kıskırtıcı Tasarım ve Muhafif Kamusal Alan</i> • <i>Rastgele Buluşmalar - Adhokrasiyi Değerlendirmek</i> • <i>Making City İstanbul</i> • <i>Brüksel/İstanbul</i> • <i>İzmir /Deniz: İzmirlilerin Denizle Olan Bağını Güçlendirme Projesi</i> • <i>Nesneler ve Zanaat - Dijital Çağ için Yeni bir Paradigma</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • "Bizimle Konuşun" Panel ve Söyleşiler • Tasarım Manifestolarının Geleceği • Tasarımcılarla Söyleşiler: Gelecek...? • Sergilerin Geleceği • Tasarımcılarla Söyleşiler: Gelecek...? • Yayıncılığın Geleceği • Açık Alanların... Geleceği • Yıyeceğin... Geleceği • Kolektif Hareketin... Geleceği • Mimari Tasarım Araçlarının Geleceği • Şeylerin... Geleceği • Bizimle Konuşun Sosyal • Kütiüphanelerin... Geleceği • Değiş Tokuşun... Geleceği • Söyleşi • 1960 Bildirileri 	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye Tasarım Kronolojisi • Peyzaj-Seramik-Müzik • Oyuncak-Grafik-Ambalaj • Yuvarlak Masa Toplantısı: "Gündeliğin Belleği" • Sivil Örgütlenmeler-Aydınlatma-Sağlık • Konut-Mobilya-Sanayi Yapıları • Köçek Dans Pisti • Mutfak Sanatları Dersleri • Performatif Konferans: "Deniz Yatağının Tasarımı" • Seminer: Olağanüstü Geçmişin Medya Arkeolojisi Ortadoğu ve Gelecekkçilik • Panel: Tekrar • Bir İthaf Alanı Olarak Mülteci Bedeni: Sağlık, Tasarım ve Siyaset • İnsan Hakları ve Suriye'den Yolculuk • Prototip/Protez • Panel: Bir Gezegene Tasarlamak: Mars / İnsanlık Tarihinin En Büyük Macerası mı Hadsizliği mi? • Panel <i>OMNIA Talks</i> • Panel Tasarımın Sahne Arkası 	<ul style="list-style-type: none"> • Okullar Okulu Taşkışla- Mini Seminer Dizisi - "Walking in the intersection between the city and the countryside" - "History as a source for innovation" - "Imagine'ing Antarcica" - "Fast fashion, social harm and the irrational" - "7 Things to ask a carrot" - "A water story" • Sudaki Umud • <i>Blockchain</i> Semineri • İnteraktif Sohbet: Tatlı Yaratıcılık • <i>Housing the Human</i> - İnsan Barındırmak • Vitra İle Tasarım Sohbeti: Bir Tavır Olarak Tasarım • Tasarım Konuşmaları Maratonu • Yay-Pop Sunar: <i>Visual Editions</i> • 100 Yıllık Deneyimden Ne Öğrenirim

Yukarıda listelenen tüm bu etkinlikler dışında, bienal tarafından “Paralel Etkinlikler” olarak isimlendirilen apayrı bir kategori de vardır. Tüm bienaller kapsamında bu başlık altında birbirinden çok farklı alanlarda; bebekli insanlar, çocuklar, öğrenciler, mülteciler, işitme engelliler gibi çok farklı ziyaretçi grupları için pek çok etkinlik organize edilmiştir. Bu etkinlikler Ek 17, 18, 19 ve 20’de listelenmiştir.

Sonuç olarak İstanbul Tasarım Bienali aşağıdaki nedenlerle önemlidir:

- Dünyanın onlarca ülkesinden yüzlerce tasarımcının alana dair güncel tartışmalarını içeren 300 projeyi İstanbul’da bir araya getiren bir seçki sunması.
- Alanlarında önemli isimlerin küratör olarak seçilmesi sonucu geliştirilen güncel temaların tartışılması.
- Sergilerle üretilen söylemler incelenerek yakın dönemin ekonomik, politik, sosyal durumuna dair önemli çıkarımların yapılması.
- Bienalin açık çağrıya çıkması ve bu yöntemle proje, akademi programı, workshop ve paralel etkinlikler gibi dışarıdan katılımlara açık olması.
- Ana sergilerle sınırlı kalmayarak yuvarlak masa toplantıları, yayınlar, film gösterimleri ve kısa film çağrıları gibi çeşitlenen etkinliklerle farklı medya türlerinin üretilmesi ve izleyiciyle buluşturulması.
- Tasarım alanından uluslararası isimlerin İstanbul’da izleyici ile buluşturulması.
- Etkinliklerin İstanbul ile sınırlı kalmaması, İstanbul dışından birçok üniversitenin de etkinliklere dahil edilmesi.
- Ücretsiz ve erişebilir olması.
- Sergilerdeki yenilikçi fikirlerin Türkiye’deki tasarım eğitimine (öğretici ve öğrencilere) katkı sağlama potansiyeli.
(Bienal izleyicilerinin önemli bir kısmı ilk günden beri öğrencilerdir. Örneğin; son bienal ziyaretçilerinden % 48’inin öğrenci olduğu duyurulmuştur (İKSV, 2018e). Ayrıca, bienal sırasında veya sonrasında tasarım okullarındaki akademisyenlerin öğrencilerle tema etrafında çalışmalar ve sergi ziyaretleri gerçekleştirdikleri görülmüştür, bu da yine eğitimle ilgili önemli bir fırsat olarak görülmektedir.)
- Tüm yaratıcı disiplinlerde olduğu gibi, tarihsel olarak adaletsiz bir biçimde erkeklerin söylemlerinin egemen olduğu bir alanda kadınlarının sesinin duyulduğu, projelerinin görünür olduğu bir platform oluşturması.

(Dördüncü bienalin küratörünün açıklamalarına göre, dördüncü bienalin katılımcılarının %70'i kadındır (Fairs, 2018).

- Sergilerle kendini ifade etmek isteyenlere ortam sunuyor olması.
(Bienal katılımcıları incelendiğinde aynı isimlerin Türkiye’de birden çok tasarım bienalinde veya hem Türkiye’deki hem de yurt dışındaki benzer etkinliklerde çalışmalarının yer aldığı görülebilir. İlk duruma Ali Taptık, ikinci duruma Merve Bedir örnek gösterilebilir. Aslında sergiler, mimarlık yapmanın yollarından biridir ve sadece bu alandaki çalışmalarla kariyerlerini şekillendiren ekipler vardır. Yine benzer şekilde Venedik’teki son Türkiye Pavyonu’nun küratöryel ekibinden Yelta Köm üç farklı proje ekibiyle ve bir atölye çalışmasıyla, Cansu Cürgen iki farklı proje ekibiyle, Kerem Piker ise bir projesiyle ilk yıllarından itibaren İstanbul Tasarım Bienali’nde yer almışlardır. Örnekler kolaylıkla artırılabilir.)
- Yurt dışındaki başka etkinlikler öncesi katılımcılara çeşitli deneyim ortamlarını sunuyor olması.

İstanbul Tasarım Bienali’nin önemine ait bu genel girişin ardından şimdi tek tek bu bienaller hakkında kısa bilgiler verilecektir.

2.2.1. Birinci İstanbul Tasarım Bienali: Kusurluluk

“Yapmaya çalıştığımız, gerçekten deney gibi bir şey.”
Joseph Grima, 2012a

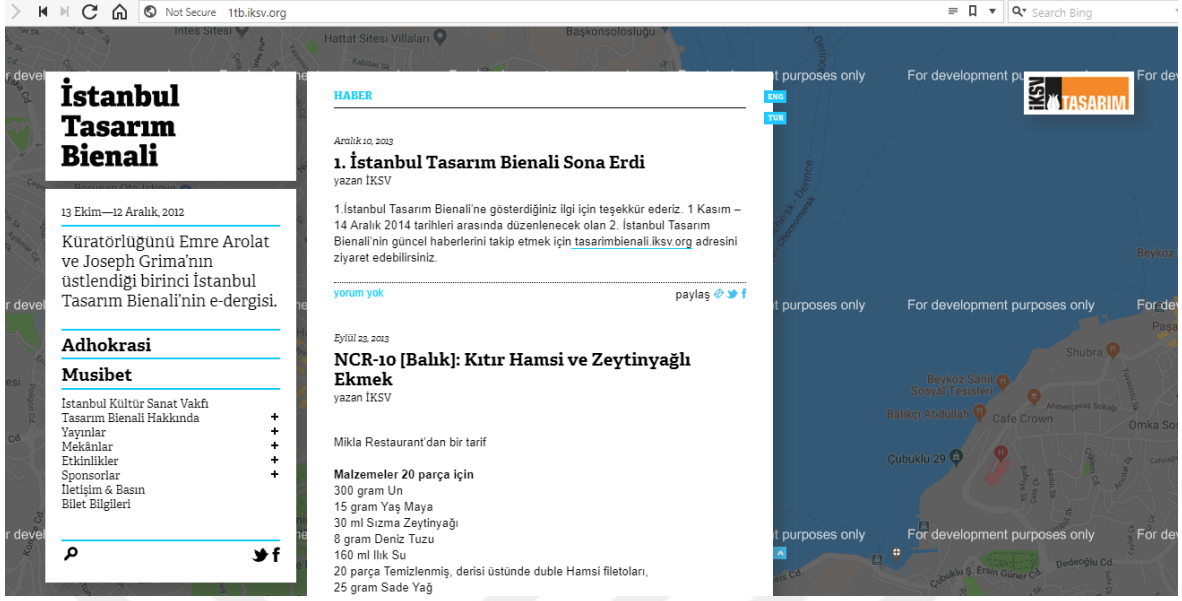
13 Ekim-12 Aralık 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen 1. İstanbul Tasarım Bienali’nin teması; küratörleri tarafından değil, Londra Tasarım Müzesi Direktörü ve o zamanlar aynı zamanda İstanbul Tasarım Bienali Danışma Kurulu Üyesi olan Deyan Sudjic’in önerisi ile geliştirilmiştir. Bu uygulama bienal için ilk ve son örnektir. Deyan Sudjic’in az önce sıralanan o günkü görevlerinin yanı sıra, aynı zamanda 2002’deki Venedik Bienali Mimarlık Sergisi’nin de küratörü olduğunu not etmek önemlidir. Sudjic’in, 2010 yılında Venedik deneyimi ile ilgili yapılan bir röportajı sırasında, küratör olarak kendi yaklaşımını pragmatik, çok tutucu ve çok geleneksel olduğunu söyleyip eleştirerek sergi tasarımı hakkında verdiği sistemli ve kurallı olma kararlarını sıkıcı hatta banal olarak tanımladığı düşünülürse (Sudjic, 2010); 2011’de açıklanan ilk İstanbul

Tasarım Bienali teması belki daha da anlamlı hale gelebilir: İlk bienalin teması “Kusurluluk”tur. Tema metnini de kaleme alan Sudjic, metinde bu kavramın çıkış noktasını İstanbul ile bağdaştırır ve bunu genel olarak tasarım alanına dair çeşitli çıkarımlarla, modernizm temelli düşünme alışkanlığını eleştirmek için kullanır.

Bu temaya ek olarak; bienal küratörleri Emre Arolat ve Joseph Grima da kendi sergileri için birer tema belirlemişlerdir: “Musibet” ve “Adhokrasi”. Böylelikle ilk bienal, üç tema etrafında şekillenmiştir. Bienal yöneticileri, bugün, bu durumu, kafa karıştırıcı olduğu için eleştirmektedir (Ova vd., 2018). Arolat’ın Musibet temasını tercih etmesinin sebebinin, İstanbul’dan yola çıkarak mevcut durumun olumsuzluğunu tespit etme istediği olduğu düşünülmektedir. Bu kelimenin neden seçildiği Arolat’ın tema metninde açıklanmaz. Tema metninde Arolat, Musibet kelimesini yalnızca bir kez, “İstanbul’da son dönemde bir tür ‘musibet’ olarak gündemde olan ‘kentsel dönüşüm yasası’ ve bu yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte hayata geçen dönüşüm projelerini... merkezine alır.” cümlesinde kullanmaktadır (Arolat, 2012). Ayrıca sergideki projelerden birinin adının “40 *Nasihah Made in Istanbul*” olması nedeniyle, Musibet kelimesinin “Bir musibet bin nasihatten iyidir.” sözünü çağrıştırmak için de kullanıldığı düşünülmüştür.

Adhokrasi kavramı ise daha derin gerekçelerle ve tarihsel bir analizle tema metninde sunulur. Kavram temelde, bürokrasinin tam tersi olarak, bir işin yapılması için takip edilmesi gereken kuralları yıkıp yerine tamamen esnek bir model tasarlanmasını önerir. Bienal kapsamında kavram, endüstriyel üretim biçimlerinin yerine kullanıcıyla tasarımcının rollerinin sorgulandığı, kullanıcının da tasarımcıya dönüştüğü bir sorgulamayı gerçekleştirmek için kullanılır. Tema metninin son paragrafında, küratör, temayı nasıl ele aldığını şu cümlelerle açıklar: “Adhokrasi fikirler, nesnelere ve olgulara eleştirel bir bakış getirme girişimidir; bunları sorgulamayı, sorunsallaştırmayı, yorumlamayı ve takdir etmeyi amaçlar. İçeriği, solduğumuz havadan 21. yüzyıl insanına kadar büyük ölçüde günlük yaşamdan alınır. Bu bir devrimse daha yeni başladı.” (Grima, 2012b).

Bienal sergilerinden Musibet, İstanbul Modern’de, Adhokrasi Özel Galata Rum İlköğretim Okulu’nda izleyicileriyle buluşmuştur. Musibet’te 32, Adhokrasi’de 61 proje yer almıştır.

Şekil 27. Birinci İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi

2.2.2. İkinci İstanbul Tasarım Bienali: Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil

1 Kasım-14 Aralık 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen 2. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü; küratör/yazar Zoë Ryan'dır. Bu bienalde de süreç, yine küratörün seçilmesiyle ve sonra temanın açıklanmasıyla başlatılmıştır. İkinci bienalin teması "Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil" cümlesiyle özetlenmiştir. Bu cümle Fransız şair, yazar ve filozof Paul Valery'den ödünç alınmıştır ve şairin 1937'de, iki savaş arasında dile getirdiği bu cümle, o günkü durumla günümüzdeki belirsizlik durumu arasında özdeşlik kurmaktadır (Ryan ve Carruthers, 2014). Tema metninde bu başlık altında şu soruya cevap arandığı belirtilmiştir: "Şu anda gelecek nedir?" Buraya kadar genel olarak bienallerin geleceği konu edinme alışkanlıklarıyla uyumlu görünen etkinlik, ilginç bir bakış açısıyla bu soruya cevap aramak için geçmişe bakmaya davet etmiştir (İKSV, 2013).

"Bienal, tasarımcıları manifesto üzerine yeniden düşünmeye, bu güçlü ve verimli janrı⁸ nereden geldiğimiz, nerede bulunduğumuz ve nereye gittiğimiz konusunu yeniden ele almak için bir platform olarak işe koşmaya davet ediyor... Bugünün bağlamında, manifestoyu tasarımda eleştirel düşünce için bir katalizör olarak nasıl geri kazanabiliriz? Manifesto bir eylem, bir hizmet, bir kışkırtma veya bir nesne olarak yeni baştan icat edildiğinde, hem olumlu hem

⁸ Tür, tarz (Fransızca *genre*). Türk Dil Kurumu, <http://sozluk.gov.tr/>

de olumsuz sonuçlara yönelik özgün ürünler oluşturmak yolunda hangi yeni ihtimalleri barındırabilir?”

Burada önemli olan iki nokta vardır: Birincisi bu durumun bienallerin, manifestoların ve bütün yeni bir düşünce önerme iddiasında olanların kendini ifade ederken geçmişle, kendinden önce gelenle kurdukları ilişkiyi tanımlama ihtiyaçlarının bir örneği olması; ikincisi de bu yaklaşımın bienallerin içinde bulunduğumuz çağın manifestoları olduğunu öne sürenleri haklı çıkarıyor olmasıdır. Bienal kataloğunda yer alan uzun tema metninde ve kitap sonundaki ek metinlerde küratör; sanat, tasarım ve mimarlık tarihinden seçilmiş pek çok manifestoya ve sergilere dair bir tarihsel okuma yapmıştır ve literatür özetini anımsatan bu derleme çalışmasıyla bienali, tarihteki manifestolarla aynı zemine oturtmuştur.

Fakat, bu sefer, tarihteki manifestolarla, bu bienalin içerdiği tüm manifestolar arasında (gerek tema metninin manifestasyonu, gerek sergideki proje manifestoları) önemli bir fark vardır. Geleneksel manifestolar, cesur ve serttirler; ne yapmanız ve ne yapmamanız gerektiğini söyleyen didaktik metinlerdir. Bu bienaldeki manifestolar ise bir sonuç üründen çok bir başlangıç noktası olarak ele alınan, katılımı teşvik eden gündelik yaşamla ilgili soru sorma araçları olarak düşünülmüşlerdir (Ryan, 2014).

Bienal öncesi çağrı metninin bir paragrafı yine İstanbul'a ayrılmıştır, kısacık da olsa ilk bienaldeki İstanbul'u övme alışkanlığı devam etmektedir. Açık çağrıya bienalin kullanacağı sergi araçları için önemli bir not düşülmüştür: “İmge, animasyon, video, grafik, diyagram ve/veya metin formunda, ama bu formlarla sınırlı da olmayan manifestolarla ilgileniyoruz. Son kertede her bir katkının formu, fikri en etkin şekilde iletme prensibiyle belirlenmelidir” (İKSV, 2013). Bu durum Türkiye'deki sergi ortamı ve geleneği için oldukça yenilikçi ve önemli bir katkıdır.

Şekil 28. İkinci İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi (İKSVM, 2014b).

Bienal tema metnin ve projelerinin düşünsel olarak yerelle nasıl iletişim kurduğu da bu bienali diğerlerinden ayırır. Küratör, tema metninin hemen başında, Gezi protestolarından bahseder ve bu durumu -Esra Akcan'ın aynı katalog kitabındaki yazısından alıntılanarak- “Mimari adına gelmiş geçmiş en büyük toplumsal hareket” olarak nitelendirmiştir. Kitapların sonlarında yer alan ek metinler genellikle tanınmış mimarlık ve sanat tarihçilerinin, kuramcılarının alana ilişkin düşüncelerini içermektedir. Bu bienal için önemli bir durum, kitabın sonundaki metinler arasında ilk sırada yer alan Esra Akcan'ın makalesinin, kitaptaki tüm metinler uluslararası manifestolara odaklanırken, Türkiye'den manifesto örneklerini derlemesidir. Akcan 1930'lardan 2013'e, Türkiye mimarlık tarihi için önemli dönüm noktalarını özetleyen dokuz metin seçmiştir. Bu metinlerin yazarlarından bazıları, Zeki Sayar, Sedat Hakkı Eldem, Doğan Kuban, Şevki Vanlı ve Mimarlar Odası'dır. Seçkinin son manifestosu ise, Taksim Dayanışması imzasıyla “Taksim Dayanışmasının Talepleri 5 Haziran 2013” başlığını taşır. Buna ek olarak sergideki projeler arasında, ilk bienale de katılan “Herkes İçin Mimarlık” ekibinin “#occupygezi Mimarlığı” isimli projesi de vardır.

Sonuç olarak bienalde, beş başlık altında -Kişisel Bölüm, Norm ve Standartlar Bölümü, Kaynaklar Bölümü, Toplumsal İlişkiler Bölümü ve Yayın Bölümü- 53 proje sergilenmiştir. Bu bienal, sergiler için sadece tek mekanın kullanıldığı bir bienaldir; Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilmiştir.

2.2.3. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali: Biz İnsan Mıyız?

“Bugün her şey tasarlandıysa, o zaman en ilginç şeyin, sergideki en radikal biçimde tasarlanmış şeyin, ziyaretçi olacağını düşündük.”

Mark Wigley, 2018

22 Ekim-20 Kasım 2016 tarihleri arasında, beş mekanda gerçekleştirileceği duyurulan 3. İstanbul Tasarım Bienali sergilerinin iki mekanda yer alan bölümleri, İstanbul Arkeoloji Müzeleri ve Alt Sanat Mekanı'ndakiler, sürpriz bir kararla 4 Aralık 2016'ya kadar açık kalmıştır. Bienal küratörleri; Beatriz Colomina ve Mark Wigley, birlikte tek bir tema etrafında çalışmışlardır: “Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı, 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl”. Bienal alışlageldiğinin aksine, son iki yıla değil 200.000 yıllık insanlık tarihine odaklanmayı seçmiştir, çünkü binlerce yıldır insanın kendi kendini tasarlamasını konu edinmiştir. Bu bienaldeki ilk istisna, bienal için açık çağrının, temayı ele alan iki dakikayı geçmeyen kısa filmlerle sınırlı tutulmuş olmasıdır! Bu durum, İstanbul Tasarım Bienali geleneği için, katılımcı bir serginin tek şartının ortadan kaldırılması demektir. Bienal sitelerinde genel olarak, sergilenecek projelerin açık çağrıyla seçileceğine dair hiçbir kural belirtilmemiş olsa da, ilk iki bienaldeki uygulama çok daha olumlu karşılanmış ve benimsenmiştir. Üçüncü bienaldeki bu uygulama tepkilere neden olmuştur. Açık çağrıya cevap veren videolar arasından seçilecek üç videonun bienal sergileri kapsamında gösterileceği duyurulduysa da jüri, süreç sonunda beş film seçmiştir. Gönderilen 200'e yakın videodan kriterlere uyan 141 tanesi bienal internet sitesinde ve İKSV'nin YouTube kanalında paylaşılmıştır (İKSV, 2016a). Açık çağrının videolarla sınırlı tutulmasıyla, sergilenecek projelerin tamamının küratörler tarafından seçileceği anlaşılmıştır.

Bu bienalde ilginç olan başka bir detay da; sergilerin her bölümünde küratöryel ekip tarafından tasarlanan “küratöryel müdahale” isimli projelerin yer almış olmasıdır. Bu durum festival için ilk ve son kez gerçekleşmiştir. Küratörler birincil görevlerinin yanı sıra tasarımcı olarak da projeler tasarlamış ve bu ürünlerle de sergide yer almışlardır. Bu bienalde farklı olan bir özellik de; katalog metinlerinde katılımcıların kendileri tarafından yazılmış metinlerin projeleri anlatıyor oluşudur. Bu tavırlarına ek olarak küratörler, kendi düşüncelerini ifade etmek için katalog kitabından ve rehberden ayrıca üçüncü bir kitap yazıp, basmışlardır. Son olarak önemli olan bir detay da; etkinliğin kapsamını genişletmekle ilgilidir. Daha önceki sergiler, örneğin “Adhokrasi” ve “Gelecek Artık

Eskisi Gibi Değil” yurt dışında gösterilmiş, tartışılmış ve tanıtılmıştır, bu durum bienal için alışıldık bir durumdur. Bu bienalde sıra dışı olan, küratörlerin eğitimci kimlikleri nedeniyle bienal öncesinde, ders verdikleri Amerikan Üniversitelerinde temayı tartışmış ve bu bienal sergilerinde yer alan, küratöryel müdahaleler kapsamında ürettikleri projeleri öğrencileri ile tasarlamış olmalarıdır. Not edilmesi gereken bir diğer detay; küratörlerin tema metinlerini bir “manifesto” olarak tanımladıklarıdır: “Bu uzun vadeli ve geniş kapsamlı tartışma 1 Aralık 2015'te ‘Biz İnsan Mıyız?’ başlıklı manifestoyu yayımladığımızda başladı ve umuyoruz ki gelecekte de devam edecek”. Manifestolarında yukarıda kısaca değinilen tasarım-insan ilişkisine dair çıkarımların yanı sıra çağrıda ifade ettikleri üzere, projelerin temas etmesini bekledikleri sekiz adet “önerme” vardır (Colomina ve Wigley, 2016a). Bunlar:

- Tasarım daima insanın tasarımıdır.
- İnsan; tasarlayan canlıdır.
- Türümüz, sonsuz tasarım katmanları arasında durmaktadır.
- Tasarım, insanın kabiliyet alanını kökten genişletir.
- Tasarım, sürekli köklü eşitsizlikler yaratır.
- Görmezden gelmenin tasarımı bile tasarımıdır.
- İyi tasarım, anesteziiktir.⁹
- Anestezisiz tasarım, insanlığımıza dair önemli sorular sorar.

Manifestosunun en önemli bölümü bu maddeleme olan bienalin küratörlerinin, uluslararası tasarım etkinliklerini iki farklı grupta konumlandığı ve bu bienali uygulamadan çok, kurama ve felsefeye yakın kurguladığı tezin başında dile getirilmişti. Bu doğrultuda, yukarıdaki maddelerle aynı katalog metninde bir açıklama daha yer almaktadır:

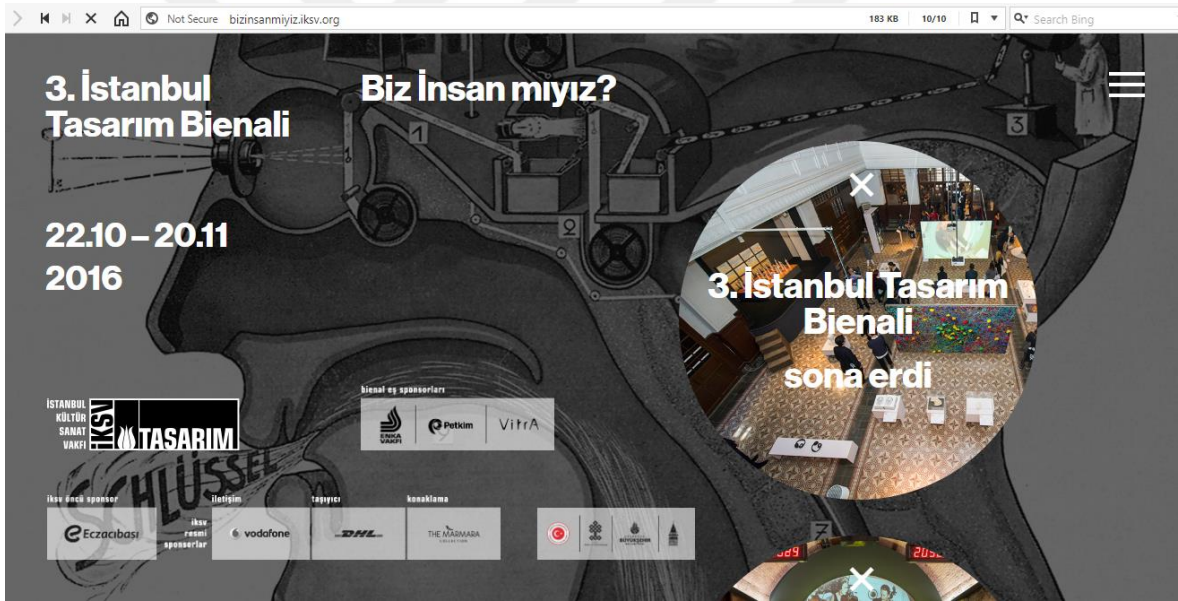
“Tasarım bienalleri çoğu zaman son 2 senede çıkan ürünleri sergileyen ticari etkinlikler olarak karşımıza çıkıyor. Sanki hayat, yeni bir sandalye ya da

⁹ Küratörlerin kaleme aldıkları metinlerde, bu kullanım için herhangi bir açıklama yapılmaz; fakat bu kavramın tema metni için anlamı açıktır: Öncelikle “İyi tasarım” kavramı eleştirilir, bir tasarımın iyi tasarım olarak adlandırılması için kullanıcıyı uyuşturması gerekir; sadece işinizi sizin yerinize yaparak değil (örneğin bilgisayarınızın sizin şifrenizi hatırlaması ve beyninizin yapması gereken işi sizin yerinize yapması); size karmaşık algoritmalar yerine çocukların bile anlayabileceği kadar basit bir arayüz sunarak sizi kavrayamayacağınız boyutlardaki gerçekliklerden ve onların anlayamamanın korkutucu sonuçlarından koruması da bir tür uyuşturmadır. Daha detaylı bilgi için bu küratörlerle yapılan şu röportaja bakılabilir: “‘Good Design Is Anesthetic’: Mark Wigley & Beatriz Colomina on Trauma of Technology”, Strelka Mag, 09.11.2018. <https://strelkamag.com/en/article/mark-wigley-beatriz-colomina-trauma-of-technology>

lambayla birdenbire iyileşecekmiş gibi. Peki ya “iyi tasarım” o kadar iyi bir şey değilse ve son ürünler sadece dikkati gerçek tasarımdan başka tarafa çekiyorsa; gezegenin, bedenlerimizin, beyin ve genlerimizin ve Dünya’da bize yoldaş ve ortak tüm türlerin yeniden tasarlanması. Bu bienal, yeniliğe karşı duruyor; tabii eğer insanın 200 bin yıl önce ortaya çıkışının jeolojik zaman açısından bakıldığında oldukça yeni bir olgu olmasını saymazsanız!”

Bu metinle manifestodaki sekiz önermenin altını çizdikleri konulardan ikisi şunlardır: Bu etkinlik tarihe ve insanın tasarımla ilişkisine yeniden bakmayı, bunu tartışmayı veya sorular sormayı amaçlamaktadır. İkincisi; tasarımı her zaman iyi bir şeymiş gibi sunmak yerine, var ettiği veya artmasına yardım ettiği olumsuzlukları da tespit etmenin önemi: Algıyı yanıltmak, eşitsizlik, görmezden gelme, anestezi ve sorgulanmadan genişletilen limitler...

Şekil 29. 3. Üçüncü İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi (İKSV, 2016d).

Süreç sonunda bienal kapsamında küratörlerin “Bulutlar” olarak tanımladığı dört başlık altında –“Bedeni Tasarlamak”, “Gezegeni Tasarlamak”, “Yaşamı Tasarlamak”, “Zamanı Tasarlamak”- 6’sı küratöryel müdahale olan 78 proje sergilenmiştir. Bienal kataloğunda bu 78 projeye ek olarak, iki ana başlık ve bunların altında toplamda 12 proje başlığı daha yer almıştır. Bunlardan ilk ana başlık olan “Bienali Genişletmek” başlığı altında “Açık Çağrı” videolarından seçilen beş adet videonun metinlerine ek olarak iki adet daha proje yer alır. Bunlar; “*Superhumanity*” ve “Türkiye Tasarım Kronolojisi: Deneme”

projeleridir. Bulutlara ek olarak katalogda yer alan ikinci ana başlık ise “Mecra Mesajdır” başlığıdır; bu başlık altında özgün sergi tasarımı beş adımda açıklanmıştır. Sonuç olarak; her yıl kullanılan yöntemle bienalde sergilenen 78 adet projeye ek olarak, diğerleri gibi sergilenmeyen 12 ek proje de kataloglarda diğer projelerle eşdeğer bir biçimde sunulmuşlardır.

2.2.4. Dördüncü İstanbul Tasarım Bienali: Okullar Okulu

“Günümüzde tasarım, sorgulamanın, gücün ve eylemliliğin bir biçimi haline geldi.”
İKSV, 2017

22 Eylül-4 Kasım 2018 arasında gerçekleştirilen 4. ve şimdilik son Tasarım Bienali'nin küratörü; sanat direktörü Jan Boelen'dır. Bienalin teması; “Okullar Okulu” olarak belirlenmiştir ve temel olarak dünyadaki başka bienallerde örneklerine rastlanabilecek bir biçimde tasarım eğitimi tartışmaya açmayı hedeflemiştir. Fakat bunu yaparken klasik anlamda sadece eğitimin içeriğini ve yöntemlerini ele almak yerine tasarım konusunun kendisini güncel bağlamda tartışmaya açmayı amaçlamıştır. Bu sırada, ilk olarak, öğrenmenin sadece okulla sınırlı olmadığı vurgulanmıştır: “İşinize de, aklınıza da sahip çıkabilmenin tek yolunun hayat boyu öğrenmeye devam etmek olduğu söylenip duruyor”. İkincil olarak, yakın tarihteki yenilikçi oluşumların sadece eğitim alanını değil tasarım alanını da değiştirdikleri hatta bu yolla yaşamlarımıza pek çok açıdan temas ettikleri belirtilmiştir: “Bauhaus, Black Mountain Koleji, Global Tools, Sigma Group gibi alternatif tasarım eğitimi inisiyatifleri,... yaşamının, çalışmanın, diğerleriyle ve kendi kendimizle bağlantı kurabilmenin alternatif yollarını da test etti” (İKSV, 2018b). Özetle, tema metninden bu bienalin, bir önceki bienal gibi, tasarımın ve bu sefer öğrenme biçimlerinin de yine yaşamın tamamına etki eden geniş bir çerçeveden ele alınması gerektiğini önerdiği anlaşılmaktadır.

Bu yaklaşımla çağrıya çıkan bienalin ilk metninde sekiz başlık belirtildiyse de sergiler kapılarını açtıklarında bu başlıkların değiştikleri görülmüştür:

Tablo 16. 4. İstanbul Tasarım Bienali çağrı metninde ve sergide yer alan farklı başlıklar

Çağrı Metnindeki Başlıklar	Sergideki Başlıklar
Ölçüler ve Haritalar	Bozum Okulu
Zaman ve Dikkat	Dünya Okulu
Akdeniz ve Göç	Zaman Okulu
Felaketler ve Depremler	Akışlar Okulu
Yiyecekler ve Gelenekler	Ölçekler Okulu
Örüntü ve Ritim	Sindirim Okulu
Para ve Sermaye	
Parçalar ve Cepler	

İki aşamada da yer alan, benzeşen başlıklar olsa da -Ölçüler/Ölçekler, Yiyecekler/Sindirim- başlıklarının çoğu değişmiştir. Bu durum, açık çağrı sonucu seçilen projelerle ilgili veya sergilerin altı mekanda yapılacak olması ile ilgili olabilir. Başlıkların neden değiştiğinden çok ilk başlıklar önemlidir. Bir tasarım bienalinin alışlagelmiş başlıklarından olmayan, “Akdeniz ve Göç”, “Felaketler”, “Yiyecekler” ve “Para ve Sermaye” dünyadaki diğer bienallerin olduğu gibi İstanbul Tasarım Bienali’nin de ilgi alanına girmişlerdir.

Küratörün açıklamalarından çıkarılabilecek başka önemli noktalar şunlardır:

- Antroposen ve felaketler çağında tasarım nasıl umut olabilir?
- Teknoloji bizi nasıl tasarlıyor?
- Yeni ekonomi bizi nasıl tasarlıyor?
- Çevremizdeki tüm kurallar sistemini nasıl tasarlıyoruz? Normlar sorgulanmalıdır.
- Konu artık tasarlamak değil, sorun çözmek değil; spekülasyon/tahmin yürütmek, sosyal konulara cevap vermek için, eleştirel olmak hatta politik olmak için, yeni ilişkiler kurmak için tasarım var.
- Bienal yeni fırsatlar, yeni imkanlar, yeni ihtimaller için laboratuvar alanı, deney alanı, test alanı, müzakere alanı gibi düşünmelidir.

Sonuçta bu bienalde yukarıda belirtilen altı başlık altında 64 proje sergilenmiştir.

Şekil 30. Dördüncü İstanbul Tasarım Bienali internet sitesi

Son olarak, bu bienal için ilginç olan bir detay da; ilk kez İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ve Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) işbirliğiyle ücretsiz “Mülteci Turları” düzenlenmiş oluşudur (İKSV, 2018a).

2.2.5. İstanbul Kültür Sanat Vakfı

"Bu halk için bir bienal!"
Özlem Yalım Özkaraoğlu, 2012

İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı tarafından hayata geçirilen ve iki yılda bir düzenlenen bir etkinliktir. Bu nedele şimdi Vakıf ve çalışmaları hakkında kısaca bilgi verilecektir. Kısa adıyla İKSV, 1973 yılında kurulmuştur. Vakfın düzenlediği ilk etkinlik aynı yıl, yani 1973'te gerçekleştirilen İstanbul Festivali'dir (Bakınız Şekil 29). Vakfın kuruluşunda rol oynadığı ifade edilen ve güncel olarak ön plana çıkarılan amaçlar derlendiğinde -doğrudan alıntılanarak- vakfın;

- Kültür ve sanat çalışmalarının en seçkin örneklerini sunmak,
- Sanat yoluyla uluslararası bir platform oluşturarak Türkiye'nin ulusal, kültürel ve sanatsal değerlerini tanıtmak,
- Türkiye'deki ve küresel ölçekteki kültür-sanat evreni arasında sürekli ve kalıcı bir etkileşim sağlamak,

- Türkiye'nin ulusal, kültürel ve sanatsal değerlerini tanıtmak,
- Güncel kültür-sanat üretiminde etkin rol oynamak,
- Kültür politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmak,
- Türkiye ve yurtdışında düzenlediği festival, bienal ve etkinliklerin yanı sıra; geleneksel sanat ve kültürel mirası korumak, farklı disiplinlerde sanatsal üretimi ve kültür politikalarının geliştirilmesini sağlamak,
- İstanbul'u dünya kültür-sanat başkentleri arasında ön sıralara taşımak amaçları uyarınca çalışmalar yürüttüğü söylenebilir (İKSV, 2019c).

Şekil 31. Mengü Ertel Tarafından Tasarlanan 1973 İstanbul Festivali Afişi (San Grafik, 2019).

Vakfın çalışmaları ve zamanla etkinliklerin ayrışarak ayrı ayrı etkinlikler haline gelmeleri, Venedik Bienali örneğine benzetilebilir. 1973'teki -programında çoğunlukla klasik müziğe yer verdiği söylenen- İstanbul Festivali'nden sonra, festival kapsamında diğer sanat dallarına da yer verilmeye başlandığı (film gösterimleri, tiyatro, caz, bale performansları ile tarihi mekanlarda gerçekleştirilen sergiler) ve farklı sanat disiplinlerine ait etkinliklerin zaman içinde ayrı festivaller olarak yapılandırıldığı aktarılmaktadır (İKSV, 2019c). İlk İstanbul Festivali'nden diğer etkinliklerin doğuşunu açıklamak için aşağıdaki kronoloji İKSV'nin internet sitesinden derlenmiştir:

- 1973 İstanbul Festivali.
- 1983 Sinema Günleri ayrı bir bölüm olarak düzenlenmeye başladı.
- 1987 Uluslararası İstanbul Bienali.
- 1989 Sinema Günleri, Uluslararası İstanbul Film Festivali adını aldı.
- 1989 Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali.
- 1994 Uluslararası İstanbul Caz Festivali.
- 1994 Uluslararası İstanbul Festivali, Uluslararası İstanbul Müzik Festivali adını aldı.
- 2002 Filmekimi.
- 2006 Leyla Gencer Şan Yarışması.
- 2007'den itibaren Venedik Bienali Uluslararası Sanat Sergisi'ndeki Türkiye Pavyonu'nun organizasyonu.
- 2012 İstanbul Tasarım Bienali.
- 2014 yılında Venedik Bienali'nde Türkiye'ye uzun süreli bir mekân kazandırılması ve Türkiye'nin Venedik Bienali Uluslararası Mimarlık Sergisi'nde de yer alması.

İKSV'nin Türkiye'de düzenlediği festivaller ve bienaller dünyadaki diğer örneklerle benzeşir fakat İKSV'nin tek faaliyet alanı Türkiye değildir. İKSV hakkında ilginç olan bir detay, 2004'ten itibaren yurt dışında etkinlikler düzenlemeye başlamış olmasıdır. Vakıf, Berlin, Stuttgart, Amsterdam, Rotterdam, Viyana kentlerinin yanı sıra Fransa ve Rusya'da da çok sayıda etkinlikler düzenlemiştir. Bunlara ek olarak; yukarıda listelendiği üzere İKSV, Venedik Bienali'nde ve Mimarlık Sergisi'nde Türkiye temsilini organize etmektedir. Yani vakfın faaliyetleri; Türkiye içindeki sanatsal etkinlikleri ve Türkiye'nin yurt dışında temsilini aynı anda içermektedir.

Vakıf Tasarım Bienali'ni, uluslararası bir danışma kurulunu sürece dahil ederek ve sponsorluk faaliyetleriyle organize etmektedir. Tasarım bienallerinin yıldan yıla değişen danışma kurulları, aşağıdaki tabloda listelenmiştir (İKSV, 2019b):

Tablo 17. İstanbul Tasarım Bienali: Danışma kurulları¹⁰

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
Danışma Kurulları	Mehmet Asatekin George Beylerian Levent Çalikoğlu Prof. Dr. John Heskett Defne Koz Faruk Malhan Sevil Peach Deyan Sudjic İlhan Tekeli Alexander von Vegesack Bülent Erkmen Alphan Manas Prof. Dr. Uğur Tanyeli	Alexander von Vegesack Han Tümertekin Joseph Grima Özlem Yalım Özkaraoğlu Paul McMillen Tevfik Balcıoğlu Yeşim Demir	Marianne Goebel Selva Gürdoğan Gökhan Karakuş Zoe Ryan Alexander von Vegesack	Tulga Beyerle Selva Gürdoğan Nikolaus Hirsch Justin McGuirk Meriç Öner

Kurul ilk bienalde oldukça kalabalık bir ekipken, kurulun gitgide küçüldüğü görülmüştür. Kurul için değişmeyen kural; kurulun neredeyse yarısının Türkiye dışından isimleri içerecek şekilde oluşturulmasıdır. Yerli isimler ise; başta alanında oldukça ünlü, ödüllü ve yurt dışıyla aktif ilişkileri olan tasarımcılardır. Son duruma bakıldığında, kurulun beş üyesinden üçünün mimar olduğu, üçünün Türkiye dışından olduğu, üçünün; yani %60'ının kadın olduğu görülmüştür. Kurulun mimar olmayan üyeleri, küratör ve yazarlardır. Üyelerin çoğunun yurt içinde veya dışında sanat müzeleri, galerileri veya bienal gibi etkinlikler ile ilişkisi olduğu görülmüştür. Örneğin; üç bienalin danışma kurulunda yer alan Alexander von Vegesack; Almanya'daki meşhur "Vitra Tasarım Müzesi"nin kurucu direktörüdür, son bienal danışma kurulunda yer alan Tulga Beyerle ise; "Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg"un direktörüdür. Yurt içinden örnekler de şöyledir: Mimar Selva Gürdoğan; "Studio-X İstanbul"un direktörüdür, mimar Meriç Öner ise; "SALT Araştırma ve Programlar Direktörü"dür.

Bu durum uygulamacı ve tasarımcı üyeler içeren ilk kurullardan farklılaşan bir özelliktir. Yeni durumun böyle bir etkinlik için çok daha mantıklı olduğu düşünülmektedir. Son olarak bu tür etkinliklerin gerçekleştirilebilmesinde yurt içi ve yurt dışı bağlantılar

¹⁰ Gri renkle yazılan isimler basın bültenlerinde yer alırken, katalog kitaplarında ve internet sitelerinde yer almamışlardır.

önemli olduğu için, ilk etkinlikten bugüne bu kurullarda yer alan isimlerin katkılarıyla bienalin yayılması mümkün olmuştur, denebilir.

2018 yılında İKSV'nin genel olarak geliri 56.381.760 liradır (İKSV, 2018d). Her yıl açıklanan faaliyet raporlarının mali tabloları içinde, Tasarım Bienali'ne ayrılan pay belirtilmezken, yalnızca 2. İstanbul Tasarım Bienali için basına yansımış bir bütçe bilgisi bulunabilmiştir. Bir gazete haberine göre, 2014'teki bienalin bütçesi 4 milyon liradır: Bunun yaklaşık yüzde 18'inin Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Tanıtma Fonu, Kalkınma Ajansı gibi kamu kurumlarından, yaklaşık yüzde 68'inin özel sektör sponsorluklarından ve geri kalanının ise uluslararası fonlar, aynı yardımlar ile Türkiye'deki yabancı kültür merkezlerinden geldiği aktarılmıştır (Aktuğ, 2014). Daha önce dile getirildiği gibi; İstanbul Tasarım Bienali gibi bir organizasyonun gerçekleştirilmesi ancak sponsorluk sistemiyle mümkün olabilmektedir.

Bienallerin gerçekleştirildiği tarihlerde İKSV'nin Yönetim Kurulu üyeleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu tablonun yapılmasında katalog kitapları kaynak olarak kullanılmıştır:

Tablo 18. İstanbul Tasarım Bienali: İKSV yönetim kurulunda yer alan isimler

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
İKSV Yönetim Kurulu	Başkan: Bülent Eczacıbaşı B. Yardımcıları: Ahmet Kocabıyık Prof. Dr. Münir Ekonomi Üyeler: Nuri Çolakoğlu Hayri Çulhacı Ahmet Misbah Demircan Oya Eczacıbaşı Gencay Gürün Tayfun İndirkaş Doç. Yekta Kara Oya Ünlü Kızıl Ergun Özen Ethem Sancak Dr. Mimar Kadir Topbaş	Başkan: Bülent Eczacıbaşı B. Yardımcıları: Ahmet Kocabıyık Prof. Dr. Münir Ekonomi Üyeler: Nuri Çolakoğlu Hayri Çulhacı Ahmet Misbah Demircan Oya Eczacıbaşı Melih Fereli Gencay Gürün Tayfun İndirkaş Doç. Yekta Kara Ergun Özen Ethem Sancak Dr. Mimar Kadir Topbaş Oya Ünlü Kızıl	Başkan: Bülent Eczacıbaşı B. Yardımcıları: Ahmet Kocabıyık Prof. Dr. Münir Ekonomi Üyeler: Nuri Çolakoğlu Hayri Çulhacı Ahmet Misbah Demircan Oya Eczacıbaşı Tayfun İndirkaş Prof. Yekta Kara Ergun Özen Ethem Sancak Oya Ünlü Kızıl	Başkan: Bülent Eczacıbaşı B. Yardımcıları: Ahmet Kocabıyık Prof. Dr. Münir Ekonomi Üyeler: Nuri Çolakoğlu Hayri Çulhacı Ahmet Misbah Demircan Oya Eczacıbaşı Tayfun İndirkaş Prof. Yekta Kara Ergun Özen Ethem Sancak Oya Ünlü Kızıl

Vakfın yönetim kurulunda bugün Eczacıbaşı Holding'den, İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin Yönetim Kurulu Başkanı Oya Eczacıbaşı, eşi ve Eczacıbaşı Holding yönetim kurulu başkanı Bülent Eczacıbaşı ile Eczacıbaşı Yapı Grubu Koordinatörü Tayfun İndirkaş bulunmaktadır. Ayrıca Borusan Holding'in yönetim kurulu başkanı Ahmet Kocabıyık, Doğan Yayın Holding'ten Nuri Çolakoğlu, Akbank Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hayri Çulhacı, Boyner Grup'tan Garanti Bankası eski Genel Müdürü Ergun Özen, BMC Otomotiv'in sahibi Ethem Sancak ve Koç Holding'den Oya Ünlü Kızıl bulunmaktadır. Bu isimlere ek olarak, yıllardır İKSV içinde önemli çalışmalara imza atmış Prof. Dr. Münir Ekonomi ve Prof. Yekta Kara kurulun kültür sanat alanında deneyimli ve akademi kökenli üyeleridir. Son olarak, yönetim kurulunda 2004-2019 yılları arasında üç dönem Beyoğlu Belediye Başkanlığı yapan AKP'li Ahmet Misbah Demircan bulunmaktadır. Benzer şekilde ilk üç bienalin gerçekleştiği yıllarda da yönetim kurulunda, 2004-2017 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapmış olan AKP'li Kadir Topbaş yer almış; Topbaş'ın adı katalog kitaplarına yazılırken, adının önüne diğer isimlerden farklı olarak "Doktor Mimar" ifadesiyle mesleğinin eklendiği görülmüştür. Son bienalin gerçekleştiği sıralardaki duruma bakılırsa, 12 üyesi olan kurulda, sadece 2 üyenin kültür-sanat veya akademi kökenli olduğu, 9 üyenin çeşitli holdinglerle ilişkili yönetim görevlerinde olduğu, 1 ismin de politikacı olduğu görülmüştür. Son kurul üyelerinin 12'de 3'ü yani %25'i kadındır.

Sonuç olarak vakıfla ilgili verilmek istenen bilgiler bunlarla sınırlandırılmıştır. Vakfın çalışmalarını sürdürmesini mümkün kılan, Türkiye'de (ve yurt dışında) kurduğu politik ve ekonomik ilişkileri tartışmak, bu tezin öncelikleri arasında değildir. Vakıf ve yukarıda anlatılanlarla sınırlı olmayan çalışmaları hakkında daha detaylı bilgi edinmek için İKSV'nin faaliyetlerini "Kurumsal Filantropi" kavramı bağlamında inceleyen Gonca Uncu Çimen'in (2016) "Kurumsal Filantropinin, Gönüllülük & Marka İtibarı Açısından Değerlendirilmesi: Koç, Kızılay & İKSV Örnekleri" isimli doktora tezine başvurulabilir. Ayrıca neoliberal kültür politikaları ekseninde İKSV'nin kurulduğu ortamı, onun gibi kurumları, İstanbul'u bir marka kent olarak ön plana çıkarma çabaları ve İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmasıyla devam eden süreci inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Tüm bunlar incelenirse İKSV'nin varlığı tam olarak anlamlandırılabilir. Özel olarak, bir bienal planlamanın nasıl bir kurgu gerektirdiği merak edilirse de; Berkan Bengi'nin (2018) "İstanbul Tasarım Bienali Örneğiyle Bir Bienal Planı" isimli yüksek lisans tezi incelenebilir.

2.2.6. İstanbul Tasarım Bienaline Eleştiriler

“Bütün belalarla cepheden yüzleşmeye çalışıyoruz... Sermayenin koşulsuz bir ajanı olmamaya gayret ediyoruz ve bazen de çok eğleniyoruz.”

Emre Arolat, 2010

Dünyada tüm benzer uluslararası etkinliklerde, etkinliklerin arkasındaki sermaye, ulusal temsiliyet, ülkelerin politik durumları veya ülkelerin birbirleriyle ilişkileri tartışmalara konu olabilir. Ayrıca genel olarak star mimarların yer aldığı etkinliklerde, sermaye ile işbirliği içinde olan mimarların “sistemi” sorgulayan veya eleştiren bir bienal yapma iddialarının içi boş olduğunu veya bu etkinliklerin onlar için vicdan rahatlatma, günah çıkarma yerleri olduğunu söyleyen eleştirilere rastlanabilmektedir.

Bunların yanı sıra küratörlük, tezin başında belirtildiği gibi, kimi projelerin dahil edilirken kimilerinin dışarıda bırakılması süreci olduğu için de sergiler yüz yıllardır tepki toplarlar. İstanbul Tasarım Bienali ise en çok 2012’deki ilk deneyimle eleştiri almıştır. Burada da bazı eleştiriler başvuruların, örneğin bir mimari proje yarışması gibi tarafsızca değerlendirilmediği iddialarıyla şekillenmiştir. Bazen de bienale seçilen projelerin tasarımcılarının daha önce İKSV ile çalışan isimler olması eleştirilmiştir. Halbuki küratörlük ve yarışma jüriliği bambaşka süreçlerdir. Küratörler açık çağrıya rağmen istedikleri isimlere davet götürmekte özgürdür. Kaldı ki bienalde sergilenmek için seçilen tüm projelerin öneri olarak küratörlerin önüne gelmesi de mümkün olmayabilir. Örneğin; üçüncü bienalde sergilenen Cam Adam, ilk prototipi 1927 yılında gerçekleştirilmiş bir projedir. Buradakine benzer bir hassasiyetle, örneğin projesi sergilenmek üzere seçilen bir tasarımcının katalog kitabında ayrıca bir makalesinin de yayınlanması, bienal ekibiyle ilişkilerinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Bunların yersiz kaygılar olduğu düşünülmektedir.

Bunlar dışında, bienale yapılan ilk ciddi eleştiri, bienalin hazırlık aşamasında gerçekleşmiştir ve Emre Arolat’ı hedef almıştır. Arolat tarafından, birinci bienal hakkında kendisiyle bir televizyon kanalında yapılan bir röportaj sırasında dile getirilen durum daha sonra çeşitli internet sitelerinde de yer almıştır: Ödüllü belgesel film “Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir”in yönetmeni İmre Azem’e bienal kapsamında gösterilmek üzere bir film yapması teklifi götürülmüştür. Yönetmen, teklifi reddetmiştir. Bunun sebebi, Arolat tarafından şöyle dile getirilmiştir; “İmre Azem, benim kentsel tasarım bağlamındaki aktörlerden biri olduğumu öne sürerek ortak çalışmayı kabul etmedi. Adı başka bir şey

olan ikinci bir Ekümenopolis'in bienalde yer almasını ve bienalin gücünü arttırmasını çok isterdim” (Medyatava, 2012). Bu teklif ve reddediliş gerekçesi, tezin yazarı tarafından İmre Azem ile yapılan görüşmeler sonucunda doğrulanmıştır. Burada dile getirilen “bienalin gücü” ile aslında üretmeye çalışılan söylemin gücü kastedilmektedir. Bu ifade söylemin inşasıyla, geçerliliğiyle ve meşruluğuyla alakalıdır. Bu durum ayrıca şunu gösterir: Arolat kendi söylemini neoliberal kentleşmeyi eleştiren bir film olan Ekümenopolis ya da İmre Azem ile aynı düzlemde görüyor demektir. İmre Azem'e göre ise Arolat'ın konumu dolayısıyla üretme iddiasında olduğu söylem meşru değildir.

Emre Arolat'ın bir küratör olarak konumuyla ilgili, öncekilere nazaran gerçekçi eleştiriler bununla sınırlı kalmamıştır. Bu anlamda, 2019 yılında bile hala atıf yapılan bir yazı, Ali Artun tarafından yazılmış ve Mart 2012'de editörlerinden olduğu *e-skop* internet sitesinin çevrimiçi bülteninde yayınlanmıştır. Yazı; “Mimarın Şöhret Düşkünlüğü - Emre Arolat ve Guy Debord” başlığını taşımaktadır ve Arolat'ın bienal için kaleme aldığı “Açık Çağrı” metninin yayınlanması üzerine yazılmıştır (Arolat'ın yazısı; “Gösteri Dünyasında Özgül Bir Seçenek ve Belki de Bir Umut Fidesi Olarak İstanbul Tasarım Bienali”, Musibet kitabında da basılmıştır). Artun'un eleştirisi genel olarak Arolat'ın kurgulamaya çalıştığı söylem, özel olarak da yazdığı metinde Guy Debord ve Feuerbach'tan alıntılar yapması üzerinedir. “Emre Arolat gibi, İstanbul'un yeniden inşasında en büyük sermaye güçleriyle çalışan bir mimarın da, 20. yüzyılda sermayenin en keskin dilli düşmanlarından olan ve sanat yapmakla devrim yapmayı özdeşleştiren bir komünistle kendini markalandırmayı seçmiş olması” Artun tarafından eleştirilir (Artun, 2012). Bu iki örnek de bienalin küratör seçimine odaklanmıştır. İki eleştiri de tamamen aynı sebeplerle Arolat'ın İstanbul'da çok tartışılan bazı projelerin mimarı olmasına rağmen; bir parçası olduğu sistemi sorgulama rolüne bürünmesini kabul edilebilir bulmamaktadır.

Bienal Emre Arolat'ı küratör olarak seçerek, bienallerde sık tercih edilen bir yöntemi kullanmıştır. Çünkü büyük isimlerin davet edildiği veya parçası olduğu etkinlikler büyük kalabalıkları çekmektedir. Fakat bir bakış açısına göre bienalin amacı, büyük isimlerin gerçekliğini reddetmeden, onların parçası olduğu ekonomik sisteme belirli bir mesafe koyarak; sistemin sebep olduğu problemleri eleştirebilmektir ve asıl zor olan da dünyanın her yerinde olduğu gibi ancak sponsorluk sistemiyle var edilebilecek bir etkinlikte bunu yapabilmektir. Bu durum bienal öncesi metinlerde Tanyeli (2010) tarafından dile getirilmiş, bunun dışında bir doğrultu tercih etmenin tehlikesi şöyle açıklanmıştır: “Dünyanın her yerinden bu ekonomik gerçekliğin başrol oyuncularını olan firmaları ve

starları, tasarım dünyasının *celebrities*'ini çağırırız ve böylece ekonomik yapılara eklenerek rahatça bienalimizi gerçekleştiririz diye düşünüyorsak bunun epey problemlili olacağına işaret etmek istiyorum.” Bu uyarının ilk bölümü bienal tarafından dikkate alınmıştır, bienal ticari bir fuardan oldukça uzaktır. Alıntının ikinci vurgusuna rağmen, bu uyarıyı yapan Tanyeli'nin de danışmanlarından olduğu bienal için, yerli bir *celebrity* olan Arolat'ın tercih edilmesi ise ilk bakışta tutarsızlık anlamına gelmektedir. Bu durumun nedenlerinin anlaşılabilmesi için; Arolat'ın bugün bulunduğu noktaya nasıl geldiği, bir *celebrity* olarak nasıl inşa edildiği ve Arolat'ın Tanyeli ile ilişkisi incelenebilir.

İlk bienalde bir yerli bir de yabancı, iki küratörle çalışılması, aynı anda hem yerelle hem globale ilişki kurma çabasının göstergesi olabilir. Çünkü bienal ilk andan itibaren kendini dünyadaki bienallerle aynı düzlemde yer almak üzerine kurgulamıştır. Bu nedenle bienalin, İstanbul ile ilgili soyut (ve hatta belki de oryantalist) bir anlatıyı tekrarlamının ötesinde yerelle nasıl ilişki kuracağı önemli bir merak konusu olmuştur. Sonuçta bienalin, yerel ve global arasında denge kurması veya en azından yereldeki tartışmalara değinmesi beklenmektedir. Eğer bu beklenti karşılanmazsa bienal Türkiye gündemiyle ilişki kurmamakla ve dünyadaki etkinliklerle aynı düzlemde yer alma kaygısıyla, Türkiye'deki kurumlar/tartışmalar üstü elitist bir toplama dönüşmeyle eleştirilebilir.

Bugünden bakıldığında, ilk bienal Türkiye'den bir küratör ile çalışılan ilk ve son bienal olmuştur. Bunun sebepleri sadece buna odaklanan bir çalışmada derinlemesine tartışılabilir. Tez için önemli olan veri, Arolat'ın 1. İstanbul Tasarım Bienali için kaleme aldığı metindir. Metin genellikle İstanbul'da bir bienal düzenlemekle ilgili, 2010'daki Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu'ndan kalma tartışmaları tekrarlar. Fakat Arolat, bienal için kaleme aldığı metinde, 2010 yılındaki sempozyumda yaptığı konuşmadan oldukça farklı bir düzlem kurar; iki metin arasındaki tek ortaklık, Guy Debord'un Gösteri Toplumu kitabıyla ilgili referanstır. Bu durumu konu edinen bir çalışmada, iki metin karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir.

Bu çalışma için önemli olan, genel olarak 1. İstanbul Tasarım Bienali tema metninin mesajıdır ve Arolat'ın metni bu mesajın algılanmasını oldukça güçleştirmektedir. Ayrıca bu metnin üslubu diğer küratör metinlerinden oldukça farklıdır. Aşağıda bu metinden parçalar paylaşılmıştır. Paylaşılan alıntılar, 2011 yılında Barcelona'da gerçekleştirilen *World Architecture Festival* hakkında izlenimler içermektedir. Arolat'ın gezi izlenimlerinden sonra konu İstanbul Tasarım Bienali'nde gelir.

“Kesif bir koku sinmiş her köşeye. Gösteri’nin – *spectacle* – kokusu olmalı bu... Cazip değil. Hele eğlenceli, hiç değil. Yine kaçıyorum. Midem yanıyor... *Els Quatre Gats*’ta alıyoruz akşam soluğu. Gündüz yemek zorunda kaldığımız mimarlık salatasının kekremsi tadı henüz ağzımızda... Yaşlı ve nemrut garsonların kaba saba servisleri bile hoşuma gidiyor. Bir *Rioja* kırmızısı ağzımın tadını yerine getiriyor.” (Arolat, 2012).

Metin buna benzer ifadelerle devam etmektedir. Bu metnin yukarıda paylaşılan bölümlerinden, tez için anlamlı, bienal teması hakkında bir mesaj çıkarmak oldukça güçtür. Oldukça uzun bu yazıda, tema hakkında bilgi vermek için metnin sonunda nispeten kısa bir bölüm ayrılmıştır. Ayrıca, tez kapsamında yapılan incelemelerde toplamda beş adet sergi için yazılan, beş adet küratör metni içinde en zayıfının Arolat’ın metni olduğu görülmüştür. Ayrıca, Musibet kitabında Arolat’ın metninin yanında küratör yardımcısı Nil Aynalı’nın da metni yer alır. Aynalı’nın metni de bienal ve teması ile doğrudan bağlantı kurmak yerine sergiyi betimlemiştir. Sonuç olarak, Arolat’ın yazdığı metnin büyük bir bölümü, sadece küratörlerin yazdığı metinler arasında değil bienalin tüm kitaplarındaki tüm metinler arasında yer alan en anlamsız metin olarak değerlendirilebilir.

Bütün bunlara ek olarak, ilk bienal, uygulamacı bir mimarla çalışılan son bienaldir. Bu deneyimden sonra, bienalin oturtulması gereken zemin hakkında bazı çıkarımlar yapıldığı, süreçten ders alındığı, amacı kuramsal tartışmalar üretmek olan bir etkinlik için uygulamacı mimar bir küratörün doğru tercih olup olmadığı tartışıldığı düşünülebilir.

İlk bienalle ilgili bir diğer eleştiri bu sefer alanın içinden, arasında küratörlerin de bulunduğu bir grup tarafından yapılmıştır. Bu eleştiri, her yeni bienal için mimarlık alanındaki diğer yayınlardan farklı olarak, tanıtıcı metinler yerine eleştiri ve tartışma metinleri yayınlayan “XXI Dergisi”nin, Aralık 2012 - Ocak 2013 sayısında yayınlanmıştır. Dergi ekibinden Hülya Ertaş; Vasıf Kortun, Pelin Derviş, Mert Eyiler ve Alp Er ile söyleşmiş, pek çok farklı başlıkta tartışan ekip birkaç konuda hemfikir olarak bienali eleştirmiştir. Bunlardan birincisi; Adhokrasi sergisinin olumlu bir biçimde dünyadaki açık kaynak konusu gibi güncel tartışmaları takip etmesinin yanı sıra, olumsuz bir biçimde yerelle ilişki kurmamasıdır. İkinci eleştiri konusu da bienalin küratörlerinden birinin Joseph Grima olmasıdır. Yazıda birden çok yerde Grima’nın tercih edilmesi hakkında olumsuz yorumlar yer alırken Adhokrasi sergisi hakkında Musibet sergisi ile kıyaslandığında daha olumlu yorumlar yapılması ilginçtir. Örneğin; Musibet’in ve Arolat’ın buyurgan ve dayatan bir dili olduğu söylenirken, Adhokrasi’nin umut veren ve izleyiciye soru sordurarak izleyiciyi sürece katan bir tavrı olduğu dile getirilmiştir. Grima

ile ilgili yapılan eleştiri, aslında İKSV'yi hedef almaktadır; Vasıf Kortun tarafından iki kez dile getirilen eleştiri, Grima'nın ve Arolat'ın bambaşka ve sergi küratörü olmakla pek de ilişkili olmayan geçmişleri nedeniyle bütünleşen bir sergi üretemeyeceklerinin baştan öngörülmesi gereken bir problem olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bunlar dışında, Kortun'un dile getirdiği üçüncü bir eleştiri başlığı; etkinliğin organizasyonu ile ilgilidir. İKSV'nin 1987'den beri bir bienal deneyimi olmasına rağmen İstanbul Tasarım Bienali kurgulanırken bu deneyimden faydalanılmadığı söylenmiştir ve aslında Kortun da bu deneyimin bir parçasıdır. Bunların dışında bienalin iki sergisi de konuşmacılar tarafından; "vicdan rahatlatma" çabaları olarak değerlendirilmiştir. Bu önemli bir yorumdur. Son olarak, Kortun'un dile getirdiği bir diğer vurgu da bienalin işlevi üzerinedir: Bienalin, Kortun'a göre, "Tasarım öğrencileri üzerinde bıraktığı etki önemlidir"; özellikle Adhokrazi sergisinin örnekler sunan ve tartışmaya açık bir proje olması nedeniyle "Öğrencileri kışkırtan taraf" olacağını belirten Kortun, bunun azımsanmayacak bir kazanım olduğunun altını çizmiştir (Kortun vd., 2012).

Bir sonraki bienal için yine aynı dergide yayınlanan başka bir tartışma ise; ilk bienale nispeten daha olumlu eleştiriler içermiştir. Fakat bu yazıda Hülya Ertaş, 2014'teki bienalin istisnalar dışında küresel ölçeğe odaklanan projeler içerdiğini; yani yerelle ilişkisinin zayıf olduğunu dile getirmiştir (Ertaş, 2014).

Üçüncü bienal için yapılan en büyük ve en önemli eleştiri ise; ilk bienalde direktör olarak görev yapan, ikinci bienalde ise hem danışma kurulunda yer alan hem de paralel etkinliklerde görev alan; yani "içeriden" bir isim tarafından yapılmıştır: Özlem Yalım, üçüncü bienalin sadece videolar için açık çağrıya çıktığını duyuran yazı üzerine, bu durumu üç başlıkta eleştirmiştir. Birinci ve en önemli eleştirinin konusu; açık çağrının sadece videolar için yapılmasıyla yani sergilenecek projeler için açık çağrı yapılmamasıyla; "Bienalin ana sergisinin tamamen küratöryel inisiyatife bırakılmasıdır". Bu durum, dört bienal içindeki tek istisnadır ve çok önemli bir karardır. İkinci başlık ise; videolar için açık çağrıya çıkılması hakkında Yalım'ın; "Tasarım Bienali bana göre bu videolu katılım ile yönünü tamamen akademik, araştırmacı tarafa kaydırmış oluyor" yorumunu yapmasıdır. Üçüncü başlık ise; yine bir önceki başlık gibi bienalin işlevi üzerine bir tartışma yürütür. Yalım, ilk bienali kurguladıkları süreçte; "Türkiye'de tasarım sektörünün gelişimi, ilgili sektörlerle tasarımcıların buluşması için hedefler koyarak hayaller kurdurduğunu" söyler ve bienalin o günkü durumdan yani uygulamadan uzaklaşarak teoriye yakınlığını belirtmek için ekler (Sanatatak, 2016):

“Oysaki biliyoruz ki dünyadaki pek çok inovatif ürün ve malzeme aslında bu bienallerde ilk kez ortaya çıkıyor. Sonradan endüstriye, insanlığa katkı sağlar hale geliyor. Yani dünya bienalleri sadece düşünce ve kritik üretmiyor; zira işimiz sanat değil; tasarım. Bienalin halen varlığı ve sürekliliğini elbette çok önemli buluyorum ama tasarım adına yaşanan bu büyük iskalamadan ötürü de bu işe vesile olmuş bir kişi ve bir tasarımcı olarak ancak üzüntü duyuyorum.”

Bu cümlelerle anlatılmak istenen, bienal ile ilgili tezin ilk bölümünden beri yapılan bir tartışmada taraf tutmakla ilgilidir. İstanbul Tasarım Bienali, bir tasarım fuarı gibi mi davranmak istemiştir, bir düşünce platformu olarak mı? Ana sergiler ve küratörler her zaman ikincisinden yana olmuşlardır, fakat bienalin kurgulandığı ilk günlerde özellikle “Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu” metinlerinde görünür olan bu kararsızlık, birinci bienalin yan etkinliklerinde; örneğin “Markalarla öğrencileri buluşturan atölyeler” düzenlenmesiyle sonuçlanmış, bu anlayış sonraki bienallerde tamamen terk edilmiştir. Yalım’ın son iki başlıkta özetlenen eleştirisi, sürecin başındaki bu yarılmanın öteki tarafından bir sesleniş olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, bu tez için Yalım’ın anlamlı olan tek eleştirisi, ilk başlıkta özetlenen “açık çağrı” meselesidir. Projeler için açık çağrıya çıkılmaması bienalin daha az katılımcı bir süreç izlediği anlamına gelir. Yine de bu durum, üçüncü bienalin sergilerini diğer bienal sergilerinden daha niteliksiz yapmamıştır. Bu nedenle, küratörlerin gerçekten açık çağrıyla gelen projelere ihtiyaç duyup duymadıkları, üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Sonuç olarak Yalım’ın eleştirileri hakkında kesin olan bir durum varsa o da; bugün gelinen noktada, bienalin hedefleri arasında “Türkiye’de tasarım sektörünün geliştirilmesinin” kesinlikle olmadığıdır. Bu söylem, bir bienal ihtimalinin ilk kez tartışıldığı günlerden kalmadır.

Bitirirken, bienale yapılan eleştirilerin bir diğer başlığının da genel olarak İKSV’ye ve özel kültür politikasına yapılan eleştiriler olduğunu eklemek gerekmektedir. Fakat bu eleştirilere, literatürde yaygın olarak bulunabildikleri için, burada ayrıca değinilmeyecektir.

2.3. Bölüm Sonucu

“İlk bienalde üretim tekniklerini sorguladık, ikinci bienalde tasarımın geleceğine baktık ve üçüncü bienalde tasarım kavramını sorgularken insan ve dünyanın üzerindeki etkisini inceledik. Bu bienalde ise [4. İstanbul Tasarım Bienali] ...öğrenmeyi bir tasarım biçimi, tasarımı bir öğrenme biçimi olarak ele alıyoruz.”
Deniz Ova, 2018

Bugüne kadar dört kez düzenlenen İstanbul Tasarım Bienali, toplamda 300 projeye (Bakınız Tablo 19 ve Ek 21, 22, 23, 24) ve yukarıda belirtildiği üzere yüzlerce farklı etkinlikle, yüz binlerce ziyaretçiye ev sahipliği yapmıştır. Bu durum, etkinliği Türkiye’de tasarım alanında gerçekleştirilen etkinlikler içinde, en çok izleyiciye ulaşanı ve sadece bu sebeple bile en önemlilerinden biri yapmaktadır. İstanbul Tasarım Bienali, tasarım ve insan ilişkisini sorgulayan, bugün insanlığın karşılaştığı problemler kapsamında işbirliği içinde deneyler yapmayı öneren önemli bir etkinliktir. Aynı zamanda, etkinlik metnlerinin 2010-2018 yılları arasında yerel ve uluslararası paradigma değişimlerinin tasarım alanına etkilerinin gözlemlenebilmesi için de pek çok veri sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm bu nedenlerle, etkinliğe ait metinlerin analizi önemli fırsatlar barındırmaktadır.

Tablo 19. İstanbul Tasarım Bienali: projelerin sayıları

İsim	1. İstanbul Tasarım Bienali 2012	2. İstanbul Tasarım Bienali 2014	3. İstanbul Tasarım Bienali 2016	4. İstanbul Tasarım Bienali 2018
Tema	Kusurluluk (Musibet + Adhokrasi)	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil	Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl	Okullar Okulu
Proje Sayısı	Musibet 32 Adhokrasi 61	Ana Sergi 53	Ana Sergi 78 Bienali Genişletmek 12	Ana Sergi 64
Toplam	93 300	53	90	64

Bienalin söylemleri, temaları, kendini ifade etme biçimi ve araçları, yıllar içinde değişikliğe uğramıştır. Bienalin 2012’den 2018’e kendini ifade etme biçimindeki değişim

bu bölümde karşılaştırmalarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Organizasyon açısından değişmeyen tek şey merkezde duran sergiler etrafında, yıllar içinde gitgide çeşitlenen ve artan, etkinliği yayma çalışmalarıdır. Bu tez için, bienal kurgusu ile ilgili en önemli detay ise; ilk günden itibaren bienalin, söylem üretme çabasının yoğunluğudur. Bu nedenle bienali incelemek için katalog kitaplarındaki metinlere odaklanmaya karar verilmiştir.

Önceki bölümlerde bienal kapsamında basılan ondan fazla kitap ve pek çok ortam için üretilen çeşitli içerikler, videolar olduğu anlatılmıştır. Benzer şekilde bienal, pek çok farklı etkinlikten oluşan bir yapıdadır. Tüm bu etkinlikler ve söylemler toplamı bienalin mesajına odaklanılmasını zorlaştırmaktadır. Bu aşama tez planlanırken bir karar alınması gerekmiştir. Aslında tüm etkinliklerin merkezinde sergiler durmaktadır. Diğer etkinlikler yapılmadan da bienal gerçekleştirilebilir, fakat sergiler olmadan bienal gerçekleştirilemez. Bu nedenle tez, sergilere odaklanmayı tercih etmektedir. Sergilere odaklanmak için de, sergi kataloglarındaki metinlerin en önemli kaynak olduğu düşünülmektedir. Sergilerin efemeral yapısının zıttı olan sergi katalogları, sergiden onlarca yıl sonra bile sergi hakkında temel kaynak olarak kullanılmaktadır. Önceki bölümlerde bu durum örneklenmiştir: 1932'deki bir serginin söylemini bugüne taşıyan araç sergi kataloğudur.

Tüm bu nedenlerle tez bienal kapsamında basılan sergi kataloglarına odaklanmaktadır. Sergi katalogları, sergilerdeki proje künyelerinin yanı sıra pek çok başka metin de içermektedir. Bunların başında temayı açıklayan metinler gelmektedir. Küratörler tarafından yazılan bu metinler, bienalin mesajını ilk açıklayan ve sergilenen projelerin hepsinin çatısı konumunda bulunan önemli metinlerdir. Bu nedenle katalog kitapları içinden de tema metinleri ile proje metinlerinin seçilmesine karar verilmiştir. Bu metinler, bienal kapsamında basılan beş kitaptan alınmıştır. Aşağıda bu kitaplar ve içeriklerinden seçilen metinler açıklanmıştır. Kitaplarda aynı metinler hem İngilizce hem de Türkçe basılmaktadır. Analiz Türkçe metinler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

1. İstanbul Tasarım Bienali 2012

Birinci bienalin katalog kitapları üçlü bir set halinde hazırlanmıştır. Bienal için ilk belirlenen temadan adını alan Kusurluluk kitabı proje metinleri ve küratör metinleri içermediği için kapsam dışında bırakılmıştır.

- Adhokrasi

Adhokrasi kitabı içinden, 61 projenin proje metinleri ve tema metinleri seçilmiştir. Seçilen tema metinleri küratör Joseph Grima'nın yazısı ile serginin açık çağrı metninden oluşmaktadır. Bu metinler, proje metinleri ile birlikte analize dahil edilmiştir (Bakınız Ek

25). Kitapta bu metinlerin yanı sıra başka metinler de bulunmaktadır fakat diğer metinler kapsam dışında bırakılmıştır. Çalışmaya dahil edilmeyen metinler, altı adet makale ile bienal ekibinin listesini içermektedir.

- Musibet

Musibet kitabı içinden, 32 projenin proje metinleri ve iki adet tema metni seçilerek çalışmaya dahil edilmiştir (Bakınız Ek 25). Tema metinlerinden ilki küratör Emre Arolat tarafından yazılmıştır, ikincisi de yardımcı küratör Nil Aynalı tarafından yazılmıştır. Bu kitapta yer alan diğer metinler -altı makale ve bienal ekibinin listesi- kapsam dışında bırakılmıştır.

2. İstanbul Tasarım Bienali 2014

İkinci bienal için tek katalog kitabı basılmıştır. Çalışmada kullanılacak metinler de bu kitabın içinden seçilmiştir.

- Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil

Bu kitabın içinden 53 projenin proje metinleri, küratör Zoë Ryan'ın tema metni ve temanın alt başlıklarını açıklayan metinler seçilerek analize dahil edilmiştir (Bakınız Ek 26). Kitapta yer alan diğer metinler kapsam dışında bırakılmıştır. Kapsam dışı bırakılan bu metinler İKSV Yönetim Kurulu Başkanı'nın önsözü, bienal direktörünün önsözü, on makale, İKSV ve bienal ekiplerinin listeleri ile teşekkür yazısından oluşmaktadır.

3. İstanbul Tasarım Bienali 2016

Üçüncü bienal için çok sayıda kitap basılmıştır fakat bunlardan sadece bir tanesi bu çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılacak metinler bienalin katalog kitabının içinden seçilmiştir.

- Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl

2016'daki bienalin katalog kitabının içinden 90 projenin metinlerinin yanı sıra, küratörler tarafından yazılan tema ile ilişkili metinler seçilerek çalışmaya dahil edilmiştir (Bakınız Ek 27). Temayı açıklayan bu metinler, küratöryel giriş, bienal manifestosu, bienal manifestosu duyurusu ve temanın alt başlıklarını açıklayan metinlerden oluşmaktadır. Çalışmaya dahil edilmeyen fakat kitapta yer alan diğer yazılar şunlardır: Bienal direktörünün önsözü, notlar, biyografiler ve teşekkür yazısı.

4. İstanbul Tasarım Bienali 2018

Dördüncü bienal için basılan birden çok kitap vardır. Bu kitaplar içinde en önemlisi ve kurgu olarak bir katalog kitabına en yakın olanı “Okullar Okulu Ajanda” isimli kitaptır. Çalışmada kullanılacak metinler bu kitabın içinden seçilmiştir.

- Okullar Okulu Ajanda

Son bienalin kitabı içinden 64 projenin proje metinlerinin yanı sıra temayı açıklayan metinler seçilerek çalışmaya dahil edilmiştir. Temayı açıklayan metinler, küratöryel ekibin tema metni, açık çağrı metni, açık çağrıda yer alan ilk alt başlıkları açıklayan metinler ile temanın, sergiler açıldığındaki alt başlıklarını açıklayan metinlerden oluşmaktadır (Bakınız Ek 28). Kitapta yer alan fakat çalışmaya dahil edilmeyen metinler, sunuş bölümündeki bienal direktörünün yazısı, kamusal program, ajanda, ziyaretçi bilgileri, rehberli turlar ve paralel etkinlikler bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmaya dahil edilen metinler yukarıda anlatılanlarla sınırlandırılmıştır. Çalışma için bu beş kitaptan başka bir kaynak kullanılmamıştır. Bu karar alındıktan sonra metinlerin analiz için uygun hale getirilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Yukarıda sıralanan tüm bu metinlerin, yer aldıkları basılı kitaplardan seçilerek dijital ortama aktarılmaları için aylarca süren bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sonunda analizde kullanılacak dijital dosyalara ulaşılmıştır ve analize başlanmıştır. Aşağıda bu dosyalardaki metinlerin büyüklükleri hakkında bilgiler verilmiştir:

- 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 - 14718 kelime
- 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 - 19708 kelime
- 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 - 30271 kelime
- 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 - 7530 kelime

Yani, analiz kapsamında toplamda 72227 kelimelik bir metin grubu analiz edilmiştir.

Tüm bu bilgilerle ve açıklanan kararlarla bu bölüm sonlandırılmaktadır. Bir sonraki bölüm, tez için en önemli bölüm olarak görülmektedir ve etkinliğe ait metinlerin analizini içermektedir.

3. YAPILAN ÇALIŞMALAR-II

Bu bölümde tez kapsamında yapılan analiz çalışmaları açıklanacaktır. Bölüm iki başlıktan oluşur, ilk konu frekans analizidir. Bu analizle elde edilen veriler sunulduktan sonra gerekçeleri ile birlikte neden içerik analizine ihtiyaç duyulduğu anlatılacaktır. Bölümün ikinci kısmı içerik analizini içerir. İçerik analizi için nasıl bir kod sistemi tasarlandığını ele alan metin, analiz kapsamında yapılan kodlama işleminin ilk sonuçlarının sunulmasıyla son bulur.

3.1. Frekans Analizi

Tezin “1.3. Çalışmanın Önemi, Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Özgün Değeri” başlığı altında, araştırmaya destek olacak yöntem ve tekniklere genel olarak değinilmişti. Bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerle yapılan analiz detaylı olarak açıklanacaktır.

Önceki bölümde değinildiği üzere, İstanbul Tasarım Bienali’ne ait analiz edilecek metinler, katalog kitaplarından seçilen küratör yazıları, tema metinleri ve projelerin açıklama metinlerinden oluşmaktadır (Bakınız Ek 25, 26, 27, 28). Bu metinler, öncelikle, en çok hangi kavramların metinlerde sıklıkla konu edinildiğinin anlaşılabilmesi için frekans analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu yönetime göre; metinde en sık karşılaşılan kelimeler, ilk sırada olacak şekilde listelenmiştir. Bilgisayar programıyla yapılan analizler sonucunda verilerin okunaklı bir biçimde görselleştirilmesi için kelime bulutlarından ve etkileşimli kelime ağaçlarından yararlanılmıştır. Kelime bulutu yönteminin mantığı şu şekildedir: Metinde en sık karşılaşılan kelime en büyük yazılacak şekilde frekanslarına tüm kelimeler göre büyükten küçüğe boyutlandırılarak, bir bulut biçiminde bir araya getirilir. Sonuçta, ilk yapılan analiz olan, frekans analizlerinin sonuçları metin içinde kelime bulutları ve etkileşimli kelime ağaçlarından oluşan görseller aracılığıyla, eklerde de tablolar halinde paylaşılmıştır. Şimdi frekans analizinin uygulanma aşamaları açıklanacaktır.

Genel olarak tüm metinler için frekans analizi yapıldığında bulunan ilk sonuç her zaman anlamsız bir tablo olur, çünkü metinlerde sıklıkla tekrarlanan kelimelerin önemli bir

Şekil 33. 1. İstanbul Tasarım Bienali: “Kusurluluk: Musibet + Adhokrası” metinlerinin frekans analizi

Bu verilere göre ilk bienal metinlerinde en sık kullanılan kelime; “tasarım”dır. Bienalin konusu “tasarım” olduğu için bunun şaşırtıcı bir sonuç olmadığı, benzer bir durumun bienalin dört versiyonunun analizinde de ortaya çıkabileceği düşünülmüştür. Onu izleyen ilk on kelime ise; “yeni, açık, kentsel, farklı, son, İstanbul, başka, proje, yeniden ve karşı”dır (listedeki diğer kelimeler için bakınız, Ek 29). İlk bienal gezildiğinde sergilerden birinin -Musibet’in- neredeyse tamamen kente, kentsel tasarıma, kentsel dönüşüm projelerine ve İstanbul’a odaklandığı izlenimi edinilmiştir. Bu nedenle analizle elde edilen “kentsel, İstanbul, proje” kelimelerinin bunu doğrular nitelikte olduğu düşünülmektedir. Diğer sonuçlar olan; “yeni, farklı, son, başka, yeniden ve karşı” kelimeleri ise bir bienalden beklenen işlevle ilgili olarak yorumlanabilir; bienaller yeni olanı, farklı olanı, son durumu veya gelişmeleri ele alırken, bazı konulara yönelik yeniden okumalar önerebilir. Hatta bienaller, bazı konulara karşı çıkmanın aracı da olabilir. Özellikle Musibet, İstanbul’daki kentsel dönüşüm projelerine karşı pek çok okuma barındırdığından, verilerin sergiden edinilen izlenimle paralel olduğu söylenebilir. Benzer bir durum Adhokrası için de geçerlidir: Sergi, tasarım pratiğini ve üretici-tüketici ikililiğini altüst eden bir yeniden okuma önerir. Ayrıca açık kaynaklı tasarım bu serginin tartıştığı konuların başında gelir, listede “açık” kelimesinin yer almasının tek nedeni bu değildir, fakat en büyük nedeni budur.

Bu bienal metinlerindeki “tasarım, kentsel, yeni, açık” kelimelerinin hangi kelimelerle birlikte, hangi bağlamda kullanıldığının anlaşılması için, program içinde

etkileşimli kelime ağacı oluşturulmuştur (Bakınız Şekil 34, 35, 36 ve 37). Program yardımıyla oluşturulan kelime ağaçları, kelimelerin en çok hangi diğer kelimelerle birlikte kullanıldıklarını anlamaya yararlar. Bu ağaçlar, araştırılan kelimenin birlikte kullanıldığı kelimeleri en sıktan başlayarak yukarıdan aşağıya doğru sıralarlar. Şekil 34'e göre Tasarım kelimesi en çok etkinliğin adında olduğu gibi "Tasarım Bienali" biçiminde kullanılmıştır. Listeye göre bir sonraki ikili "Tasarım Dünyası" kullanımıdır. Bu sonuçlar bize Tasarım kelimesinin etkinliği ve alanı tanımlamak için kullanıldığını anlatmaktadır. Şekil 35'teki kelime ağacı ise, Yeni kelimesinin "bir, üretim, ufuklar, başladı" kelimeleriyle birlikte kullanıldığını anlatır. Bienal yeni kelimesini güncel konuları, ürünleri, düşünce biçimlerini ve durumları açıklamak için kullanılmaktadır. Açık kelimesi ise sık sık, yukarıda bahsedildiği gibi "Açık Kaynak" ifadesinin bir parçası olarak kullanılmıştır. Son olarak Kentsel kelimesi "Kentsel ve Mimari" biçiminde alan tanımlamak için ve "Kentsel Yenileme", "Kentsel Dönüşüm", "Kentsel Yapılar, Formlar ve Doku" gibi güncel terimlerin bir parçası olarak kullanılmıştır.

Şekil 34. "Tasarım" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 35. "Yeni" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 36. "Açık" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 39. "Manifesto" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 40. "Tasarım" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 41. "Sosyal" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 39'daki kelime ağacı Manifesto kelimesinin en çok "Manifesto Malzemeleri" tamlaması içinde kullanılmıştır ve bu durum kataloğun yazım biçiminden kaynaklanmıştır. Bu bienaldeki Tasarım kelimesi ilk bienalden farklı olarak, en çok etkinliğin adını ifade etmek için değil "Tasarım ve ..." biçiminde tasarımın diğer alanlarla ilişkisini ifade etmek için kullanılmıştır. Benzer şekilde Sosyal kelimesi de en sık olarak "Sosyal ve ..." biçiminde kullanılmıştır. Buradan bienalin konuları sosyal olarak ele almak istediği çıkarılabilir. Son olarak bir diğer önemli kullanım "Sosyal Medya" olmuştur.

Sıradaki analiz sonucu, teması "Biz İnsan Mıyız?" olan 3. İstanbul Tasarım Bienali metinlerinden derlenen ve anlamsız kelimeler çıkarıldığında geriye kalan, yani analize dahil edilen 30271 kelimededen elde edilmiştir. İlk bienalde, ilk iki sırada yer alan "tasarım" ve "yeni" kelimeleri aynı sırayla bu analizde de birinci ve üçüncü sıralarda yer almışlardır. İkinci bienaldeki "manifesto" sonucuna benzer bir biçimde tema ile ilişkili olarak bu bienalde de "insan" kelimesi ikinci sıradadır (Bakınız Şekil 42). Bu üç kelimededen sonra, sırasıyla; "farklı, dünya, yeniden, ilk, zaman, biz, birlikte, yer, yıl, nasıl, başka" kelimeleri listede en üst sıralarda yer almışlardır (Bakınız Ek 31).

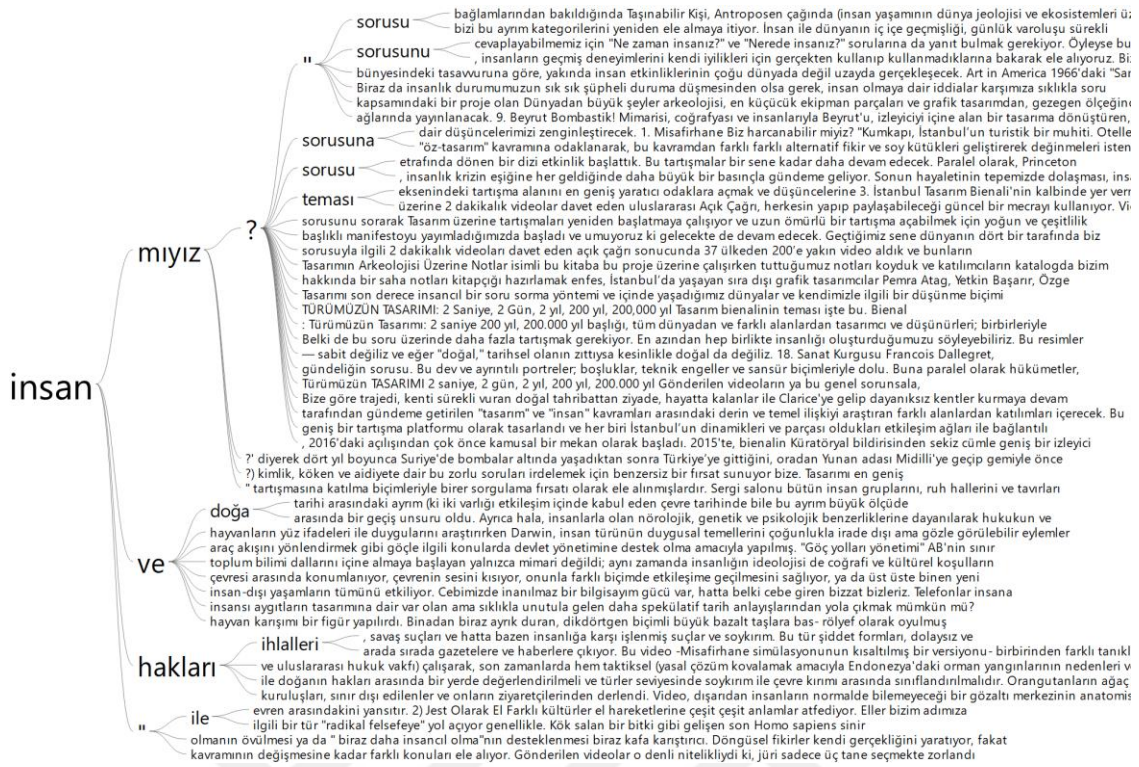
Şekil 42. 3. İstanbul Tasarım Bienali: “Biz İnsan Mıyız?” metninin frekans analizi

Bu listedeki kelimelerden bazılarının önceki bienallerdeki listelerde de yer aldıklarından tekrar değinilmeyecektir; “dünya, zaman, biz, birlikte, yıl” kelimeleri bu anlamda yenidir ve içerikle ilişkilidir.

Bu bienal için de “tasarım” ve “insan” kelimeleri için etkileşimli kelime ağacı oluşturulmuştur, buna göre veriler varsayımları doğrulamıştır (Bakınız Şekil 43 ve 44).

Şekil 43. “Tasarım” kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 44. "İnsan" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 43'teki kelime ağacı önceki bienallerde olduğu gibi Tasarım kelimesinin "Ve" bağlacı, virgül işareti ve "Bienal" kelimesiyle birlikte kullanıldığını anlatır. Şekil 44'te ise İnsan kelimesinin en çok temayı ifade etmek için "Biz İnsan Mıyız?" sözü içinde kullanıldığı, daha sonra da insanın dünyayla olan ilişkisini ele almak için "İnsan ve ..." biçiminde kullanıldığı görülmektedir. Burada en özgün sonuç "İnsan Hakları" kullanımınıdır.

"Okullar Okulu" temalı 4. ve son bienalin metinlerinden derlenen 7530 kelimenin analiziyle aşağıdaki görsele ulaşılmıştır (Bakınız Şekil 45). Burada da ilk sırada "tasarım" kelimesi yer almıştır.

Şekil 45. 4. İstanbul Tasarım Bienali: “Okullar Okulu” metinlerinin frekans analizi

Listenin üst sıralarında yer alan diğer kelimeler ise “nasıl, okulu, yeni, yeniden, zaman, farklı, okullar, öğrenme, dijital, birlikte, bilgi”dir (Bakınız Ek 32). Bunların bir kısmı o yılın teması ile alakalıdır (okulu, okullar, öğrenme) ve bir kısmı da diğer bienal analizlerinde karşılaşılan kelimelerdir (yeni, yeniden, zaman, farklı, birlikte). Bunları çıkardığımızda geriye kalan; “dijital ve bilgi” kelimeleri hem temayla hem de içerikle ilgili ipuçları barındırır. Son olarak bu bienal için de en sık kullanılan iki kelime olan “tasarım” ve “okulu” kelimeleri için etkileşimli kelime ağacı oluşturulmuştur (Bakınız Şekil 46 ve 47). Bu ağaçlara göre Tasarım kelimesi en çok “Bienal ve Eğitim” kelimeleriyle birlikte kullanılırken, Okulu kelimesi temada yer alan pek çok farklı okulu tanımlamak için kullanılmıştır. Bu nedenle Okulu kelimesinden sonra virgül kullanılmıştır. Yani bu veri de kataloğun yazımıyla alakalıdır.

Şekil 46. "Tasarım" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Şekil 47. "Okulu" kelimesinin etkileşimli kelime ağacı

Ancak bu yöntemle yapılan analizlerde, bu son örnekle de iyice görünür olan bir problem vardır: “Yeni” ve “yeniden” kelimeleri aslında aynı kategoride değerlendirilebilir. Bu konu bölüm sonunda tartışılacaktır.

Son olarak, dört bienalin tamamının metinlerinin analizi aşağıdaki görselle sonuçlanmıştır (Bakınız Şekil 48). Adı; “Tasarım Bienali” olan ve genel olarak tasarıma odaklanan bir etkinlikte en sık tekrarlanan kelimenin “tasarım” olması şaşırtıcı değildir. Analize dahil edilen 72286 kelime içinde “tasarım” kelimesinden sonra listelenen diğer 10 kelime ise sırasıyla; “yeni, insan, farklı, yeniden, nasıl, manifesto, açık, zaman, bienal, birlikte” kelimeleridir. Listede en üst sıralarda yer alan diğer kelimeler, Ek 33’teki tabloda listelenmiştir.

Şekil 48. Dört bienale ait tüm metinlerin toplamının frekans analizi

Bu bölümde frekans analizlerine ek olarak frekans analiziyle elde edilen kelimelerin, bağlamları içinde gözden geçirilebilmelerine ve hangi bağlamda kullanıldıklarını anlamaya yönelik çalışmalar örneklenmiştir. Ayrıca bu tür analizler tek bir kelimeyle sınırlı olmak zorunda da değildir, kelime çiftleri için de benzer analizler yapılabilir, fakat yine de, kullanılan kelimelerin sıklığı bienal metinleriyle ilgili bir fikir vermekle birlikte tek başına yeterince anlamlı ve derin bir veri oluşturmamaktadır. Üstelik “yeni” ve “yeniden” kelimelerinin farklı sınıflandırılmaması gerekirken program tarafından kelimeler doğal olarak ek aldıklarında farklı bir kelimeye dönüşebilecekleri için ayrı algılanmakta, bu ayırımın yersiz olduğu durumların tezin yazarı tarafından tespit edilerek verilerin sayısal

olarak yeniden hesaplanması; yani iki kelimenin frekansının el ile toplanması gerekmiştir. Örneğin; “dün” ve “dünya” kelimeleri anlam bakımından farklılaşırken, “okullar” ve “okulu” aslında aynı kategoride yer alabilir; program iki durum arasındaki ayrımı kendisi yapamayacağından tüm kelimeleri ayrı ayrı listelemektedir. Bu durum, tez yazarının ilgili kelimeleri tek tek tespit ederek onların kullanılma sayılarını manuel olarak birleştirmesini gerektirmiştir. Örneğin; “alan, alanı”, “yeni, yeniden”, “yıl, yılında”, “tasarım, tasarımı, tasarımın”, “insan, insanı, insanın”, “dünya, dünyanın”, “biz, bizi”, “beden, bedenini” ve tamamen aynı kelime olmasalar da ilk aşamadaki sınıflandırma sistemi için bir arada olmaları gereken “mimar, mimari, mimarlar, mimarlık” kelimelerinin durumu bu yöntemin zayıf noktasıdır. Bu durum nedeniyle kelimeler bir araya getirildiğinde, toplanan sayısal veriler ise ilk başta ulaşılan frekans listelerini ve burada görselleştirilen veriyi doğal olarak alt üst etmektedir. Örneğin; yukarıdaki ilk analizlerden biri sırasında ilk başta “tasarım” en sık kullanılan kelime olarak bulunmuştur. Daha sonra veriler toplandığında “insan, insanı, insanın” üçlüsünün toplamda 356 kez kullanılarak; 348 kere kullanıldığı anlaşılan “tasarım, tasarımı, tasarımın” üçlüsünün önüne geçtiği görülmüştür. Son olarak, metinlerin çevirisinden kaynaklanan bazı kullanım farkları olabilir, örneğin bir kitapta “sene” diğeri “yıl” kelimesi kullanılabilir; benzer durumlar “kelime, sözcük”, “isim, ad”, “ama, fakat”, “sebebi, neden”, “yanıt, cevap” gibi pek çok eş anlamlı kelime için geçerli olabilir. Bu nedenle bu kelimelerle örneklenen durumdaki pek çok kelime ile ilgili veriler gerçek durumu yansıtmayabilir.

Anlatılan problemler çözülsün bile kelimelerin kendilerine odaklanmanın, içeriğin verdiği mesajı algılamada ne kadar kullanışlı bir araç olabileceği şüphelidir. Örneğin; 3. İstanbul Tasarım Bienali metinlerinde yer alan;

"Halep yakınlarında yaşayan Suriyeli Raife al-Baltajy, ailesiyle birlikte otobüs beklerken, “Allah bunu bize yapanların tümünün cezasını versin, hangi ülkeden olurlarsa olsunlar... “Biz hayvan mıyız? Yoksa insan mıyız?” diyerek dört yıl boyunca Suriye’de bombalar altında yaşadıkten sonra Türkiye’ye gittiğini, oradan Yunan adası Midilli’ye geçip gemiyle önce ana karaya, sonra da Idomeni’ye geçtiğini anlattı" (Colomina ve Wigley, 2016a).

cümlesi savaşı ve savaştan kaçan mülteci bir ailenin göç rotasını anlatmasına rağmen içinde “savaş” kelimesi geçmediği için, frekans analizinde, savaş kelimesi için veri oluşturmayacaktır. Tüm bu dolaylı anlatımlar frekans analizinde veri kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle, metinlerin hangi konuları en çok tartıştığı anlaşılmalı isteniyorsa,

kelimelerin, cümlelerin ve proje metnlerinin, oluşturulacak belirli temalar altında, tez yazarı tarafından tek tek okunan metinler üzerinden çıkarımlar yapılarak kategorize edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak anlatılmak istenen; frekans analizinin, hızlı ve kolay uygulanabilir bir yöntem olmasına ek olarak bazı faydalar sağlamasına rağmen, bu çalışmada temayı istenildiği ölçüde açıklayamadığıdır. Tüm bu nedenlerle, tek başına frekans analizi üzerinden yürütülen araştırmaların bu çalışma kapsamında yeterli olmayacağı anlaşılmış, yukarıdaki analizlerin sonuçlarından da yola çıkılarak yeni bir analiz yöntemi kurgulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

3.2. Kod Sisteminin Oluşturulması ve Kodlama

Yukarıda anlatılan dört bienale ait -ayrı ayrı ve tüm metinler toplamının- frekans analizlerinin, araştırma sorularını cevaplamada yeterli olamayacağı anlaşıldığından, dört bienale ait frekans analizi sonuçlarından yararlanılarak “bir kod sistemi” oluşturulmuştur.

İlk aşamada; sergilerin gezilmesi ve katalog kitaplarının okunmasıyla edinilen düşüncelerden yola çıkılarak oluşturulan kod sistemi aşağıda yer alan tablodaki gibidir:

Tablo 20. İlk kod sistemi¹¹

Başlıklar
<ul style="list-style-type: none"> • İnsan <ul style="list-style-type: none"> ○ Beden <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sağlık ▪ Engellilik ▪ Biyoloji   ○ İnsan hakları <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eşitsizlik/Adaletsizlik ▪ Öteki <ul style="list-style-type: none"> • Sınıf • Irk • Cinsiyet • Batı dışı toplumlar • Periferi   ▪ Savaş ▪ Göçmenler/Mülteciler

¹¹ İlk Kod Sistemi; listelenen başlıklar; işaret edilen disiplinlerin, konuların, kavramların ve alt kavramların bütünsel bir ifadesidir.

Tablo 20'nin devamı

Başlıklar
<ul style="list-style-type: none"> • İnsan - Çevre <ul style="list-style-type: none"> ○ Sürdürülebilirlik <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal Sürdürülebilirlik ▪ Ekonomik Sürdürülebilirlik ▪ Çevresel sürdürülebilirlik   ○ Kimlik/Aidiyet
<ul style="list-style-type: none"> • Teknoloji <ul style="list-style-type: none"> ○ Makineleşme ○ İnternet <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal Medya
• Kent
• Gezegen
• Uzak
<ul style="list-style-type: none"> • Geçmiş Bilgiler <ul style="list-style-type: none"> ○ Tarih <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mimarlık <ul style="list-style-type: none"> • Mimari Tasarım • Ürün Tasarımı • Mobilya Tasarımı • Kentsel Tasarım • Mobilya Tasarımı   ▪ Sanat Tarihi ▪ Bilimler   ○ Kültürler
• Gelecek
• Eleştiri/İtiraz

Tabloda listelenen sistem oluşturulurken, öncelikle bienalin kapsadığı düşünülen tasarım alt disiplinleri listelenmiştir: “Kentsel Tasarım, Mimari Tasarım, Mobilya Tasarımı, Ürün Tasarımı”. Daha sonra sergilerde, temada ve katalog kitabında tekrarlanan konular listelenmiştir: Örneğin; birinci bienal için “Kent, Eleştiri/İtiraz ve Sürdürülebilirlik”, ikinci bienal için; “Gelecek, Geçmiş, Tarih, Sanat Tarihi”, üçüncü bienal için; “Bilimler, İnternet, Sosyal Medya, İnsan, Beden, Sağlık, Engellilik, Biyoloji, Savaş, Göçmenler/Mülteciler, Eşitsizlik/Adaletsizlik, Öteki, Gezegen, Uzak” kavramları yazılmıştır. Bu listede; “Gelecek, İnsan, Eşitsizlik” kavramları doğrudan 2. ve 3. İstanbul Tasarım Bienali tema metinlerinden alınan istisna kelimelerdir. Sonra, bu başlıklar altında daha detaylı sonuçlar elde etmek için, sisteme bazı alt kavramlar eklenmiştir. Yukarıda bahsedilenler dışında kalan “Kültürler, Kimlik/Aidiyet, Makineleşme” ve “İnsan Hakları” bu şekilde, kurguya dahil edilmiştir. Daha sonra, “Sürdürülebilirlik” kavramının bilinen alt başlıkları eklenmiştir. Son olarak da; metinlerdeki “Öteki” kavramının nasıl temellendirilebileceği üzerinde durulmuştur. “Öteki” kavramı ve alt kavramları tamamen

tezin yazarının önerdiği bir kurgudur. Sonuç olarak, başlıklar oluşturulurken, binaların hangi konulara ve disiplinlere odaklandığı, bunu yaparken insanın çevresiyle kurduğu ilişkiyi hangi ölçekte, hangi tür çevrede (örneğin; kent mi, gezegen mi, uzay mı?) ele aldığını ve bunu ne amaçla (eleştiri mi? itiraz mı?) yaptığının anlaşılması önemsenmiştir; yani bazı başlıklar içeriğe, bazı başlıklar amaca odaklanmıştır; içerikle kastedilen hem hangi disiplinlerin sınırları içinde olmanın tercih edildiğidir, hem de bazı temaları öne çıkarma çabasının fark edilmeye çalışılmasıdır (örneğin; eşitsizlik, eşitsiz bir durum varsa kim, hangi toplumsal grup hangi kimlik özelliği nedeniyle ötekileştirilmektedir?).

Yukarıda listelenen sistem kurgulandıktan sonra analize geçilmiştir. Bu sistemin nihai sistem olmadığı, süreç içinde gerekli görüldüğünde sisteme yeni başlıkların ekleneceği sürecin başında kabul edilmiştir.

Sistem hakkında bilinmesi gereken önemli birkaç detay vardır:

Birincisi; bu kurgunun herhangi bir şekilde en doğru, en ideal veya en nesnel kurgu olduğu iddia edilmemektedir. Bu kurgu, yöntem bölümünde anlatıldığı gibi tamamen tez yazarının özgün bir yaklaşımıdır. Bu nedenle elbette kolaylıkla değiştirilebilir veya farklılaşabilir, çünkü tek bir doğru yoktur.

İkinci konu; kavramların hiyerarşisi üzerinedir; herhangi bir başlık, bir diğerinden daha üstün veya öncelikli, hatta tümüyle ayrılmış da değildir. Alt kavramlar, bir üst kavramı detaylandırmak, çeşitlendirmek için gruplar halinde yazılmıştır, fakat bunun dışında bir hiyerarşi yoktur. Örneğin; “İnsan” başlığı ile “İnsan-Çevre” başlığı birbirlerinden üstün veya öncelikli veya tamamen ayrılmış değildir. Zaten herhangi bir metin parçası gerektiğinde iki başlığa birden de kodlanabilir; yani aslında, tüm başlıklar sadece kodlamayı kolaylaştırmak için burada oldukları biçimde listelenmişlerdir. Bu konuda, yüzlerce sayfa metin arasında kodlama yapan tez yazarının işini kolaylaştırmak ve sadece bu gerekçeyle kodların ihtiyaç duyulduğunda hızlıca bulunabilir olmasını sağlamak dışında herhangi bir amaç gözetilmemiştir.

Sonuncu vurgu ise; bu kavramlara yüklenen anlamla ilişkilidir. Bu kod sistemi ve listelenen kavramlar, bir akademik makalede veya bir arama motorunda veya ansiklopedide bir bilgiye ulaşmak istendiğinde yazılan anahtar sözcükler gibi düşünülebilir. Anahtar sözcükler, sizi ulaşmaya çalıştığınız ana bilgiye götürür ve asıl önemli olan o bilginin içeriğidir. Metinlerin sınıflandırıldığı kodların isimlerinin bir önemi yoktur. Daha somut bir örnek vermek gerekirse; bir kitap dünyanın farklı yerlerindeki

farklı kütüphanelerde, farklı katalog sistemleriyle düzenlenmiş, farklı isimlere sahip raflarda bulunabilir. Önemli olan o kitaba, o sistemi bilen insanların hızlıca ulaşabilmesidir ve kitabın içeriğine erişebilmesidir. Kitabın bulunduğu rafın hangi harfle veya rakamla isimlendirildiği önemli değildir. Bu nedenle, bu kod sistemine hak ettiğinden fazla anlam yüklenmemelidir, onun sadece bir araç olduğu unutulmamalıdır.

Bu yaklaşımla başlanan kodlama süreci içinde, ilk geliştirilen sistemin, metinleri açıklamakta yeterli olmayacağı anlaşılmıştır. Süreç, kodların değiştirilerek çoğaltılmasıyla sonuçlanmış; analiz süresince toplamda dokuz ana başlıkta 1466 kod yazılmış, orijinal kod sistemi ana başlıkları aşağıdaki tabloda yer aldığı biçime dönüşmüştür:

Tablo 21. İlk ve son kod sistemi: Başlıklar

İlk Kod Sistemi	Son Kod Sistemi
Başlıklar	Başlıklar
İnsan	İnsan
İnsan-Çevre	İnsan-Çevre
Teknoloji	Kent
Kent	Doğa/Ekoloji
Gezegen	Gezegen
Uzay	Uzay
Geçmiş Bilgiler	Disiplinler
Gelecek	Temalar
Eleştiri / İtiraz	Amaç

Burada ana başlıkları verilen kod sisteminin özündeki fikir aynı kalmış, bienalin konusu, öne çıkardığı temalar ve amacı üzerine daha fazla başlığa ihtiyaç duyulduğundan hem başlık sayısı artmış hem de artan alt başlıklara daha kapsayıcı üst başlıklar verilmiştir.

Tablo 22. Son kod sistemi: Başlıklar ve kodlar

Son Kod Sistemi	
Başlıklar	Kodlar
İnsan	201
İnsan – Çevre	77
Kent	65
Doğa / Ekoloji	74
Gezegen	21
Uzay	7

Tablo 22'nin devamı

Son Kod Sistemi	
Disiplinler	828
Temalar	66
Amaç	127
Toplam	1466

Sonuçta 1466 kodun en büyük kısmının “Disiplinler” başlığında toplandığı görülmüştür. İnsanın tasarımcılar tarafından hangi bağlamda ele alındığını araştıran “İnsan” başlığı, “Disiplinler” başlığından sonra en çok kodlamanın yapıldığı başlık olmuştur. İnsanın ne tür bir çevrede ele alındığına, doğal çevresiyle mi yapılı çevresiyle mi tartışıldığına bakılacak olursa, “Doğa/Ekoloji” başlığında “Kent” başlığından daha çok kodlama yapıldığı görülmüştür. Bu ilk bulguların ardından, kod sistemine eklenen alt başlıklardan ilk kademedekiler aşağıda listelenmiştir:

Tablo 23. Son kod sistemi: Ana başlıklar ve ilk alt başlıklar

Son Kod Sistemi	
Başlıklar/Alt Başlıklar	Kodlar
İnsan	9
• Beden	30
• İnsan Hakları	152
• Etik	10
İnsan-Çevre	8
• İletişim	12
• Kültür	10
• Kimlik/Aidiyet	10
• Bellek	7
• Tasarımcı olarak insan	6
• Kullanıcı olarak insan	11
• Tasarlanan insan	13
Kent	64
• Kır	1
Doğa/Ekoloji	7
• Enerji/Doğal Kaynaklar	11
• Sürdürülebilirlik	17
• Felaketler	12
• Diğer Hayvanlar	14
• Biyoloji	13
Gezegen	21
Uzay	7
Disiplinler	3
• Gazetecilik	7
• Gastronomi	17
• Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim	54

Tablo 23'ün devamı

Son Kod Sistemi	
• İktidar/Otorite/Politika	61
• Eğitim/Öğrenme	21
• Tasarım	427
• Harita	10
• Sanat	84
• Kültür	7
• Tarih	84
• Teknoloji	53
Temalar	0
• Özgürlük	2
• Demokrasi	3
• Katılımcılık/İş Birliği	45
• Global/Yerel	3
• Gelecek/Geçmiş	13
Amaç	0
• Alternatif/Öneri/Deney	49
• Sorgulama/Eleştiri/İtiraz	78

Yeni durumda ana başlıklar ve ilk alt başlıkları yukarıda listelenmiştir. Bir önceki tabloda gösterildiği üzere, örneğin, insan başlığında toplamda 201 kodlama yapılmışken, bunların sadece 9'u aslında doğrudan “İnsan” başlığı altındadır. Eğer ilk alt başlıklara bakılacak olursa, “İnsan” ana başlığı altında yer alan “Beden” alt başlığında 30, “İnsan Hakları” alt başlığında 152, “Etik” alt başlığında 10 kodlama yapıldığı görülebilir. Yani “İnsan” ana başlığı ve şimdiye kadar listelenen alt başlıkları arasında en çok kodlama yapılan başlık “İnsan Hakları” başlığıdır. Diğer ana başlıklar altında ilk listelenen alt başlıklardan da, en sık kullanılanlarının “Kent”, “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim”, “İktidar/Otorite/ Politika”, “Tasarım”, “Sanat”, “Tarih” ve “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz” başlığı olduğu görülmüştür.

Benzer şekilde son olarak, tüm kod sistemindeki, tüm alt başlıklar aşağıda listelenmiştir. Alt başlıklar açıldıkça, kodların, başlığın kendisi için mi yoksa alt başlıkları için mi yazıldıkları anlaşılmaktadır:

Tablo 24. İkinci kod sistemi: Ana başlıklar, tüm alt başlıklar ve kod sayıları

Başlıklar	Kodlar
• İnsan	9
○ Beden	22
▪ Sağlık / İyi oluş	8
○ İnsan hakları	6
▪ Şiddet	1

Tablo 24'ün devamı

Başlıklar	Kodlar
▪ Eşitlik / Adalet	14
• Kaynakların dağılımı	3
▪ Çoğulculuk	6
▪ Öteki	4
• Sınıf	10
• Azınlıklar	4
• Din	19
• Toplumsal Cinsiyet	20
• Engelliler	4
• Batı ve Batı dışı toplumlar	25
• Periferi	0
▪ Savaş / Savunma / Gözetleme / Görüntüleme	25
▪ Göçmenler / Mülteciler	11
○ Etik	2
▪ Meslek Etiği	8
• İnsan – Çevre	8
○ İletişim	12
○ Kültür	10
○ Kimlik / Aidiyet	10
○ Bellek	7
○ Tasarımcı olarak insan	6
○ Kullanıcı olarak insan	10
▪ Duyular	1
○ Tasarlanan insan	13
• Kent	64
○ Kır	1
• Doğa / Ekoloji	7
○ Enerji / Doğal Kaynaklar	11
○ Sürdürülebilirlik	8
▪ Çevresel Sürdürülebilirlik	3
▪ Ekonomik Sürdürülebilirlik	0
▪ Sosyal Sürdürülebilirlik	6
○ Felaketler	12
○ Diğer Hayvanlar	14
○ Biyoloji	13
• Gezegen	21
• Uzay	7
• Disiplinler	3
○ Gazetecilik	7
○ Gastronomi	17
○ Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim	54
○ İktidar / Otorite / Politika	61
○ Eğitim / Öğrenme	21

Tablo 24'ün devamı

Başlıklar	Kodlar
○ Tasarım	35
▪ Yerelde Tasarım	0
▪ Global Tasarım	3
▪ Açık Uçlu Tasarım	5
▪ DIY ¹²	8
▪ Yeniden Kullanım	8
▪ Ürün Tasarımı	41
▪ Kentsel Tasarım	32
• Kentsel Dönüşüm	14
• Gecekondu	2
• Kentsel Mekan	6
○ Kamusal Alan / Özel Alan	7
▪ Mimari Tasarım	66
• Mekan	5
○ Projeler / Yapı Türleri	14
▪ Konut	21
• Mimarlık Tarihi	39
○ Mimari Miras / Koruma / Restorasyon	11
○ Sergiler ve Bienaller	6
○ Mimarlık Yazını / Medyası	16
• Yarışmalar	1
• Mimarlık Mesleği	3
• Sayısal Tasarım ve Fabrikasyon	6
▪ Peyzaj Tasarımı	3
▪ Mobilya Tasarımı	13
▪ Moda / Tekstil Tasarımı	8
▪ Grafik / Medya Tasarımı	14
▪ Ses Tasarımı / Yayın	5
▪ Bilişim ve Tasarım	7
• Web / Yazılım Tasarımı	9
• Dijital Tasarım & Üretim	9
• Açık Kaynaklı Tasarım	17
○ Harita	10
○ Sanat	8
▪ Kukla	1
▪ Heykel	1
▪ Seramik	1
▪ Müzik	7
▪ Dans	2
▪ Edebiyat / Yayıncılık	23
▪ Sinema / Video	28
▪ Resim	5
▪ Tiyatro	1
▪ Fotoğraf	7
○ Kültür (2)	5
▪ Popüler Kültür	2
○ Tarih	23
▪ Bilim Tarihi	10
▪ Alıntılar	51

¹² DIY: İngilizce "Do It Yourself" sözünün kısaltılmasıyla türetilen bu kelime, bir hizmeti veya ürünü para karşılığı almak yerine, kişinin bu işi kendisinin yapması anlamına gelir. Bu iş, bunlarla sınırlı olmamak üzere, örneğin bir inşaat, mobilya, tamir veya dekorasyon işi olabilir. Son dönemde internet üzerinden çok fazla sayıda DIY projeleri veya reçeteleri paylaşılmaya başlanmıştır ve bu bir akım halini almıştır.

Tablo 24'ün devamı

Başlıklar	Kodlar
○ Teknoloji	20
▪ Robotlar	4
• Yapay zeka	3
▪ Makineler / Makineleşme	12
▪ İnternet	6
• Sosyal Medya	8
• Temalar	0
○ Özgürlük	2
○ Demokrasi	3
○ Katılımcılık / İş Birliği	45
○ Global / Yerel	3
○ Gelecek / Geçmiş	13
• Amaç	0
○ Alternatif / Öneri / Deney	49
○ Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	38
▪ Toplumsal Hareketler	18
▪ Mizah / Kurgu	22

Yukarıdaki ilk tabloda en çok kod yazılan ana başlığın “Disiplinler” olmasına benzer bir şekilde, Disiplinler başlığın alt başlıklarından olan “Mimari Tasarım” başlığının da, tüm veriler toplandığında en çok kullanılan alt başlık olduğu görülmüştür. Onu takip eden başlıklar, sırasıyla “Kent”, “İktidar/Otorite/Politika”, “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim”, “Alıntılar”, “Alternatif/Öneri/Deney”, “Katılımcılık/İş Birliği”, “Ürün Tasarımı”, “Mimarlık Tarihi”, “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz”, “Tasarım”, “Kentsel Tasarım” başlıkları olmuştur ve bu çok ilginç bir sonuçtur.

Yukarıda, dört bienalin tamamında yapılan kodlamanın sayıları verilmiştir. Bu kodlamaların kaçının hangi bienalde gerçekleştiğini anlamak için tek tek bienallere göre kod sayılarına bakmak gerekir. Bu sayıların yer aldığı listeler, Ek 34’te verilmiştir. Ekteki listeler incelendiğinde hem hangi kodun hangi bienalde en çok kullanıldığı hem de hangi bienalin en çok hangi konulara odaklandığı net olarak görülebilir. Bu bulgular bir sonraki bölümde daha okunaklı bir biçimde sunulacaktır.

Sıradaki bölümde, buraya kadar sayısal sonuçları listelenen analizle elde edilen bulgular paylaşılacaktır ve birbirleriyle ilişki içinde, bu verilerin ne anlama geldikleri tartışılacaktır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

“Tartışma olmazsa mimarlık da devralınmış fikirlerin ve klişelerin öngörülebilir sözlüğüne dönüşür.”
Bernard Tschumi, 2016

Bulgular ve Tartışma isimli bu bölümde bir önceki bölümde paylaşılan sayısal analiz verilerinin ne anlama geldiği tartışılacaktır. Bölüm iki ana parçadan oluşur; bölümün isminden de anlaşılacağı üzere ilk bölüm bulguların ele alındığı dört ana başlığı içerir. İkinci parça ise bulguların düşündürdükleri üzerine daha geniş bir tartışma yapılmasını amaçlar. Bu iki bölüme geçmeden önce, kısa bir giriş bölümüyle analiz hakkında verilmek istenen son teknik detaylar paylaşılacaktır. Sıradaki başlık bu bilgileri içerir.

4.1. Bulgular

Bu bölümde önceki bölümlerde anlatılan analiz sonucunda ulaşılan bulgular paylaşılacaktır. Bölüm dört başlıktan oluşur.

İlk başlıkta veriler sunulurken odaklanılan birim olarak bienaller tercih edilmiştir. Bu başlıkta öncelikle tek tek her bir bienale odaklanılacak, sırasıyla tüm bienaller için metin gövdesinde ve eklerde yer verilen veriler paylaşılıp yorumlanacaktır. Bu verilerle önce bienallerde en sık kullanılan kodlar, sonra “Disiplinler” başlığı altındaki kodlar arasından en sık kullanılanlar paylaşılacaktır. Yani her bir bienal için bir genel, bir de daha özel odak tercih edilmiştir. Dört bienal için tek tek bulguların paylaşılması işlemi tamamlandıktan sonra aynı yöntemler ve bakış açısıyla; bienallerin tamamının birlikte ele alınması sonucunda elde edilen veriler paylaşılacaktır. Bu bölüm tamamlandıktan sonra ikinci başlığa geçilecektir.

İkinci başlıkta birim yeniden bienallerdir fakat bu sefer bienaller tek tek veya toplu olarak ele alınmayacaklardır. Bienal konularının yıllar içindeki değişiminin araştırılması için 2012-2014, 2014-2016 ve 2016-2018 yıllarında bienallerde kodlardaki benzerlik ve farklılıklar, iki vaka modeliyle araştırılacaktır.

Üçüncü bölümde veriler sunulurken birim olarak kodlar tercih edilmiştir. Yani bu bölümde kodlara odaklanılarak çalışmanın bulguları yorumlanacaktır. İlk odaklanılacak

başlıklar en çok kodlamanın yapıldığı “Disiplinler” ve “Tasarım” başlıklarıdır. Bu başlıklar bienalin hangi konuları tartıştığını araştıran ve böylelikle çalışmanın yapılmasını gerekli kılan temel araştırma sorularından birine cevap aramayı sağlayan, önemli kodlardır. Bu başlıklardan sonra “İnsan” başlığıyla ilgili veriler incelenecektir. Bahsedilen yöntemle incelenecek son başlık “Amaç” başlığıdır çünkü bu başlık da bienalin projelerle ne yapmayı amaçladığına dair araştırma sorusuna cevap arar.

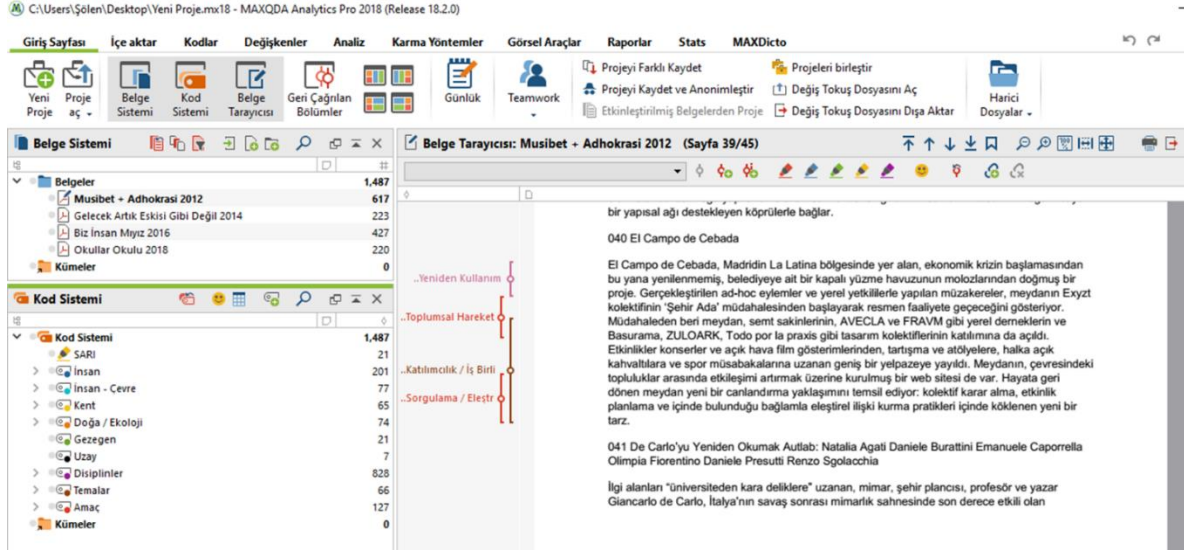
Bu bölümde az önce bahsedilen dört başlık, yukarıdaki sorulara cevap aramak için tekil olarak incelendikten sonra, bu başlıklarla ilgili başka incelemeler de yapılmıştır. Bu nedenle sonraki adımda önce “İnsan” başlığı ile “İnsan-Çevre” başlığı karşılıklı olarak incelenecektir. Sonra, “İnsan” başlığı ile “Tasarım” başlığı arasındaki ilişkiler incelenecektir. Bu bölümü anlatmak için de hem metin gövdesinde hem de eklerde çeşitli veriler paylaşılacaktır ve bu veriler yorumlanacaktır.

Bulgular başlığının bu bölümleriyle cevaplanmaya çalışılan araştırma soruları şunlardır:

- Bienaller genel olarak neden bahsediyor? Hangi konulara odaklanıyor?
- Bienallerin farklı yıllardaki versiyonlarında hangi konulara odaklanılmıştır?
- Tasarım neyin tasarımı?
- Tasarım kimle ilgilidir, öznesi, nesnesi kimdir?
- İnsan kavramı bienal kapsamında nasıl ele alınıyor?
- İnsanın çevresiyle kurduğu ilişki bienal kapsamında nasıl ele alınıyor?
- Bienalin amacı nedir?

4.1.1. Analiz Sonuçları

Önceki bölümlerde anlatılan, bu çalışma için kurgulanan kod sistemi ile bienal katalog kitaplarından seçilen metinlerin kodlanması işlemi, bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi yöntemi aslında onlarca yıldır araştırmacılar tarafından kullanılan bir yöntemdir. İlk başta araştırmacıların herhangi bir cihaz olmadan, manuel olarak verileri sınıflandırma biçimleri model alınarak, zamanla, bu işlemi yine aynı biçimde bilgisayar ortamında gerçekleştirmelerine olanak sağlayan programlar yazılmıştır. Bu işlem için kullanılabilir pek çok program vardır. Bu tezde kullanılan programın adı MAXQDA’dır. Aşağıda, programdan bir görüntü paylaşılmıştır (Bakınız Şekil 49).

Şekil 49. Analiz için kullanılan MAXQDA programından bir görüntü

Programın dağıtıcısı *VERBI Software GmbH*'dir ve programın kişisel kullanım için geliştirilen ilk versiyonu 1989 yılında piyasaya sürülen MAX'tır (MAXQDA, 2019). Programın bu çalışma için kullanılan versiyonu ise MAXQDA Analytics Pro 18 öğrenci lisanslı sürümüdür.

Bu tez için gerçekleştirilen analiz, bilgisayar kullanılmadan el ile de gerçekleştirilebilirdi, başka programlar kullanılarak da gerçekleştirilebilirdi. Bahsedilen programın seçilme nedeni analiz tamamlandıktan sonra verilerin görselleştirilebilmesi için pek çok olanak sunuyor olmasıdır. Ayrıca yapılan denemeler sonunda programın kullanıcı arayüzünün, alternatiflerine göre daha kullanıcı dostu olduğu görülmüştür. Programı öğrenmek ve kullanmak, genç mimar – araştırmacılar için keşif dolu, hiç de zor olmayan bir süreçtir. Program 14 günlük ücretsiz deneme sürümü sunmaktadır, 14 gün programı öğrenmek ve test amaçlı küçük çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için yeterli bir süredir. Tezde kullanılan sürüm, programın tüm fonksiyonlarının sınırsız bir biçimde çalıştığı; profesyonel, ücretli, öğrenci lisanslı sürümüdür.

Son olarak kısaca programın kullanılmasının faydalarına değinilecektir. Tezdeki çalışma kapsamında içerik analizi, normalde, araştırmacının kitapları el ile tarayarak ilgili yerlere konularına göre işaretler koymasını gerektirecektir. Program öncelikle, sadece bu işlemin benzerinin bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesine yarar. Bu süreç gerçek dünyadaki basılı kitaptakine kıyasla, belki daha hızlı gerçekleştirilebilir ama bunun için öncelikle tüm kitapların dijital ortama aktarılması gerekmektedir. Bu işlemin tamamı yani

analiz kitaplarının taranarak, görüntülerin tek tek, el ile metinlere dönüştürülmesi, analizin kendisinden çok daha uzun sürmektedir. Bu aşamada otomatik olarak kitapların taranmasıyla elde edilen görselleri metinlere dönüştüren programlardan faydalanılamamıştır. Çünkü önceki bölümlerde anlatıldığı gibi tüm kitaplar kendilerine özgü sıra dışı fontlarla basılmışlardır. Görselleri otomatik olarak metinlere dönüştüren programlar, bu sıra dışı fontların ve Türkçe karakterlerin hiçbirini doğru algılayamamaktadır. Bu nedenle, çalışmanın gerçekleştirilmesi için dijital ortama aktarılması gereken beş kitap için anlatılan işlemlerin yapılması, tüm analizlerden çok daha uzun bir süre gerektirmiştir.

Programın faydası, analiz sonuçlandıktan sonra sınıflandırılan verilere ulaşmak istendiğinde ortaya çıkar. Örneğin tek bir kategorideki tüm verilere bir anda ulaşılabilir. Ayrıca bu veriler nasıl sunulmak isterse öyle görselleştirilebilir. Bu programın kullanılmasına karar verilmesinin en önemli nedenleri bunlardır.

Ayrıca bu bölümde, bir önceki bölümde olduğu gibi veriler, hem tablolar hem de görseller aracılığıyla paylaşılacaktır. Bir önceki bölümdeki teknikleri de dahil ederek, verilerin sunumu için kullanılan yöntemler ve veri görselleştirme teknikleri aşağıda listelenmiştir. Veriler:

1. Kelime bulutları
2. Etkileşimli kelime ağaçları
3. Satırlar ve sütunlardan oluşan klasik tablolar
4. MAXQDA programı içinden ekran görüntüleri
5. Kod bulutları
6. Kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri
7. Tek vaka modelleri
8. İki vaka modelleri
9. Belge portreleri, kodların belge içindeki yerlerine göre portreler
10. Belge portreleri, kodların kullanım sıklıklarına göre sıralı portreler
11. Kod haritaları
12. Kod satırları
13. Kod matris tarayıcısı sonuçları
14. Kod ilişkiler tarayıcısı sonuçları

aracılığıyla paylaşılacaktır. Birbirinden farklı pek çok yöntem tercih edilmesinin pratik sebepleri vardır ve bu sebepler yeri geldiğinde açıklanacaktır. Verinin hangi biçimde

sunulacağına karar verilirken, her tekniğin uygun düştüğü durumun farklı olduğu görülmüştür. Kimi zaman, sunulmak istenen veriyi en iyi şekilde ifade edebilecek tek bir yöntem bulunmadığı için iki yöntem birlikte kullanılarak veri açıklanmıştır. Son olarak, çalışma okunurken akış bozulmaması için, bazı verilere metin gövdesinde değil, eklerde yer verilmiştir.

Sıradaki bölümde, önceki bölümde anlatılan kod sistemiyle gerçekleştirilen analiz sonucunda ulaşılan veriler yorumlanacaktır.

4.1.2. Bienalin Kavram Haritası

Çalışmanın önceki bölümlerde kurgulanan kod sistemi ile tüm bienal metinleri kodlanmıştır. Bu bölümde analiz sonucunda ulaşılan bilgiler ilk önce tek tek bienaller özelinde, sonra da, tüm bienaller için karşılaştırılacak sonuçlarla, genel olarak ortaya koyulacaktır.

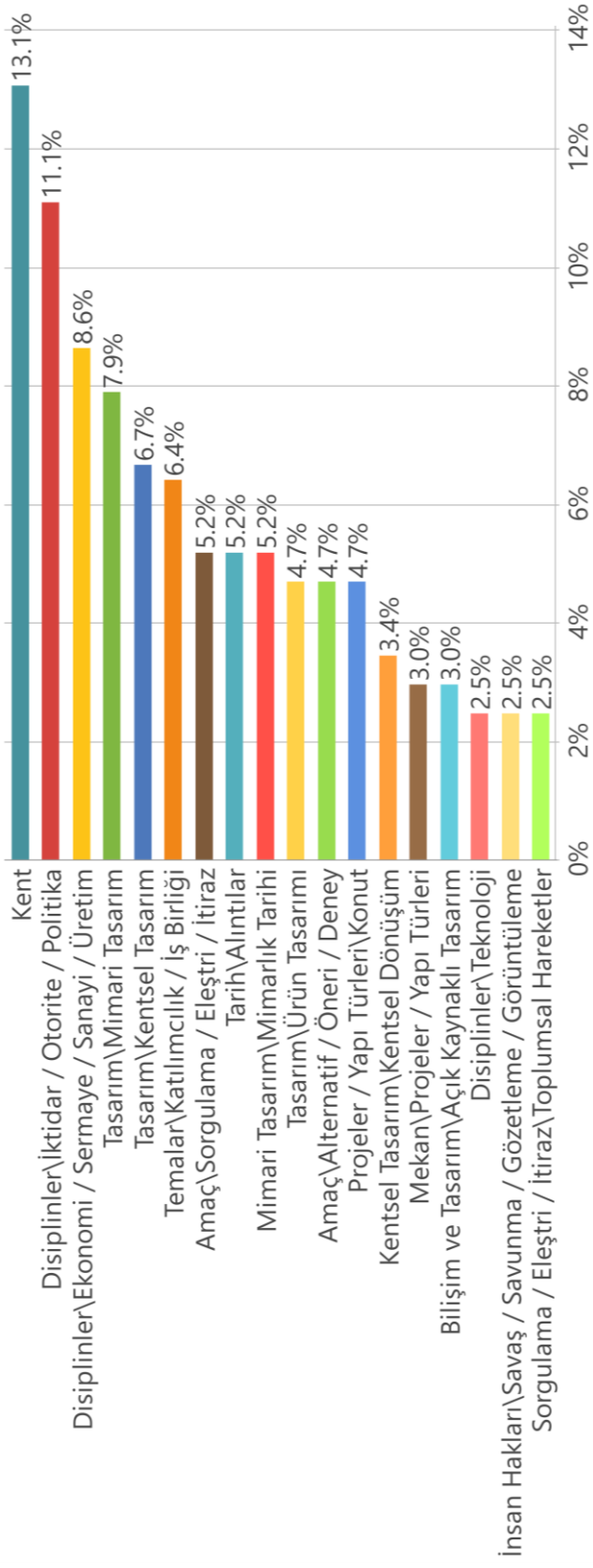
Yapılan ilk analiz 1. İstanbul Tasarım Bienali metinleri kodlanırken en çok hangi kodun kullanıldığının anlaşılması içindir. Bu veri iki şekilde görselleştirilmiştir, öncelikle en çok kullanılan kodlar en büyük olacak şekilde bir kod bulutu oluşturulmuştur (Bakınız Şekil 50). Şekil 51 ise en çok kullanılan kodların, sayısal olarak kullanım sıklıklarının anlaşılabilmesine ve kıyaslanabilmesine olanak sağlayan bir görseldir. İkinci yöntemle sınırlı sayıda kod gösterilebilirken, kod bulutunda çok daha fazla sayıda kod hakkında bilgi verilebildiğinden, iki veri görselleştirme yönteminin birlikte kullanılmasına karar verilmiştir.

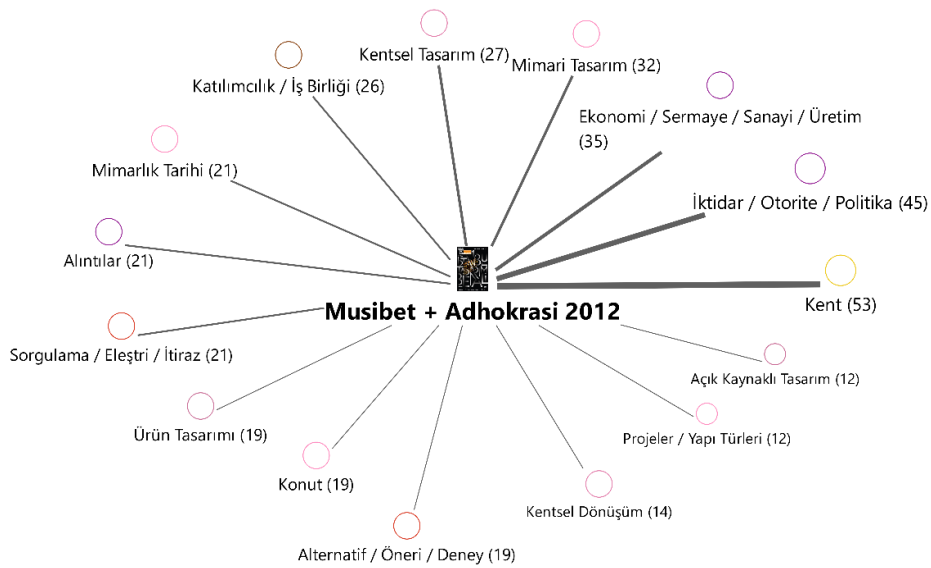
Şekil 50. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Kusurluluk: Musibet + Adhokrasi metinlerinin kod bulutu

Elde edilen sonuca göre, 1. İstanbul Tasarım Bienali en çok “Kent” konusuna odaklanmaktadır. Zaten, teması, İstanbul’dan yola çıkılarak “Kusurluluk” olarak belirlenen bienalin, “Adhokrasi” ve “Musibet” temalı iki sergisinden Musibet’in tamamen kent ile ilgili tartışmalara odaklandığı; sergi gezildiğinde elde edilen ilk izlenimdir. Bu nedenle Adhokrasi’nin odaklandığı pek çok konuya rağmen Musibet’in tek bir konuya odaklanmasının “Kent” başlığını ilk sıraya yerleştirdiği düşünülmektedir. Bir tasarım bienalinin, kentle ilgili tartışmaların toplumsal gündemi meşgul ettiği bir dönemde bienalin de konusu olması şaşırtıcı değildir. Bu nedenle, bienalin yerelle ve hem yerelde hem küresel olarak tartışılan problemlerle paralel bir konuya odaklandığının tespit edilmesi önemli bir bulgudur.

Şekil 51. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Kusurluluk: Musibet + Adhokrasi kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri

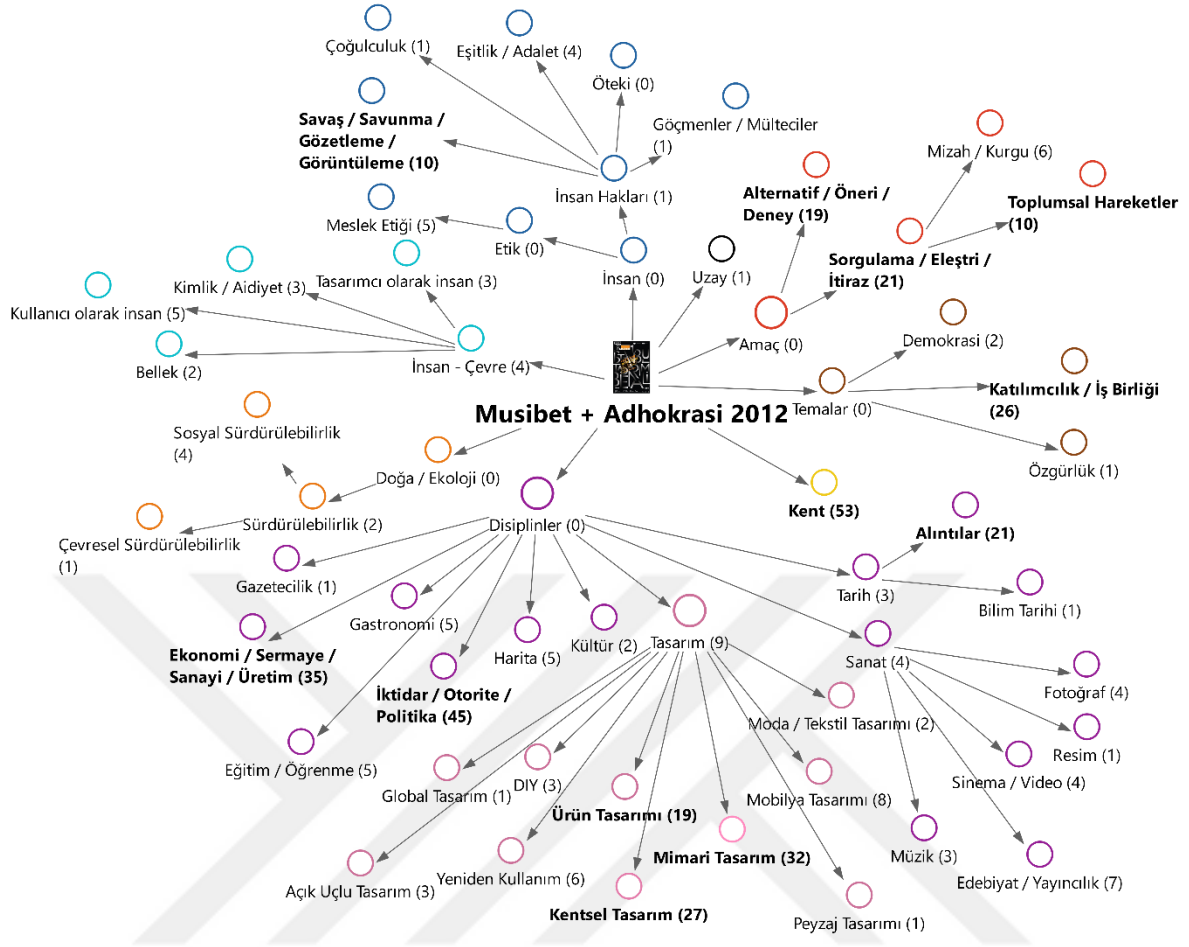
Bu bulgudan daha da ilginç olanı ise bienalin kent ile ilgili tartışmaları hangi başka konularla birlikte ele aldığıdır. Kent başlığından sonra en çok kullanılan kodlar “İktidar/Otorite/Politika” ve “Ekonomi, Sermaye, Sanayi, Üretim” başlıklarıdır. Bu sonuç iki nedenle ilginçtir, birincisi Kent başlığı ile ilişkili olarak en çok ele alınan kavramların tasarım ile ilgili olmamasıdır. İkinci nokta ise bir tasarım bienalinden veya tasarım alanından bahsederken aklımıza gelen ilk konular, politika veya ekonomi değildir. Bu durum, bienalin, tasarımın bir sonucu olan kenti ele alırken tasarlama eyleminin kendisini veya tasarımcıları değil kenti şekillendiren sosyal şartları ele alıyor demektir. Üstelik sadece kenti değil, sonraki başlıklar olan “Mimari Tasarım” ve “Kentsel Tasarım” ele alınırken de bu perspektif korunuyor demektir. Bu beş başlıktan sonra, sıradaki altıncı başlık ise tasarım eyleminin yöntemi ile ilgili bir başlıktır: “Katılımcılık/İş Birliği”. 2012’de gündemde olan en önemli konulardan birinin İş Birliği olması, eksikliğin hissedildiğine veya teşvik edilmek istendiğine dair yorumlanabilir. Bir sonraki başlık olan “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz” başlığı ise iş birliğinin, katılımcılığın olmadığı bir kentsel tasarım veya mimari tasarım sürecini sorgulamayı, eleştirmeyi veya buna itiraz etmeyi tartışan projelerin varlığının göstergesi olabilir. Bunlardan sonraki kodlar, kodlara ait istatistiksel veriler ve hangi başlığın kaç kere kodlandığı Şekil 51 ve 52 incelenerek anlaşılabilir. Şekil 52’deki tek vaka modelinde, parantez içindeki sayılar o kodun kaç kere kodlandığını, kodları temsil eden dairelerin büyüklükleri ve bienal ismi ile kodlar arasındaki çizgilerin kalınlığı da kodların kullanım sıklığını anlatır.

Şekil 52. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Öne çıkan 15 kod ile tek vaka modeli

Bu noktada, 1. İstanbul Tasarım Bienali hakkında verilmek istenen bir bilgi seti daha vardır. Buraya kadar, paylaşılan verilerde tek başlarına kodlar, kod sisteminden bağımsız olarak ele alınmışlardır. Bu nedenle kodların çalışmanın ana hattı içinde nasıl konumlandıklarını anlatan ve bienal özelinde çalışmanın genel bir özetini görselleştirerek okunaklı kılan veriler de paylaşılacaktır. Bu aşamada ilk olarak, en sık kullanılan kodların, bunlar dışında kalan diğer kodlarla ilişkisini, kodların seviyeleri ile birlikte ele alabilmek için Şekil 53 incelenebilir. Kodlar, haritanın daha okunabilir olması için üç seviye ile sınırlandırılmıştır. Yani ancak hiyerarşik olarak öncelikli olan ilk üç başlıktaki kodlara yer verilebilmiştir. Bahsedilen sınırlılığa rağmen, tüm haritayı gösterebilmek için bu veri görselleştirme biçimini çalışmaya dahil etmeye karar verilmiştir.

Haritaya bakıldığında en yoğun kodlamaların bir istisna dışında ana başlıklarda yer almadığı, ikinci ve üçüncü seviye kodlara dağıldığı görülmektedir. Yukarıda değinilen, sık kullanılan kod çiftleri genellikle aynı popüler ana başlığın alt kodlarıdır. Bu nedenle bazı ana başlıklarda yoğunlaşmalar olurken, başka başlıklar büyük bir farkla çok daha az kullanılmıştır. Kod sayıları arasındaki bu büyük fark, belli başlı birkaç konuya odaklanmayı seçmiş bir bienal tanımlar.

Şekil 53. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Bütün kodlar ile tek vaka modeli

Bu görselden sonra yukarıdaki haritalarda bir kısmı açıklanan kodların, bienal metinleri içindeki durumları incelenecektir. Bu aşamada merak edilen konular şunlardır: En sık kullanılan kodlar, yani bienalin tartıştığı konular bienalin ve metinlerin sadece belirli bölümlerinde mi yoğunlaşırlar yoksa tüm bienal metinlerine homojen olarak mı yayılırlar? Bienal metinlerinin ne kadarı kodlanmıştır, ne kadarı kodlanmamıştır? Bu soruları öncelikle “Disiplinler” başlığı altındaki kodlarla ilgili olarak cevaplamak için Şekil 54’te yer alan belge portresi incelenebilir.

Portre, incelenen dosyanın tamamının bir temsilidir. Yani portrenin dışındaki çerçeveler bu örnekte, bir bienale ait metinlerin tamamını temsil eden alanı sınırlamaktadır. Portre içinde beyaz bırakılan yerler kodlanmayan metinleri ifade etmektedir. Bienal kapsamında seçilen metinlerde, bu çalışmada belirlenen temalarla ilgili olmayan bölümler de vardır. Bu bölümler kodlanmamıştır. Bu nedenle portrede o bölümler beyaz görünür. Örneğin, küratör tema metni içinde bienal kapsamında birlikte çalıştığı

kurumlara veya ekibe teşekkür ediyor olabilir. Böyle metinler, araştırma için bir anlam ifade etmediğinden hiçbir başlık altında kodlanmaz. Dolayısıyla belge portresinde de beyaz olarak görünür.

Portredeki renkli daireler belirli kodları ve dairelerin konumları o kodla kodlanan metinlerin belge içindeki yerlerini ifade eder. Hangi rengin hangi koda ait olduğu incelenirse kodların metin içine nasıl dağıldıkları anlaşılabilir.

Burada önemli olan bir detay vardır. Metin içinde sunulan verilerde, her bir kod tek başına kendi sayısal değeriyle sıralamaya sokulur. Fakat belge portresinde eğer kod örneğin bir ana başlıkta veya ikinci dereceden bir başlıkta, renklere göre sıralama yapılırken, bu başlıklar aynı renkle temsil edilen üçüncü seviye alt başlıklarıyla birlikte toplam sayısal değerlerine göre sıralamada yer alırlar. Yani bu nedenle metin gövdesinde sunulan veri görselleştirme biçimlerindeki bilgiler ile belge portrelerinde yer alan bilgilerin aynı olmasını beklemek yanılğıya neden olabilir. Başta söylendiği gibi, bu teknikler farklı yöntemlerle farklı durumlara ait önemli verileri algılamayı kolaylaştırdıkları ve aynı sonucu tekrarlamadıkları için birlikte kullanılmışlardır.

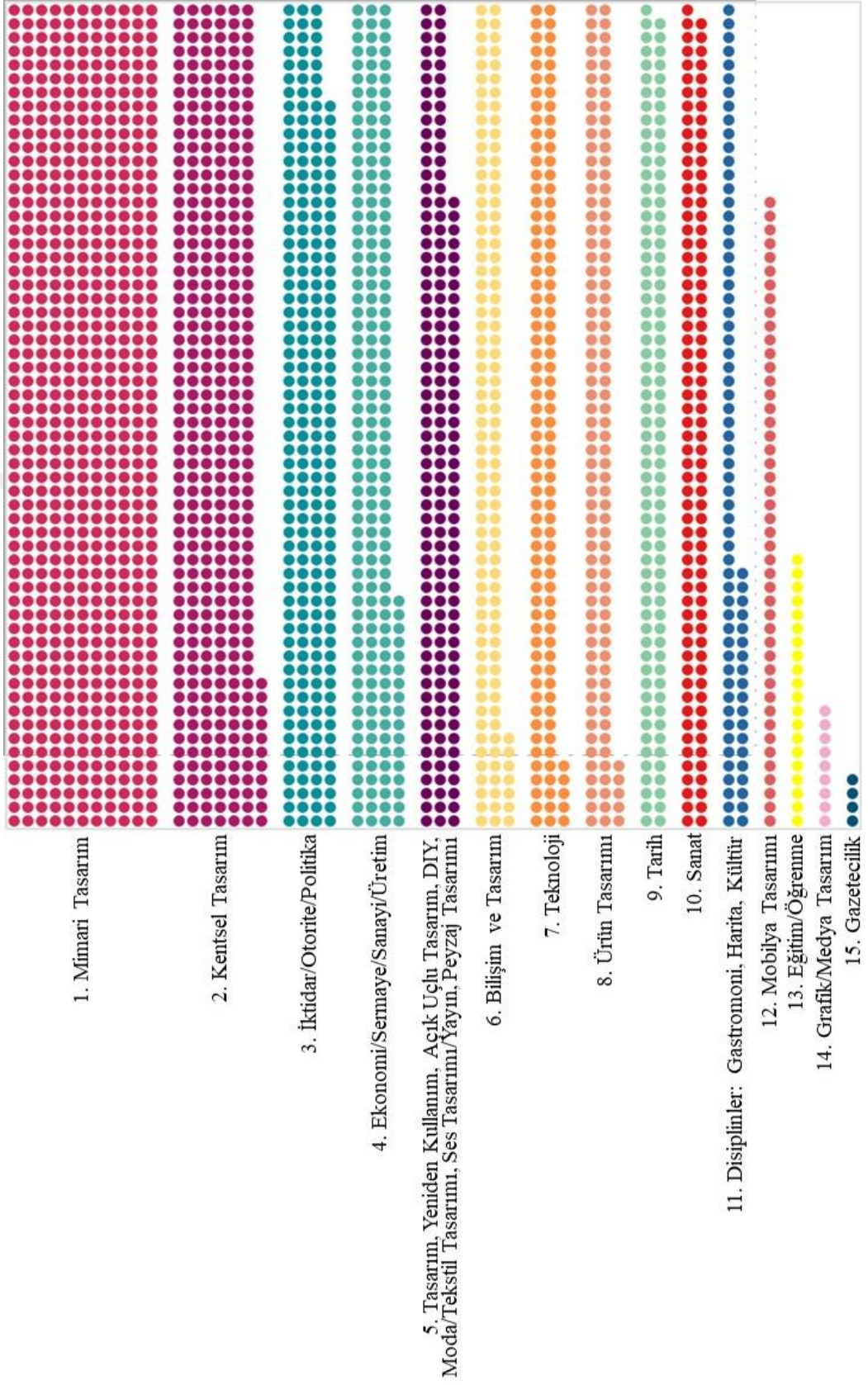
- 1. Mimari Tasarım
- 2. Kentsel Tasarım
- 3. İktidar/Otorite/Politika
- 4. Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim
- 5. Tasarım, Yeniden Kullanım, Açık Uçlu Tasarım, DIY, Moda/Tekstil Tasarımı, Ses Tasarımı/Yayın, Peyzaj Tasarımı, Global Tasarım
- 6. Bilişim ve Tasarım
- 7. Teknoloji
- 8. Ürün Tasarımı
- 9. Tarih
- 10. Sanat
- 11. Disiplinler: Gastronomi, Harita, Kültür
- 12. Mobilya Tasarımı
- 13. Eğitim/Öğrenme
- 14. Grafik/Medya Tasarım
- 15. Gazetecilik

Şekil 54. 1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet + Adhokrasi Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar

1. İstanbul Tasarım Bienali'nin belge portresi, bir kodun kısmen sürekli olduğu, genellikle başka kodlara temas ederek başladığı ve bittiği bir durum tanımlar. Kodların çoğu genellikle homojen bölgelerde gruplaşmamışlardır, kodların yoğunlaştığı bazı bölgeler tanımlanabilir ama pek çok kod genellikle belgenin farklı bölgelerinde yer almıştır. Bu durum bienalin projeleri arasında kesin sınırlar bulunmadığını gösterir. Bu belge için en ilginç olan durum ise şudur: Belgenin ilk yarısı ve ikinci yarısı arasında bariz bir farklılık vardır çünkü belgenin ilk kısmı Musibet sergisinin, ikinci kısmı Adhokrasi sergisinin metinlerini içerir. İki bölüm birbirinden yüzde yüz farklı değildir, ortak kodlar kullanılmıştır fakat iki sergi arasındaki bariz farklar, eleştirilerin ile getirdiği gibi bütünleşmeyen iki farklı sergi kurgulandığı iddiasını doğrular.

Bu bölümde paylaşılan bir sonraki veri, az önce anlatılan belge portresindeki “Disiplinler” başlığı altındaki kodların, en çok kullanılanı başlanarak kullanım sıklığına göre sıralandığı bir belge portresi versiyonudur (Bakınız Şekil 55). Yukarıdaki veri görselleştirme yöntemlerinden farklı olarak kodlar bu tabloda sadece “Disiplinler” başlığı altındaki kodlara odaklanılmıştır ve bu belgede kodlar arasındaki oranların algılanması daha kolay olduğu için bu yöntem tercih edilmiştir.

Şekil 55. 1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet + Adhokrasi Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama

1. İstanbul Tasarım Bienali hakkında verilmek istenen son bilgi, yukarıdaki belge portresinde olduğu gibi sadece “Disiplinler” başlığına odaklanmıştır. Bu veri ise bir yönüyle önceki yönteme benzerken en önemli yönüyle ondan uzaklaşır. Ek 56’da paylaşılan çalışma Kod Satırı ismini taşır ve belge portresinde olduğu gibi hangi kodun, belgenin hangi bölümünde kodlandığını anlatır. Buradaki ilk fark, tablonun x ekseninde belgenin sayfa numaralarının bulunmasıdır. İkinci ve en önemli fark ise, hangi kodların aynı sayfada, aynı bölümde kullanıldıklarının anlaşılmasına olanak sunmasıdır.

Bu belgede de bienalin iki farklı sergisi arasındaki ayırım anlaşılmaktadır. En sık kullanılan kodlar büyük oranda kullanılmaya devam etmişlerse de aralarına yenileri eklenmiştir. “Kentsel Tasarım”, “Mimari Tasarım” ve “İktidar / Otorite / Politika” başlıkları tüm belgeye yayılırlar ve aynı sayfalarda genellikle birlikte ele alınırlar.

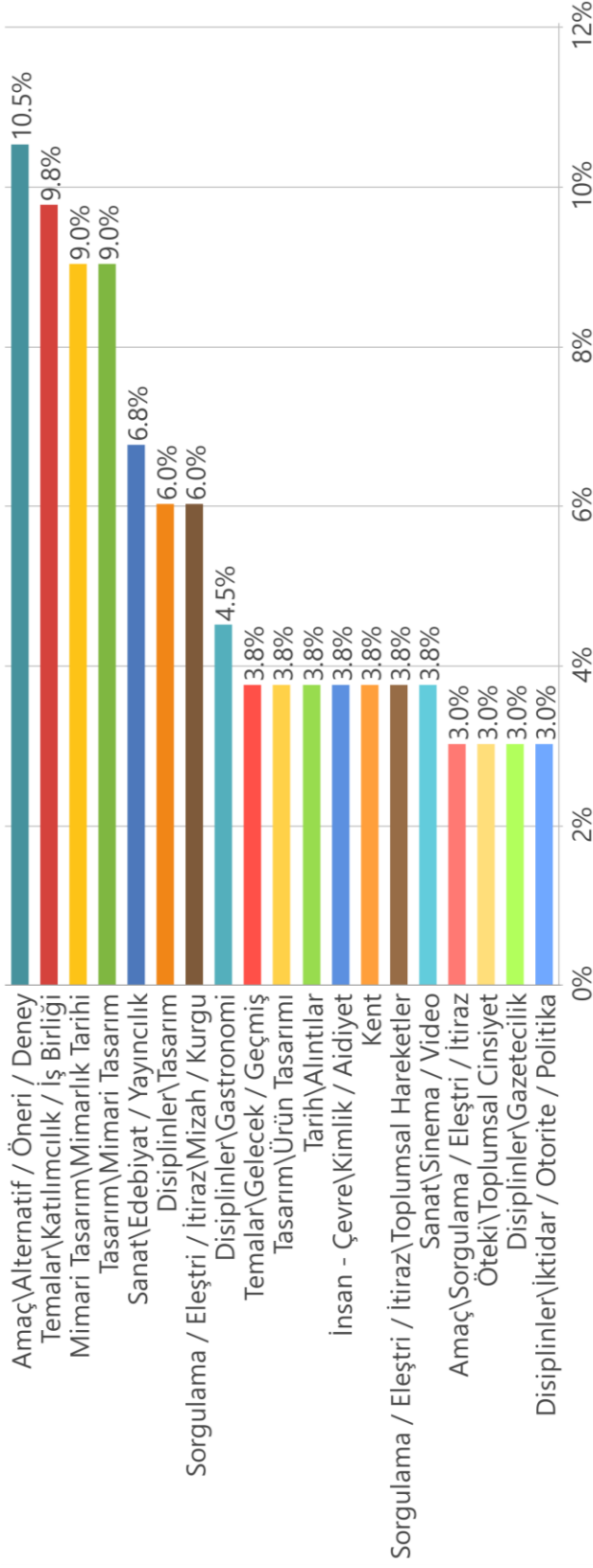
Son olarak veriler hakkında bir açıklama yapılacaktır. Bu bölümde verilen son üç veri türünde sadece “Disiplinler” başlığı altındaki başlıklara odaklanılmasının önemli bir nedeni vardır. Çalışma farklı araştırma sorularına cevap arayan onlarca başlık içerdiği için, birden çok konuya odaklanan çok sayıda kod listelenmeye çalışıldığında belge portrelerinin ve kod satırlarının okunaksız olduğunun görülmesidir. Bu nedenle kodlara dair genel bilgilerin ardından, sadece, çalışmanın en yoğun bölümü olan “Disiplinler” başlığına odaklanan veriler paylaşılmasına karar verilmiştir. Bu kısımda çalışmadaki en önemli noktalara odaklanıp görece daha az öncelikli bazı verileri kapsam dışında tutmak, daha derinlemesine sonuçlara ulaşılmasının tek yoludur.

1. İstanbul Tasarım Bienali ile ilgili tüm bu bulgulardan sonra, diğer bienallere geçilecektir. Buraya kadar paylaşılan verilerde kullanılan tüm yöntemlerle diğer üç bienal de incelenecektir.

Teması “Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil” olan 2. İstanbul Tasarım Bienali’ne ait paylaşılacak ilk veri kod bulutudur (Bakınız Şekil 57). İlginç bir biçimde bu bienalde en çok kullanılan kod, bienalin tartıştığı konularla değil bienalin amacıyla alakalıdır: “Alternatif/Öneri/Deney” ikinci bienalde en sık kullanılan kod olmuştur. Benzer şekilde en sık kullanılan ikinci kod yine tasarım alanı ile doğrudan alakalı değildir. “Katılımcılık / İşbirliği” başlığı ilk bienalde olduğu gibi bu bienalde de ilk sıralardadır. En sık kullanılan üçüncü kod ise, bu sefer tasarım ile alakalıdır fakat ilk bienaldeki sonuçların aksine, “Mimarlık Tarihi” başlığıdır. “Mimarlık Tarihi” başlığının hiyerarşik olarak bir üst başlığı olan “Mimari Tasarım” başlığı ancak dördüncü sıradadır. Bienalin geçmişteki manifestoları yeniden değerlendirmeyi öneren teması nedeniyle mimarlık tarihinden örnekler içermesinin bu durumun nedeni olduğu düşünülmektedir. Benzer biçimde bir sonraki kod da “Edebiyat/Yayıncılık” başlığıdır. Yine bienalin temasıyla alakalı olarak bu sonuca ulaşıldığı düşünülmektedir çünkü tarihten manifesto örneklerine, kitaplara ve başka yayınlara yapılan atıflar, bu başlığın altında kodlanmışlardır. Bienal metinlerinde sık kullanılan diğer kodlar için Şekil 58 incelenebilir.

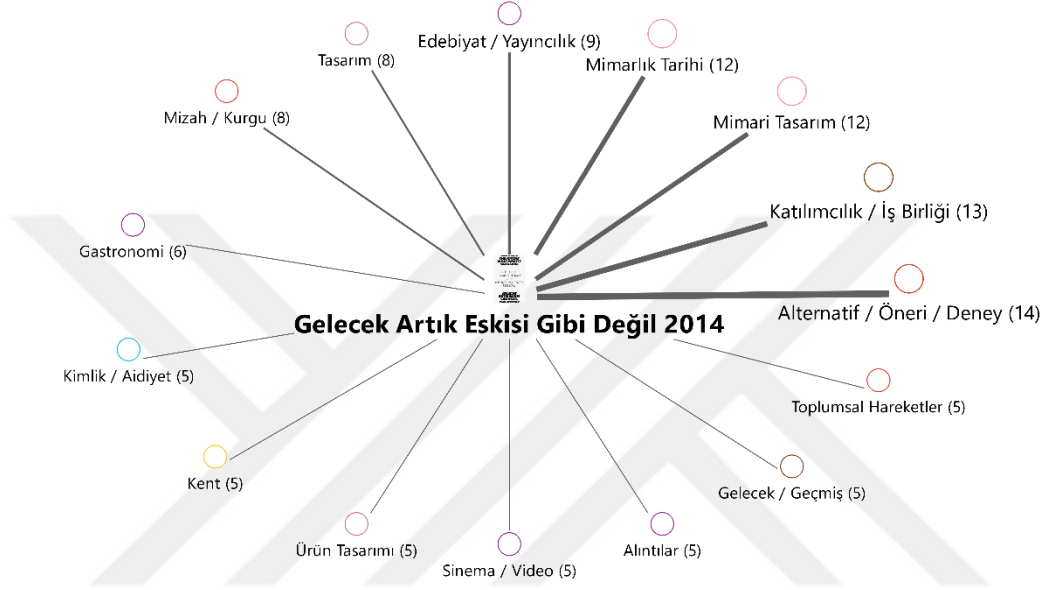

Şekil 57. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil metinlerinin kod bulutu

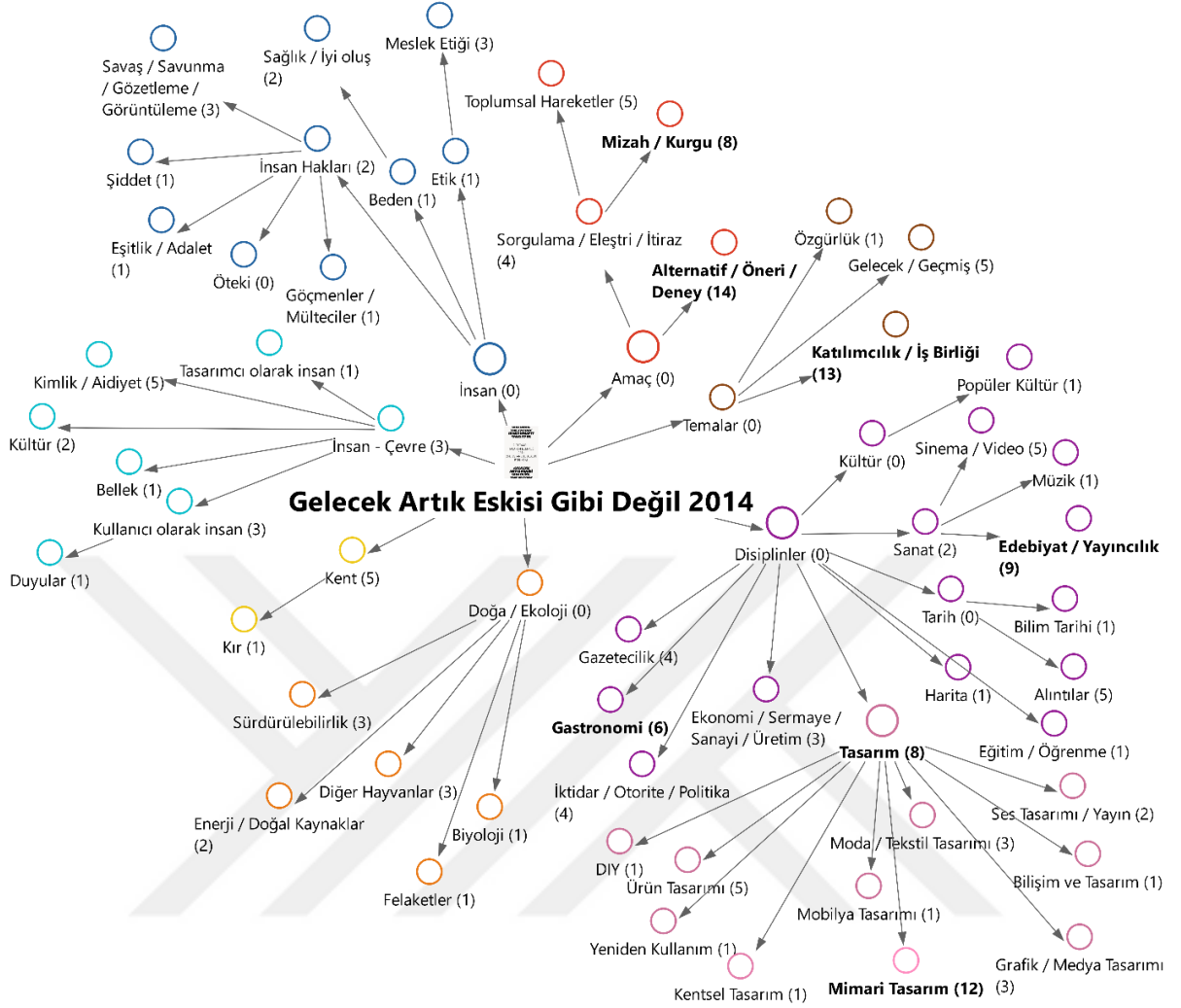

Şekil 58. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Gelecek Artık Eski Gibi Değil kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri

Bu bienalde, hatta genel olarak tasarım konulu bir etkinlikte “Gastronomi” kodunun, “Kent” ve “Ürün Tasarımı” kodlarından fazla kullanılmış olması ilginç bir sonuçtur (Bakınız, Şekil 59). Benzer biçimde Şekil 60 incelendiğinde, hiçbir ana başlığın sık kullanılmadığı; sık kullanılan başlıkların hep ikinci veya üçüncü seviye başlıklar olduğu görülmüştür.

Şekil 59. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 15 Kod ile Tek Vaka Modeli

Şekil 60. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Bütün kodlar ile tek vaka modeli

Bir başka dikkate değer sonuç da -bir istisna dışında- en sık kullanılan kodların Tasarım başlığıyla alakasız oluşlarıdır. Aynı şekilde yer alan tüm sonuçlar incelendiğinde, bu bienalde en sık ve daha seyrek kullanılan başlıkların sayısal değerleri arasında ilk bienalde olduğu gibi büyük bir fark olmadığı görülür. Hatta bu bienalde en sık kullanılan kodlarda bile, ilk bienaldeki en öne çıkan kodlarda olduğu kadar çok sayıda kodlama yapılmamıştır. Bu durum bienalin belirli birkaç konuya odaklanmayı tercih etmediğini, parçalı ve dağınık bir yapıda pek çok konuyu içerecek biçimde kurgulandığını gösterir. Bu durum, ilk bienalle zıt bir durumdur ve bundan sonraki bienallerde nasıl bir tutum tercih edileceği konusunda merak uyandırır.

Bu bienalde beklenmedik bir biçimde öne çıkan başka bir başlık daha vardır. O başlık da Mizah/Kurgu başlığıdır. Başlığın ilk oluşturulma nedeni 1. İstanbul Tasarım

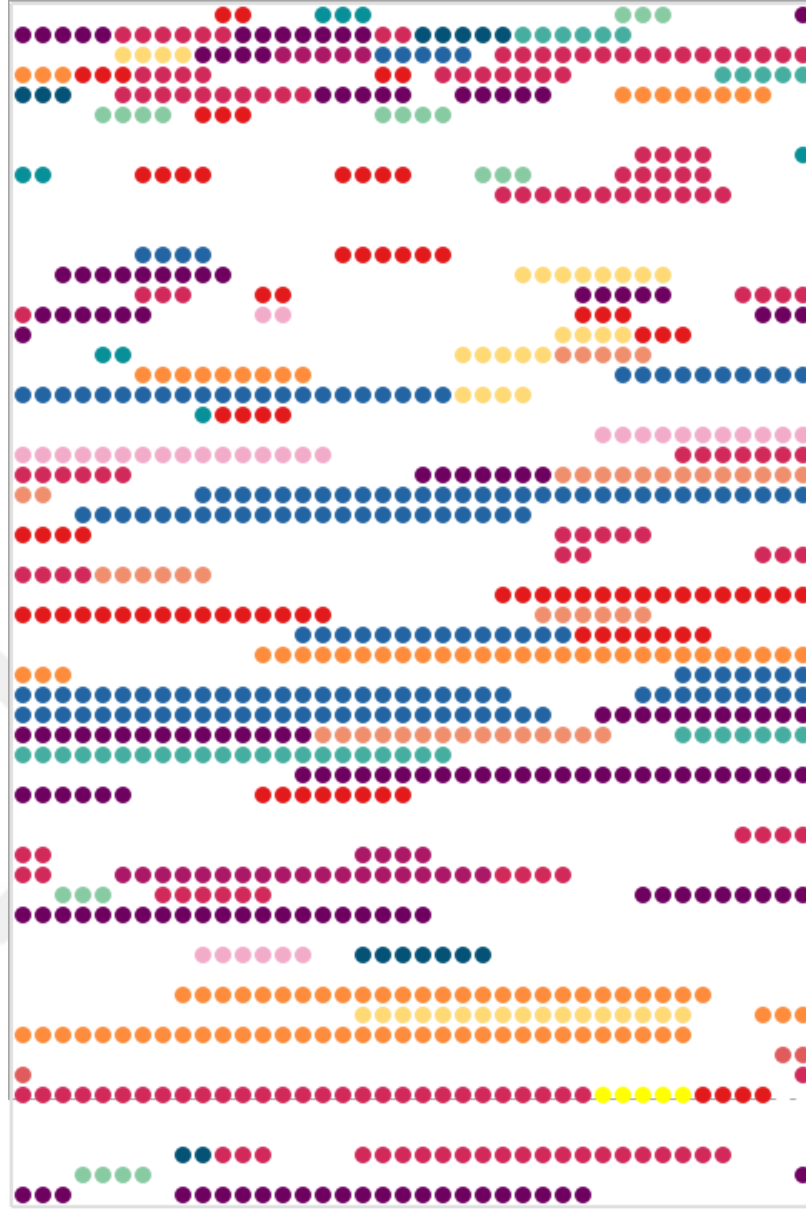
Bienali’nde yer alan Kerem Piker’in Bomba isimli projesidir. Bomba, tüm bienalin en ilginç projelerinden biridir çünkü İstanbul’un kent belleği için önemli üç yapısı (Taksim Meydanı, Taşkışla ve Galata Köprüsü) hakkında kurgusal senaryolar üretir. Bu senaryolardan biri, Taşkışla’ya düşen bir bomba ile ilgilidir ve mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli ile yapılan önceden tasarlanmış, gerçek bilgiler içermeyen, tamamen kurmaca bir röportajla anlatılır! Mimarlıkla ilgili anlatılarda kurmacanın gücünden yararlanmak oldukça sıra dışı, yaratıcı ve izleyende heyecan uyandıran bir yöntemdir. “Mizah/Kurgu” başlığı ilk oluşturulduğunda, toplumsal eleştiri üretme araçlarından biri olarak mizah ve kurgu algısıyla, bu başlık altında çok da fazla kodlama yapılamayacağı düşünülmesine rağmen, şaşırtıcı bir biçimde, ilk ve ikinci bienalde bu kodla ilgili, eleştiri üretmekten çok veya buna ek olarak, mimarlık veya tasarım teorilerini tartışmak amacıyla bu yöntemi tercih eden pek çok örnekle karşılaşmıştır. İlk bienalden başka örnekler şunlardır: “TOKİ Sakinleri İçin Hayatta Kalma Kılavuzu” “parodik bir tepki” olarak tanımlanır, “Töztepe: Bir Kentsel Dönüşüm Hikayesi” çizgi roman ve kurmaca türleriyle üretilmiştir; Herkes İçin Mimarlık ekibi, “Söz” isimli çalışmasında bir paralel evren tahayyül etmiştir; İsraili sanatçı Omer Fast, kısa filminde iki hayali röportajı sahnelemiştir. 2. İstanbul Tasarım Bienali’nden örnekler ise şunlardır: “Ay Yürüyüşü – Selena’nın Adımı” kurgusal bir ay yürüyüşünü içerir, Sarraf Galeyan Mekanik ikinci bienal için bir oyun tasarlamıştır, “Kış Bahçesi” isimli proje bir bilimkurgu filmidir, “Altıncı Soy Tükenmesi İçin Tasarım” isimli proje “kurgusal bir sentetik biyoloji projesi” olarak tanımlanmıştır. Bu bienalin küratör metninde bile bu konuyla ilgili bir alıntı vardır: Toffler’a göre, “Varsayım, spekülasyon ve öngörülü kurgular sağlamsı bir gerçekçilik kadar kullanışlıdır (Ryan ve Carruthers, 2014). Sonuç olarak bu başlık bulgular arasında öne çıkan en sürprizli başlıklardandır ve diğer bienallerde de öne çıkıp çıkmayacağı merak konusudur.

2. İstanbul Tasarım Bienali için “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodların metin içindeki durumlarına bakıldığında, Şekil 61’de paylaşılan belge portresine ulaşılmıştır. Bu portrede önceki portreye göre kodlanmış/kodlanmamış alan dengesinin tam tersine döndüğü; yani kodlanmamış, beyaz ile temsil edilen alanların, kodlanmış, renkli olan alanlardan çok daha fazla olduğu görülmüştür. Bu beyaz alanlarda “Disiplinler” başlığı dışındaki başlıklarda kodlamalar yapıldıysa bile bunların doğrudan “Disiplinler” başlığı altındaki 60 alandan herhangi biriyle ilişkilendirilmemiş olmaları çok ilginçtir. Bu durum, bize alışlagelmiş düşünce biçimlerimizin dışına çıkmamız gerektiğini söyler. Bienal, belirli bir disiplini, profesyonel alanı veya konuyu tartışmak için yapılmıyor olabilir.

Bienal, yaşamın bunlar profesyonel alanlar dışında kalan veya tek bir disiplinle temsil edilemeyecek alanlarıyla da ilgileniyor olabilir.

Portre incelendiğinde kodların çok azının belgenin birçok yerinde kullanıldığı, genellikle kodların sürekli bir biçimde belirli yerlerde toplandığı görülür. Bu durum şu anlama gelir, bir önceki paragraflarda tartışıldığı gibi, parçalı bir biçimde metinlere dağılan kodlardan hiçbiri fazlaca birbirinin önüne geçmemiştir. Yani bienalin farklı bölümlerinde farklı konulara yer verilmiştir.

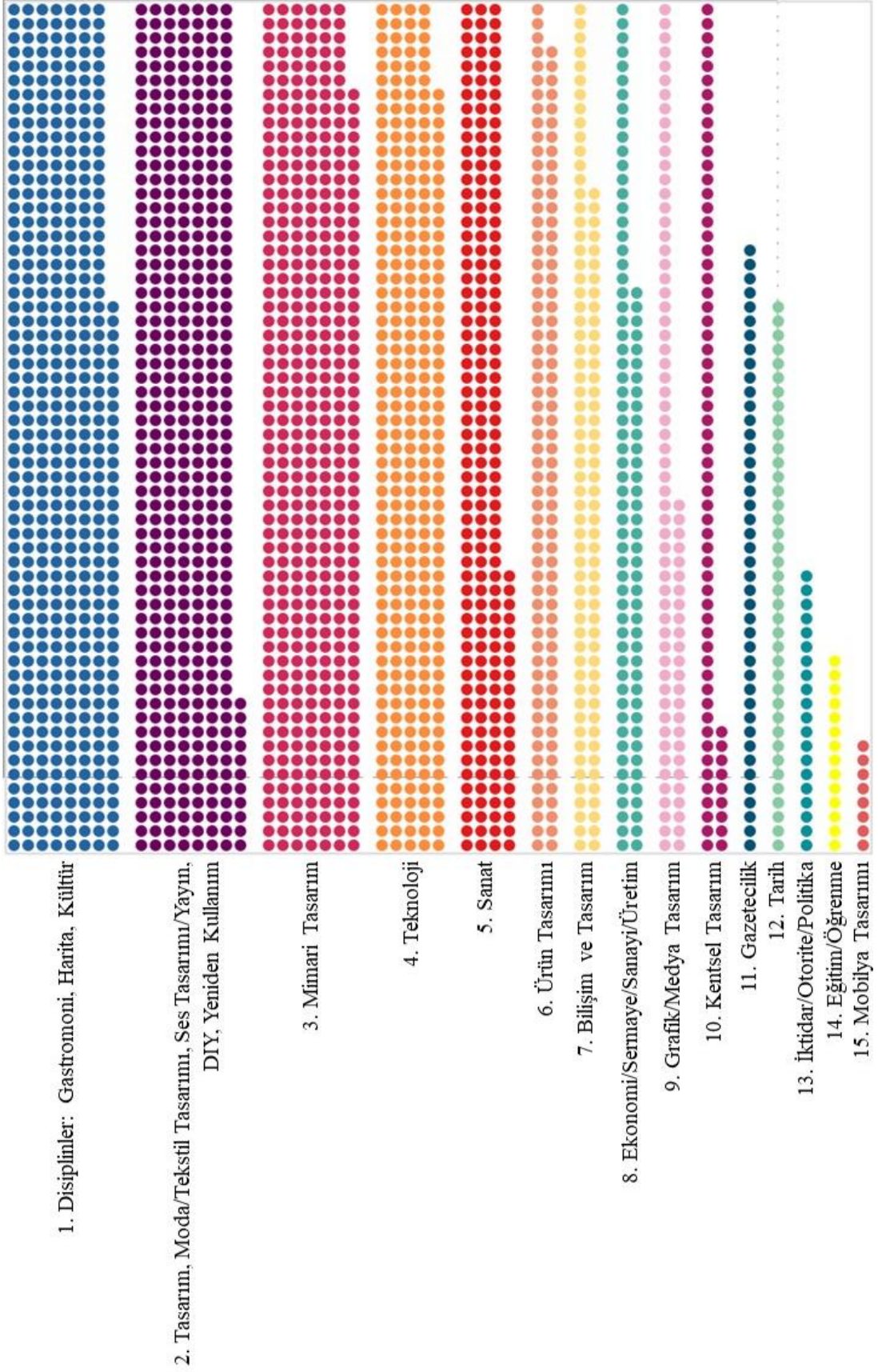

- 1. Disiplinler: Gastronomi, Harita, Kültür
- 2. Tasarım, Moda/Tekstil Tasarımı, Ses Tasarımı/Yayın, DIY, Yeniden Kullanım
- 3. Mimarî Tasarım
- 4. Teknoloji
- 5. Sanat
- 6. Ürün Tasarımı
- 7. Bilişim ve Tasarım
- 8. Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim
- 9. Grafik/Medya Tasarım
- 10. Kentsel Tasarım
- 11. Gazetecilik
- 12. Tarih
- 13. İktidar/Otorite/Politika
- 14. Eğitim/Öğrenme
- 15. Mobilya Tasarımı

Şekil 61. 2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar

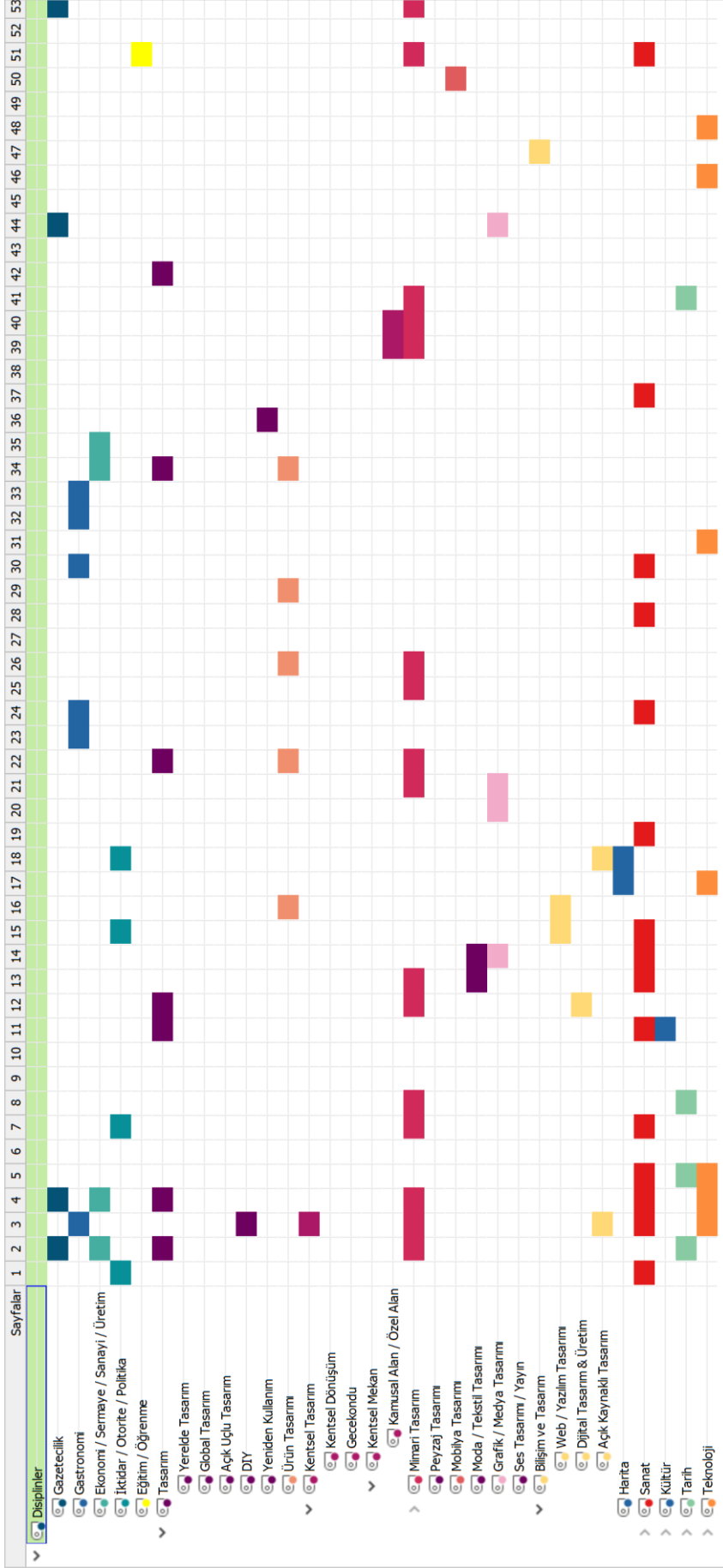
Şekil 62'deki kod sıklığına göre oluşturulan belge portresi, önceki bulguları destekler. En sık kullanılan, bu nedenle de farklı renklerle ifade edilen “Tasarım” ana başlığı ve tüm alt başlıkları ile “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim” ve “İktidar/Otorite/Politika” gibi başlıkların dışında kalan ve az kullanıldıkları için farklı renklerle ifade edilmeyen “Gastromoni”, “Harita”, “Kültür” gibi kodların toplamından elde edilen sonuç; diğer tüm başlıklardan elde edilen sonuçlardan fazladır, Tasarım başlığından bile! Bu durum oldukça beklenmedik sonuçtur. “Disiplinler” ana başlığı altındaki alt kodlarda olduğu gibi, “Tasarım” başlığı altındaki bazı alt başlıklar ile doğrudan “Tasarım” başlığına kodlanan metinlerin toplamı yine, diğer başlıklardan daha fazladır. Bu ilk iki maddeden sonra, üçüncü sırada nihayet şaşırtıcı olmayan bir sonuç vardır: “Mimari Tasarım”. İlginç olan bir başka veri de 4. ve 5. sıradaki en sık kullanılan kodlardır: “Teknoloji” ve “Sanat”.

Şekil 62. 2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama

Bu bienalle ilgili olarak paylaşılacak son veri “Disiplinler” ana başlığı için geliştirilen Kod Satırır (Bakınız Şekil 63). Bu görselde de birkaç istisna dışında genel olarak çakışmalara rastlanmamıştır. Sonuç olarak bu bienal bir önceki bienale birçok açıdan taban tabana zıt bir tutum sergiler. Birçok başlığa dağılan parçalı bir yapı, teknolojiye verilen önem ve sanat başlığının yükselişi, ilginç sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bahsedilen sonuncu özellik, sanat tarihçi bir küratörün bakış açısının özelliği olarak açıklanabilir.

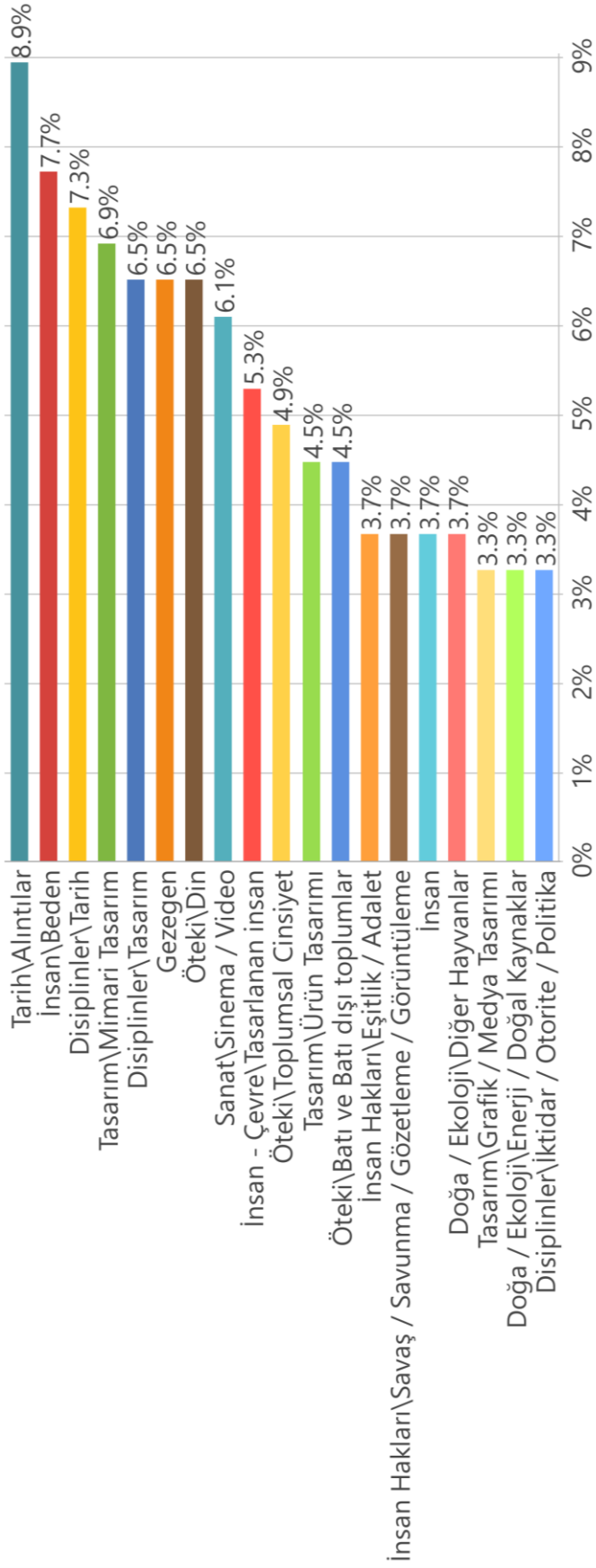
Şekil 63. 2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eski Gibi Değil Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı

Biz İnsan Mıyız? temalı 3. İstanbul Tasarım Bienali için paylaşılan ilk iki görsel yine kod bulutu ve kodlara genel bakışla belge değişkenlerinin istatistikleridir. (Bakınız Şekil 64 ve 65).

Şekil 64. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Biz İnsan Mıyız? metninin kod bulutu

Şekil 65. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Biz İnsan Mıyız? kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri

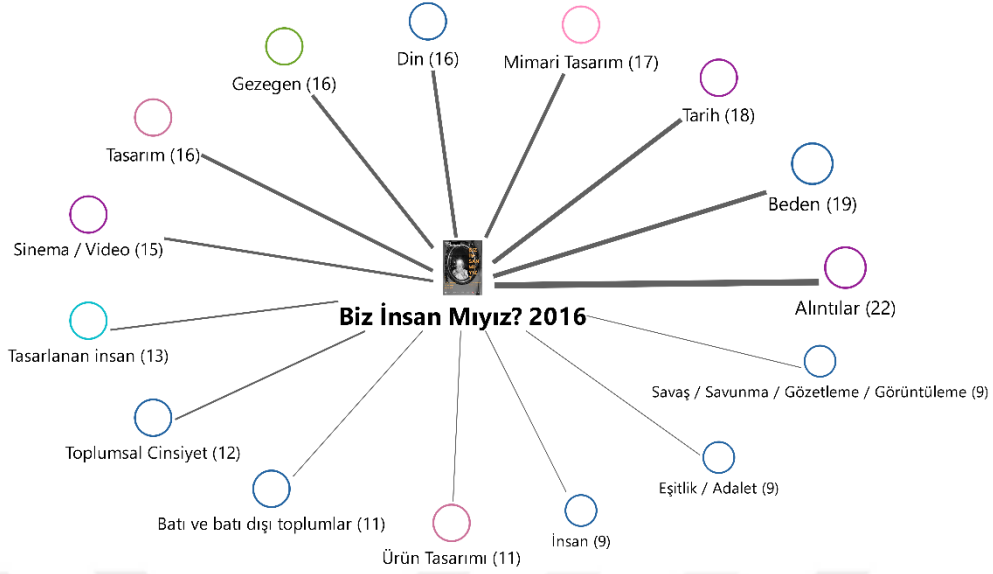
Bunlardan anlaşılacağı üzere, belgenin tamamında en sık kullanılan kod “Alıntılar” olmuştur. Alıntılar kodu, diğer tüm metinlerden farklı olarak metnin içeriğiyle değil, kaynağıyla ilgili bir koddur. Bu yönüyle çalışma için istisnadır. Yani sadece bu kod için kodlama yapılırken içerikten bağımsız olarak metin parçaları kodlanmıştır. Bu kod, en bilindik anlamıyla metinler içerisinde kaynak gösterilerek başka yazarların metinlerinden alınmış parçaları işaretlemek için kullanılmıştır. Bu kodun diğer bienallerden farklı olarak bu bienalde bu kadar çok kullanılması, üçüncü bienal temasını açıklarken küratörlerin bu bienali bir arkeoloji projesi ve bir belgesel çalışması olarak nitelendirmelerinin sonucu olarak görülebilir. Bu başlığın altında kodlanan isimlere bakılırsa bienalin geçmişle kurduğu ilişki veya kendini nasıl bir düşünsel temelde konumlandığı anlaşılabilir.

Alıntılar kodu için tüm bienallerin toplamında 51 kod yazılmıştır. Bu kodlamaların 21 tanesi ilk bienalde, 5 tanesi ikinci bienalde, 22 tanesi üçüncü bienalde, 3 tanesi de son bienalde yapılmıştır. İlk bienalde yapılan yoğun kodlama, başka başlıklardaki yoğunlaşma nedeniyle listeye giremezken, 22 kodla üçüncü bienalde bu başlık ilk sıraya yerleşmiştir. Peki, 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında ne tür alıntılar kodlanmıştır? Fransa’nın kör direniş savaçısı Jacques Lusseyran, kör matematikçi Bernard Morin, Rene Magritte, nörolog Guy Claxton, Frankenstein, e-flux journal yazarı Boris Groys, Derrida, Albert Einstein, Çernobil hakkındaki bir alıntısıyla Svetlana Alekseyevic, Edgar Allan Poe, Descartes ve Braque ile ilgili alıntıyla Dallegret, 1928 tarihli Yamyam Manifestosu’nun yazarı Oswald de Andrade, Foucault, Walter Benjamin, Tarihçi Dipesh Chakrabarty, George Bernard Shaw, Edward Said, Boris Groys, Margaret Mead, 1810’dan John Hobhouse bunların bir kısmıdır. Tüm bu alıntıları metinler içinde ve projeler için kullanmanın inşa edilmek istenen anlatıya nasıl bir katkısının olduğu ileri araştırmalar için oldukça ilginç bir başlangıç noktası olabilir. Bu bienalin en çok kullanılan kodu olarak sıra dışı bir veri sağlayan bu kod hakkında verilecek bilgi şimdilik bununla sınırlandırılmıştır. Şimdi sonuçlara geri dönecek ve en sık kullanılan diğer kodlar hakkındaki veriler yorumlanacaktır.

Bienalin en sık kullanılan ikinci başlığı şaşırtıcı olmayan bir sonuçtur, “İnsan” başlığı, Biz İnsan Mıyız? temasıyla zaten en baştan itibaren merkezde konumlandırılmıştır. Bir sonraki başlık, Tarih başlığıdır. Bu yönüyle 3. İstanbul Tasarım Bienali, doğrudan geçmişe bakmayı öneren ve geçmişten yola çıkarak gelecek tartışması yapmak isteyen 2. İstanbul Tasarım Bienali’nin sonuçlarını geride bırakarak geçmişe en çok odaklanan bienal olmuştur. Az önce, “Alıntılar” başlığı için dile getirildiği üzere, bu bienal mimarlık

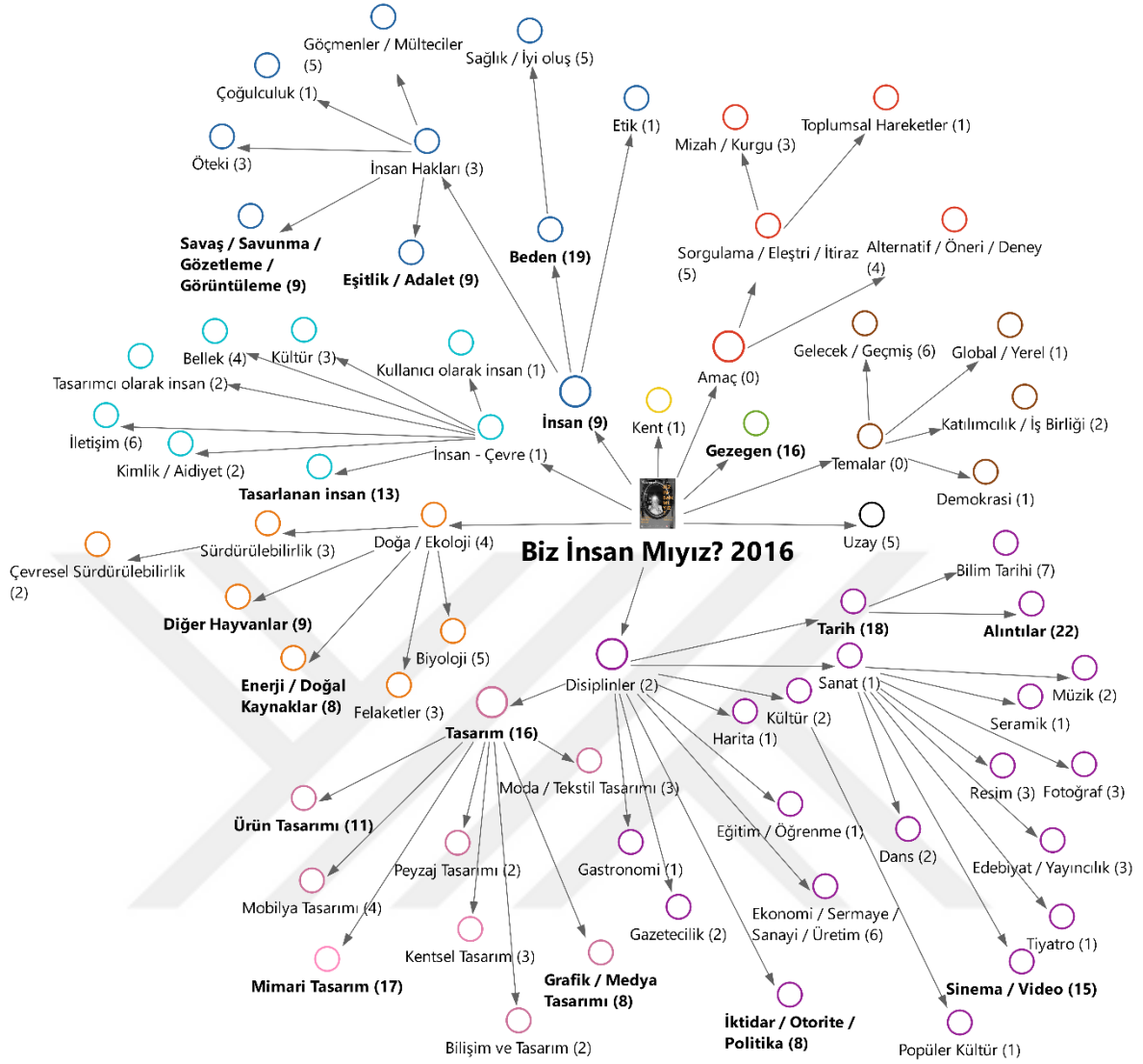
tarihçisi küratörler tarafından tasarlanmış bir geçmiş seçkisidir. Tema açıklandığında sadece son 2 yıla odaklanmayacaklarını, “2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl” boyunca insanın tasarımla ilişkisini inceleyeceklerini söyleyen küratörler, verdikleri sözü tutmuşlardır. Bienal’de Boğaz’ın altında bulunan İstanbul’un 8.500 yıl önceki Neolitik sakinlerine ait ayak izleri sergilenmiştir. Ayrıca, Ek 21, 22, 23 ve 24’te paylaşılan bienal katılımcı listelerinin en sağ sütunundaki proje yılları incelenirse, üçüncü bienalin 1927 - 2016 yılları arasında tasarlanmış projeleri içererek; zaman açısından en geniş seçkiyi sunan sergi olduğu görülebilir.

Burada ilginç olan durum şudur, ikinci bienal ile üçüncü bienal arasında yukarıda değinilen paralellik biraz daha detaylı incelenirse, ikisinin konusunun da geçmişle ilgi kurmasının bir ortaklık olduğu, buna rağmen bu ilişkiyi kurarken kullandıkları yöntemin farklı olduğu görülür. İkinci bienalde bu konu ile alakalı ilk başlık üçüncü sıradaki “Mimarlık Tarihi” ve beşinci sıradaki “Edebiyat/Yayıncılık” başlığı iken, bu bienalde “Alıntılar” ve “Tarih” başlıkları birinci ve üçüncü sırada yer alırlar. Yani ikinci bienal, mimarlık tarihinden örneklere, yayınlara, manifestolara odaklanırken; bu bienal kitapların kendilerine değil, kısa alıntılara ve genel olarak tarihten örneklere odaklanmıştır. Mimarlık tarihi es geçilir. Mimarlık tarihçisi küratörler, mimarlık tarihine odaklanmayarak doğrudan tarihin kendisine odaklanırken; sanat tarihçi küratörün mimarlık tarihine odaklanması ilginç bir sonuçtur. Buradan yola çıkılarak, önceki bienalin manifestoları ele alırken veya bir tasarım bienali ile ilgili beklentileri karşılamaya çalışırken nasıl bir tutum benimsediğine dair çıkarımlar yapılabilir. Bu bienalde elde edilen sonuçların geriye kalanı yine kısmen beklenmedik, kısmen şaşırtıcı olmayan sonuçlardır (Bakınız Şekil 66 ve 67). İlk bienaldeki “Kent” başlığının yerini bu bienalde “Gezegen” başlığı almıştır. İnsan konu edildiği için, “Din”, “Toplumsal Cinsiyet” ve İnsan Hakları ile ilgili konular analizde öne çıkmıştır. Bu bienalin kendine özgü karakteri, Beden, İnsan ve İnsan Hakları ile ilgili tartışmalardır. Ayrıca, bu bienalin insanı, “tasarlayan özne” olarak algılandığı konumdan olarak “tasarımın nesnesi insan” konumuna yerleştirdiğini de belirtmek önemlidir.

Şekil 66. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 15 Kod ile Tek Vaka Modeli

Şekil 67'nin incelenmesiyle elde edilen, bu bienal hakkında paylaşılması gereken diğer kayda değer verilerden ilki tasarımla ilgilidir. Tasarım disiplinin alt başlıklarından 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde öne çıkanlar şunlardı: Mimari Tasarım, Kentsel Tasarım ve Ürün Tasarımı. 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde ise sadece Mimari Tasarım başlığı en sık kullanılan başlıklar arasında yer almıştı. 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde ise Mimari Tasarım ve Ürün Tasarımı ile yeni bir alan öne çıkar: Grafik/Medya Tasarımı. Bu bienalde, az önce bahsedilen son iki tasarım alt disiplininin daha fazla kullanılan bir önemli kod da Sinema/Video kodudur. Bir önceki bienalde Sanat başlığının alt başlıklarından Edebiyat/Yayıncılık başlığı ön plana çıkarken, bu bienalde özellikle kısa filmler için açık çağrı gerçekleştirilmesiyle tür olarak sinemanın öne çıktığı görülmüştür.

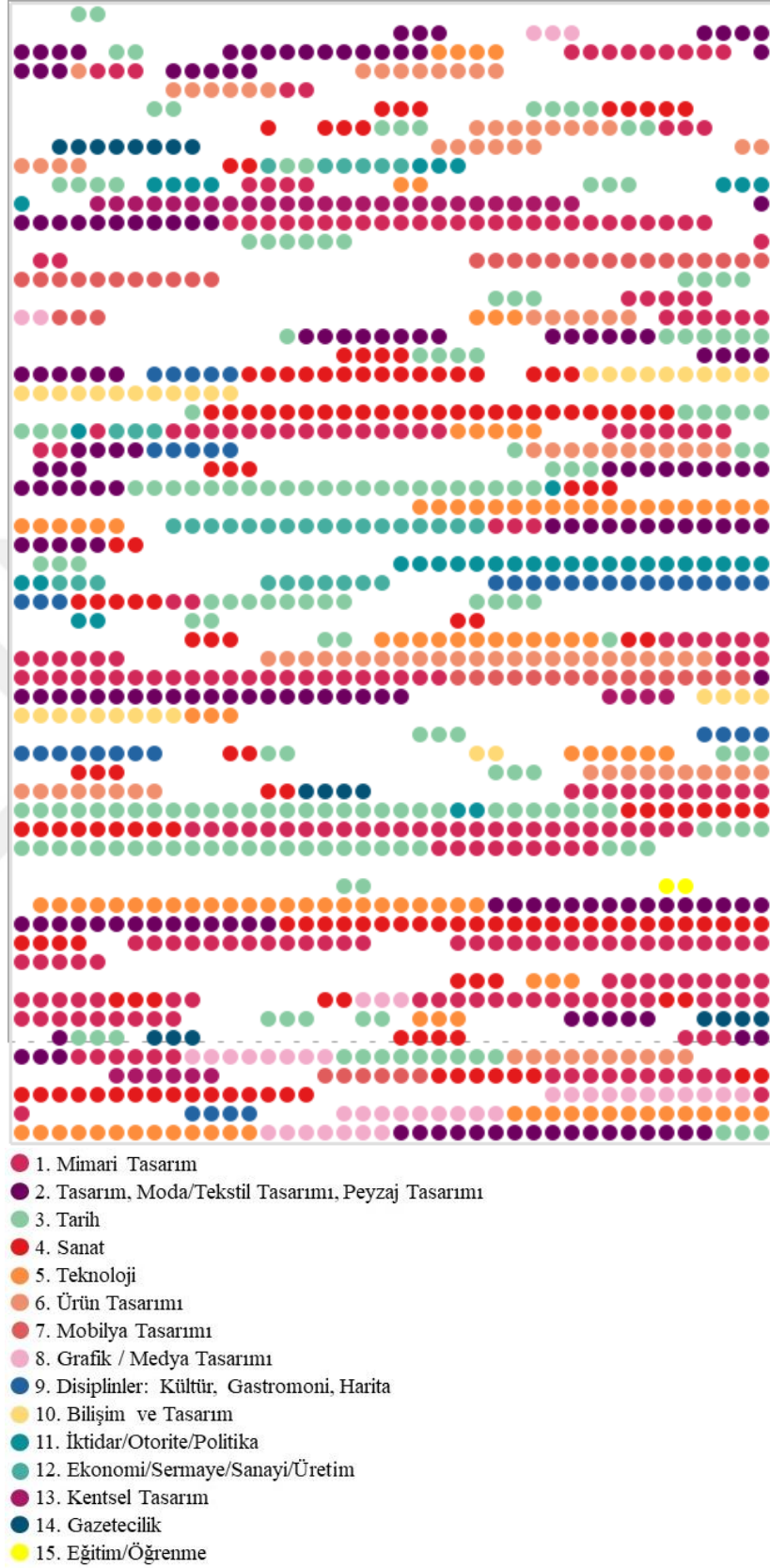

Şekil 67. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Bütün kodlar ile tek vaka modeli

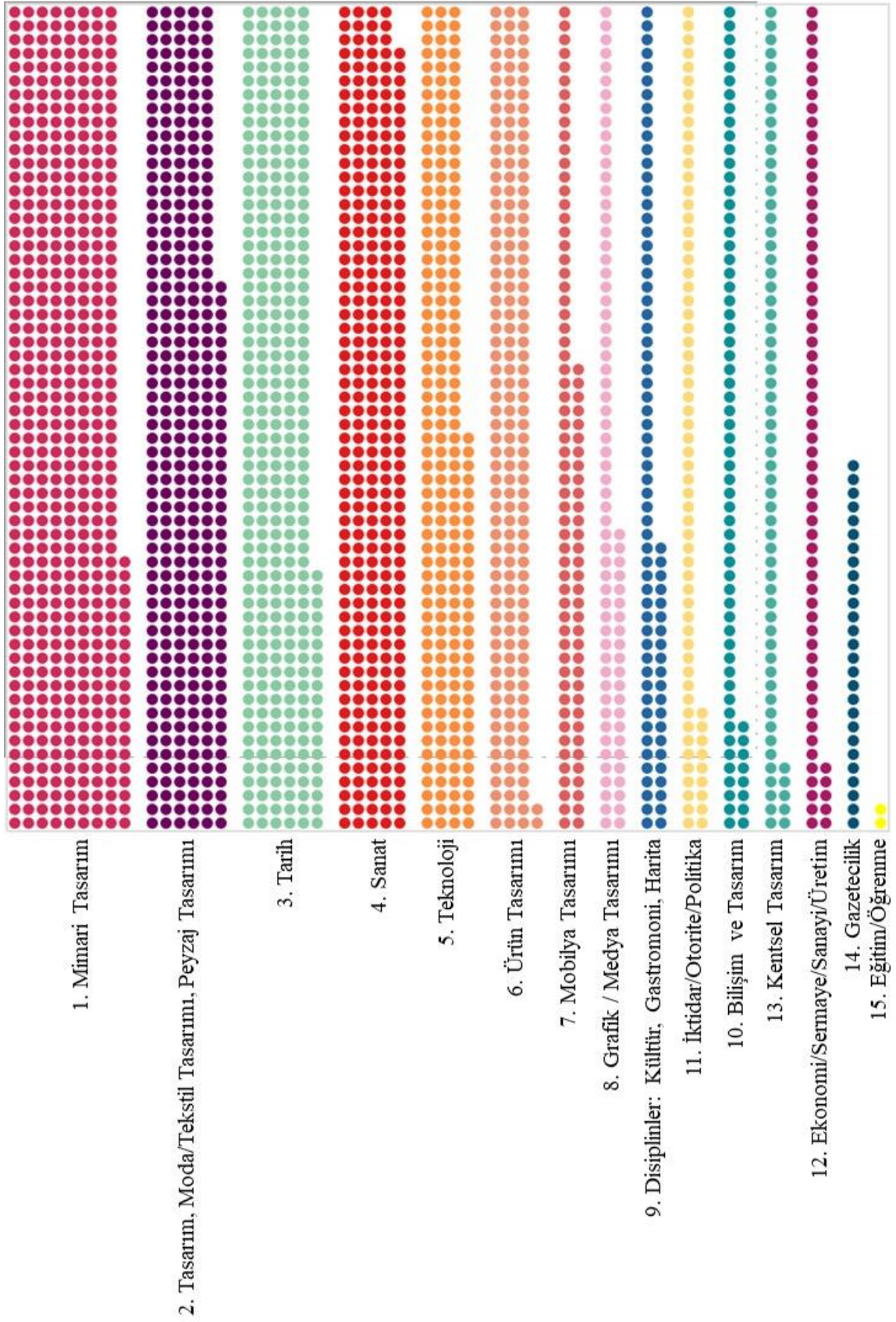
Bu bienalde, öne çıkan bazı kodlar arasında teorik olarak ilginç bağlar kurulduğu görülmüştür. Örneğin, “Beden”, “Eşitlik/Adalet” ve “Başka Hayvanlar” kodları, insanların kendi türleriyle ve başka türleriyle kurdukları ilişkinin çeşitli yönlerini benzer biçimde tartışır. Yukarıda bahsedilen “Toplumsal Cinsiyet” başlığında olduğu gibi, bu bienalde bu kodlar aslında hep aynı temanın etrafında bir araya gelirler: tasarım, varoluşuyla bir biçimde bir türden yana olarak diğerini ötekileştirmektedir. Bu nedenle aynı sayıda kodlama yapılmış olsa da olmasa da, yukarıdaki dört başlık aslında “Öteki” başlığıyla da ilişkilidir. İnsanlar, kendi türlerine, diğer hayvanlara hatta doğaya karşı kimi zaman şiddet içerebilecek bir düzeyde, tasarım aracılığıyla üstünlük veya sömürü ilişkisi kurarlar. Bienal bu durumu eleştirir ve bu ilişkilerin sürdürülebilir olmadığını dile getirir. Bu nedenle ilk

defa 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde öne çıkan "Savaş/Savunma/Gözetleme/Görüntüleme" teknolojilerinin tasarımını eleştiren duruşun bu bienalde de ön plana çıkması bir tesadüf değildir. Bu konuyla ilgili diğer başlıklar olan "Gezegen" ve "Enerji/Doğal Kaynaklar" başlıklarının bu bienal için en önemli diğer başlıklar olması kurgunun bir diğer parçasıdır.

Şekil 68'de sunulan 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin "Disiplinler" başlığı için hazırlanan belge portresi, ikinci bienale göre daha çok kodlamanın yapıldığı, yani beyaz alanların daha az olduğu, ama yine de ilk bienal kadar kodlamanın yapılamadığı bir durumu gösterir. Yani bu bienalde tartışmalar belirli disiplinler etrafında kurgulanmıştır. Ayrıca kodlar bir önceki bienale göre daha sürekli. Yalnız bu sürekli kodlar belgenin belirli yerlerinde büyük kümeler oluşturmamışlardır. Birkaç istisna dışında parçalı ve dağınık yapı devam etmektedir. Bu istisnalar, Şekil 69'da sunulan sonuçlarla paraleldir: Bu bienalde "Disiplinler" başlığı altında, en öne çıkan kodlar "Mimari Tasarım", "Tasarım" ve tasarımın başka alt başlıkları, "Tarih", "Sanat" ve "Teknoloji" olmuştur. Sanat ve teknolojinin bir önceki bienalde de popüler konular olduğu hatırlanırsa gündemdeki yerlerini korudukları sonucuna varılabilir. Bu başlıkların bir sonraki bienal verilerinde de kendilerine ilk sıralarda yer bulup bulamayacakları merak konusudur.

Şekil 68. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar

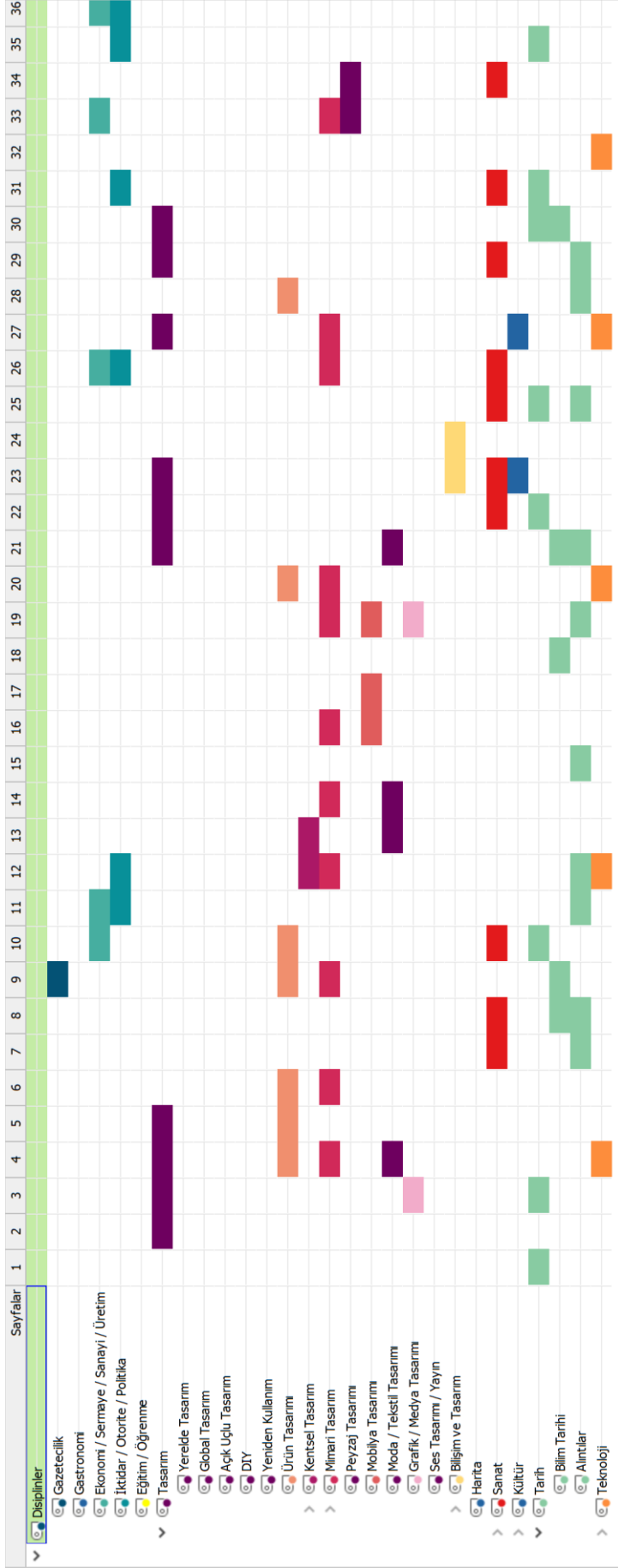

Şekil 69. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama

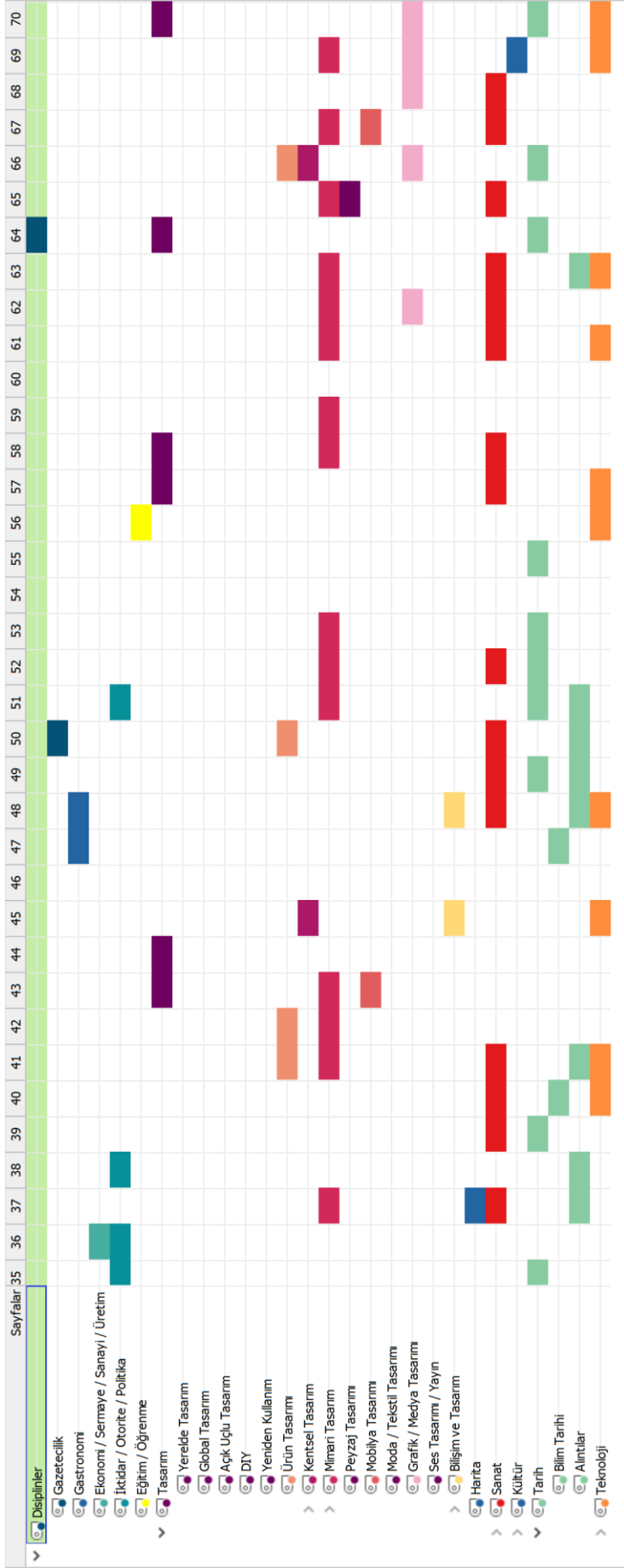

3. İstanbul Tasarım Bienali hakkında sunulan son veri Kod Satırı olacaktır (Bakınız Şekil 70 ve 71). Kod satırından gözlemlendiği kadarıyla, en sık kullanılan kodlar belgenin tamamına, hatta kimi zaman neredeyse homojen olarak yayılmışlardır. Bu kodlar belgenin pek çok yerinde tekrarlanmışlardır. Yani, aynı yoğunlukta olmasa da, ilk bienalde olduğu gibi, odaklanılan bazı ana başlıklar etrafında bienal kurgulanmıştır, denilebilir. “Disiplinler” başlığı altındaki bu başlıklar, Mimari Tasarım ile Tarih başlıklarıdır.

Şekil 70. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Kod Satırı ‘Disiplinler’ ana başlığı, belgenin 1. sayfasından 35. sayfasına kod satırı

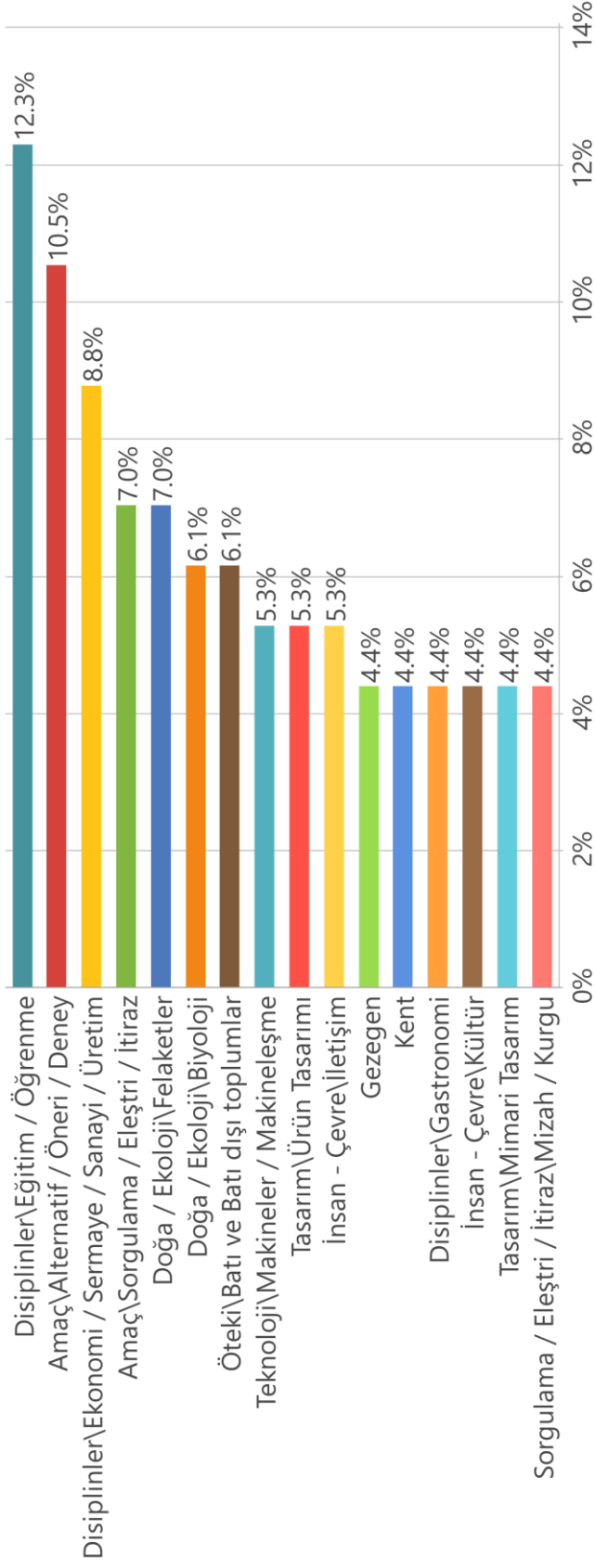

Şekil 71. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Kod Satırı ‘Disiplinler’ ana başlığı, belgenin 36. sayfasından 70. sayfasına kod satırı

4. İstanbul Tasarım Bienali'nin "Okullar Okulu" temasıyla diğer bienallerden ayrılarak, tasarım alanı içinde özel bir konuya odaklandığı önceki bölümlerde ifade edilmişti. Bu nedenle Şekil 72 ve 73'te görülebileceği gibi, bienal en çok "Eğitim/Öğrenme" konusuna odaklanmıştır. Peki bienal bu konuyu nasıl ele alır? Bu soruya cevabı kodlar kendileri verirler. Bienal kapsamında en sık kullanılan ikinci başlık, "Alternatif, Öneri, Deney" başlığı, dördüncü başlık ise "Sorgulama/Eleştiri/İtiraz" başlığıdır. Bu bienalde en sık kullanılan kodlar arasında Tasarım ile ilgili herhangi bir başlık neredeyse yok gibidir. Bu önemli bir sonuçtur.

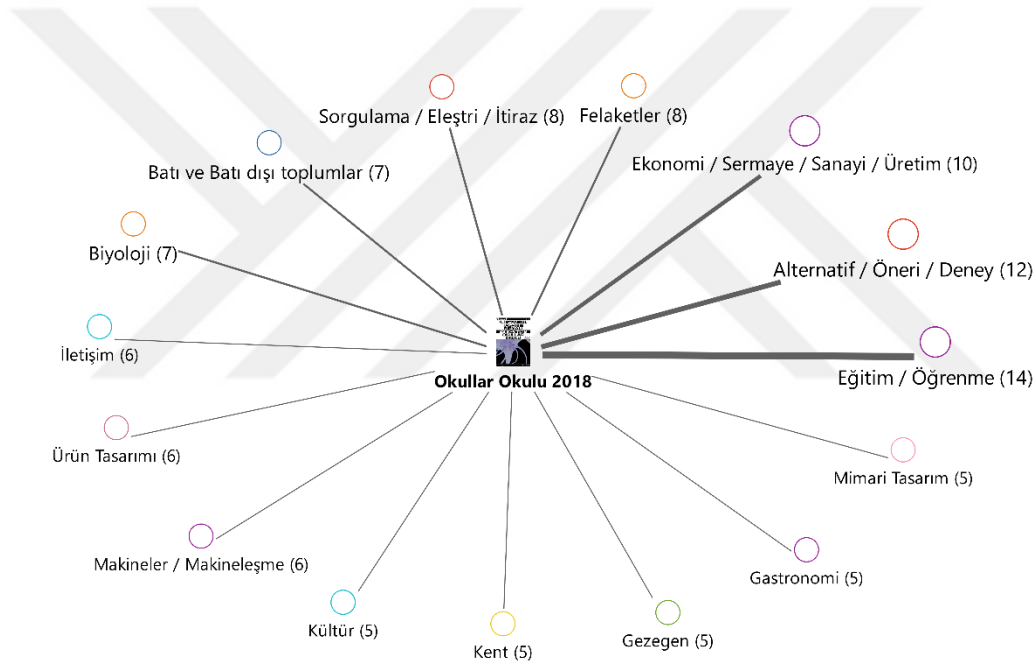

Şekil 72. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Okullar Okulu metninin kod bulutu

Şekil 73. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Okullar Okulu kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri

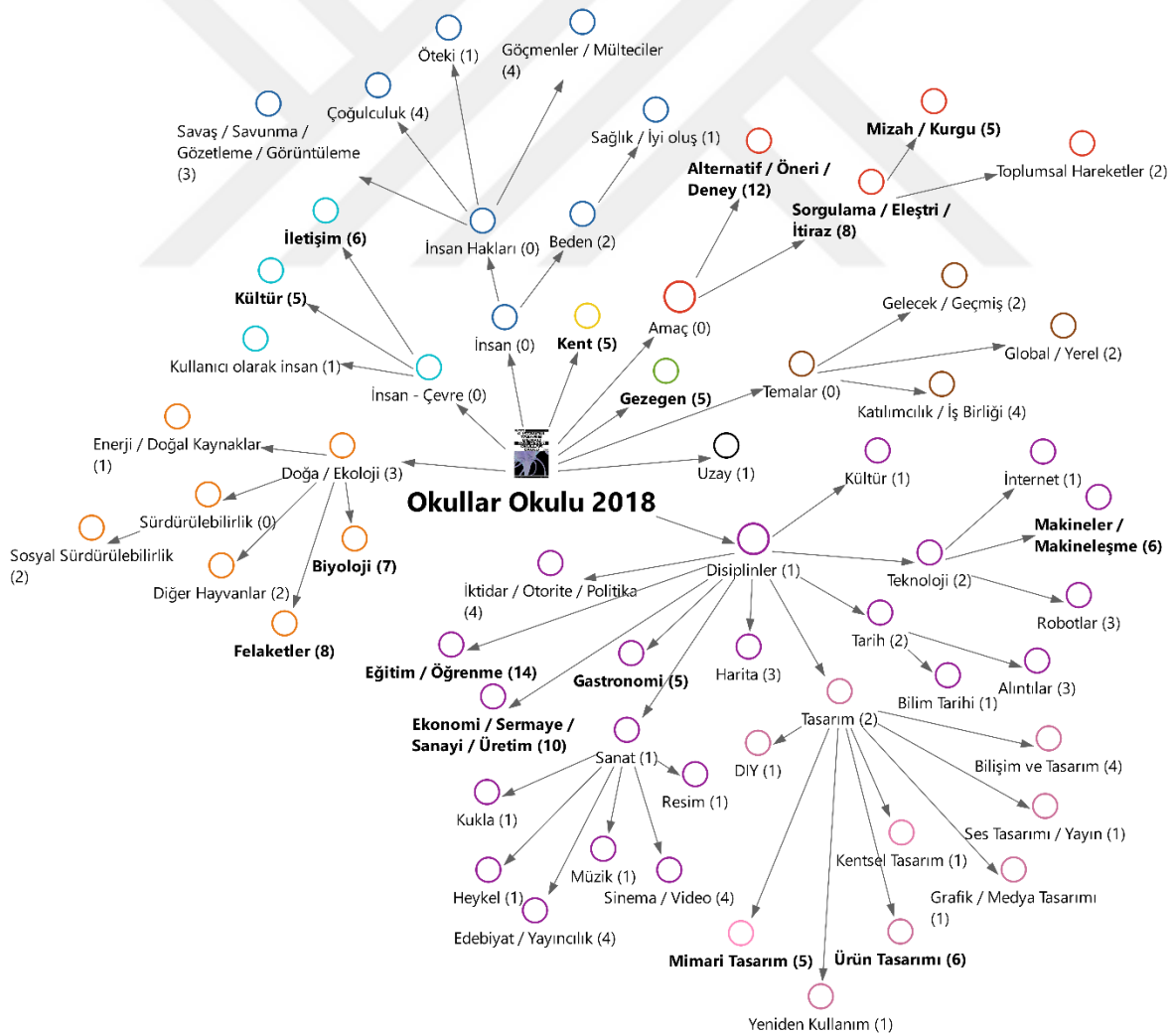
Bienalin yoğun olarak bugünü şekillendiren toplumsal, ekonomik ve çevresel şartları ele aldığı anlaşılmaktadır. Çünkü en sık kullanılan diğer başlıklardan bazıları, “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim”, Ekoloji başlığı altında “Felaketler” ve “Biyoloji”, İnsan Hakları başlığı altında “Batı ve Batı Dışı Topluluklar” başlıklarıdır. Şekil 74 ve 75, aslında öne çıkan başlıklarda ilk bienalde olduğu gibi büyük sayısal yoğunlaşmalar olmadığını, ikinci bienaldeki gibi birbirine yakın sonuçların elde edildiğini gösterir. Kent ve Gezegen, eşit derecede önemlidir ve bu ikisi dışında ana başlıkların hiç birinde değerler yüksek çıkmamıştır. En yoğun kodlama Amaç ana başlığı altındaki ikinci seviyeden kodlardadır. İlginç bir biçimde bu bienalde ilk defa İnsan - Çevre ilişkisini tartışan alt başlıklardan ikisi ön plana çıkmıştır: “Kültür” ve “İletişim”.

Şekil 74. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 15 Kod ile Tek Vaka Modeli

4. İstanbul Tasarım Bienali'nde de 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde olduğu gibi, çevresel ve insan yapımı felaketler tartışılan bir konudur. Bir önceki bienal için de tartışıldığı gibi insan haklarıyla ilgili kodlar bu kodlarla bağlantılı olarak ortaya çıkmışlardır. İki bienalin bu konuyu el alışıyla ilgili en büyük fark bu bienalde öne çıkan “Biyoloji” başlığıdır. Felaketler sonrası muhtemel bir gelecek için beslenmeden enerji tüketimine pek çok konuda çözüm arayışlarını bir araya getiren bu bienal, biyo-eleştirel denemeler yapmaktadır. Bu nedenle aslında 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin bedenle ilgili temaları üzerinden fikirlerle oluşturulan bu kod, tüm bienaller içinde en çok 4. İstanbul Tasarım

Bienali’nde kullanılmıştır. Bir önceki bienalde dünyanın karşı karşıya kaldığı pek çok problem tartışılırken bunun “Felaketler” koduyla ifade edilebilecek bir biçimde tartışılmaması da ilginç bir sonuçtur. 4. İstanbul Tasarım Bienali doğrudan bu krizleri felaket olarak nitelendirir. Bu tema aslında dünyadaki pek çok bienali gündemindedir. Benzer düşüncelerin yaygınlaşmasıyla, 4. İstanbul Tasarım Bienali için açıklanan ilk sekiz temada da bu yaklaşımın izleri görülebilir. Bienal özelinde dünyadan farklı olan durum, bu konudan bahsederken yerelle ilişki kurulmaya çalışılmasıdır: Metin 1999 İstanbul depreminden de bahseder. Daha sonra temalar değiştiğinde, Göç başlığında olduğu gibi Deprem başlığının da yeni sistemde yer almadığı görülür. Buradan yola çıkarak, 2010’lu yıllarda gündemde olan Göç ve Felaketler gibi bazı başlıkların artık yavaş yavaş güncelliğini kaybetmeye başladığı düşünülebilir.

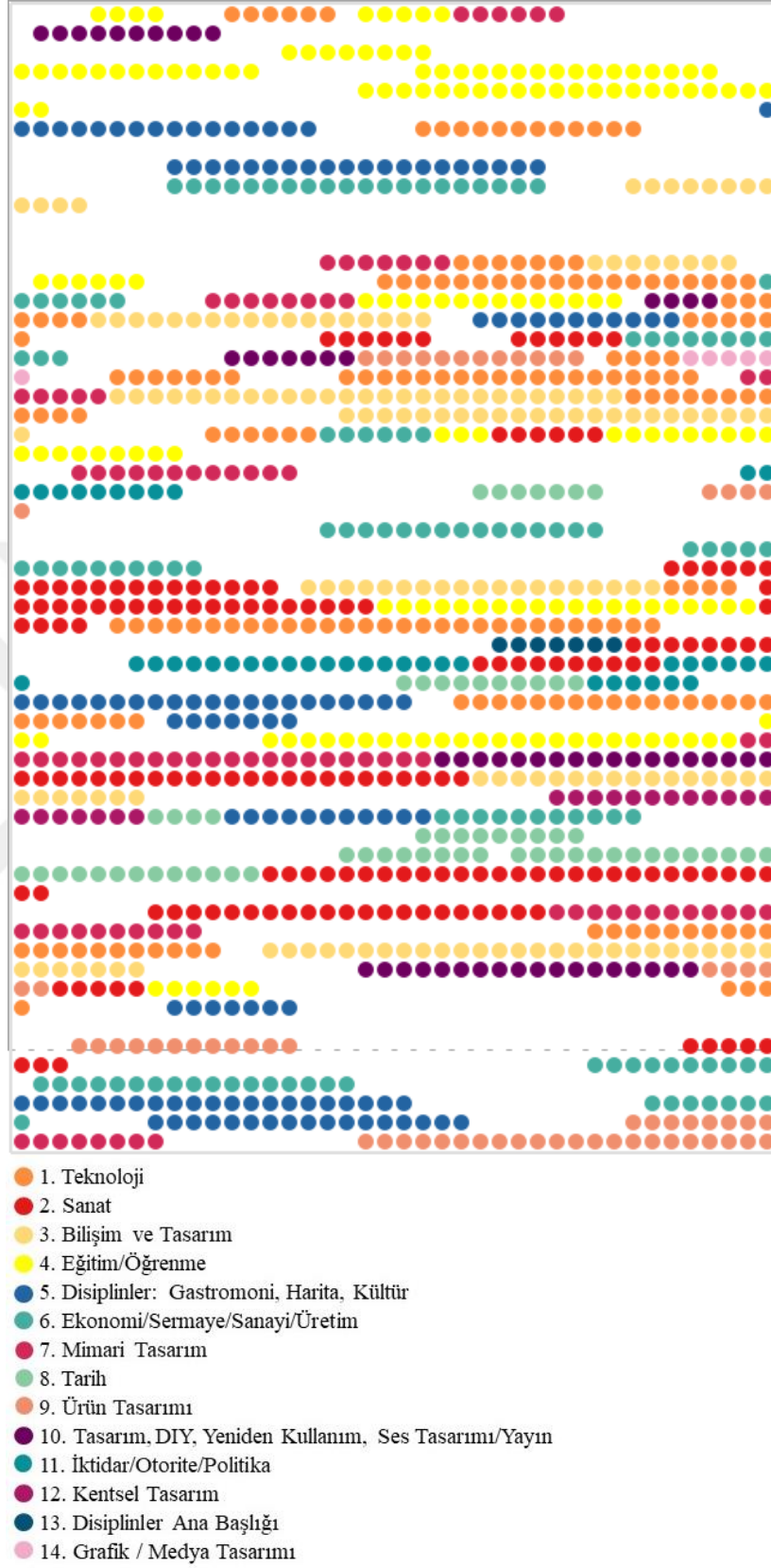

Şekil 75. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Bütün kodlar ile tek vaka modeli

Şekil 76'da yer alan belge portresi daha önceki bienallerde benzeri görülmemiş bir durum ortaya koyar. Özellikle ilk bölümde olmak üzere, bazı bölümlerde bazı kodların sürekliliği küçük kümelere dönüşür.

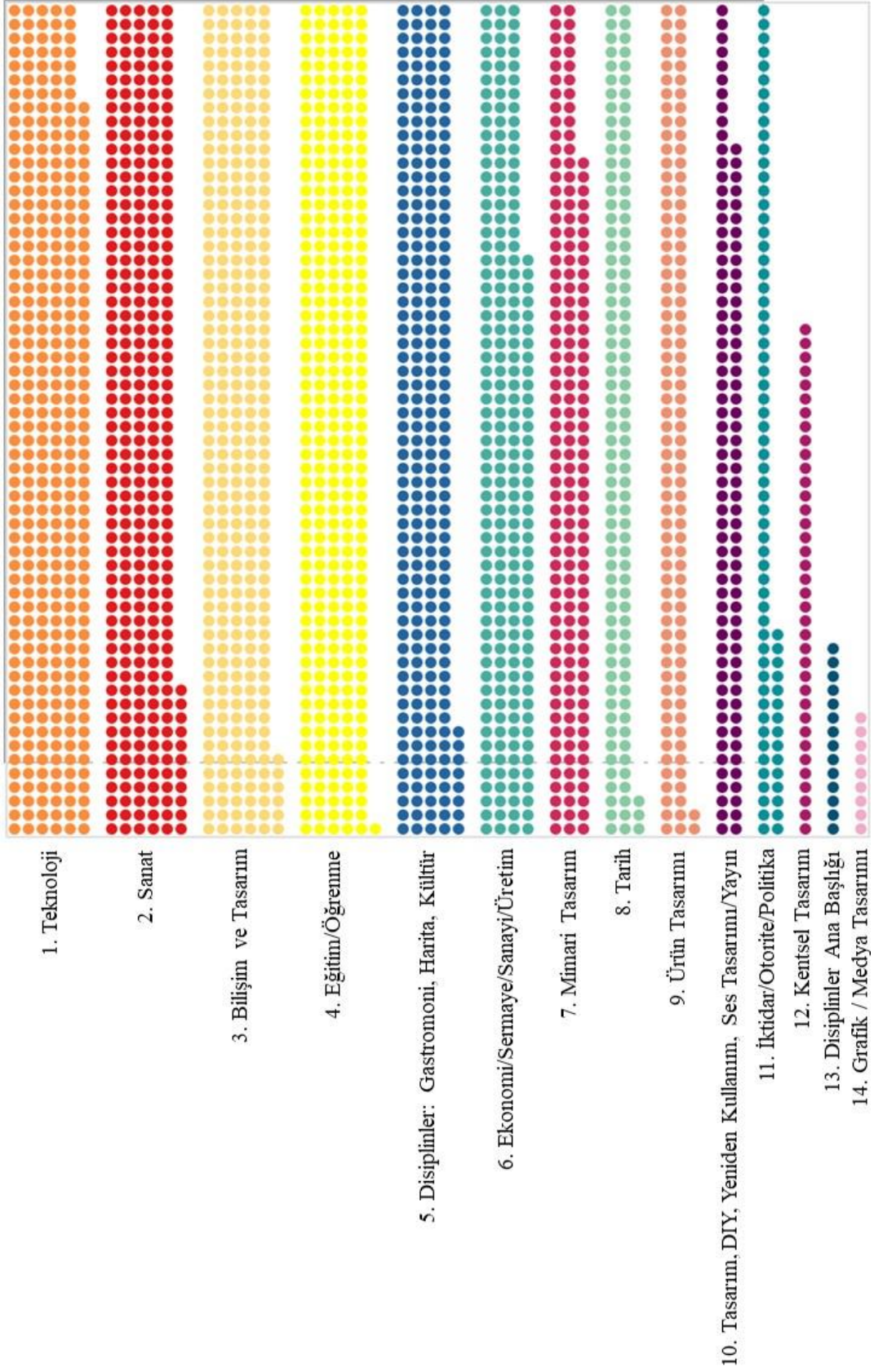

Şekil 76. 4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Belge Portresi, Tüm metin içinde yerlerine göre “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlar

Yani bienal hem parçalı yapısını korur hem de belirli kodları tek başına tartışır. Metnin bazı bölümlerini sadece tek bir kod domine eder ve bu kodun etrafı kodlanmamış bölümlerle çevrilidir. Bu ilginç bir sonuçtur. Metnin hemen hemen yarısında durum buyken, diğer yarısı önceki bienaller gibidir, buralarda kodlar daha uzun metin parçalarına yayılırken etrafları başka kodlarla çevrilidir.

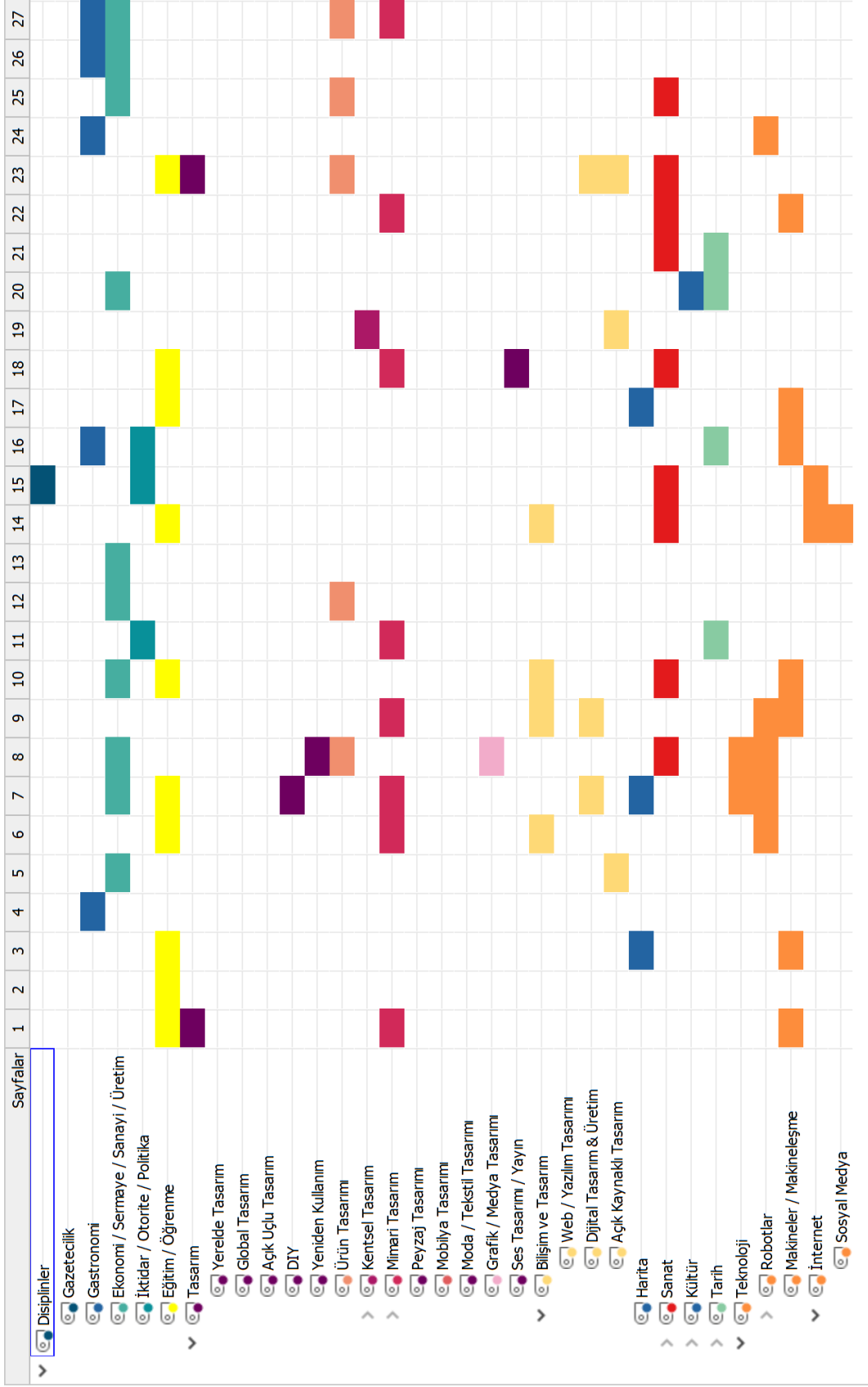
Şekil 77’de sunulan belge portresi ilginç bir sonucu ortaya koyar. Belgenin ilk sırasında “Teknoloji” başlığı vardır. Bu başlık ilk yapılan analizlerde ve yukarıda paylaşılan şekillerde öne çıkan kodlardan farklıdır, çünkü burada turuncu renkle anlatılan kodun değeri sadece Teknoloji başlığına ait değildir, bu değer başlıktaki kodlamalara ek olarak Teknoloji başlığının alt başlıkları olan “Makineler/Makineleşme” gibi alt başlıklardaki kodlamaları da içerdiğinden “Disiplinler” ana başlığı altında en çok kodlanan başlık olmuştur. Benzer şekilde en sık kullanılan ikinci kod da yine metin gövdesinde tartışılan verilerde yer almayan “Sanat” başlığıdır. Bu iki başlığı takip eden “Bilişim ve Tasarım” başlığı da üçüncü seviye bir başlık olduğu ve alt başlıkları dördüncü seviye başlıklar oldukları için Şekil 63’te gösterilemeyen “Web/Yazılım Tasarımı”, “Dijital Tasarım ve Üretim” ile “Açık Kaynaklı Tasarım” başlıklarındaki kodların toplamındaki verilerle üçüncü sıraya yerleşmiştir. Birinci ve üçüncü sırada yer alan Teknoloji ve Bilişim başlıklarıyla bu bienal tam olarak yeni nesil tartışmalarla veya enformasyon devrimi olarak adlandırılan üçüncü devrim tanımıyla teorik olarak uyum içindedir. Teknoloji başlığı ilk bienalde nispeten gerilerde olmasına rağmen ikinci ve üçüncü bienallerin belge portrelerinde ilk beş kod içinde yer almıştır ve istikrarlı bir tutum göstermiştir. Bu cümlelerle anlatılmak istenen şudur: Bugün, eğer tasarımdan bahsetmek istiyorsak, bunu teknoloji konusunu dışarıda tutarak yapamayız. Son olarak, alt başlıkların birleştirilmesiyle elde edilen bu sonuçlara göre, “Eğitim/Öğrenme” başlığı dördüncü sıraya gerilemiştir.

Şekil 77. 4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Belge Portresi, Tüm metindeki “Disiplinler” ana başlığı altındaki kodlara göre sıralama

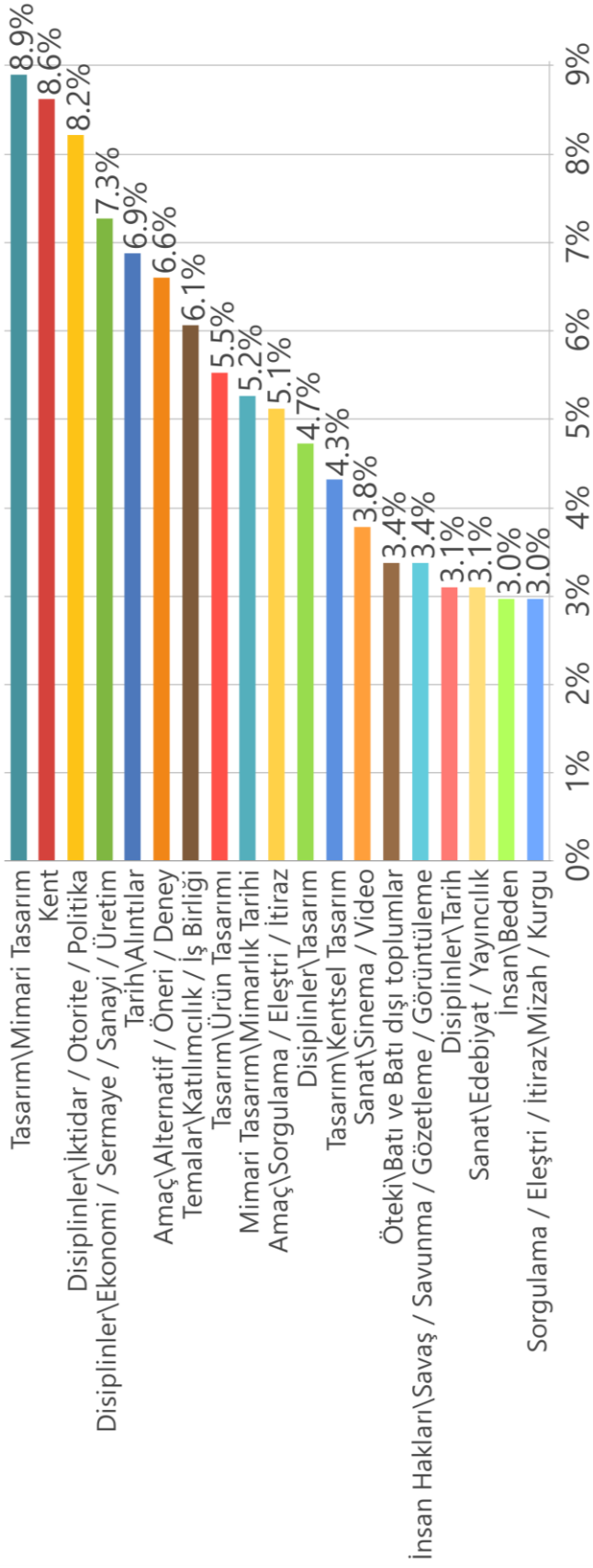
4. İstanbul Tasarım Bienali ile ilgili verilmek istenen bilgiler sonuçlandırılmadan önce Şekil 78'deki Kod Satırı betimlenecektir. Burada elde edilen sonuç, önceki bienallerde olduğu gibi "Disiplinler" başlığı altındaki kodların metin içine neredeyse tamamen yayıldığı bir durumu anlatır. Kodların yer aldığı sayfalar incelendiğinde, anlamlı derecede herhangi bir çakışma gözlemlenmemiştir.

Şekil 78. 4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Kod Satırı “Disiplinler” ana başlığı

Şekil 80. 2012, 2014, 2016 ve 2018'deki dört bienalin kodlara genel bakış, belge değişkenlerinin istatistikleri

Şekil 81’de, ana başlıkların her biri için yapılan kodlama sayıları görülebilir; tabloda x ekseninde tek tek bienallerin isimleri, y ekseninde ana başlıklar halinde birinci dereceden kodlar listelenmiştir. Bu tablonun açık hali, yani tüm kod sisteminin her başlığının tek tek tüm bienallere ait metinlerde kaç kere kodlandığını içeren matris, daha önce Ek 34’te paylaşılmıştır. Şekil 81 açıkça gösterir ki, birinci bienalin metinlerinde üç bienalden de daha fazla kodlama yapılmıştır. Hatta ilk bienaldeki kodlama sayısı, diğer bienallerdeki kodların toplamlarıyla yarışabilir düzeydedir. Bu durum, yukarıdaki sonucun tek nedenidir. Yani yukarıda listelenen dört ana başlığın tüm bienaller için yapılan incelemenin sonucunda yer almasının en önemli nedeni birinci bienal verilerinin diğer bienallere baskın gelmesidir. Bu nedenle bienal metinlerinin tamamında yapılan kodlamalar için Şekil 79 ve 80’deki yöntemle ortak bir havuzda gerçekleştirilen incelemelerle yetinilmemelidir. Bu bölümün başında yapıldığı gibi bienalleri tek tek değerlendirmek daha doğru sonuçlara götürmüştür. Ayrıca bütüne bakıldığında, kodların kodlanma sayılarının çokluğu yerine, hangi kodlarla birlikte ve ne amaçla kullanıldıkları tartışılmalıdır. Bu durum daha farklı bir bakış açısını gerekli kılmaktadır ve bu nedenle bir sonraki bölümde tek tek önemli kodlar üzerinden incelemeler yapılacaktır.

Kod Sistemi	Musibet + Adhokrasi 2012	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil 2014	Biz İnsan Mıyız 2016	Okullar Okulu 2018	TOPLAM
> İnsan	40	24	110	27	201
> İnsan - Çevre	17	16	32	12	77
> Kent	53	6	1	5	65
> Doğa / Ekoloji	7	10	34	23	74
Gezegen			16	5	21
Uzay	1		5	1	7
> Disiplinler	414	110	200	104	828
> Temalar	29	19	10	8	66
> Amaç	56	31	13	27	127
TOPLAM	617	216	421	212	1,466

Şekil 81. Ana başlıklardaki kodların 2012, 2014, 2016 ve 2018’deki dört bienalin metinlerine dağılımı

4.1.3. Bienalin Yıllar İçindeki Değişimi

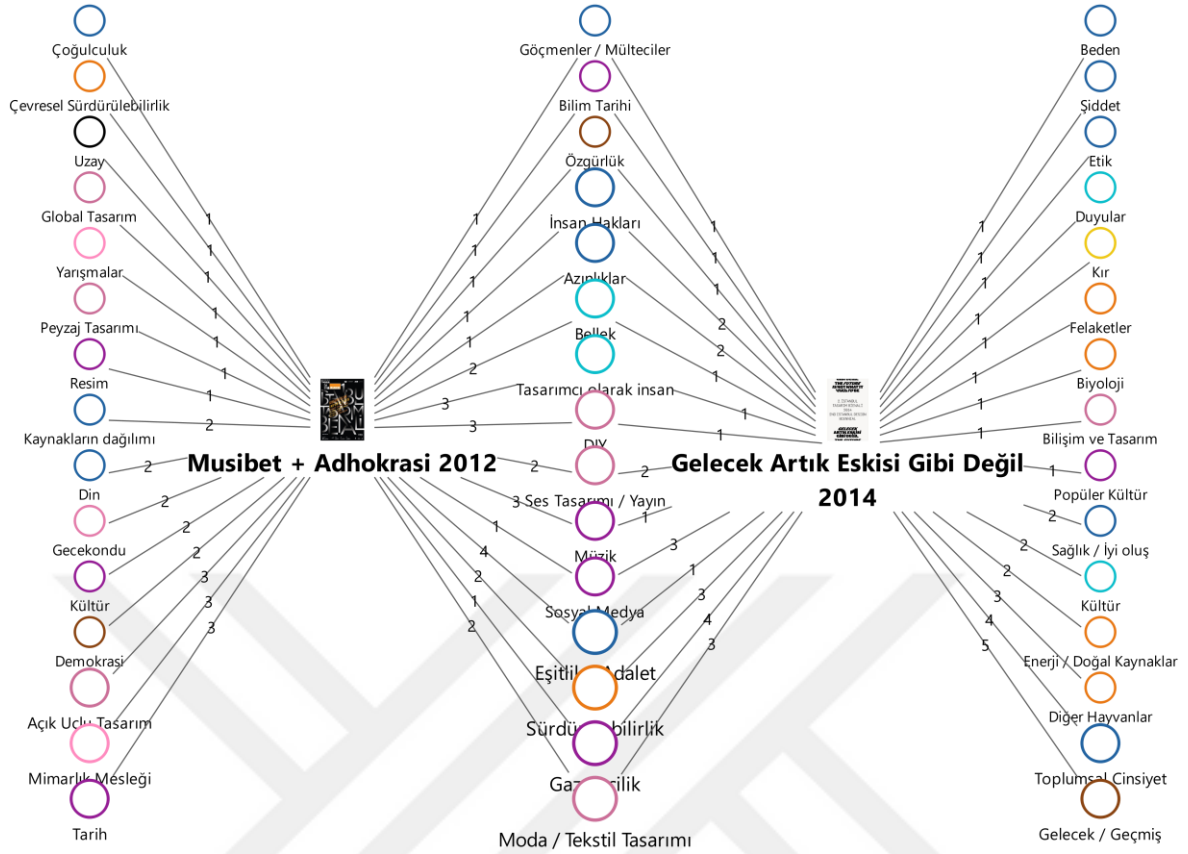
Bu başlıkta, ilk bienalden başlanarak kronolojik olarak dört bienalin zamanla nasıl bir değişim geçirdiği araştırılacaktır. Bu araştırma iki vaka modeli olarak adlandırılan bir yöntem aracılığıyla görselleştirilecektir. Burada iki vaka ile kastedilen bir seferde iki bienalin birim olarak alınmasıdır. Bu yöntemin en önemli avantajı, şimdiye kadar

kullanılan yöntemler en sık kullanılan kodlara, sayısal olarak en büyük verilere ve yoğun bir biçimde daha üst seviyedeki genel başlıklarda biriken toplam veriye odaklanırken; bu yöntem aracılığıyla en küçük başlıklardaki en detaylı verilerin gösterilebilmesidir. Bu yöntemde de kodları temsil eden renkli daireler büyüdükçe sayısal olarak daha fazla, küçüldükçe sayısal olarak daha az veri ifade edilir.

Bienaller arasındaki ilişkide şimdiye kadar dile getirilmeyen ortaklıkları ve farklılıkları, tüm kod sistemi içinde yani bütün kodları analize dahil ederek tespit etmek amacıyla yapılan incelemelerde, bulgular ve üç ana başlık altında paylaşılacaktır: Tasarımla ilişkili olarak, diğer disiplinlerin sınırları içinde kalan alanlarda ve toplumsal tartışmalarla ilgili olarak kodlar ayrı ayrı ele alınacaktır.

2012'deki 1. İstanbul Tasarım Bienali ile 2014'teki 2. İstanbul Tasarım Bienali arasındaki ortak konulardan tasarımla ilgili olanları şunlardır: İki bienal de insanı tasarımcı yönüyle ele alır, onu tasarımın nesnesi veya sonucu olarak görmez. İki bienal için de Sürdürülebilirlik önemli bir başlıktır, DIY projelerinden iki bienalde de bahsedilir. Ses Tasarımı/Yayın başlığı, çok sık kullanılan bir başlık olmasa da, bu iki bienal içinde de yer alır (Bakınız Şekil 82).

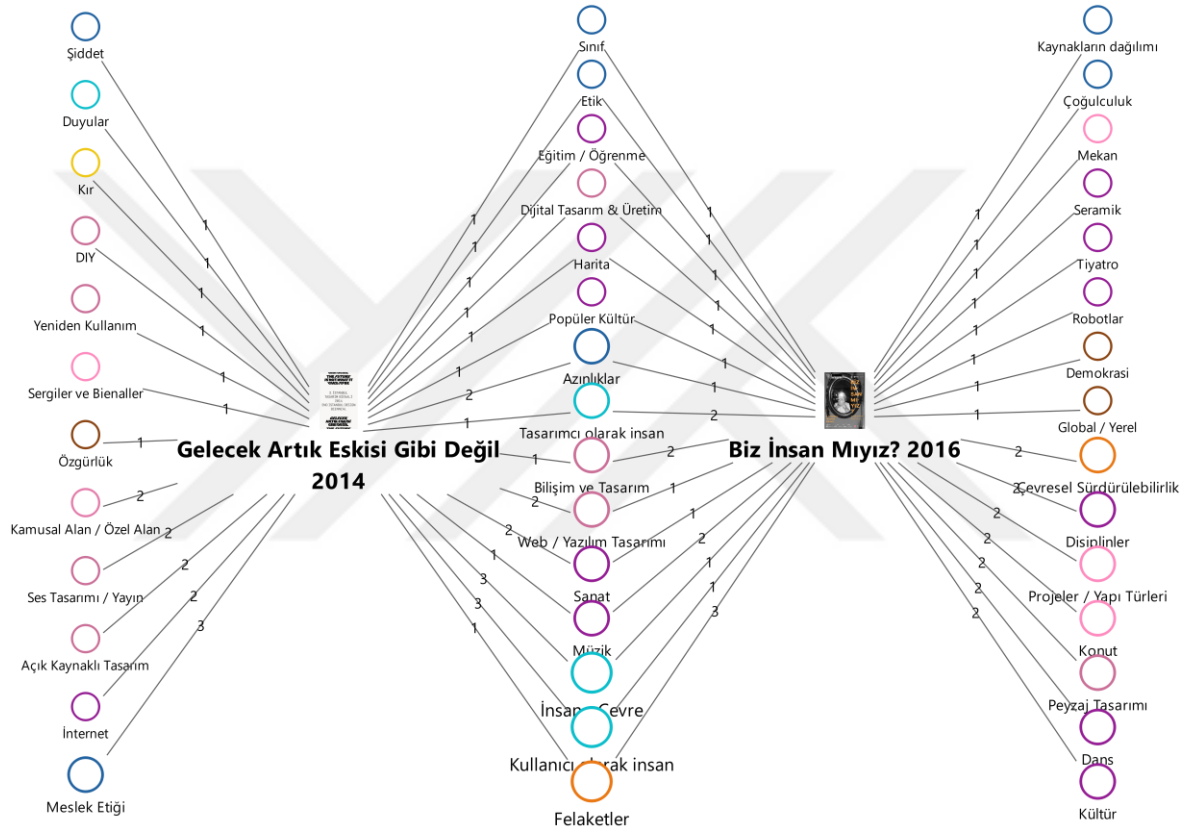
Şekil 82. İki Vaka Modeli: 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 ve 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014

Tasarım alanı dışında kalan alanlar Müzik, Bilim Tarihi, Sosyal Medya ve Gazetecilik ile ilgili olarak tartışmalar yürüten projelere iki bienalde de rastlanmıştır. Son olarak iki bienalde de gündemde olan önemli toplumsal konular vardır. Bunlar: Eşitlik/Adalet, İnsan Hakları, Özgürlük, Bellek, Azınlıklar ve Göçmenler/Mültecilerdir.

Tasarımla ilgili alanlardan 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alan Açık Uçlu Tasarım gibi tablonun solunda yer alan bazı başlıkların, 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer almaması ilginçtir. Benzer şekilde 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alan Toplumsal Cinsiyet, Kültür, Bilişim ve Tasarım başlıkları da ilk bienalde yer almamışlardır. Tablonun en sağında yer alan Geçmiş/Gelecek tartışması ve Felaketler başlığının kullanımı, anlaşılan, ikinci bienalle birlikte diğer tartışmaların önüne geçmeye başlamıştır. Daha fazla sonuç için görsel incelenebilir. Şimdi bir sonraki veri setine geçilecektir.

2014'teki 2. İstanbul Tasarım Bienali ile 2016'daki İstanbul Tasarım Bienali'nde, tasarım alanında ortak olan başlıklar, Kullanıcı Olarak İnsan, Tasarımcı Olarak İnsan, Web/Yazılım Tasarımı, Bilişim ve Tasarım, Dijital Tasarım ve Üretim'dir (Bakınız Şekil

83). Buradan anlaşılan en önemli iki sonuç, insanın hem tasarımcı hem de kullanıcı olarak tasarımı ilişkisinin ele alınması ve tasarım alanına etki eden teknolojik gelişmelerin üç ayrı başlıkta bienal gündemine oturmasıdır. Tasarım dışındaki alanlardan, İnsan-Çevre, Müzik, Sanat, Popüler Kültür, Harita ve Eğitim/Öğrenme konuları iki bienalde de ele alınmıştır. Toplumla ilgili sosyal tartışmalardan, Felaketler, Azınlıklar, Etik ve Sınıf başlıkları iki bienale de konu olmuştur.

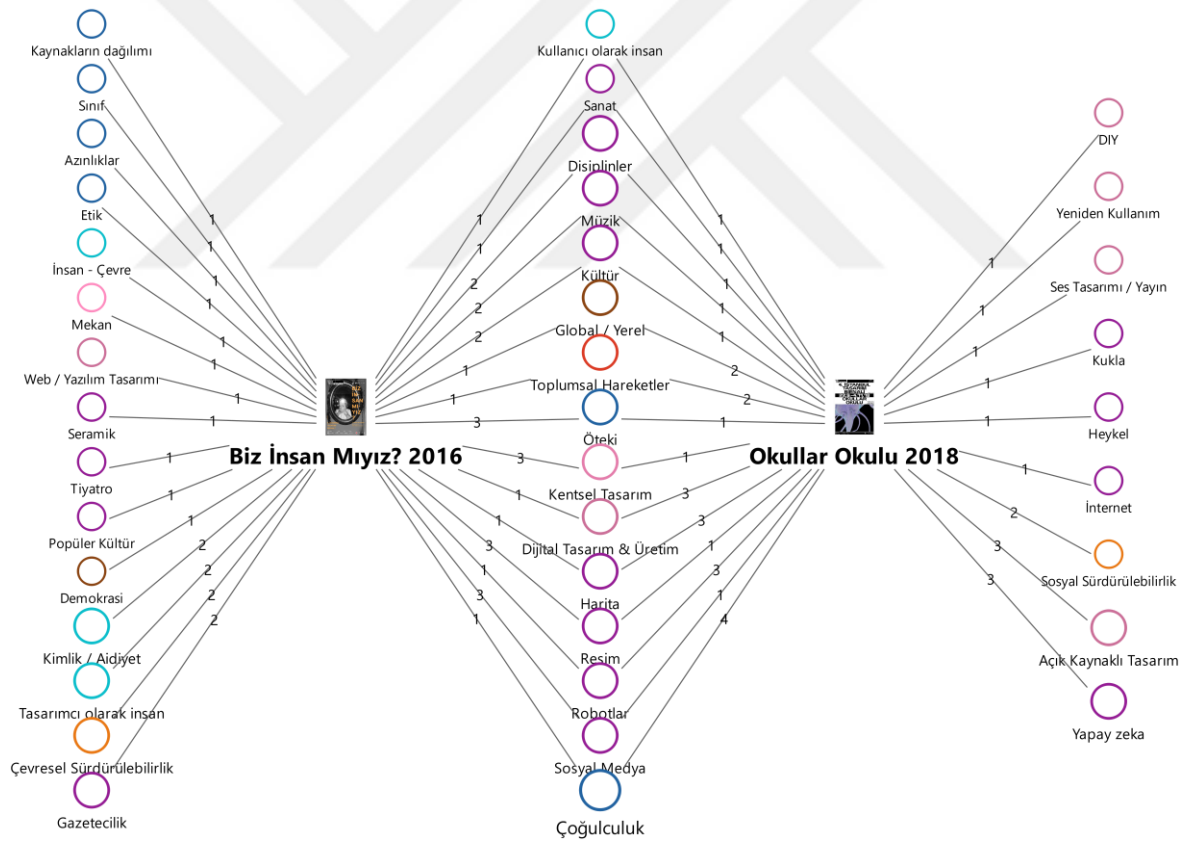

Şekil 83. İki Vaka Modeli: 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 ve 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016

İki bienalden sadece birinde yer alan, tablonun iki kenarındaki başlıklardan bazıları, ilk bakışta beklenmedik bir durum ortaya koyarlar. Beklenmedik bir durum tanımıyla ne kastedilmek istendiği, örneğin, İnternet başlığıyla açıklanabilir. Tüm bienaller mutlaka internet ile alakalı pek çok proje veya başlık içerir. İnternet başlığının kendisinde doğrudan bir kodlama yapılmamış olması, bu bienallerde internetle alakalı hiçbir bilgi olmadığı anlamına gelmez. Sadece internet koduyla temsil edilebilecek kadar bir tek bu başlığa odaklanan bir proje olmadığı anlamına gelir. Dolayısıyla, özellikle değinilmediği sürece iki

bienalden sadece birinde yer alan başlıklar şaşırtıcı sonuçlar ortaya koymazlar. Şimdi bu bölümdeki son incelemeye geçilecektir.

Son olarak 2016'daki 3. İstanbul Tasarım Bienali ile 2018'deki 4. İstanbul Tasarım Bienali arasında bir karşılaştırma yapılmıştır (Bakınız Şekil 84). İki bienalde ortak olan, tasarımla ilgili başlıklar şunlardır: Dijital Tasarım ve Üretim, Kentsel Tasarım ve Kullanıcı Olarak İnsan. İki bienal için de kodlama yapılan diğer disiplinler arasında: Sosyal Medya, Robotlar, Resim, Harita, Kültür, Müzik ve son olarak da Sanat yer alır. İki bienal için ortak olan toplumsal ve sosyal konularla ilgili sonuçlar da şunlardır: Çoğulculuk, Toplumsal Hareketler ve Öteki. Son bienalde varlığı tespit edilen Açık Kaynaklı Tasarım başlığı, daha önce başka bienallerde de kullanıldığından, ilk defa öne çıkan bir başlık olduğu düşünülmemelidir.

Şekil 84. İki Vaka Modeli: 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 ve 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018

Sonuç olarak bu son incelemeyle birlikte, üç durumda her iki bienalin üç başlıktaki ortaklıklarının kendine özgü olduğu, zamanla gerçekleşen değişimler hakkında tüm

bienalleri kapsayan somut bir kuralın var olduğunun söylenemeyeceği anlaşılmıştır. Bu yöntemde, iki bienalde birden yer almayan başlıklara odaklanmasa yerine ortaklıklara odaklanılmasının daha verimli olduğu anlaşılmıştır. Bundan sonraki bölümde, analiz birimi olarak bienalleri kabul eden yaklaşım değişecek; bunun yerine kodların kendilerine odaklanılacaktır.

4.1.4. Kodlar ve Kavramlar Üzerinden Tartışmalar

Kodlarla ilgili tartışmalara başlamadan önce, önceki bölümlerin bıraktığı yerden tüm bienaller için incelemeler yapılarak konuya devam edilecektir; fakat bu sefer sadece belirli kodlara odaklanılacaktır. Bulgular başlığının önceki bölümlerinde analiz birimi farklı yıllardaki bienallerken, bu bölümde analiz birimi kodlardır. Başlarken, öncelikle “Disiplinler” başlığına odaklanılacaktır. Bir önceki bölümde anlatıldığı gibi çalışmayı gerekli kılan en önemli araştırma sorusu bienalin hangi konularda söylemler ürettiğidir. Bu soruya cevap aranması için, çalışmaya başlanırken “Disiplinler” başlığı oluşturulmuş ve bu ana başlık altında pek çok alt başlık listelenmiştir (Bakınız Tablo 25).

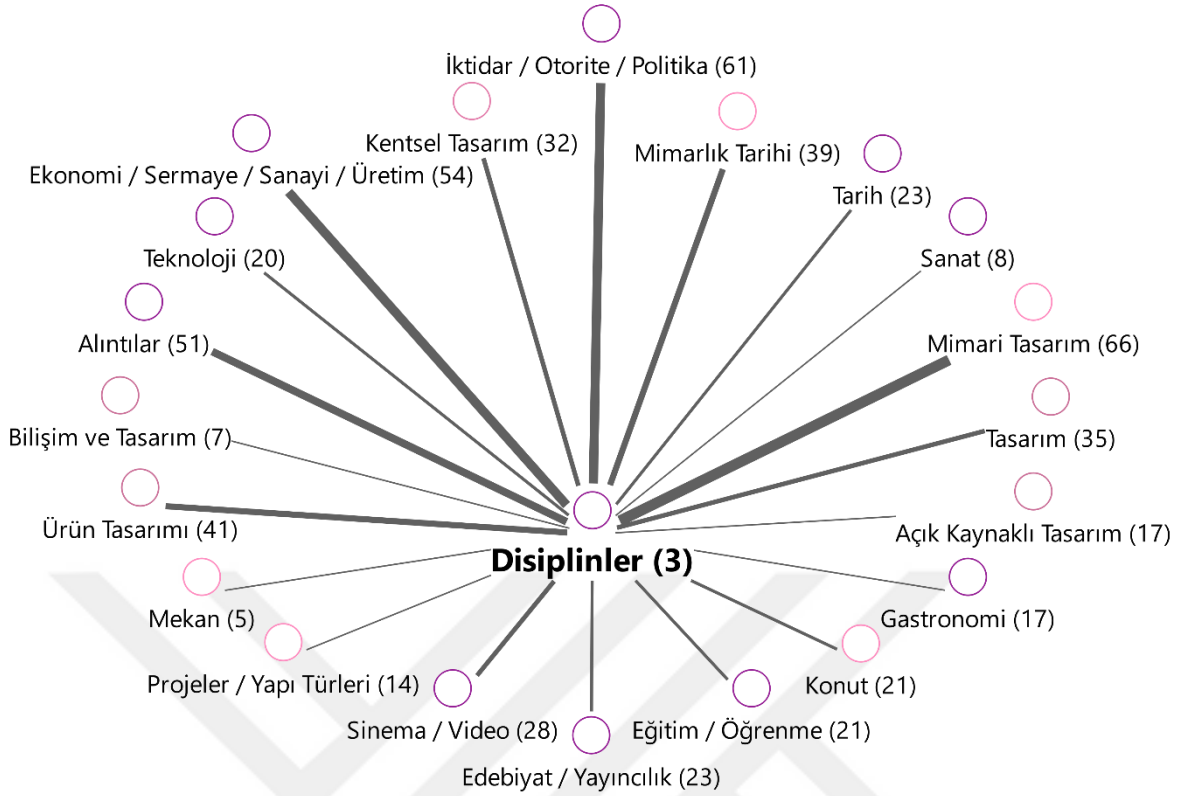
Tablo 25. Disiplinler ana başlığı ve tüm alt başlıkları

• Disiplinler
○ Gazetecilik
○ Gastronomi
○ Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim
○ İktidar / Otorite / Politika
○ Eğitim / Öğrenme
○ Tasarım
▪ Yerelde Tasarım
▪ Global Tasarım
▪ Açık Uçlu Tasarım
▪ DIY
▪ Yeniden Kullanım
▪ Ürün Tasarımı
▪ Kentsel Tasarım
• Kentsel Dönüşüm
• Gecekondu
• Kentsel Mekan
○ Kamusal Alan
▪ Mimari Tasarım
• Mekan
○ Projeler / Yapı Türleri
▪ Konut

Tablo 25'in devamı

• Disiplinler	<ul style="list-style-type: none"> • Mimarlık Tarihi <ul style="list-style-type: none"> ○ Mimari Miras / Koruma / Restorasyon ○ Sergiler ve Bienaller ○ Mimarlık Yazını / Medyası • Yarışmalar • Mimarlık Mesleği • Sayısal Tasarım
	▪ Peyzaj Tasarımı
	▪ Mobilya Tasarımı
	▪ Moda / Tekstil Tasarımı
	▪ Grafik / Medya Tasarımı
	▪ Ses Tasarımı / Yayın
	▪ Bilişim ve Tasarım <ul style="list-style-type: none"> • Web / Yazılım Tasarımı • Dijital Tasarım & Üretim • Açık Kaynaklı Tasarım
○ Harita	
○ Sanat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kukla ▪ Heykel ▪ Seramik ▪ Müzik ▪ Dans ▪ Edebiyat / Yayıncılık ▪ Sinema / Video ▪ Resim ▪ Tiyatro ▪ Fotoğraf
○ Kültür (2)	▪ Popüler Kültür
○ Tarih	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bilim Tarihi ▪ Alıntılar
○ Teknoloji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Robotlar <ul style="list-style-type: none"> • Yapay zeka ▪ Makineler / Makineleşme ▪ İnternet <ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Medya

Bu aşamada yukarıda listelenen “Disiplinler” başlığına odaklanılarak, öncelikle tüm bienallerde yapılan toplam 828 kodlama işleminin, bu 60 başlıktan hangilerine dağıldığı gösterilecektir. Şekil 85, tek vaka modeliyle, en çok odaklanılan kodları gösterir.

Şekil 85. Disiplinler ana başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli

Bu modelde en kalın çizgiler, kurulan ilişkinin en yoğun olduğu yerleri temsil ederler. Buradaki veriler Şekil 79 ve 80’de sunulan verilerin, sadece “Disiplinler” başlığı ile sınırlandırılmış halleridir. Önceki bölümlerde listelenen gerekçelerle yani bienallerin toplamdaki kodlanma sayılarının birbirlerinden çok farklı olması nedeniyle en çok 1. İstanbul Tasarım Bienali’nin sonuçları şekillendirmesi nedeniyle, sadece bu durum için, kodlar arasında sayısal verilere dayanılarak herhangi bir üstünlük gözetilmeden bu başlıklar incelenmelidir.

Bu bienalde sık kullanılan kodlar, “Mimari Tasarım”, “İktidar/Otorite/Politika”, “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim”, “Alıntılar” ve “Ürün Tasarımı” başlıklarıdır. Bu başlıklardan ikisi tasarım, ikisi sosyal/siyasal bilimler alanındandır, Alıntılar başlığı ise “Tarih” başlığının alt başlığıdır. Buradan yola çıkarak, bienalin genel olarak en çok mimari tasarıma sonra da ürün tasarımı alanına odaklanan projeler içerdiği söylenebilir. Burada önemli olan sonuç, bienalin bu konuları ele alırken sosyal, politik ve tarihi bir çerçeveden konuya yaklaşmış olmasıdır. Sonraki başlıklar “Tasarım” ve “Kentsel Tasarım” olmuştur. Tasarım başlığının altında listelenmiş 31 tane detaylı alt başlık olmasına rağmen, bu alanlardan hiç birinin sınırları içinde ifade edilemeyen, tasarım eyleminin kendisini tartışan

35 metin parçasının doğrudan “Tasarım” başlığı altında kodlanmış olması ilginç bir veridir. Kentsel tasarım konusu, önceki bölümde anlatılan “Kent” başlığı da düşünüldüğünde özellikle ilk bienalde oldukça önemsenen bir konuyken; bienaldeki varlığının gitgide azaldığı görülmüştür.

Tam da buna benzer, yıllar içindeki değişimleri ortaya koyan çıkarımların yapılabilmesi için Şekil 86’da paylaşılan kod matris tarayıcısı oluşturulmuştur.

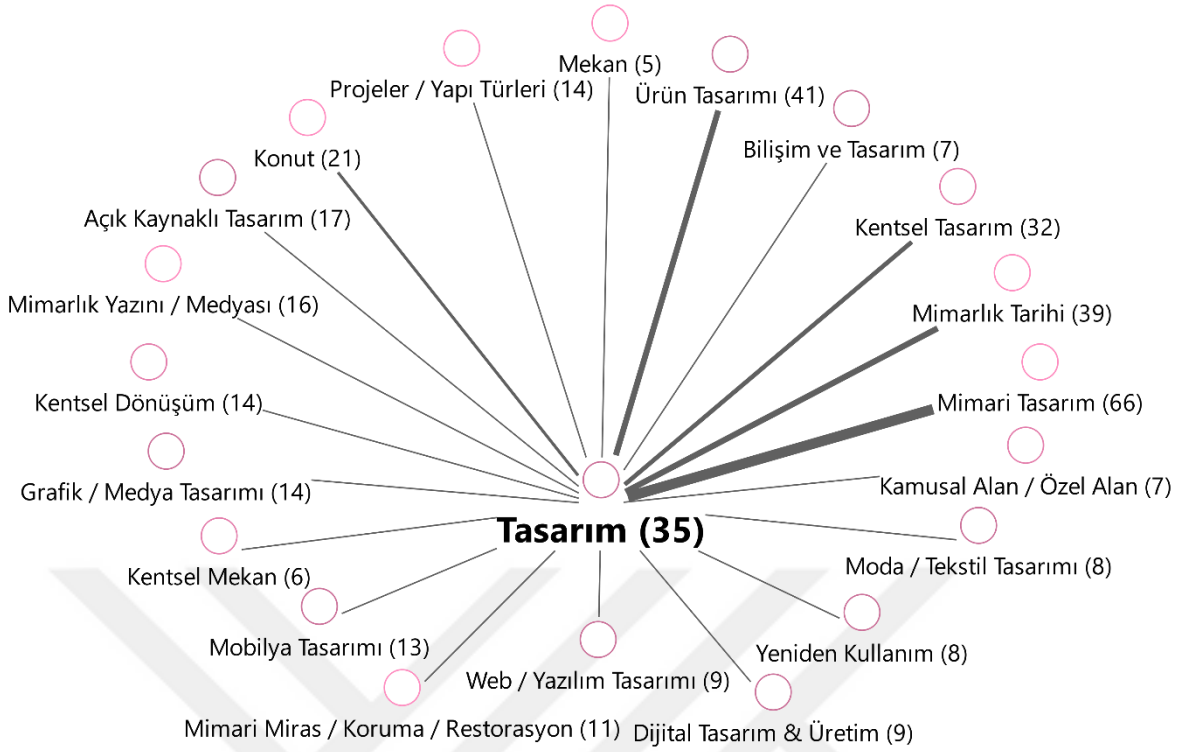

Kod Sistemi	Musibet + Adhokrasi 2012	Gelecek Artık Eski Gibi Değil 2014	Biz İnsan Miyız 2016	Okullar Okulu 2018	TOPLAM
Disiplinler					3
Gazetecilik					7
Gastronomi					17
Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim					54
İktidar / Otorite / Politika					61
Eğitim / Öğrenme					21
Tasarım					35
Yerelde Tasarım					0
Global Tasarım					1
Açık Uçlu Tasarım					3
DIY					5
Yeniden Kullanım					8
Ürün Tasarımı					41
Kentsel Tasarım					32
Kentsel Dönüşüm					14
Gecekondu					2
Kentsel Mekan					13
Mimarî Tasarım					66
Mekan					5
Projeler / Yapı Türleri					35
Mimarlık Tarihi					72
Yarışmalar					1
Mimarlık Mesleği					3
Sayısal Tasarım ve Fabrikasyon					6
Peyzaj Tasarımı					3
Mobilya Tasarımı					13
Moda / Tekstil Tasarımı					8
Grafik / Medya Tasarımı					14
Ses Tasarımı / Yayın					5
Bilişim ve Tasarım					42
Harita					10
Sanat					84
Kültür					7
Tarih					84
Teknoloji					53
TOPLAM	414	110	200	104	828

Şekil 86. Tüm Bienaller Disiplinler Başlığı İçin Kod Matrisi Tarayıcısı

Bu belgede de Şekil 81’de olduğu gibi x ekseninde sırasıyla bienallerin isimleri, y ekseninde ise bu sefer sadece “Disiplinler” başlığı altındaki kodlar listelenmiştir. Matrislerde x ve y eksenindeki değerlerin doğrultularının kesiştiği yerlerdeki veriler Şekil 81’de olduğu gibi kodlama sayısı ile yani rakamlarla da ifade edilebilir, Şekil 86’da olduğu gibi kıyaslamaya olanak sağlamak için farklı büyüklüklerde biçimlerle de (kare veya daire) temsil edilebilirler. Bu çalışma için seçilen temsil biçimlerinde daireler büyüdükçe en çok karşılaşılan sonuç anlaşılmaktadır. Şekil 86’da göre, tüm başlıklardaki en büyük çakışma, Tarih başlığıyla 2016’daki 3. İstanbul Tasarım Bienali arasındadır. Oradaki veri yoğunluğunu 1. İstanbul Tasarım Bienali’ne ait pek çok başlık izler. “İktidar/Otorite/Politika”, “Mimarlık Tarihi”, “Mimari Tasarım” ve “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim” başlıkları 1. İstanbul Tasarım Bienali için en önemli başlıklardır. Bu beş başlık dışındaki başka önemli sonuçlar için tablo incelenebilir. Yukarıda bahsedildiği gibi, ikinci ve dördüncü bienal, büyük kümelenmelerin olmadığı, daha homojen bir konu dağılımının gerçekleştirildiği örnekler olarak diğerlerinden ayrılmaktadırlar.

Bu incelemeden sonra, bir başka başlığa geçilecektir. Sıradaki başlık birinci seviye “Disiplinler” başlığının altında yer alan ikinci seviye “Tasarım” başlığıdır (Bakınız Şekil 87). Bu başlık altındaki verilere tüm bienallere ait, tüm metinlerde yapılan araştırma sonucunda ulaşılmıştır. Şekil 87, bu analizin bulgularını içerir. Tasarım başlığı altında en öne çıkan başlıkların “Mimari Tasarım”, “Ürün Tasarımı”, “Mimarlık Tarihi” ve “Kentsel Tasarım” olduğu görülmüştür. Bu kodlardan sonra gelen tüm kodlarla bu kodlar arasında ciddi bir sayısal fark vardır. Listelenen ilk dört başlıktan anlaşılan şudur: Bir Tasarım bienali olan İstanbul Tasarım Bienali, en çok Mimari Tasarım başlığıyla kodlanabilecek projeler içerir. Mimari Tasarım başlığı, dört bienalde de en sık kullanılan kodlar arasındayken, bu listede onu takip eden “Ürün Tasarımı” sadece iki bienalde ön plandadır: 1. İstanbul Tasarım Bienali ve 4. İstanbul Tasarım Bienali. Halbuki bu kod için 1. İstanbul Tasarım Bienali’nden sonra en çok kodlama yapılan bienal 3. İstanbul Tasarım Bienali’dir. 3. İstanbul Tasarım Bienali’nde, diğer kodlardaki yoğunluk nedeniyle ön plana çıkmamış olsa da bu kod için 1. İstanbul Tasarım Bienali’nde 19, 3. İstanbul Tasarım Bienali’nde 11, 4. İstanbul Tasarım Bienali’nde 6 ve 2. İstanbul Tasarım Bienali’nde 5 kod yazıldığını akılda tutmakta yarar vardır.

Şekil 87. Tasarım başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli

İstanbul Tasarım Bienali'nde 11, Listede üçüncü sırada yer alan “Mimarlık Tarihi” aslında Mimari Tasarım başlığının alt başlığıdır. Bu başlık için en çok kodlama 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde yapılmıştır: 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde 21 kodlama, 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde 12 kodlama, 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde 4 kodlama, 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde ise yalnızca 2 kodlama yapılmıştır. Kendisinden daha üst seviyede olan daha genel birçok başlığı geçerek bu listede üçüncü olmuş olması, bienallerin genel olarak geçmişle kurdukları bağlarla, geçmişten referanslar gösterme alışkanlığıyla anlaşılabilmektedir.

Listede bir sonraki başlık olan “Kentsel Tasarım”, en çok 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde kullanılmış bir koddur, bu bienalden sonra hiçbir zaman en sık kullanılan kodlar arasında yer alamamıştır. Bu başlık altında yapılan 32 kodlamanın sadece 5 tanesi 1. İstanbul Tasarım Bienali dışındaki bienallerde yer almıştır. Benzer bir şekilde 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin en sık kullanılan ikinci Tasarım başlığı olan “Grafik/Medya Tasarımı” başlığı, diğer bienallerde yeterince yer bulamadığından genel toplamda öncekiler kadar üst sıralarda yer alamamıştır. Bu ilginç bir veridir.

Genel olarak bakıldığında da “Konut” başlığının bu başlıklardan sonra gelen en önemli başlık olması ilginç bir veridir. Kamusal ölçekte, kent hatta gezegenle ilgili tartışmaların yoğun olarak yapıldığı bir etkinlikte; daha önceki paradigmalara hakim olan Konut konusunun hala gündemde olması önemli bir veridir. Bu başlık altında kodlanan 21 veri detaylı bir biçimde incelendiğinde bu başlıkta, 1. İstanbul Tasarım Bienali’nde 19, 3. İstanbul Tasarım Bienali’nde 2 kodlama yapıldığı; iki bienalde de metin parçalarının genellikle konut konusunu, kentsel dönüşüm, toplu konutlar, yükselen inşaat sektörü ve medyadaki konut reklamları üzerinden tartıştığı görülmüştür.

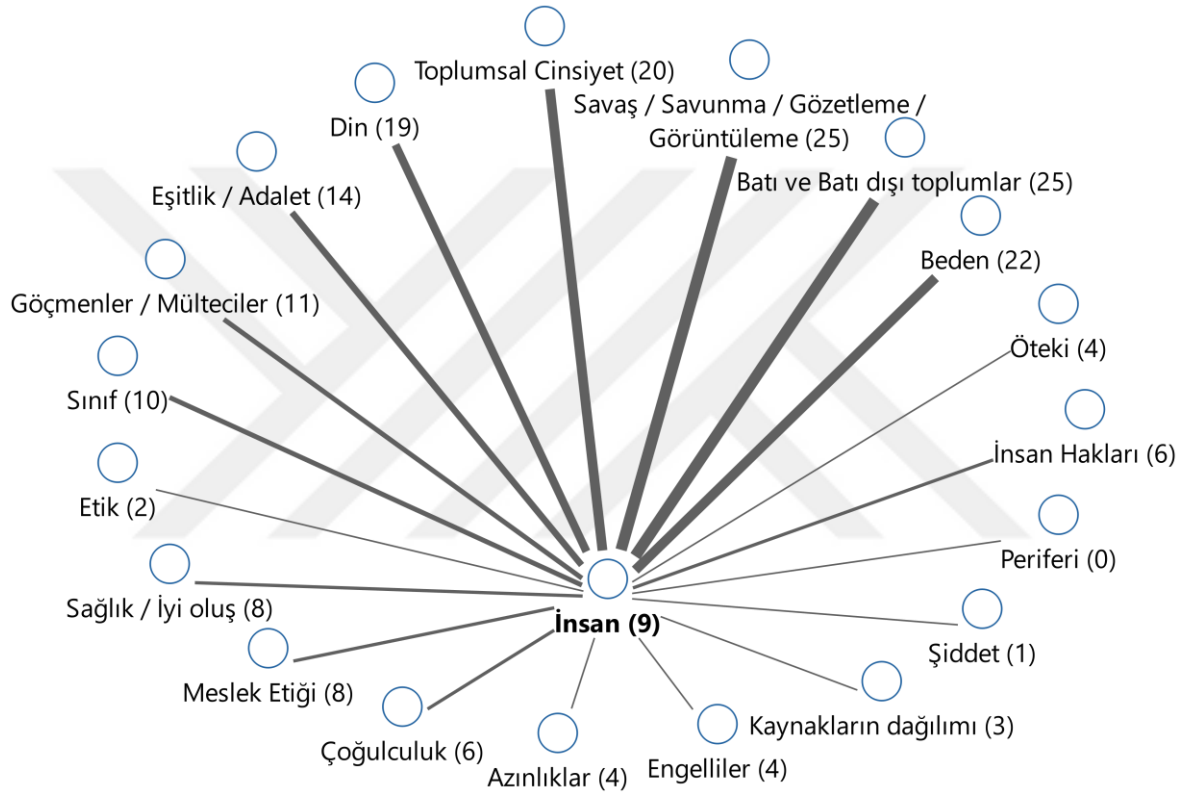
Bu tür dışında “Projeler/Yapı Türleri” başlığı altında toparlanan veriler, konut projeleri dışında, ticaret, turizm yapılarını ve tarihi yapıları içerir. Alışveriş merkezleri, restoranlar, iş merkezleri, “dükkanlar”, atölyeler, camiler, kale, saray ve hamam yapıları, bir adet kilise, müze/sergi/fuar yapıları, Çağlayan’daki Adalet Sarayı bu başlık altında genellikle yalnızca bir kez değinilen, tekil, çok küçük ve çok özel örneklerdir. Bu yapılara değinildiğinde bile bu yapılar bir iki istisna dışında kesinlikle anlatının merkezinde konumlandırılmazlar. Bu aşamada şöyle bir sonuca varılmıştır; İstanbul Tasarım Bienali mimari tasarımı tartışan bir bienal olsa da, kesinlikle mimari projelerle ya da mimari üretim ile ilgilenen bir bienal değildir. Çağlayan’daki Adalet Sarayı’ni ve Kumkapı’daki “Kumkapı Yabancılar Misafirhanesi”ni konu edinen iki proje, benzer şekilde 1. İstanbul Tasarım Bienali’nde Konut konusunu ele alan projelerin birçoğu bu yapıları başka konuları tartışmak için bir araç olarak kullanırlar. Çağlayan Adliye Sarayı’ni ele alan projede amaç, İktidar/Otorite/Politika konusunu tartışmaktır, Kumkapı Yabancılar Misafirhanesi’ni konu edinen projede amaç göçmenler, mülteciler, ayrıştırma, özgürlük, şeffaflık, ötekileştirme ve şiddet başlıklarını tartışmaktır; konut projeleri ise hak temelli bir bakış açısıyla, konut hakkını, konut politikalarındaki adaletsizlikleri, inşaat sektörü ile iktidarın ilişkilerini ve sermaye hırsını konu edinmiştir. Bu durum; çalışma kapsamında elde edilen en önemli verilerden biridir. Son olarak bu başlıkta değinilen mimari yapıların büyük bir oranda yerelden örnekler olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Şekil 87’den elde edilen diğer önemli bir sonuç, “Açık kaynaklı tasarım”, “Dijital tasarım ve üretim”, “Web/Yazılım tasarımı”, “Bilişim ve tasarım” başlıklarına ek olarak “Yeniden kullanım” başlığıyla da yeni paradigmalara etkilerinin alanda somut bir şekilde gözlemlenebiliyor olmasıdır. Bu başlıklar içinde en önemlileri, yepyeni bir tasarım süreci ve tasarımcı özne tanımlaması nedeniyle “Açık kaynaklı tasarım” ve tasarımın “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim” başlıklarıyla olan ilişkisinde bir devrim niteliğinde

etkisi olan “Yeniden kullanım” başlığıdır. Burada yeniden kullanımla anlatılan, sadece atıl durumdaki yapıların yeniden kullanımı değildir. Atık maddelerin yeniden kullanılmasından, *Repair Society*’nin Onarım Manifestosu ile bozulan ürünlerin tamir edilmesinden yola çıkarak tüketim biçimlerini sorgulamayı, DIY projeleri ve takas pazarlarıyla hizmet satın alımının ve para kullanımının ortadan kalkmasını tartışan, çok daha büyük bir perspektif söz konusudur. Burada üretim ve tüketim biçimleri sorgulanırken yeni bir dünya tahayyülü biçimlendirilmeye çalışılır. Projeler sembolik bir değer de taşırlar; örneğin Pedro Reyes’in *Imagine* projesi, silahların silindirlerle ezilip bir dökümhane eritilmeleriyle kürekler üretildiğini anlatır; bu kürekler daha sonra insanlar tarafından ağaçlar dikmek için kullanılırlar. Bir başka durumda da el konulan silahlardan, flüt, gitar ve bateri gibi müzik aletleri üretilir (Sacchetti vd., 2012). Bu verilerden ve tartışmalardan elde edilen sonuç şudur: iş birliği içinde az önce bahsedilen stratejilerin üretilmesi, tartışılması ve deneyim paylaşımı yapılması bienalin asıl amaçlarından biridir. Bu sonuç da çok önemli bir bulgudur.

Şimdi, önceki örneklerle benzer bir yöntemle ele alınacak başlık, “İnsan” başlığıdır. Burada cevap aranacak soru şudur: İstanbul Tasarım Bienali insan kavramını nasıl algılar, nasıl konumlandırır ve hangi yönleriyle ele alır? Şekil 88’de sunulan tek vaka modeli, tekil olarak insanların veya genel olarak insanlığın tartışılmasına egemen olan bakış açısının “İnsan Hakları” olduğunu gösterir: şekilde en öne çıkan başlıklar “Savaş/Savunma/Gözetleme/Görüntüleme”, “Batı ve Batı Dışı Toplular” ile “Toplumsal Cinsiyet” başlıklarının hepsi “İnsan Hakları” başlığının alt başlıklarıdır. Bu başlıklardan bienal için en önemli olan, şimdiye kadar yeterince tartışılmayan “Savaş/Savunma/Gözetleme/Görüntüleme” başlığıdır. Başlığın kendisi alışılmadık bir kelime grubudur ve ilk bakışta ne anlama geldiği anlaşılabilir. Bu nedenle bu başlık hakkında açıklama yapılması gerekmektedir. Başlık ilk olarak “İnsan Hakları” başlığı altında, insan hakları ihlallerine, büyük eşitsizliklere ve göçlere sebep olan savaşlar konusunda, “Savaş” kelimesiyle, sadece bu konulardaki kodlamaların yapılabilmesi için oluşturulmuştur. Daha sonra, analiz sırasında kodlama aşamasında savaş konusu ele alınırken bienal kapsamındaki asıl odağın savaş olmadığı, savaşın insanlarla ve tasarımla olan ilişkisinin tartışıldığı fark edilmiştir. Bu bağlamda, aslında pek çok savunma, gözetleme ve görüntüleme teknolojisinin tasarımıyla savaş konusunun iç içe geçtiği fark edilmiştir. Kentlerdeki güvenlik kameralarından, gezegenin tamamını görüntüleyen uydu teknolojilerine, gezegeni tarayarak çok önemli yer altı kaynaklarının tespit edilmesine ve

ele geçirilmesi için gerekirse savaşlar çıkarılmasına sebep olan teknolojiler ile tek bir tuşla milyonlarca insanı etkileyecek bir füze fırlatılmasına sebep olan teknolojiler aslında hep aynı bakış açısıyla şekillendirilmiştir. Görmek, gözetlemek, denetim kurmak isteği ve üstünlük kurmak için gerekirse çatışmanın göze alınması, hep benzer şekilde işleyen teknolojilerin tasarlanmasıyla mümkün kılınmıştır. Bu bulgu da çalışmanın önemli çıktılarından biridir.

Şekil 88. İnsan ana başlığı Kod ile Tek Vaka Modeli

Yukarıda bahsedilen, bir grubun diğer bir gruba çatışma ve şiddeti yoluyla üstünlük kurma çabası, sadece savaşlara sebep olmaz. Kod sisteminde “İnsan” başlığı altında ele alınan pek çok başlık, bir grup insan için eşitsizlikler üretilmesinde tasarımın rolünü sorgular. “Batı ve Batı Dışı Toplumlar” arasındaki ilişkilerin tartışmaları, “Toplumsal Cinsiyet” konusu, “Göçmenler/Mülteciler” gibi pek çok dezavantajlı grup bu başlık altında aynı bakış açısıyla kodlamalar yapılmasına sebep olmuştur. Bu başlıklardan bazıları, Batı ve Batı Dışı ikiliğinde ve “Sınıf” kavramında olduğu gibi eski paradigmalardan etkisiyle, “Toplumsal Cinsiyet”, “Azınlıklar”, “Engelliler”, “Göçmenler/Mülteciler” ve “Din”

başlıklarında olduğu gibi yeni paradigmalardan etkisiyle şekillendirilmiştir. Bu başlıklardan bazılarında çok sayıda kodlama yapılırken, bazıları diğerleri kadar etkili olmamıştır.

Toplumsal Cinsiyet, bu analiz sonucunda diğer başlıklara oranla pek çok veri elde edilen bir diğer önemli başlıktır. Tasarım alanındaki anlatılar, geniş anlamda tüm tarih yazımında olduğu gibi, genellikle hep batılı erkekleri özne olarak merkeze yerleştirerek kurgulanmışlardır. Bu durumun fark edilmesiyle, güncel paradigmalardan, mimarlık ve tasarım tarihinde kadın tasarımcıların yerini, beyaz erkekler dışında kalan kullanıcı gruplarının da dahil edildiği tasarım teorilerini tartıştılar. Bu yaklaşımın etkisiyle bienal de bazı projelerle bahsedilen tartışmaya dahil olur. Başlık altında kodlanan veri incelendiğinde, 1. İstanbul Tasarım Bienali ile ilgili herhangi bir veri bulunamamıştır. Fakat 2. İstanbul Tasarım Bienali ile birlikte her bienalde kodlama yapılmıştır. 2. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü Zoë Ryan 2014'teki bir röportajında manifestoları yeniden düşünmekle ilgili konuşurken "Genellikle kahramanlar erkek, beyaz, batılı ve ikonik bireyler olur." demiştir ve manifestolarla ilgili bu durumun tespitinin bile bienal için önemli bir not olduğunu söylemekte fayda vardır. 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde bu konuda 4, 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde 12, 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde 4 kodlama yapılmıştır. En büyük kümelenmenin, İnsan kavramının kendisinin tartışılması nedeniyle 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde gerçekleşmiş olması şaşırtıcı değildir. Benzer şekilde 2. İstanbul Tasarım Bienali'nin "Kişisel Bölüm" isimli bölümünde tanıtım yazısı, serginin bu bölümündeki projelerin "Erkeksizlikten kadınlığa, güzellikten çirkinliğe, aşktan kahramanlığa kadar her şey hakkındaki önyargılarımızı yeniden düşünmeye davet ettiği" belirtilmiştir (Ryan ve Carruthers, 2014). Bahsedilen üç bienal kapsamında, tasarım ve toplumsal cinsiyet ilişkisi pek çok bağlamda ele alınmıştır. Bunlardan en öne çıkanlar aşağıda listelenmiştir:

- Medyadaki ve sosyal medyadaki kadın temsiline tartışılması
- Kadınlık ve erkeklik tanımlarının sorgulanması
- Toplumsal cinsiyet ve kimlik meseleleri
- Devletin beden üzerindeki denetimi, biyopolitika
- Biyo-eleştirel ve tekno-feminist estetik
- Kadın emeği
- Bedenin iyileştirilmesi, tasarımı ve toplumsal cinsiyet tasarımı ile ilişkisi
- Neufert gibi kitaplarda tanımlanan ideal erkek bedeninin sorgulanması
- Toplumsal cinsiyet normlarını sorgulayan kıyafet ve aksesuarların tasarımı

- Eğitim kuramlarının teorik olarak toplumsal cinsiyeti aşma iddiaları
- Olimpiyat oyunlarından sinemaya, kusursuz, ideal estetik insanın bedeni
- Mutfak mekanının cinsiyetçiliği
- Kadın mimarların örneklenmesi: Rus mimar Galina Balashova
- Maryln Monroe, Lindsay Lohan gibi popüler ikonlar aracılığıyla, sağlık, iyi oluş, şiddet ve militarizmin tartışılması
- Osmanlı'daki Köçek geleneği aracılığıyla Osmanlı'daki olumlu, Avrupa'daki olumsuz, kısıtlayıcı, toplumsal cinsiyet ve cinsellik normlarının sorgulanması

Tüm bu yaklaşımlar yabancı literatür için bilindik konular olmasına rağmen, Türkiye'de yeni gelişmekte olan bir alana önemli katkılardır. Bu durum, tasarımla ilgili diğer başka alt alanlarda olduğu gibi, İstanbul Tasarım Bienali'nin kuramsal alana katkı yaptığını ve bu nedenle de ayrıca kıymetli olduğunu gösterir.

Tartışılacak bir diğer başlık, bienalin amacı üzerinedir. Bu konu için “Amaç” başlığı oluşturulmuş ve süreç içinde şekillenen diğer başlıklarla pek çok kodlama yapılmıştır. Tablo 26 bu kodlamaların sayısal değerlerini ve alt başlıklara dağılımını gösterir:

Tablo 26. Bienalin amacı, ana başlıklar ve alt başlıklara kodların dağılımı

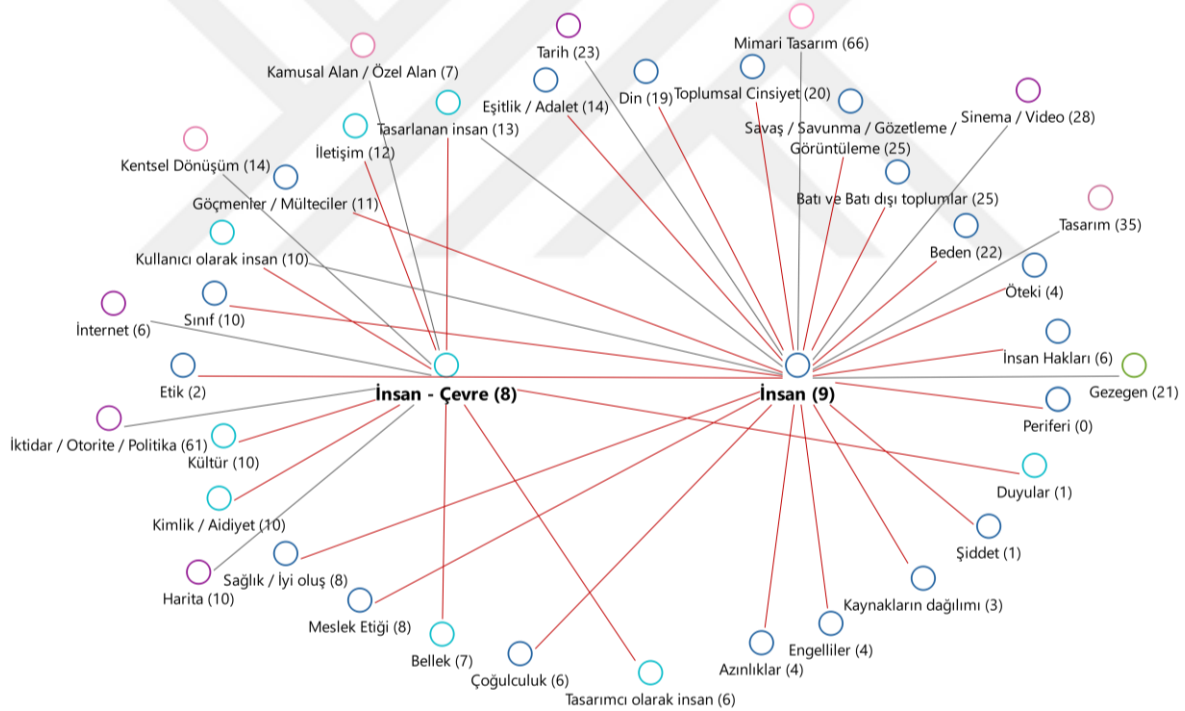
• Amaç	Kod Sayısı
○ Alternatif / Öneri / Deney	49
○ Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	38
▪ Toplumsal Hareketler	18
▪ Mizah / Kurgu	22

Bu verilere göre bienalin birincil amacı alternatifleri tartışmak, öneri sunmak ve deney ortamı oluşturmaktır: Bu verilere göre en sık kullanılan başlık “Alternatif / Öneri / Deney” başlığıdır. Bu başlık ayrıca, istikrarlı bir biçimde 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde, 2. İstanbul Tasarım Bienali'nde ve 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde en sık kullanılan başlıklar arasında girerek tüm çalışmada, tüm bienaller arasında, en popüler başlıklardan biri olmuştur. Bu durum, kod sistemi oluşturulurken hiç beklenmeyen ve öngörülemediği bir durumdur. Sıralamada bu başlıktan sonra gelen “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz” başlığı da 1. İstanbul Tasarım Bienali'nde ve 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde en sık kullanılan kodlar arasında ön plana çıkmıştır. Peki bu sorgulama, eleştiri veya itiraz; bienal metinlerinde nasıl dile getirilmiştir, bu konuları tartışmak için hangi araçlar veya araçlar kullanılmıştır?

Tablodaki verilere göre, 18 metin parçası konuyu ele alırken Türkiye’deki veya dünyadaki toplumsal hareketlerle ilişki kurar. 22 metin parçası ise mizah veya kurgu aracılığıyla eleştirisini ve itirazını dile getirmiştir. Bu başlıkta yer alan örnekler önceki bölümlerde dile getirildiğinden, bu bölümde daha detaylı bilgiler verilmeyecektir.

Sıradaki incelemeler birden çok kodun birbirleriyle olan ilişkisinin, şimdiye kadar odaklanılmayan yönlerini ortaya çıkarmayı hedefler. Bu amaca ulaşmak için ilk olarak “İnsan - Çevre” ve “İnsan” kodları birlikte ele alınmış, bu kodların diğer kodlarla kurdukları ilişki birlikte incelenmiştir (Bakınız Şekil 89). Bu inceleme sonucunda, birbirleriyle ilişki içinde olacakları düşünülen bu iki kodun, birbirleriyle neredeyse tamamen ilişkisiz olduğu görülmüş, birbirleri dışındaki kodlarla olan ilişkilerinde de benzerlik gözlemlenmemiştir.

Şekil 89. Kod Birlikte Oluşturma Modeli: “İnsan – Çevre” ve “İnsan”

Yine de bu yöntem kodların ilişki içinde oldukları tüm diğer kodların okunmasını kolaylaştıran bir sunum biçimidir. Yapılan inceleme sonunda, iki kodun da ilişki içinde olduğu tek başlığın “Tasarlanan İnsan” başlığı olduğu görülmüştür. Diğer kodlarla kurulan ilişkileri örnekleyen bir durum da şudur: Analize başlandığında İnsan - Çevre başlığı ile Tasarım alt alanları arasında sıkı bir bağ tespit edileceği düşünülürken, iki alan arasında

herhangi bir tutarlı ilişki gözlemlenmemiştir. Örneğin Tasarım ve Mimari Tasarım başlıkları, İnsan – Çevre başlığı ile değil, doğrudan “İnsan” başlığıyla ilişki içinde kodlanmıştır. Bu ilginç bir veridir.

Buradan yola çıkarak bir sonraki analiz “İnsan” ve “Tasarım” başlıkları arasında gerçekleştirilmiştir (Bakınız, Şekil 90). Bu analiz gerçekleştirilirken de iki alan arasındaki ilişkiyi örnekleyen pek çok veri bulunacağı düşünülmüştür. Fakat başka kodlarla yoğun ilişkiler kuran bu kodlar, üçüncü bir kodla sadece üç örnekte bir araya gelmişlerdir: “Gezegen”, “Tarih” ve “Beden”.

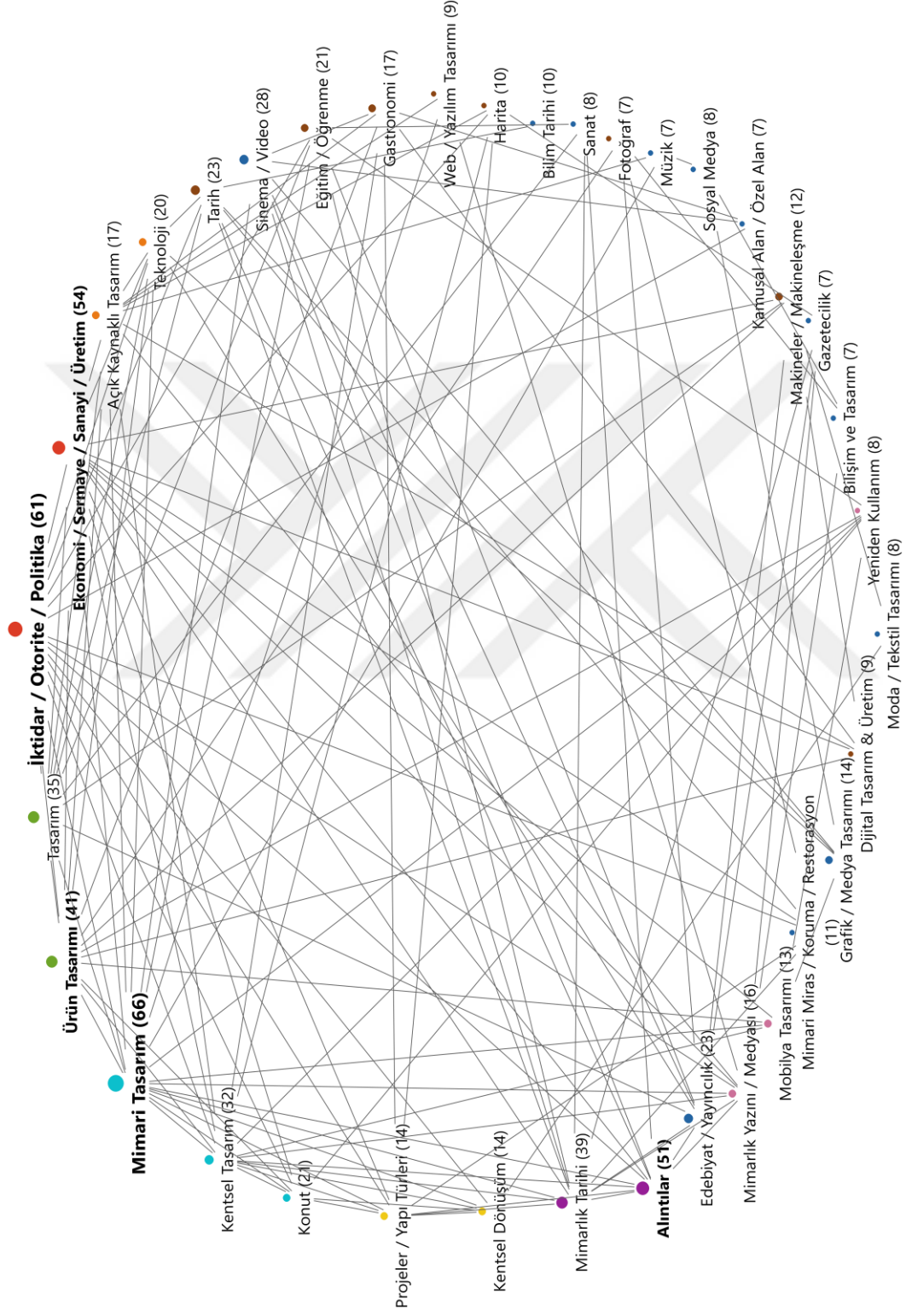

Bu sonuçlar içinde en kolay tahmin edilebilecek başlık Beden başlığıdır. Gezegen ve Tarih başlıklarının bu analizin sonucu olmaları ise beklenmedik bir durumdur. Bu analiz yöntemi iki örnekte de beklenmedik sonuçlar vermiştir. Fakat daha fazla kodun birbirleri ile olan ilişkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bundan sonraki üç analiz kodların tamamına odaklanmıştır.

Şimdi bütün çalışmaya ait sonuçları toplamak amacıyla, bütün kod sistemine ait veriler paylaşılacaktır. Sunulacak ilk veri seti, kod sisteminin tamamının en sık kullanılan kodlardan başlayarak listelenmesini içerir. Ek 35’te yer alan bu tablo, tüm bienaller kapsamında önceki bölümlerde değinilen sonuçları daha detaylı bir biçimde açıklar. Tüm bienallerde en sık kullanılan başlıklar, “Mimari Tasarım”, “Kent”, “İktidar/Otorite/Politika”, “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim”, “Alıntılar”, “Alternatif/Öneri/Deney”, “Katılımcılık/İş Birliği”, “Ürün Tasarımı”, “Mimarlık Tarihi”, “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz” başlıklarıdır. Tabloda listenin devamına ek olarak bazı istatistik verileri de yer alır. En sağda bulunan sütun, örneğin, şimdiye kadar paylaşılmamış bir veriyi, o satırdaki kodun çalışma kapsamında kaç bienalde yer aldığını gösterir. En sık kullanılan kodların dört bienalde de yer aldığını not etmek önemlidir. Benzer şekilde, dört bienalin tamamında yer almamasına rağmen bu listeye girmeyi başarmış kodlar görmek de ilginçtir. Örneğin “Konut”, “Gezegen” ve “Yapı Türleri” başlıkları ikişer bienalde, “Kentsel Dönüşüm” ve “Tasarlanan İnsan” başlıkları sadece bir bienalde yer almışlardır. Daha detaylı sonuçlar için bu tablo incelenebilir.

Şimdi bu tablodan yola çıkılarak oluşturulmuş olan ve kod ilişkilerini çözümleyen bir analiz sunulacaktır. Şekil 91’de yer alan kod haritası, az önce dile getirilen tüm kodların, hangi başka kodlarla ilişki içinde olduğunu özetler. Harita; çok fazla kodlama yapılan bazı başlıkların çok az sayıda başka kodla ilişki içinde olduğunu, bazı kodların ise çok fazla ilişki kurduğunu gösterir.

Şekil 91. Disiplinler başlığı altındaki tüm kodların kod haritası

Son olarak çalışmaya dahil edilen sıradaki veri seti, bir kod ilişkileri tarayıcısıdır ve Şekil 91’de paylaşılan haritanın daha ileri bir versiyonudur (Bakınız Ek 36). Bu belgede, x ekseninde çalışmaya ait tüm kodlar, y ekseninde ise çalışmanın en önemli başlıklarından olan “Disiplinler” başlığının alt başlıkları listelenmiştir. Tabloda x ve y eksenlerinin çakıştığı noktalar önemli ortaklıkları yani dikkat edilmesi gereken kümelenmeleri gösterir. Buna göre,

- “Mimari Tasarım” başlığı “Kentsel Tasarım” başlığı ile,
- “Projeler/Yapı Türleri” başlığı “Mimari Tasarım” başlığı ile,
- “Konut” başlığı “Mimari Tasarım” başlığı ile,
- “Konut” başlığı “Kentsel Tasarım” başlığı ile,
- “Projeler/Yapı Türleri” başlığı “Kentsel Tasarım” başlığı ile,
- “Projeler/Yapı Türleri” başlığı “Kentsel Dönüşüm” başlığı ile,
- “İktidar/Otorite/Politika” başlığı “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim” başlığı ile,
- “Ürün Tasarımı” başlığı “Tasarım” başlığı ile çakışır.

Yukarıda sıralananlar kadar büyük çakışmalar olmasalar da daha küçük çakışmalar için tablo incelenebilir.

4.2. Tartışma

“Tutarlı, denk düşen ve sistemli işaretler olarak var olan göstergelerin, öncelikle, özgün olarak ve gerçek olarak var olduğuna inanmak, yorumun ölümü demektir.

Buna karşıt olarak, yorumun yaşamı, sadece yorumların var olduğuna inanmaktır.”
Michel Foucault, 2010

Bu bölümde artık, yukarıdaki yöntemlerle başka herhangi bir veri paylaşılmayacak; kodlarla ilgili genel düşüncelere odaklanılacaktır. Analiz sonucunda elde edilen verilerin en çok hangi başlıklara toplandığı kadar, hangi başlıklarda daha az yer aldığı da incelenmelidir. Bu ve bunun gibi farklı bakış açılarıyla, bulgular bölümü sonucunda elde edilen veriler yorumlanarak, bu bölüm sonlandırılacaktır.

Çalışmada en çok kullanılan başlıklar şunlardır:

- Mimari Tasarım

Bu başlık, sayısal olarak en çok kullanılan kod olmasının yanında, aynı zamanda dört bienalde de en sık kullanılan kodlar arasında girmeyi başarmıştır. Bu durum, bu konuyu bienalin en sürekli konusu yapar.

- Kent

Başlık, tüm çalışmanın en sık kullanan kodları arasındadır ama bunu birinci bienaldeki kodlamalara borçludur. Yani ilk bienalde ön plana çıkan kod, diğer bienallerde ön plana çıkmamıştır.

- İktidar/Otorite/Politika

Birinci ve üçüncü bienalde en sık kullanılan kodlar arasında olan bu başlık, sayısal olarak çalışmanın en önemli üçüncü başlığıdır ve bu durum bir tasarım bienali için ilginç bir sonuçtur.

- Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim

Birinci ve dördüncü bienalde en sık kullanılan kodlar arasına giren başlık, bir önceki başlıkta olduğu gibi, bir tasarım bienali için ilginç bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

- Alıntılar

Bu başlık oluşturulurken, bu başlıkta çok da fazla kod yazılmayacağı düşünülürken, başlık çalışmanın en önemli beşinci başlığı olmuştur. Bu başlık en çok birinci ve üçüncü bienalde kodlanmıştır ve tek tek bu bienallerdeki veriler diğer iki bienaldeki verilerin toplamından kat kat fazla çıkmıştır. Ayrıca ilk defa bu listedeki bir kod, bienal konularıyla değil, bienal metinlerinin kendini inşa etme biçimleriyle alakalıdır. Bu başlıkla ilgili dikkate değer durum, tüm bienallerin kendini kurgulama biçimlerinin bir parçası olmaması ve sadece iki bienalde ön plana çıkmasıdır.

- Alternatif/Öneri/Deney

Bu başlık, sayısal olarak çalışmanın en çok kullanılan altıncı başlığıdır. Ama aslında üç bienalde birden en sık kullanılan kodlar arasında girerek, “Mimari Tasarım” başlığından sonra, en çok bienalde ilkler arasına giren kod olmuştur. Yani bu çalışmanın en önemli ikinci kodu olmuştur. Ayrıca, yine bienalin konusuyla alakalı olmayan, ama amacıyla alakalı bir kod ilk kez listeye girmiştir. Bu durum bienalin amacını kendi ağzından aktararak açıklayan, önemli bir sonuçtur.

- Katılımcılık/İş Birliği

Yine bienalin odaklandığı disiplinlerden biri olmayan bu tema, hem sayısal olarak önemli bir veri elde etmiştir, hem de birinci ve ikinci bienallerde en sık kullanılan kodlar arasına girerek, sayısal olarak bu listenin yedinci sırasında olsa da, aslında “Mimari Tasarım” ve “Alternatif/Öneri/Deney” başlıklarından sonra çalışmanın en önemli üçüncü kodu olmuştur. Katılımcılığın ve iş birliğinin bir tasarım bienalinde bu denli ön plana çıkması, onların pratikte var olmadığına ve onlara duyulan ihtiyaca, hatta onların yokluğundan şikayet etmeye işaret ediyor olabilir.

- Ürün Tasarımı

“Mimari Tasarım” başlığından sonra, bienalin odaklandığı ikinci disiplin olan bu başlık, aslında sadece iki bienalde en sık kullanılan kodlar arasına girmiştir. Yine de bu kodun öne çıkan kodlar arasında olması bir tasarım bienalinden beklenen bir sonuçtur. Buna ek olarak, bienalin, tasarım alt alanları içinde en çok mimari tasarımla, sonra da ürün tasarımıyla ilgileniyor olduğunu tespit etmek önemli bir sonuçtur.

- Mimarlık Tarihi

“Mimari Tasarım” kodunun altında yer alan bu başlık, bienalin özellikle modern dönemdeki mimarlık tarihinden örneklerle ve kuramlarla kurduğu ilişkinin işaretlenmesi için oluşturulmuştur. “Mimarlık Tarihi” başlığı, kendisinin altında yer alan “Mimari Miras/Koruma/Restorasyon” başlığından farklı olarak yapılar üzerinden ele alınan bir tarih anlatmaz. Bu nedenle bienalin teorik düzlemde mimarlık tarihiyle ilişki kurduğunu not etmek önemlidir.

- Sorgulama/Eleştiri/İtiraz

Bu başlık da “Alternatif/Öneri/Deney” başlığı gibi bienalin amacına işaret eden ikinci başlıktır ve aslında sadece sayısal olarak değil, iki bienalde birden en öne çıkan başlıklardan biri olmasıyla da önemlidir. Bienalin neyi amaçladığıyla ilgili önemli bir veridir: Bienal öncelikle “Alternatif/Öneri/Deney” üretmeyi, ikincil olarak da “Sorgulama/Eleştiri/İtiraz” üretmeyi amaçlamaktadır.

Yukarıda, sayısal olarak en öne çıkan, yani en fazla sayıda kodlama yapılan on başlık listelenmiştir. Dört bienalin tamamından elde edilen verilerle sayısal sonuçlara bakmak, kodlama sayısı fazla olan bienallerin (örneğin birinci bienalin), sonuç tablosunda diğer bienalleri baskılamasıyla sonuçlanabilir. Bu nedenle, şimdi, sadece sayısal verilere değil, farklı bir bakış açısına göre en öne çıkan kodlar listelenecektir. Yani yukarıda listelenen

başlıklar, en fazla sayıda kodlanan on başlıktır fakat aslında tek tek bakıldığında tüm bienallerde en sık kullanılan başlıklar arasında olan tek başlık “Mimari Tasarım” başlığıdır. Buradan hareketle, birden çok bienalde en öne çıkan başlıklar aşağıda listelenmiştir:

Tablo 27. Bienalin en önemli kodları

Kodlar	Kodların öne çıktıkları bienaller
Mimari Tasarım	1., 2., 3. ve 4. bienalde
Alternatif/Öneri/Deney	1., 2. ve 4. bienalde
İktidar/Otorite/Politika	1. ve 3. bienalde
Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim	1. ve 4. bienalde
Sorgulama/Eleştiri/İtiraz	1. ve 4. bienalde
Katılımcılık/İş Birliği	1. ve 2. bienalde
Ürün Tasarımı	1. ve 4. bienalde
Savaş/Savunma/Gözetleme/Görüntüleme	1. ve 3. bienalde
Gastronomi	2. ve 4. bienalde
Mizah/Kurgu	2. ve 4. bienalde

Bu listede yer alan başlıkların, tasarım alanı ile ilgili olan iki tanesi -Mimari Tasarım ve Ürün Tasarımı- dışında kalanların tamamının bu listede yer alması şaşırtıcı bir durumdur. Tasarım alt alanları dışından bir disiplinin listede yer alması da, bunun Gastronomi alanı olması da çok ilginçtir.

Bu listede tasarım alt alanları dışında yer alan başlıklar arasında, bienalin amacına yönelik başlıklar -Alternatif/Öneri/Deney, Sorgulama/Eleştiri/İtiraz ve Mizah/Kurgu- ile tasarım alanıyla ilgili bir yöntem önerisi olan bir başlık -Katılımcılık/İş Birliği- bulunmaktadır. Bunlar dışında listede yer alan bir diğer başlık çifti -İktidar/Otorite/Politika ve Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim- tasarımın sosyal durumuna ilişkin tartışmalar için anahtar görevi görürler. Bu durum Papanek’in (1974), ünlü sözünü hatırlatır; “Sosyolojik, psikolojik ya da ekolojik çevresine duyarız bir ürün tasarımı, artık ne mümkün, ne de kabul edilebilir.” Bienal için tasarımla ilgili tartışmaların analiz edilmesinde Papanek’in önerdiği başlıkların (sosyoloji, psikoloji ve ekoloji) hepsini kapsayacak kategoriler önerilmiştir. Analiz sonucunda “İktidar/Otorite/Politika” ve “Ekonomi/Sermaye/Sanayi/Üretim” başlıklarıyla bienalin karakterinin, politik ve ekonomik tartışmalardan yana olduğu tespit edilmiştir.

Önceki paragraflarda değinilen, dokuz başlık dışında kalan ve yukarıdaki tabloda olması en şaşırtıcı olan başlık, Savaş/Savunma/Gözetleme/Görüntüleme başlığıdır. Bu

başlığın en başta sadece savaş konusu ile ilgili kodlamalar için oluşturulmuş ve bu başlıkta Göçmenler/Mülteciler, İnsan Hakları veya Şiddet ile bağlantılı olarak kodlamalar yapılacağı öngörülmüşken, savaşın tasarımıyla kurduğu ilişkinin tespit edilmesi ve başlığın geçirdiği dönüşüm bu çalışmamın en önemli çıktılarından biridir.

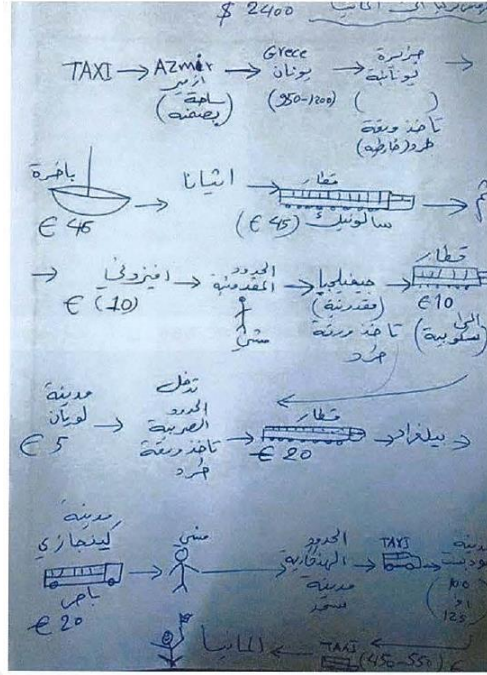
Şimdiye kadar hep en çok kullanılan kodlar üzerinde durulmuştur. Şimdi kısaca, yukarıdaki listelerde yer almayan fakat kayda değer bir biçimde kodlanan, beklenmedik başlıklara ve çalışmanın başında öngörüldüğü kadar çok kullanılmayan başlıklara değinilecektir.

Listelenen ilk on başlık arasında yer almayan ama bazı bienallerde sık kodlanan diğer iki tasarım başlığı Kentsel Tasarım (1. İstanbul Tasarım Bienali) ve Grafik/Medya Tasarımı'dır (3. İstanbul Tasarım Bienali).

Yukarıda listelenen "Gastronomi" başlığından başka, tasarım alanıyla ilgili disiplinler dışında yer alıp da bazı bienallerde tasarım alanlarını geçerek, listelerde üst sıralara yerleşen diğer başlıklar, Edebiyat, Sinema, Tarih ve Biyoloji alanlarıyla ilgilidir.

Çevre ile ilgili başlıkların yukarıdaki listelerde veya liste dışında dile getirilen en popüler konular arasında yer almamaları ilginçtir. En sık kullanılan kodlar listesine (Bakınız Ek 48) 33. sıradan giren, Ekoloji ile ilgili ilk başlığın "Diğer Hayvanlar" olması çok ilginç bir sonuçtur ve tamamen güncel paradigmalardan etkisiyle açıklanabilir. İnsanlar, bugün, kendilerini besin zincirinin ve tüm doğanın üstünde görme alışkanlıklarını sorgulamaktadırlar ve güncel durumda pek çok farklı hareket, hayvanların da sömürülmediği bir dünya tahayyül etmeye çalışır. Bu konuyla bir biçimde alakalı olan ve tasarımın çevresel şiddetle ilişkisini örnekleyen pek çok proje bienalde yer almıştır. Bunların insan dışındaki hayvanlarla alakalı olanlarından en ilginç, dişi bir orangutanın, Sandra'nın, bir Arjantin mahkemesinde hukuk karşısında salt bir nesne ya da "şey" olarak görülmek yerine, bir özne olarak dikkate alınma hakkını elde etmesiyle alakalıdır! Proje 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alır (Colomina ve Wigley 2016a).

Göç ve göçmenler ile ilgili konular Avrupa gündemi için yeni konular olmasalar da Avrupa'daki bienaller için savaş ve mülteciler ile ilgili konular son on yılda gitgide görünür olmuştur. Bu tartışmaların en ilginç örneklerinden biri yine 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alan bir projedir. Proje, aslında "Harita" kategorisinde kodlanabilecek bir üretilimdir, fakat bilindik haritalardan oldukça farklıdır (Bakınız Şekil 92).

Şekil 92. “Haritadan Belli” (Colomina ve Wigley 2016a).

Görsel, çatışmalı alanlardan Avrupa'nın daha güvenli bölgelerine ulaşmak için Akdeniz ve civarından geçen güncel göç yollarından birini gösteren bir haritadır ve göçmenler tarafından paylaşılmış bilgilerle başka bir göçmen tarafından oluşturulmuştur (Colomina ve Wigley 2016a). Bunun gibi çarpıcı pek çok örnek bienallerde yer almıştır.

Toplumdaki dezavantajlı gruplarla ilgili tartışmalar bienal kapsamında pek çok yönüyle görünür olmuştur. 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamındaki açık çağrı videolarından biri olan “New York'un Yatak Odaları”, New York'un en lüks sokaklarındaki gökdelenlerin nişlerinde yer alan ve evsizlerin yatak odaları olarak işlev gören mekanların görüntülerini içerir. Toplumsal cinsiyetle ilgili tartışmalara verilebilecek en etkileyici örneklerden biri ise “Galina Balashova'nın Uzay Tasarımı” isimli projedir. Proje uzay çalışmaları tarihinin en önemli kadın mimarı olan Galina Balashova'yı konu edinir (Colomina ve Wigley 2016a). Felaketler başlığı ile ilgili verilebilecek bir örnek ise 4. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alan “Suda Umut” projesidir. Proje gelecekteki İstanbul depreminde oluşacak olası bir tsunamiden etkilenmeyecek bir bölge olan Haliç üzerinde kullanılabilir bir yüzey bir yapının prototipini içerir (Sacchetti, 2018).

Tasarımla, insanlığın geleceğiyle, çevreyle, toplumla ve insan haklarıyla ilgili konuları örnekleyen tüm bu projelerin dışında, değinilecek son bir konu vardır: Teknoloji. İlk dünya fuarlarından bugüne, bienaller her zaman teknolojik gelişmeleri teşhir araçları

olmuşlardır. Dolayısıyla çalışmanın başında, İstanbul Tasarım Bienali'nin de bilgisayar teknolojilerinin tasarım alanına sağladıkları ile ilgili projeler içereceği düşünülmüştür. Bu alandaki kodlamalar için oluşturulan başlıklar gitgide çoğalmış, sonuçta bilişim başlığı altında bilgisayar teknolojileri ile ilgili pek çok proje kodlanmıştır. Bu teknolojilerin tasarım alanı için ilk akla gelen örnekleri bilgisayar aracılığıyla tasarım veya üretim yapmayı sağlayan programlardır. Buradan hareketle, normalde bienalin, örneğin üç boyutlu yazıcıyla üretilmiş modeller veya bir yapı içermesi beklenebilecekken; bienal konuya çok yaratıcı bir biçimde yaklaşır. 1. İstanbul Tasarım Bienali'nin Adhokrasi sergisinde yer alan "Sokak Yiyeceği Yazıcısı" sıradan plastik yerine çikolata veya peynir gibi gıdalarla çalışmak üzere modifiye edilmiş bir üç boyutlu yazıcının, seyyar bir el arabasıyla, İstanbul sokaklarında İstanbullularla buluşmasını içerir (Sacchetti vd., 2012).

Bu projedeki özgün bakış açısı ve disiplinler üstü yaklaşım; bienalin karakterini çok iyi özetler. Bu proje ile örneklenecek bir diğer yaklaşım da şudur: Bienal sadece bitmiş işler, somut çalışmalar sergilemez; bir etkinlik tasarımı biçimindeki projeler, sergi salonunda o anki katılımcılarla birlikte gerçekleştirecek bir eylem de bir bienal projesi olabilir, örneğin simit yemek. 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde yer alan projelerden birinin, "Mikrobiyal Tasarım Stüdyosu: 30 Günlük Simit Diyeti"nin amacı tam da budur.

Buraya kadarki bölümde, analiz sonuçları listelenmiş ve analizlerle ilgili bazı konular tartışılmıştır. Daha sonra bu alanlar dışında kalan ve analiz sonuçlarıyla açıklanamayacak bazı konular, doğrudan bienallerden projeler seçilerek örneklenmiştir. Tüm bu tartışmalar sonunda varılan nokta, aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Sonuç olarak, analize başlanırken en sık kullanılan başlıkların tamamının tasarımla ilgili disiplinler olacağı düşünürken, yukarıda listelenen on kod arasında sadece iki adet tasarım başlığı olması büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Mimarların küratör olduğu 1. İstanbul Tasarım Bienali ve 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde daha çok tasarım, mimari tasarım ve ürün tasarımı konulu projeler yer almıştır. Mimari tasarım başlığının bazı alt başlıklarında sadece bu iki bienalde kodlama yapılmıştır.

Tüm bienallerin analizinden elde edilen sonuç verilerin küçük parçalar halinde ana başlıklar yerine alt başlıklara dağıldığı yönündedir. Bienaller günümüzde, gitgide artan bir oranda tasarım ve mimarlık alanına olduğu kadar, sosyal, ekonomik ve politik bakış açılarına da odaklanan çalışmalar içermektedirler. İstanbul Tasarım Bienali de bu açıdan, bahsedilen etkinliklerden biridir.

Genel olarak bienale bakıldığında, konu seçiminde parçalı bir yapı, yıllar içinde değişen temalara rağmen tek bir alana veya bakış açısına odaklanmayı reddeden geçişken bir yapı dikkat çeker. Bu disiplinler üstü perspektif, dünyadaki her bienal için geçerli bir durum değildir fakat İstanbul Tasarım Bienali'nin en büyük başarılarından biridir. Bienalin bakış açısına göre, tek bir bakış açısından ve sadece disiplinin sınırları içinde kalarak tasarım tartışmak mümkün değildir. Farklı disiplinler arasındaki ilişki ağları bienalin strüktürüdür. Bu ilişki ağları içinde hem tasarımın hem de tasarımcının rolü, bütünün çok küçük bir parçası olmaktan öteye geçmez.

Bu bölümde çalışmanın uygulamalı bölümü olan analiz sonucunda elde edilen bulgular paylaşılıp tartışılmıştır. Sıradaki bölüm, sonuç ve öneriler bölümüdür. Bu bölümle çalışma sonlandırılacaktır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

*“Gerçek bir son yoktur.
O, sadece hikayeyi durdurduğunuz yerdir.”*
Frank Herbert, 1969

*“Tüm cevapları aldığımızı sandığımızda,
birdenbire tüm sorular değişti.”*
Mario Benedetti, 2015

Bu çalışmada İstanbul Tasarım Bienali konu edilmiş, bienal hakkında merak edilen sorulara cevap aranması için özgün bir yöntem geliştirilmiş ve birden çok analiz yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda bienal hakkında kapsamlı sonuçlara ulaşılmıştır ve bu veriler ışığında genel olarak sergiler ile alanın ilişkisi konusunda çıkarımlar yapılmıştır. Tüm bu süreç boyunca;

İlk olarak konuya giriş yapmak ve alanın sınırlarını belirleyen tartışmaları ortaya koymak için kısa bir bölüm yazılmıştır. Bu bölümün kurgusu, araştırmacının zihnindeki soruları okuyucuyla aktarmayı, metin ilerledikçe cevap arayışına ışık tutacak başlangıç bilgilerini paylaşmayı amaçlamıştır. Bu ilk bölümde kısaca tartışılan konulardan bazıları şunlardır:

- Sergiler neden önemlidir?
- Geçmişten bugüne dünyadaki uluslararası sergilerin amacı ve kapsamı nedir?
- Dünyada İstanbul Tasarım Bienali nasıl tanıtılmıştır ve nasıl tartışılmıştır?
- İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri ve amacı hakkında ilk bakışta hangi çıkarımlar yapılabilir?

Bu kısa girişin ardından bir sonraki bölümde, çalışma hakkındaki belirsizliğin ortadan kaldırılması için bir yol haritası oluşturulmuştur. Öncelikle çalışmaya kaynaklık eden problemi ortaya koymak için sorular sorulmuştur. Ardından bu sorulardan yola çıkarak şekillendirilen varsayımlar listelenmiştir. Bahsedilen bölümde değinilen konular aşağıda özetlenmiştir:

- Bienalin önemi, işlevi, amacı
- Bienalin yöntemi, kullandığı araçlar, üretim biçimleri
- Bienalin ele aldığı konuların ve kavramların sınırları
- Bienalin konumu ve tarihsel anlamı

- Bienali küratörleri

Çalışmanın karakterine ilişkin verilen bilgilere, problem ve varsayımlardan sonra; çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi ile ilgili detaylarla devam edilmiştir. Konunun yukarıda listelenen özellikleri ile ilgili, hangi kapsamda, hangi yöntemle, nasıl bir araştırma yapılacağı detaylandırılmıştır. Bu ilk bölüm çalışmanın özgün değerlerinin belirtilmesiyle bitirilmiştir, çalışmanın iki özgün değeri vardır; biri çalışma için özel olarak tasarlanan yöntemdir, ikincisi de literatürde bu biçimde yapılan ilk çalışma oluşudur.

Yukarıda özetlenen “Genel Bilgiler” bölümünden sonra “Yapılan Çalışmalar-I” isimli bölüme geçilmiştir. Bu bölümde gövde iki ana kola ayrılır, bunlardan birincisi genel olarak konuyla ilgili bir literatür özeti sunar ve kısaca aşağıdaki konulara değinir:

- Sergileme geleneği
- Mimarlığı sergilemek
- Temsil, yeniden üretim ve simulakr
- Mimarlık sergileri
- Mimarlar ve sergileri: küratör mimarlar
- Sanat bienalleri, expolar/dünya fuarları
- Mimarlık ve tasarım bienalleri, trienalleri
- Sergiler için inşa edilen simge yapılar
- Tarihten önemli sergiler: Akım - sergi birliktelikleri
- Sergiler, politika ve propaganda
- Alana dair yerli ve yabancı literatürün  zeti

Bu kısa özetin ardından Yapılan alışmalar-I bölümünün ikinci kısmına geçilmiştir. İkinci kısım çalışmanın konusu olan İstanbul Tasarım Bienali’ni ilk günden bugüne tüm özellikleriyle anlatmayı hedeflemiştir. Bu anlatıya, bienalin dört versiyonu hakkındaki  zet bilgiler verilmesiyle başlanmıştır. Daha sonra bienali gerçekleŐtiren İKSV hakkında bilgiler verilmiştir ve bu bölüm bienale yapılan eleŐtirilerle sonuçlandırılmıŐtır. Anlatılan bölümün en önemli noktası, bu çalışmanın analizinde kullanılacak bienal yayınlarının açıklanmasıdır.

Analize konu olan bienal ve yayınlar hakkındaki bilgilerin sunulmasıyla Yapılan alışmalar-II bölümüne geçilmiştir. Bu bölüm çalışmanın en önemli bölümüdür çünkü yapılan analizi ortaya koyar. Analizin tüm adımları bu bölümde açıklanmıştır, analiz aşamalarından görseller paylaşılmış ve yorumlanmıŐtır. Bu bölümden sonra, analizle elde

edilen verilerin irdelenmesi için “Bulgular ve Tartışma” bölümüne geçilmiştir. Bu bölümde bir önceki bölümün bıraktığı yerden analiz sonuçları paylaşılmıştır ve bulgular irdelenmiştir.

Az önce anlatılan bu dört bölümde, tezin başından itibaren sorular sorulmuş ve bu sorulara analizlerle yanıtlar aranmıştır. Tüm bu süreç sonunda konuya dair bazı çıkarımlar yapılabildiği artık mümkündür. Şimdi dört başlıkta bu çıkarımlar paylaşılacaktır.

1. Bienallere dair sonuçlar

Dünyadaki bienallere her yıl yenilerinin eklenmesi ve bu tür etkinliklerin sayılarının gitgide artması ilginçtir. Bu etkinlikler yapıldıkları kentte ve bölgede ilgiyle karşılanmaktadır. Yapıldıkları yer hakkında ve alana o bölgeden farklı bakış açıları içermeleriyle; ayrıca kapsamlı bir çalışmanın ürünü oldukları için zengin, bilgi verici kaynaklardır. Dünyadaki en eski ve en bilindik etkinlikler ise sadece yerel izleyicinin ilgisini değil, dünya çapında geniş bir izleyici kitlesinin ilgisini çekmektedirler. Bu etkinliklerin merkezi genellikle Avrupa’dır. Avrupa ve Kuzey Amerika dışındaki etkinlikler aslında oldukça çoktur ve aralarında çok uzun bir geçmişi olan etkinlikler de vardır fakat bu etkinlikler Batı’daki etkinlikler kadar görünür değildir. Bu nedenle aslında onların nasıl söylemler ürettiklerinin kayıt altına alınması, tartışılması daha önemlidir.

Sergiler, genel olarak düzenledikleri ülke, yani yer ve zaman hakkında bilgi verirler. Fakat bunun bir adım ötesi, “ülke temsilcileri” ile bir “ülkeyi temsil etme” sorumluluğu, sergilerin taşımamaları gereken bir yükü tasarımcıların omuzlarına yükleyebilir. Bunun tek iyi yanı, ülkelerin maddi destekleri veya teşvikleriyle, tasarımcıların normal şartlarda cesaret edemeyecekleri deneysel tasarımlara olanak sağlanmasıdır.

Bienallerin en önemlilerinin alandaki güncel söylem üretimi için, belirli alanlara dikkat çekmek için ve dünyanın güncel durumu hakkında tartışmak için önemli fırsatlar barındırdığı düşünülmektedir. Bunun dışında sadece turistik bir aktivite olarak kentlerle ilişkilenen ve tek amacı belirli bir kente turist çekmek olan etkinlikler bile diğerleriyle kıyaslanmayacak biçimde ciddiye alınmasalar bile, önemli veriler barındırırlar.

Sonuç olarak bu etkinliklerin en önemli yararları, alandan profesyonellerin bir araya gelmeleri için, onlara deneysel, özgür bir tartışma ortamı sunulması için, son olarak da alanda yetişen öğrenciler ile genç izleyiciler için oldukça etkileyici fırsatlar sunmalarıdır. Başka türlü bir araya gelmesi olanaklı olmayan sergiler ciddi bir birikim olarak

görülmelidirler. Sergi katalogları mümkün olduğu kadar çok araştırmacının faydalanacağı bir biçimde yayımlanıp, dağıtımına çıkıp, kamuya açık kütüphanelerde yer almalıdırlar.

2. İstanbul Tasarım Bienali'ne dair sonuçlar

İstanbul Tasarım Bienali, İKSV'nin düzenlediği Sinema, Tiyatro festivalleri ve diğer uluslararası etkinlikler gibi dünyanın pek çok yerinden en yeni ve en güncel örnekleri İstanbul'da bir araya getirmesiyle yeri doldurulamaz bir etkinliktir. Etkinliğin organizasyonu, kendini konumlandırma biçimi veya yöneticilerin genel kararları ile ilgili dönem dönem olumsuzluklar tespit edildiyse de, bu durumlar genellikle geçicidir ve etkinliğin yararları yanında kıyaslanamayacak kadar önemsiz kalmaktadırlar. Şimdi bienal ile ilgili olarak tespit edilen olumlu ve olumsuz yönlere değinilecektir.

Bienal hakkındaki olumlu yönler aşağıda listelenmiştir:

- İki yılda bir, alanla ilgili güncel tartışmalar etrafında kümelenmiş onlarca projeye dair bir seçki sunması.
- Gitgide artan bir beceriyle, alanında uzman dünyaca ünlü küratörler seçmeleri.
- Sergilerin ücretsiz olması.
- Ana sergilerle yetinilmeyip, yan etkinliklerle bienalin etki alanının genişletilmeye çalışılması.
- Sergi tasarımı bakımından geleneksel model ve pafta birlikteliğini aşan, yenilikçi, özgün yaklaşımlar geliştirilmesi; araç olarak, örneğin, yerleştirme, video ve etkileşimli arayüzler kullanılması.
- Her bienal için orijinal yazı fontundan web sitesine, katalog kitaplarından afişlere başarılı tasarımcılarla sıra dışı ürünler üretilmesi.
- Sergilerin kendisini dayatan, ziyaretçilerin de izleyen pasif nesnelere olarak görülmediği, sürece odaklanan, birlikte üretimi teşvik eden projelere sergilere yer verilmesi.
- Benzer şekilde atölyelerin, soru-cevap etkinliklerinin düzenlenmesi, sürece katılımın ve fikir alışverişinin ön plana çıkarılması.
- Sergi mekanlarının kentin ulaşılabilir ve merkezi yerlerinde konumlanmaları.
- Yerli ve yabancı ekiplerin projelerine sergilerde birlikte yer verilmesi.
- İstanbul dışındaki birden çok şehirden onlarca okulun sürece dahil edilmesi.
- Dünyaca ünlü tasarımcıların, küratörlerin, yazarların düzenlenen etkinliklerle İstanbul'da dinleyicilerle buluşturulması.

- Dünyaca ünlü kuramcılarının metinlerinin Türkçe'ye çevrilip kitaplarda veya *New City Reader* ile İstanbul sokaklarında okuyucuyla buluşturulması.
- Akademi programı kapsamında veya dışında kendi inisiyatifleriyle tezin yazarı dahil pek çok akademisyenin sergileri gezmeleri, sergilerdeki çalışmaları ve tema konularını öğrencileriyle tartışmaları, bu konular çerçevesinde tasarım projeleri ve akademik çalışmaların üretilmesi.
- 3. İstanbul Tasarım Bienali dışında proje sergilerinin, açık çağrı sonucunda şekillendirilmeleri, bu yöntemin demokratik ve eşitlikçi bir katılıma olanak sağlaması.
- En azından 4. İstanbul Tasarım Bienali için, bilinçli bir tercih olmasa da büyük orandan kadın katılımcıların projelerine yer verilmesi.
- Öğrencilerin, İstanbul dışından tasarım öğrencilerinin, mültecilerin, işitme engellilerin, bebekli insanların sergileri gezebilmeleri için özel organizasyonlar yapılması.
- 3. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında yapılan açık çağrıyla tema etrafında yüzlerce videonun üretiminin teşvik edilmesi ve sergilenmesi.
- Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilen ilk etkinliğin 1. İstanbul Tasarım Bienali olmasıyla İstanbul'a bir mekan daha kazandırılmasının bir parçası olması.
- 2. İstanbul Tasarım Bienali katalog kitabında Gezi protestoları ile ilgili bir metin yayınlanmış olması.
- Bienal tarafından sosyal medyanın aktif olarak kullanılması.

Bienal hakkındaki tartışmalı durumlar aşağıda listelenmiştir:

- İlk bienal öncesi bienalin Türkiye'deki "Tasarım Sektörüne" fayda sağlamak gibi amaçları olduğunun duyurulması.
- 1. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörlerinden birinin yerli bir "celebrity" olması.
- 1. İstanbul Tasarım Bienali'nin ücretli olması, 3. İstanbul Tasarım Bienali'nde girişi ücretli olan Arkeoloji müzesinin tercih edilmesi.
- 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin sergilenecek projeler için çağrıya çıkmaması.
- Katalog kitaplarının erişilebilir olmaması.

- Sergilerin birden çok versiyonda yurt dışında da izleyiciyle buluşurken, Türkiye’de İstanbul dışında şehirlerde düzenli olarak sergilenmemeleri. Halbuki ülkenin birçok yerinde tasarım okulları sergiden parçalara ev sahipliği yapabilir.
- Bilinçli bir şekilde kadın katılımcıların, kadın temsilinin ve görünürlüğünün artırılmaya çalışılmaması.

3. Analize dair sonuçlar

Analiz, başlangıç varsayımlarının kısmen doğru, kısmen yanlış, ama büyük oranda eksik olduklarını ortaya koymuştur. Hangi varsayımların doğru, hangi varsayımların yanlış, hangilerinin de eksik olduğu sonraki bölümde açıklanacaktır. Fakat varsayımlarla ilgili temkinli olmak adına, içerik analizi yöntemiyle benzer araştırmalar kurgulanmak istendiğinde; bu tezde olduğu gibi kod sisteminin ve yöntemin en baştan itibaren esnek tutulması, araştırmacıların yararınadır.

Bienalin altı küratörünün dördünün mimar olması, kuramcı, akademisyen veya küratör olarak görev yapsalar da mimarlık kökenli profesyonellerin alanda dominant olduklarını düşündürebilir. Ayrıca küratörlerin mesleki kimlikleri nedeniyle, bienalin ve “kentsel tasarım (çevre, şehir ve bölge planlama), mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, grafik tasarım, moda ve tekstil tasarımı ile yeni medya tasarımı” gibi başlıca tasarım disiplinlerinden projeler barındırma iddiasının yanı sıra, altı küratörünün dördünün mimar olmasının da bir sonucu olarak, bu alt alanlar içinde en çok mimari tasarıma odaklanan projeler içerdiği düşünülebilir. Bunlara ek olarak, inşaat sektörünün yükselişiyle tüm tasarım alanları içinde en çok mimarların, mimarlık faaliyetlerinin televizyonda, gazetelerde, billboardlarda görünür olduğu ve tartışıldığı bir dönemde, bienalin de mimarlara, kentlere ve yapılı çevreye odaklanan projeler içereceği düşünülebilir.

Bienalin başarısı aslında, 2012’deki bir istisna dışında, bu role bürünmemeyi başarmasıdır. Bienal alışlagelmiş somut gerçekliğin ve uygulamanın sınırlarından kurtulup özgürleştikçe daha başarılı olmaktadır. Hatta bienalin asıl amacı bu gerçekliği sorgulamaktır denebilir. Dahası, bienalin işlevi sorgulamak / tartışmak yoluyla altını oyarak, farklı ve daha iyi bir alternatif için deney ortamı yaratmaktır denebilir.

Ayrıca bienal, kuramcıların da teorik olarak dile getirdikleri bir düzlemin gerçekliğini somutlar: Alanlar/disiplinler arasında herhangi bir ayırım, herhangi bir ilişkisizlik mümkün değildir. Tasarım ve sanat, mimarlık ve sanat, mimari tasarım ve kentsel tasarım, ürün tasarımı ve bilişim, tasarım ve toplumsal durum, tasarım ve ekonomik durum, tasarım ve politika, tüm bunlar içi içe sistemlerdir ve herhangi bir

konunun diğerlerinden ayrıştırılarak tek başına tartışılması da ele alınması da mümkün değildir. Bu durum, hem gerçek hayat için böyledir, hem de bienal için. Bu nedenle bienali tartışırken sadece tek bir alana odaklanmış, başka hiçbir alanla ilişki kurmayan bir proje bulmak mümkün değildir. Bu kurgunun gerçekleştirilmediği pek çok benzer etkinlik düşünüldüğünde İstanbul Tasarım Bienali'nin başarılarından birinin de metnindeki çok katmanlı söylemler olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Bienaller, manifestolar, sergiler, kendinden önceki söylemi yerinden etme iddiasında olan bütün üretimler, öncelikle o gün karşılaştıkları durumu tanımlarlar. Daha sonra geçmişteki durumla ve geçmişten gelen alışkanlıklarla olan ilişkilerini ortaya koyarlar: Bir çatışma içinde olabilirler, bir uzlaşma önerebilirler, bir yeniden okuma önerenlere de sıklıkla rastlanmıştır. Daha sonra yıkmaya çalıştıkları düşünce sisteminden neden daha iyi olduklarını açıklarlar ve kendi yollarından gidilmesinin nasıl (daha iyi) bir geleceğe götüreceğini belirtirler. Bu kurguyu İstanbul Tasarım Bienali de takip eder. Bienalin küratörlerinin tanımladıkları düşünsel çerçeve aşağıda madde madde gösterilmiştir:

- Dünya artık Antroposen çağındadır. Bu çağ artık insanın tasarım yoluyla dünyayı geri dönülemez bir biçimde değiştirdiği, dünya jeolojisinin ve ekosisteminin küresel olarak değiştiği anlamına gelmektedir.
- Dünya insan yapımı felaketlerle gitgide daha az yaşanılabilir bir yer haline gelmektedir.
- İnsanlık bugün, savaş, insan hakları ihlalleri, çevresel şiddet, kıtlık, iklimsel felaketler ve bütün bunlar yüzünden yerinden edilen insanlarla ilgili problemlerle karşı karşıya kalmıştır.
- Makineleşme, teknoloji, internet ve hızlı bilgi akışı hayatımızı kolaylaştırırken bir yandan da geri dönüşü olmaz bir biçimde, sınırlarını ve sonuçlarını sorgulamadan hayatımıza kabul ettiğimiz yeni durumlar tanımladılar.
- Tasarım sadece insanların hayatını kolaylaştıracak bir obje veya mekan tasarlamak değildir. Etrafımızı kuşatan soyut kurallar sisteminin, normlarının, algılama biçimlerimizin, ekonomimizin, teknolojimizin tasarımı da tasarımdır. Eğer daha farklı bir gerçeklik hayal edilmek isteniyorsa, tüm bunların sorgulanması ve belki de alternatifinin önerilmesi gereklidir. Bienal işte bu işe yarar.
- Dünyanın karşı karşıya kaldığı çevresel ve sosyal felaketlere ilişkin etik problemlerde tasarımın rolünü görmek önemlidir.

- Tasarım kapitalizmin en önemli araçlarındandır ve büyük eşitsizlikler yaratır.
- Kentte yaşamdan doğada yaşama, büyük fabrikalardan eski usul tezgahlara, kusursuz seri üretimden el emeği olana, büyük ticaret modellerinden kripto paraya, takasa, yeniden kullanım biçimlerine, alanda uzmanlaşmadan kendin yap (DIY) modellerine, açık kaynaklı tasarıma; hayatın bütün alanını sorgulayan ve tam zıt yöne bakmayı öneren yeni bir durum tanımlanmıştır. “Her yeni teknoloji, bize eskilerin varlığını hatırlatır” (McLuhan’dan aktaran Colomina, 2014b).
- Bu etkinlikler sesi duyulmayan, ihmal edilen toplumsal grupların, kadınların, etnik, dinsel, politik azınlıkların, mültecilerin, göçmenlerin, engellilerin sesini duyurmaya yardımcı olabilir.
- Böylelikle, tasarımın, bugün insanlığın göğüs germek zorunda kaldığı felaketlere karşı yeni durumlar, yeni iş birlikleri, yeni fırsatlar ve yeni umutlar önermesine olanak tanınabilir.

Tüm bu önerileriyle bienal aslında bugün için bir manifesto şekillendirir. Öneri düzeyinde kendini ifade etmesi çok önemlidir, çünkü bienali geçmişin manifestolarından ayıran en önemli özellik, kendini dayatan kesin bir dil yerine sorular sorarak birlikte cevap aramayı denemesidir. Bu nedenle Colomina’dan ödünç alınan “Yumuşak bir manifesto”¹³ ifadesiyle bienal tanımlanabilir: Bu tezin iddiası şudur ki, bienal, geleceği tanımlama iddiasını reddeden, fakat geleceğin bazı esaslara göre düzenlenmesini öneren, hafif ve yumuşak, yeni bir manifesto örneği olarak değerlendirilebilir (Colomina, 2014b).

4. Alana dair genel sonuçlar

Bienaller bugününün manifestolarıdır. Bu nedenle, birincil amaçları söylem üretimi olan önemli kaynaklardır. Bu kaynakları incelemek yakın dönem için kavramsal bir arkeolojik kazı yapmaya benzer, şaşırtıcı sonuçlarla karşılaşılabilir.

Tasarım ve mimarlık bienalleri, Fuksas tarafından yönetilen 2000 yılındaki “*Less Aesthetics, More Ethics*” temalı Venedik Bienali Mimarlık Sergisi’nden sonra sosyal problemlere odaklanan temalar veya bölümler içermeye başlamışlardır. Bu durum, tarihte daha önce de olduğu gibi tasarımcıların yeniden, tasarım alanı dışında kaldığı öne sürülen diğer alanlarla ortaklıklar kurmalarıyla sonuçlanmaktadır. İş birliği, burada anahtardır.

Bienaller için mesele artık tasarlamak değildir, sorun çözmek değildir; spekülasyon/tahmin yürütmektir; artık sosyal konuları gündeme getirmek için, eleştirel

¹³ Colomina bu sözü SANAA’nın tasarladığı bir enstalasyonu tanımlamak için kullanmıştır.

olmak hatta politik olmak için, yeni ilişkiler kurmak için tasarım vardır. Bu nedenle bienalleri, deney alanı, test alanı, müzakere alanı; yeni fırsatlar, yeni imkanlar, yeni ihtimaller için bir laboratuvar alanı gibi düşünebiliriz. Mimarların, artık bir araya gelmek için bienallere veya sergilere ihtiyacı kalmadığını, teknolojik olanaklarla birçok çevrimiçi platform kurulduğunu söyleyenler bu nedenle yanılıyorlar. Mimarların ve tasarımcıların bu tartışmaları gerçekleştirebilecekleri, sürekliliği olan başka bir düzlem yoktur.

Türkiye’de bir mimarlık müzesi olmaması büyük bir eksikliklerdir. Üstelik bienalin sergiler için kullandığı mekanlardan hiçbirinin sergiler için inşa edilmiş yapılar olmaması da büyük bir problemdir. Sergi tasarımcısı profesyoneller mekan içlerindeki problemleri yaratıcılıklarını kullanarak çözseler de, İstanbul’da ve Türkiye’nin başka şehirlerinde pek çok sergi mekanına gereksinim vardır.

Bienallerin katalog kitaplarının basımı için iki yöntem izlenmektedir, birincisi bienali organize eden ekibin basımı kendisinin gerçekleştirmesi, ikincisi ise profesyonel bir basımeviyle iş birliği içinde katalogun basılmasıdır. İkincisi gerçekleştiğinde bienal metinleri çok daha geniş bir kitleye ulaşabilmektedir. Yayınevleri ile iş birliğine benzer olarak *e-flux* gibi dünyaca ünlü platformlarla anlaşılmasının bu tür etkinliklerin tanınırlığına ve mesajının geniş kitlelere ulaşmasına büyük katkılar sağlamaktadır.

Sonuç olarak bienaller ve İstanbul Tasarım Bienali, bugün tasarıma, dünyamıza ve insanlığımıza dair acil sorular sormanın aracıdır. Bu aşamaya kadar tartışılan konuların tanımlandığı, içinde bulunduğumuz durum “sanatlar, tasarımla ve mimarlık arasındaki sınırların çözüldüğü, mimarlığın nerede bitip diğer tasarımların ve sanatsal üretimin nerede başladığının söylenemediği; tüm estetik pratiklerin sınıraşımaları yaşadığı” bir ortamdır ve bu devrimci özgürlük ortamı bazı potansiyeller barındırır. Bienaller bu ortamda “çoğul fikir, inanç ve beklentiler arasında yürütülen müzakere, uzlaşma ve çatışma/muhalefet üretme pratiği” geliştirme imkanlarıyla tasarımın “olanaklılık duygusu”nu araştırır (Tanyeli, 2017). Çünkü tasarım için hayati olan, gerçeklikleri, somut durumları tartışmaktan çok olasılıkları hatta olanakları tartışmaktır. Bienaller işte tam da bu işlevleri nedeniyle önemlidir. Olanaklılık duygusu ve tüm bu durum hakkında Colomina’nın (2011) dile getirdiği üzere,

“...cevabı kısa soruların, sabit yerlerin başlı başına nesnelere dönemi bitmiş, ilişkilerin dönemi başlamıştır. Bir şey yalnızca başka şeyle ilişki içinde anlamlıydı ve bu başka şeylerin gerçek olması bile gerekmiyordu. ‘Gerçeklik

duygusu diye bir şey varsa' ... 'o zaman olanaklılık duygusu denebilecek bir şey de olmalıdır.'"

Yani somut gerçeklere odaklanarak problemleri tespit etmek önemlidir, evet, ama daha da önemli olan çözüm önerilerini değil, olasılıkları tasarlayabilmektir; bunun için de birlikte tartışabilmektir. Dolayısıyla bienaller, sadece olasılıklara değil, olanaklara odaklandıkları için kıymetlidirler. Son olarak çalışmanın başında listelenen sorular ve varsayımlar, yapılan çalışmalar sonunda elde edilen yeni verilerle tekrar değerlendirilecektir.

- Bienal nedir?
- Bienalin önemi nedir?
- Bienalin amacı nedir?
- Bienalin hedefi nedir?
- Bienalin işlevi nedir?
- Bienalin dili nedir?
- Bienal neyi tartışır?
- Bienal nasıl tartışır?
- Bienal tartışmalarında hangi disiplinleri/araçları/yöntemleri/kavramları kullanır?
- Bienal neden vardır?
- Bienal nerede yapılır?
- Bienal ne zaman yapılır?
- Bienali kim yapar?
- Bienal kimler için yapılır?
- Bienaller ile manifestolar arasında herhangi bir benzerlik var mıdır?

İlk varsayımlar:

- Bienal, konusu kapsamında bir paylaşım ve tartışma ortamıdır.
- Bienal, var olduğu zamana özgü, özgün bakış açıları önerir.
- Bienal, güncel konularda tartışmalar başlatmak ister.
- Bienal, göz ardı edildiği düşünülen konuları gündeme getirir/dikkat çeker/işaret eder.
- Bienal, tasarıma yönelik problemleri tanımlar, çözüm önerileri örnekler.

- Bienal, kamuoyu oluşturmaya amaçlar: Onay veya itiraz üretme mekanizması olarak görülür.
- Bienal, sergiler: iki ve üç boyutlu tasarımları ve destekleyici metinleri araç olarak kullanır.
- Bienalin ele aldığı konular ve bu konuları hangi kavramlarla tartıştığı, katalog metinlerinin içeriklerinin analiz edilmesiyle tespit edilebilir.
- Bienal, kentsel tasarım (çevre, şehir ve bölge planlama), mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım, grafik tasarım, moda ve tekstil tasarımı ile yeni medya tasarımı disiplinlerine odaklanır.
- Bienal, ilgili disiplinler içinden altı küratörün dördünün mimar olması nedeniyle en çok mimarlık disiplinine odaklanır.
- Bienalde, yerli küratörler yereldeki tartışmalara, yabancı küratörler daha çok global tartışmalara odaklanır.
- Bienaller küratörlerin kendi düşüncelerini ifade etme araçları olmaları nedeniyle manifestolara benzetilebilirler.

Sonuç:

- Bienal, bir bir araya gelme ortamıdır.
- Bienal, tasarımla ilgili olanakların tartışılmasına fırsat sunduğu için önemlidir.
- Bienal, alternatifler, öneriler, deneyler için ortam oluşturmak ister.
- Bienal, bir sorgulamayı, eleştiriyi, itirazı dillendirmek ister.
- Bienal, tasarımla ve gezegenle kurduğumuz ilişki üzerine düşündürmeyi ister.
- Bienal, katılımcılık ve iş birliği üzerine denemeler yapmak ister.
- Bienal, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söylemez, soru sorar.
- Bienal, tasarım ve gezegenle kurduğumuz ilişkiyi; iktidarlar, otorite kurma biçimleri, politikalar, ekonomik sistemler, sermayeler, sanayi ve üretim biçimlerini eleştirerek ele alır.
- Bienal, sadece sergilemez, bir araya getirir; şans eseri karşılaşmalar, konuşmalar, birlikte deneyimlenen etkinlikler kurgular.
- Bienalin birincil amacı söylem üretmektir, bunun için görsellerden, çevrimiçi haritalara, yazılımlardan, yerleştirmelere, yiyeceklerden kokulara, videolardan günlük hayata dair objelere kadar; burada sayılamayacak kadar çok ve akla gelebilecek her türlü üretimi araç olarak kullanır.

- Bienalin ele aldığı konuların ve bu konuları hangi kavramlarla tartıştığının anlaşılabilmesi için katalog metnlerinin içeriklerinin analiz edilmesi; yalnızca içeriğin kendisine göre tasarlanmış bir analiz yöntemi kullanılırsa mümkündür.
- Bienal, büyük oranda tasarım alanı dışındaki konulara odaklanır çünkü tasarım konusu büyük bir ilişkiler ağının çok küçük bir parçasıdır. Ayrıca tasarımla ilgili konuşmak, sadece bu büyük ağın konuşulmasıyla mümkündür. (Birbirlerinden soyutlanmış disiplinler yoktur.)
- Bienal, tasarım alt alanları arasından en çok mimari tasarım alt alanından örnekler içerir. Bu örnekler, mimari tasarıma odaklanmayı amaçlamaz. Mimari üretim, sadece başka konuların tartışılabilmesi için bir araçtır.
- Bienal, kavramsal çerçevesini global tartışmalara göre belirler.
- Bienaller, küratörler ve katılımcıların kendi söylemlerini inşa etme araçları olmaları nedeniyle çok sayıda manifesto içerirler.

Öneriler:

Tezin öneriler bölümünde, bu çalışma kapsamında incelenmesi mümkün olmayan, her biri ayrı bir çalışma olabilecek, konuyla ilgili alt araştırma alanları listelenmiştir. Bu öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Dört farklı yıldaki dört bienalin sergi tasarımları karşılaştırılmalı olarak incelenebilir.
- Dört bienalin sergi mekanlarını tercih ve kullanma biçimleri incelenebilir.
- Sergilerin ve kullanılan yapıların, kentle kurduğu ilişkiler incelenebilir, farklı yıllardaki durumlar arasında değerlendirmeler yapılabilir.
- Bienal yan etkinliklerinin kentle ilişkilendirme biçimleri üzerine araştırmalar ve haritalamalar yapılabilir.
- Bienal yan etkinliklerinin türleri, içerikleri, yıllara göre değişimleri ve bu etkinlikler kapsamında Türkiye'ye gelen onlarca yabancı konuşmacı listelenip, incelenebilir.
- *New City Reader*'ın içeriği ve kent içinde asıldığı yerler aracılığıyla kentle kurduğu ilişki incelenebilir. Ayrıca İstanbul duvarlarına asılmak amacıyla hazırlanan gazetedeki metinlerin Türkçe versiyonları yanında neden İngilizce versiyonlarına da yer verilmiştir? Bu soruya cevap aranabilir.

- Bienal akademi programlarına katılan üniversiteler haritalandırılabilir. Ayrıca bu üniversitelerde gerçekleştirilen etkinliklerin içeriği araştırılabilir, atölye mi yapılmıştır, paneller mi düzenlenmiştir, sergi mi organize edilmiştir?
- Bienalin yurt dışına taşan sergileri ve bienal ile ilgili yurt dışında yapılan sunumlar, konuşmalar, tanıtım faaliyetleri incelenebilir.
- Sergi kurgusu ve sergi tasarımı üzerine göstergebilimsel analizler yapılabilir.
- Bienalin basın bültenleri, eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenebilir.
- Sosyal medya hesaplarında paylaşılan iletiler ile görseller söylem analizi ve göstergebilimsel analiz yöntemleriyle incelenebilir.
- Sosyal medya hesaplarındaki paylaşımlarla insanların etkileşimleri, yorumlar, beğeniler ve tekrar paylaşımlar üzerinden analiz edilebilir. En çok ilgi gören etkinlikler veya paylaşımlar hangileridir? Bu tür sorulara cevap aranabilir.
- Bienal siteleri (farklı yıllardaki siteler) karşılaştırmalı olarak analiz edilebilir. Sitelerin içerikleri yıldan yıla nasıl değişir? Tasarımları arasındaki farklar nelerdir? Bu tür sorular çoğaltılabilir.
- Bienal hakkında, yerli ve yabancı basında çıkan yazılar söylem analizi yöntemiyle incelenebilir. Tanıtım yazılarının eleştiri yazılarına oranı araştırılabilir.
- Bienal katılımcısı tasarımcılarla yapılan röportajlar, söylem analizi yöntemiyle incelenebilir. Ayrıca neden sadece bazı katılımcılarla röportajlar yapılmıştır? Röportajlar için neden bu katılımcılar tercih edilmiştir?
- İKSV'nin resmi YouTube kanalı ve başka kanallar tarafından YouTube'da paylaşılan bienal ile ilgili videolar veya video-röportajlar söylem analizi yöntemiyle incelenebilir.
- Bienalin söylemleri, yurt dışındaki benzer etkinliklerin söylemleriyle kıyaslanabilir, ortaklıklar ve farklılaşmalar tespit edilebilir.
- Bienalin söylemleri, yerli mimarlık yayımlarından seçilecek metinlerdeki söylemlerle kıyaslanabilir.
- Bienal katılımcılarının farklı yıllardaki İstanbul Tasarım Bienali'ne ve diğer uluslararası bienallere katılımı incelenebilir, ortaklıklar haritalandırılabilir. Örneğin Merve Bedir, Yelta Köm, Ali Taptık veya Kerem Piker üzerinden yakın döneme dair kuramsal araştırmalar yapılabilir.

- Bienal direktörleri ve küratörleriyle derinlemesine görüşmeler yapılabilir.
- Bienallere katılan ekipler ve bienal ziyaretçileriyle görüşmeler / anketler yapılabilir.
- Beatriz Colomina tarafından yazılan tüm metinlerde (bienal öncesi ve sonrası da dahil olmak üzere) ve küratörü olduğu sergilerle inşa ettiği söylem ile mimarlık – sergi/iletişim/medya ilişkisi incelenebilir.
- 1. İstanbul Tasarım Bienali'nin Gezi Protestoları ile teorik ve söylemsel ilişkisi tartışılabilir.
- 4. İstanbul Tasarım Bienali'nin çizdiği çerçeve üzerinden Türkiye'de ve dünyada tasarım eğitiminin güncel durumu tartışılabilir.
- İstanbul'da ve Türkiye'de düzenlenen diğer uluslararası tasarım/mimarlık etkinlikleri içinde tarihsel olarak İstanbul Tasarım Bienali'nin yeri incelenebilir.
- İKSV'nin düzenlediği tüm etkinlikler incelenip alana katkıları tartışılabilir.
- Bienal söylemleri, mimari eleştirinin sınırları kapsamında ve farklı eleştiri yöntemleri ile bağlantılı olarak yani yöntemsel olarak tartışılabilir.
- Sergilerin mimarlığa nasıl bir deneysel ortam sunduğu incelenebilir, Kristal Saray'dan bugüne sergi yapılarında mekana dayalı araştırmalar yapılabilir.
- Mimarlık yapmanın başka yolları nelerdir? Sergiler, toplum - mimarlık ilişkisi içinde ne işe yarayabilirler? Bu sorular cevaplanarak, Türkiye'deki durum ve sergilerin işlevleri tarihsel olarak analiz edilebilir. Türkiye'deki ilk mimarlık sergisi, ilk sergilerin gerçekleştiği etkinlikler, ilk sergi mekanı veya yapısı tasarımı ve müzeler incelenebilir.
- *Lars Müller Publishers*, yayınevi olarak, tüm bienallerin ve trienallerin yayınevi olmaya çalışan bir yayın politikası izlemektedir. Bu alandaki çalışmalarını ve amaçları görüşmeler yapılarak tespit edilebilir, bu çalışmaların literatüre katkıları tartışılabilir.
- En geç 2010'daki "Neden Tasarım, Neden Bienal?" etkinliğindeki konuşmasından başlayarak 2019'daki "Genç Cumhuriyetin Cesur Hamlesi Olarak Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası ve Dahası: Kent Hafızası Bağlamında Vıkvıklanmalar" sergisine, Emre Arolat'ın sergiler aracılığıyla ürettiği söylemler eleştirel bir bakış açısıyla tartışılabilir.

- Pelin Derviş, Uğur Tanyeli ve Bülent Tanju gibi mimar/küratörlerin Türkiye'deki güncel mimarlık / tasarım ortamı ile ilgili -hem yurt içindeki hem de yurt dışında sergilenen örneklerle- küratörlük faaliyetleri incelenebilir, araştırılabilir.
- Son dönemde, bienallerden bağımsız olarak düzenlenen; alandaki güncel konulara ve tartışmalara odaklanan, aşağıda bir kısmı listelenmiş fakat sayısı artırılabilir sergiler ve varsa sergi kapsamında yapılan yayınlar / katalog kitapları incelenebilir:
  - İstanbullaşmak,
  - Düşünme ve Görselleştirme Aracı Olarak Türkiye'de Mimari Maket,
  - Göçebe Mekânlar,
  - İşveren Sergisi,
  - Kentsel İntermedya: Şehir, Arşiv, Hikâye,
  - Boş Alanlar,
  - Cümleden Öteye Bir Şehir Vardı,
  - Mutluluk Fabrikaları,
  - Lütfen Rahatsız Etmeyin,
  - Hayallerden Gerçekler – Eğitim Üzerine Projeksiyonlar,
  - Dikkat! Kaygan Zemin,
  - Geç Olmadan Eve Dön,
  - Modernin İcrası: Atatürk Kültür Merkezi 1946-1977,
  - Yazlık: Şehirlinin Kolonisi,
  - Modern Denemeler 1 Yokuş Boyunca (2008),
  - Modern Denemeler 2 İstory [Benim Hikâyem],
  - Modern Denemeler 3 Peçesi Açılan Modernizm / Tarihleri Örgülemek,
  - Modern Denemeler 4 Salon,
  - Modern Denemeler 5 Aş1,
  - 2016 Odalı Sessizlik: Büyükada Rum Yetimhanesi Üzerine Etüdler,
  - *Space Graph*,
  - Masum Bir Kent: Gündelik İstanbul Üzerine Mütevazı Fikirler,
  - Yokyerler,
  - İzmir'de yaşıyor ve üretiyor: Kent Müellifleri,
  - Anne Ben Beton Dökmeye Gidiyorum,

- Demokratik Mimarlığı Amaçlamak,
- Yahşibey Tasarım Çalışmaları 10. Yıl Sergisi,
- Harran: Bir Ovanın Çehresi,
- *Xemaîl*,
- Özlem,
- 1+8,
- Şam'da Kayısı
- Garanti Bankası tarafından “güncel sanat”, “mimarlık ve tasarım”, “ekonomik, tarihi ve sosyal çalışmalar” alanlarında; araştırma, sergi, söyleşi, konferans, atölye çalışmaları, eğitim programları, film gösterimleri ve yayınlar yapmak amacıyla kurulduğu söylenen (Garanti, 2011), Salt'ın 2011'den günümüze sergi ve katalog faaliyetleri incelenebilir.
- Mimarlıkla ilgili tek seferlik sergilerin ve bienallerin gerçekleştirildiği galerilerin, sergi mekanların “sahiplerinin” kimler, hangi kuruluşlar olduğu; bu mekanların alana sundukları olanaklar incelenebilir.
- Yukarıda bahsedilen tüm sergilerin kullandıkları mekanların incelenmesi: Bu yapılar sergi yapıları olarak mı tasarlanıp inşa edilmişlerdir, yoksa dönüşümler mi geçirmişlerdir?
- Türkiye’de bir tasarım ve/veya mimarlık müzesi ihtimali araştırılabilir.
- Bienal atölyelerinin konuları, üretimleri ve öğrencilerin deneyimleri üzerinden araştırmalar yapılabilir.
- Bienaller kapsamında gösterilen filmlerin türleri, konuları, gösterildiği mekanlar, gösterimlere ilgi olup olmadığı ve daha pek çok detay incelenebilir.

Gelecekte bu ve bunlara benzer araştırmaların yapılması ve böylelikle literatürün zenginleştirilmesi umut edilmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Aktuğ, E., 2014. Tasarım mönüsünde 'çekirge' var!, Radikal Gazetesi Kültür Sanat Haber Arşivi, 24 Ekim 2014 <http://www.radikal.com.tr/kultur/tasarim-monusunde-cekirge-var-1221019/> 8 Temmuz 2018.
- Alter, L., 2013. The world's most famous food fight happened on this day in 1959. Tree Hugger, Design, July 24, 2013. <https://www.treehugger.com/kitchen-design/worlds-most-famous-food-fight-happened-day-1959.html>
- Arrhenius, T., Lending, M., Miller, W. ve McGowan, J., M., 2014. Place and Displacement Exhibiting Architecture, Lars Müller Publishers, Zürih, Switzerland.
- Arolat, E., 2010. Tasarım ve Kent, Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu: Neden Tasarım, Neden Bienal?: Konuşma Metinleri, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Arolat, E., 2012. Gösteri Dünyasında Özgül Bir Seçenek ve Belki de Bir Umut Fidesi Olarak İstanbul Tasarım Bienali, Musibet, 1. İstanbul Tasarım Bienali, Nil Aynalı, Benan Kapucu ve Tamar Shafir, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Artun, A., 2012. Mimarın Şöhret Düşkünlüğü - Emre Arolat ve Guy Debord, e-skop Sanat Tarihi, Eleştiri; Skopbülten, <http://www.e-skop.com/skopbulten/mimar-in-sohret-duskunlugu-emre-arolatve-guy-debord/> 611 5 Mayıs 2018.
- Awan, N., Schneider, T., ve Till J., 2011. Spatial agency: other ways of doing architecture, Routledge, New York, United States of America.
- Axel, N., Colomina, B., Hirsch, N., Lee, J., Vidokle, A., Wigley M., 2018. Superhumanity: post-labor, psychopathology, plasticity, Actar National Museum of Modern and Contemporary Art, Seoul, Korea, New York, United States of America.
- Axel, N., Colomina, B., Hirsch, N., Vidokle, A., Wigley M., 2018. Superhumanity: design of the self, eflux Architecture, The Graham Foundation, University of Minnesota, Minneapolis, United States of America.
- Aynalı, N., Kapucu, B., ve Shafir, T., 2012. Musibet, 1. İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- La Biennale Di Venezia, 1980. La Presenza Del Passato 1980 1st International Architecture Exhibition <https://static.labiennale.org/files/architettura/Storia/manifesti/presenza-del-passato.jpg> 12 Eylül 2018.
- Benedetti, M., 2015. Educación, Desarrollo y Cohesión Social, José L. González-Geraldo, Ediciones de la Universidad de Castilla La Mancha, Ciudad Real, España.

- Bengi, B., 2018. İstanbul Tasarım Bienali Örneğiyle Bir Bienal Planı, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bergdoll, B., 2015. Out of Site/In Plain View: On the Origins and Actuality of the Architecture Exhibition, Exhibiting Architecture: A Paradox?, Eeva Liisa Pelkonen, Carson Chan, David Andrew Tasman, Yale School of Architecture, Connecticut, United States of America.
- Bernstein, F., A., 2016. Interview with Istanbul Design Biennial Curators Mark Wigley and Beatriz Colomina, *Architectural Record*, 204(10), 28-28. https://kth-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=TN_gale_ofa468430345&context=PC&vid=46KTH_VU1_L&search_scope=default_scope&tab=default_tab&lang=en_US 27 Ekim 2018.
- Bilgin, N., 2006. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, İkinci Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Boelen, J., 2018. 4. İstanbul Tasarım Bienali, VBenzeri Blog <https://www.youtube.com/watch?v=Dqd7TulEuXQ> 11 Ocak 2019.
- Boyer, C., 2010. Le Corbusier Homme de Lettres, Princeton Architectural Press, New York, United States of America.
- Breton, A., (1920), 1997. Jamming The Media, Gareth Branwyn, Chronicle Books, San Francisco, United States of America.
- Burri, R., 1970. Magnum Photos, Archive, March 15, 1970 / Start of Suita World's Fair <https://mediastore3.magnumphotos.com/CoreXDoc/MAG/Media/TR2/e/c/b/1/PAR93716.jpg> 23 Haziran 2019.
- Colombo, C., 1968. Giancarlo de Carlo debates with Gianemilio Simonetti as protesting students take over the Milan Triennale in May 1968, Radical Pedagogies: Reconstructing Architectural Education <http://tpm.artmuseum.pl/en/wystawy/radykalne-nauczanie/gallery/2> 28 Kasım 2018.
- Colomina, B., 2011. Mahremiyet ve Kamusalılık: Kitle İletişim Aracı Olarak Mimari, Çeviren Aziz Ufuk Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul.
- Colomina, B., 2014a. Place and displacement: exhibiting architecture, edited by Thordis Arrhenius, Mari Lenning, Wallis Miller, Jérémie Michael McGowan, Lars Müller Publishers, Zürich, Switzerland.
- Colomina, B., 2014b. Yumuşak Bir Manifestoya Doğru / Towards A Soft Manifesto, Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil 2. İstanbul Tasarım Bienali içinde, Zoë Ryan ve Meredith Carruthers, Hatje Cantz Verlag, Ostfildern, Germany.
- Colomina, B., ve Wigley, M., 2015. 3. İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=Tgty2IHWSIE> 17 Ekim 2018.

- Colomina, B., ve Wigley, M., 2016a. Biz insan mıyız? = Are we human? Türümüzün tasarımı: 2 saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl = The design of the species: 2 seconds, 2 days, 2 years, 200 years, 200.000 years 3. İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Colomina, B., ve Wigley, M., 2016b. Are we human? Notes on an Archaeology of Design, Lars Müller Publishers, Zürih, Switzerland.
- Colomina, B., ve Wigley, M., 2016c. Biz insan mıyız? = Are we human? 3. İstanbul Tasarım Bienali Rehberi, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Colomina, B., ve Wigley, M., 2018. Friday Lecture: Beatriz Colomina and Mark Wigley on "Are We Human? The Design of the Species" Konstfack Stockholm Sweden <https://www.youtube.com/watch?v=BR3SSKpXwK4> 29 Aralık 2018.
- Dal Co, F., 2010. Architecture on Display: On the History of the Venice Biennale of Architecture, Aaron Levy and William Menking, Architectural Association, London.
- Dündaralp, B., 2013. New City Reader Mimarlık, Tasarım, Kamusal Alan ve Kent Gazetesi, Sayı 8 Mimarlık, 20 Aralık 2012, https://bogachandundaralp.files.wordpress.com/2013/01/ncr_08-architecture.pdf 21 Ekim 2018.
- Ertuş, H., 2014, Gündelik Fikirler Meydanı, XXI Yirmibir Mimarlık, Tasarım, Mekan, 135, 24-27.
- Fairs, M., 2018. "The future of design is female" says Istanbul Design Biennial curator Jan Boelen, Dezeen, 9 Ekim 2018 <https://www.dezeen.com/2018/10/09/future-design-female-jan-boelen-istanbul-design-biennial/> 12 Kasım 2018.
- Foucault, M., 2010. Önsöz, James Harness, (1983) Bu Bir Pipo Değildir içinde, Çeviren Selahattin Hilav, Yedinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul, https://issuu.com/levo39/docs/michel_foucault_-_bu_bir_pipo_de__i
- Fuksas, M., 2010. Architecture on Display: On the History of the Venice Biennale of Architecture, Aaron Levy and William Menking, Architectural Association, London.
- Eames Office, 2016. The Eames Audience Experience, <https://www.eamesoffice.com/scholars-walk/the-eames-audience-experience/> 23 Haziran 2019.
- Garanti, 2011. Garanti Bankası'nın kültür kurumu SALT faaliyete geçiyor, Garanti Assets Web Sitesi Basın Bülteni, 21 Mart 2011 http://assets.garanti.com.tr/assets/pdf/tr/basin_bulteni/2011/2011_03_21_salt_basin_toplantisi.pdf 26 Mayıs 2018.
- Grima, J., 2012a. 'Kusurlu' bir bienal, Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/kultur/kusurlu-bir-bienal-1081686/> 28 Mart 2018.

- Grima, J., 2012a. Adhokrasinin Kısaca Tarihi/A Brief History of Adhocracy, Adhokrasi, 1. İstanbul Tasarım Bienali, Vera Sacchetti, Avinash Rajagopal, Tamar Shafrir, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Gümüştaş, B., 2015. Exploring the potential of online platforms in product design: A study on integrating craftsmen into systems of design, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Güzel, A., 2015. Bienallerde mekansal deneyim ve iletişim: İstanbul bienalleri üzerinden bir irdeleme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Herbert, F., 1969. Interview with Frank Herbert by Dr. Willis E. McNelly, The Internet Archive https://archive.org/details/cfls_000091 5 Ocak 2019.
- Hollein, H., 2010. Architecture on Display: On the History of the Venice Biennale of Architecture, Aaron Levy and William Menking, Architectural Association, London.
- İKSV, 2012a. 1. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi, Tasarım Bienali Hakkında, <http://1tb.iksv.org/about/?lang=tr> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2012b. 1. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi <http://1tb.iksv.org/?lang=tr> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2013. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi, Haber Arşivi, 'Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil' 13.11.2013 <http://tasarimbienali.iksv.org/tr/arsiv/haberarsivi/p/1/833> 5 Eylül 2018.
- İKSV, 2014a. 2. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi, Hakkında, Bienal Hakkında, About The Biennial, <http://2tb.iksv.org/hakkında.asp> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2014b. 2. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi <http://2tb.iksv.org/index.asp> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2016a. 3. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi, Hakkında, <http://bizinsanmiyiz.iksv.org/hakkında/> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2016b. 3. İstanbul Tasarım Bienali Türkiye Tasarım Kronolojisi | Deneme <http://bizinsanmiyiz.iksv.org/turkiye-tasarim-kronolojisi-deneme/> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2016c. İstanbul Kültür Sanat Vakfı Faaliyet Raporu 2016, 31 Aralık 2016, https://www.iksv.org/i/content/53_1_1_iksvfaaliyetraporu2018.pdf 17 Ocak 2019.
- İKSV, 2016d. 3. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi <http://bizinsanmiyiz.iksv.org> 5 Ocak 2019.

- İKSV, 2017. 4. İstanbul Tasarım Bienali'nin Teması Açıklandı: Okullar Okulu http://aschoolofschools.iksv.org/press/bulten_B4F49EAB-9985-5102-2F5E-1C22D1291310.doc 27 Kasım 2018.
- İKSV, 2018a. 4. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi <http://aschoolofschools.iksv.org/tr/> 5 Ocak 2019.
- İKSV, 2018b. "4. İstanbul Tasarım Bienali'ne Geri Sayım Başladı" 4 Eylül 2018 Basın Bülteni, aschoolofschools.iksv.org/press/bulten_EFDF6249-CC63-CE5D-1404-5CE9D48B41F3.doc 20 Kasım 2018.
- İKSV, 2018c. 4. İstanbul Tasarım Bienali Web Sitesi, Basın, Medya Dökümanları, <http://www.iksvphoto.com/#/album/3cb8bs/photo/56688605> 17 Ocak 2019.
- İKSV, 2018d. İstanbul Kültür Sanat Vakfı Faaliyet Raporu 2018, 31 Aralık 2018, https://www.iksv.org/i/content/53_1_1_iksvfaaliyetraporu2018.pdf 17 Ocak 2019.
- İKSV, 2018e. "22 Eylül-4 Kasım tarihleri arasında bizimle olduğunuz için teşekkürler! 4. İstanbul Tasarım Bienali sergisi sona erdi, ancak İstanbul Tasarım Bienali ve Okullar Okulu'nun işbirliği önümüzdeki günlerde gerçekleşecek etkinliklerle devam edecek." 12 Kasım 2018 <https://www.instagram.com/p/BqEwVzVApzj/> 15 Ocak 2019.
- İKSV, 2019a. "İKSV Alt Kat: Öğrenme ve Etkileşim Alanı açıldı" Haber Arşivi 05.03.2019, <https://www.iksv.org/tr/haber/iksv-alt-kat-ogrenme-ve-etkilesim-alani-acildi> 17 Mart 2019.
- İKSV, 2019b. Tasarım Bienali <http://tasarimbienali.iksv.org/tr/bienal/tarihce> 6 Ocak 2019.
- İKSV, 2019c. İKSV Hakkımızda, <https://www.iksv.org/tr/hakkimizda/iksv> 11 Ocak 2019.
- Jones, C., A., 2016. The Global Work of Art: World's Fairs, Biennials, and the Aesthetics of Experience, The University of Chicago Press, Chicago, United States of America.
- Kapucu, B., ve Shafrir, T., 2012a. Kusurluluk, 1. İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Kapucu, B., ve Shafrir, T., 2012b. 1. İstanbul Tasarım Bienali Program Kitapçığı, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Kortun, V., Derviş, P., Eyiler, M., Er, A., ve Ertaş, H., 2012. Bir Bienal İki Bakış, XXI Yirmibir Mimarlık, Tasarım, Mekan, 115, 28-36.
- Kuijpers, E., 2018. Staging the Message: a Dialectic History of Mentalities in Communication, Public lecture a part of Staging the Message The Architecture of Communication, ResArc Communication course, Wednesday the 21st November 2018, Stockholm.

- Lamadrid, G., 2016. Metabolist, the city of the future, Pavilion Takara, <https://g-lamadrid.com/lostinfabrics/metabolist-the-city-of-the-future/> 23 Haziran 2019.
- Levy A., ve Menking, W., 2010. Architecture on Display: On the History of the Venice Biennale of Architecture, Architectural Association, London.
- Lockard, R., A., 2013. Outside the Boundaries: Contemporary Art and Global Biennials, Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America, 32/1, Spring 2013, 102-111.
- Loewe, S., 2015. When Protest Becomes Art: The Contradictory Transformations of the Occupy Movement at Documenta 13 and Berlin Biennale 7, FIELD, Spring 2015, 185-203. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/38717476/FIELD-01-Loewe-WhenProtestBecomesArt.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1558186067&Signature=hKDhdERaJPitMumP2EWGkI4Sgc%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DWhen_Protest_Becomes_Art_The_Contradicto.pdf 18 Mart 2019.
- The London Festival of Architecture, 2018. The London Festival of Architecture web sitesi, Events, <https://www.londonfestivalofarchitecture.org/events> 11 Eylül 2018.
- Mackay, T., 2018. Le Corbusier: Sport and Stadia, Thesis for Master of Philosophy, Queensland University of Technology, Faculty of Creative Industries, School of Architecture, Brisbane City, Australia.
- Manet, É., (1867), 2016. The Global Work of Art: World's Fairs, Biennials, and the Aesthetics of Experience, Caroline A. Jones, The University of Chicago Press, Chicago, United States of America.
- Mattson, H., 2015. Demonstrations as a Curatorial Practice: The Exhibition Scene at Moderna Museet from She to ARARAT 1966 – 1976, Exhibiting Architecture: A Paradox?, Eeva Liisa Pelkonen, Carson Chan, David Andrew Tasman, Yale School of Architecture, Connecticut, United States of America.
- MAXQDA, 2019. MAXQDA web sitesi, Contact, About Us <https://www.maxqda.com/about> 18 Mart 2019.
- Medyatava, 2012. https://www.medyatava.com/haber/-ekumenepolis--tasarim-bienali-ile-calismayi-reddetti_83796 11 Ocak 2019.
- Mickers, N., 2014. Casa Museo Sarmiento. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7c/Casa_Museo_Sarmiento_-_Tigre%2C_Buenos_Aires_Province_-_Argentina_-_9_Sept._2014.jpg/800px-Casa_Museo_Sarmiento_-_Tigre%2C_Buenos_Aires_Province_-_Argentina_-_9_Sept._2014.jpg 8 Şubat 2019.

- MoMA, 1932a. Modern Architecture: International Exhibition, Feb. 10 to March 23, 1932, Museum of Modern Art, New York, United States of America. https://www.moma.org/documents/moma_catalogue_2044_300061855.pdf 23 Ekim 2018.
- MoMA, 1932b. Modern Architecture: International Exhibition February 9–March 23, 1932 https://www.moma.org/calendar/exhibitions/2044?installation_image_index=0 23 Ekim 2018.
- MoMA, 1988. Deconstructivist Architecture Exhibition Catalogue, June 23 – August 30, 1988, Museum of Modern Art, New York, United States of America. https://www.moma.org/documents/moma_catalogue_1813_300062863.pdf 23 Ekim 2018.
- Morgner, C., 2014. The Biennial: The Practice of Selection in a Global Art World, *Empirical Studies of the Arts*, 32/2, 275–282.
- Morris, A., 2016. Istanbul's third Design Biennial explores the human imprint, Wallpaper* 24 Ekim 2016 <https://www.wallpaper.com/design/3rd-istanbul-design-biennial-2016-are-we-human> 12 Kasım 2018.
- Niemojewski, R., 2010. Venice or Havana: A Polemic on the Genesis of the Contemporary Biennial, *The Biennial Reader*, Elena Filipovic, Marieke Van Hal, Solveig Øvstebø, Bergen Kunsthall, Bergen, Norway.
- di Nunzio, A., 2017. Fotostoria #3: Iannis Xenakis, <http://www.musicainformatica.it/risorse/fotostoria-3-iannis-xenakis.php> 19 Ekim 2018.
- Ova, D., 2018. 4. İstanbul Tasarım Bienali, VBenzeri Blog https://www.youtube.com/watch?v=UqOkjfaEXAQ&index=6&list=PL35bpgM2-zMOFemgkH7fHKk1_nrfn-793 11 Ocak 2019.
- Ova, D., Yücel, M., ve Türkay, B., 2018. Jeff Talks, Manifold, Studio-X İstanbul, Yayınlanmamış Konuşma Metinleri, 8 Aralık 2018.
- Papanek, V., 1974. Design for the real world: human ecology and social change, Gradana Publishing Limited, London.
- Pelkonen, E., L., Chan, C., ve Tasman, D., A., 2015. Exhibiting Architecture: A Paradox?, Yale School of Architecture, Connecticut, United States of America.
- Pelkonen, E., L., 2018. Exhibit A: Exhibitions That Transformed Architecture, 1948-2000, Phaidon Press, London.
- Rona, Z., 1997. Sergi maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi Cilt 3, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Ryan, Z., 2014. Gündelik Fikirler Meydanı, *XXI Yirmibir Mimarlık, Tasarım, Mekan*, 135, 24-27.

- Ryan, Z., ve Carruthers, M., 2014. Gelecek Artık Eski Gibi Değil 2. İstanbul Tasarım Bienali, Hatje Cantz Verlag, Ostfildern, Germany.
- Ryan, Z., 2017. As Seen: Exhibitions That Made Architecture and Design History, The Art Institute of Chicago, United States of America.
- Sacchetti, V., Rajagopal, A., ve Shafrir, T., 2012. Adhokrasi, 1. İstanbul Tasarım Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Sacchetti, V., 2018. Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Sacchetti, V., Çelik, M., ve Boelen, J., 2018. 4. İstanbul Tasarım Bienali, Okullar Okulu: Ajanda, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- San Grafik, 2019. San Grafik Web Sitesi Anasayfa, [http://sangrafik.com.tr/?l=tr#prettyPhoto\[sangrafik\]/1/9 Ocak 2019](http://sangrafik.com.tr/?l=tr#prettyPhoto[sangrafik]/1/9 Ocak 2019).
- Sanatatak, 2016. Özlem Yalım'dan 3. İKSV İstanbul Tasarım Bienali'ne Ağır Eleştiri, 11 Mart 2016 <http://www.sanatatak.com/view/ozlem-yalimdan-3-ksv-stanbul-tasarim-bienaline-agir-elestiri> 11 Aralık 2018.
- Sejddold, O., 1968. Undervisningsminister Olof Palme hoppar i skumgummi på utställningen Modellen på Moderna museet i Stockholm 1968, Återbesök I Barnens Århundrade, UtställningsEstetiskt Forum, <https://www.ueforum.se/essaer/14-3essaaterbesok.php> 28 Aralık 2018.
- Schalk, M., ve van Toorn, R., 2019. Staging the Message The Architecture of Communication: Introduction, ResArc Communication course, https://communicationsresarc.net/00-introduction/#_ftnref2 21 Şubat 2019.
- Seelow, A., M., 2016. Reconstructing the Stockholm Exhibition 1930, Arkitektur Förlag, Stockholm.
- Strauss, A. ve Corbin, J., 2008. Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory, Third Edition, Sage Publications, United States of America.
- Sudjic, D., 2010. Architecture on Display: On the History of the Venice Biennale of Architecture, Aaron Levy and William Menking, Architectural Association, London.
- Szacka, L., C., 2017. Exhibiting the Postmodern: The 1980 Venice Architecture Biennale, Marsilio Editori, Venezia.
- Tabibi, B., 2005. Exhibitions as the Medium of Architectural Reproduction: Modern Architecture: International Exhibition, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Tanyeli, U., 2010. Tasarım ve Genetiği, Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu: Neden Tasarım, Neden Bienal? : Konuşma Metinleri, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul.
- Tanyeli, U., 2017. Yıkarak Yapmak: Anarşist Bir Mimarlık Kuramı İçin Altlık, Metis Yayınları, İstanbul.
- Taylor-Foster, J., 2016. Beatriz Colomina and Mark Wigley, Curators of the 2016 Istanbul Design Biennial, Discuss "The Design of the Species" Archdaily <https://www.archdaily.com/783398/beatriz-colomina-and-mark-wigley-curators-of-the-3rd-istanbul-design-biennial-discuss-the-design-of-the-species> 20 Aralık 2018.
- Tschumi, B., 2016. Mimari Teori Üzerine Bazı Notlar, 2000+ Mimarlık Teorisinin Acil Sorunları, Editör James Graham, Çeviren Atilla Erol, Janus Yayıncılık, İstanbul.
- Mutlu Tunca, G., 2009. Doubling: Italy: The New Domestic Landscape as a Historical Project, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Uncu Çimen, G., 2016. Kurumsal Filantropinin, Gönüllülük & Marka İtibarı Açısından Değerlendirilmesi: Koç, Kızılay & İKSV Örnekleri, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Reklamcılık ve Tanıtım Bilim Dalı, İstanbul.
- Yalım Özkaraoğlu, Ö., 2012. "Bu Halk için Bir Bienal" Derya Gürsel ile röportaj, Arkitera.com <http://www.arkitera.com/soylesi/483/bu-halk-icin-bir-bienal> 14 Eylül 2018.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H., 2008. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Yedinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YouTube, 2019. İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul Tasarım Bienali Oynatma Listesi https://www.youtube.com/playlist?list=PLuQa3KrjTxnQGltLmjDOYiG_8Aqba78dY, 12 Mart 2018.

7. EKLER

Ek 1. İstanbul Tasarım Bienali Ana Web Sitesindeki Basın Bültenleri

2011

İstanbul Tasarım Bienali için hazırlıklar başladı – 01.02.2011
İstanbul Tasarım Sempozyumu 'Neden Tasarım? Neden Bienal?' – 01.02.2011
İstanbul Tasarım Bienali ön etkinlikleri devam ediyor – 01.02.2011
İstanbul Tasarım Bienali teması belirlendi: 'Kusurluluk' - 01.08.2011
İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri Emre Arolat ve Joseph Grima oldu - 06.12.2011

2012

İstanbul Tasarım Bienali'ne proje başvuruları başladı – 15.02.2012
İstanbul Tasarım Bienali'nin programı açıklandı - 12.03.2012
İstanbul Tasarım Bienali atölye çalışmaları başlıyor – 12.03.2012
İstanbul Tasarım Bienali Atölye Çalışmaları sona erdi - 27.03.2012
İstanbul Tasarım Bienali Milano basın daveti - 19.04.2012
İstanbul Tasarım Bienali New City Reader gazetesiyle İstanbul sokaklarında - 16.05.2012
İstanbul Tasarım Bienali Yuvarlak Masa Toplantısı "Neden Bienal?" – 26.05.2012
İstanbul Tasarım Bienali New City Reader gazetesi ile sokaklara yayılmaya devam ediyor. – 02.08.2012
İstanbul Tasarım Bienali Başlıyor. – 24.09.2012
İstanbul Tasarım Bienali'ne Uluslararası Basından Büyük İlgi - 23.10.2012
İstanbul Tasarım Bienali Başlıyor - 13.12.2012
İstanbul Tasarım Bienali'nin "Yaratıcı Film Kuşağı" Başlıyor - 13.12.2012
İstanbul Tasarım Bienali Sona Erdi - 13.12.2012

2013

İstanbul Tasarım Bienali'nde Görev Değişikliği - 20.03.2013
Adhokrasi Sergisi İstanbul Tasarım Bienali'nin ardından New York'ta - 17.05.2013
2. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü belirlendi. - 26.07.2013

2014

2. İstanbul Tasarım Bienali Milano'da Uluslararası Basın ve Tasarım Dünyasına Tanıtıldı - 09.04.2014
Save The Date: 2nd Istanbul Design Biennial Starts 1 November 2014 - 23.07.2014
Bienal Hazırlıkları Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nda Başladı - 17.09.2014
"Kadıköy'den Bul Kadıköy'de Buluştur" Projesinde Yer Alacak 5 Kent Mobilyası Belirlendi - 30.09.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali'nde Tasarım Rotaları Başlıyor - 14.10.2014
Bienalin Akademi Programı'nda 33 Üniversiteden 72 Proje Yer Alacak - 21.10.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali Kapılarını 1 Kasım'da Açıyor - 27.10.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali 1 Kasım – 14 Aralık 2014 - 30.10.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali Sponsor ve Destekçilerine Teşekkür Edildi - 11.11.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali'nde Haftanın Etkinlikleri - 12.11.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali'nde Etkinlikler Devam Ediyor - 17.11.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali Uluslararası Medyada Geniş Yer Buluyor - 27.11.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali'ni Gezmek İçin Son 10 Gün - 03.12.2014
Tasarım Bienali'nde Son Hafta - 08.12.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali Sona Erdi - 15.12.2014

Ek 1'in devamı

2015

- Avrupa'nın Önde Gelen İletişim Tasarımcıları İstanbul'da Buluşuyor - 14.05.2015
 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin Küratörleri Beatriz Colomina ve Mark Wigley Oldu - 27.05.2015
 3. İstanbul Tasarım Bienali'nin Başlığı ve Teması Açıklandı - 01.12.2015

2016

- Açık Çağrı Duyurusu 2016.03.11 / 3. İstanbul Tasarım Bienali İçin Açık Çağrı Video Başvuruları Başladı - 11.03.2016
 3. İstanbul Tasarım Bienali Milano Tasarım Haftası'nda İki Ayrı Etkinlikle Tanıtıldı - 15.04.2016
 3. İstanbul Tasarım Bienali Küratörleri Bienale İngiltere'den Katılacak İsimleri Açıkladı - 23.05.2016
 "Moda Tasarımında Sürdürülebilirlik" Atölyesi Sona Erdi - 21.06.2016
 3. İstanbul Tasarım Bienali 22 Ekim'de başlıyor 2016.08.21 / İstanbul Tasarım Bienali 'Tasarım'ı Yeni Baştan Hayal Etmeye Hazırlanıyor - 21.08.2016
 3. İstanbul Tasarım Bienali Katılımcıları Açıklandı 2016.10.03
 Etkinlikler 2016.10.20
 Yaratıcı Mahalleler 2016.10.20
 Türkiye Tasarım Kronolojisi 2016.10.20
 Tasarım Rotaları 2016.10.20
 Katılımcılar 2016.10.20
 Genel Bülten 2016.10.20
 3. İstanbul Tasarım Bienali Sona Erdi 2016.12.04

2017

4. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü belli oldu. 07/11/2017
 4. İstanbul Tasarım Bienali'nin teması açıklandı. 10/12/2017

2018

4. İstanbul Tasarım Bienali Beyoğlu'nda 6 mekâna yayılıyor. 04/04/2018
 4. İstanbul Tasarım Bienali Milano Tasarım Haftası'nda. 04/19/2018
 4. İstanbul Tasarım Bienali'nin katılımcıları açıklandı. 07/23/2018
 4. İstanbul Tasarım Bienali'ne geri sayım başladı. 09/04/2018
 4. İstanbul Tasarım Bienali tüm şehre yayılıyor. 09/12/2018

Haber Arşivi:

- 'Uluslararası Tasarımcılarla Soru-Cevap' etkinliği başarıyla gerçekleştirildi | 20.04.2011
 İstanbul Tasarım Sempozyumu başarıyla gerçekleştirildi | 01.06.2011
 İstanbul Tasarım Bienali'nin teması belirlendi | 28.07.2011
 İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri Emre Arolat ve Joseph Grima oldu | 31.10.2011
 1. İstanbul Tasarım Bienali sona erdi | 12.12.2012
 İstanbul Tasarım Bienali'nde görev değişikliği | 21.03.2013
 'Adhokrasi' sergisi İstanbul'un ardından New York'ta | 18.04.2013
 2. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü belirlendi | 26.07.2013
 'Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil' | 13.11.2013
 2. İstanbul Tasarım Bienali başvuruları | 13.11.2013
 Bienalin teması açıklandı: 'Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil' | 13.11.2013
 John Heskett hayatını kaybetti | 27.02.2014
 2. İstanbul Tasarım Bienali Milano'da | 09.04.2014
 Bienal hazırlıkları Galata Özel Rum İlköğretim Okulu'nda başladı | 17.09.2014
 "Kadıköy'den Bul Kadıköy'de Buluştur" projesinde yer alacak 5 kent mobilyası belirlendi | 29.09.2014
 Tasarım Rotaları | 09.10.2014
 Çocuk ve Genç Atölye ve Etkinlik Programı | 14.10.2014
 Akademi Programı | 21.10.2014

Ek 1'in devamı

- Tasarımcı ve Projeler Listesi | 23.10.2014
Film Gösterimleri | 24.10.2014
Atölyeler | 24.10.2014
'Bizimle Konuşun' Panel ve Söyleşiler | 24.10.2014
Rehberli Turlar | 28.10.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali Cumartesi günü açılıyor | 30.10.2014
2. İstanbul Tasarım Bienali sona erdi | 28.04.2015
Avrupa'nın önde gelen iletişim tasarımcıları İstanbul'da buluşuyor | 14.05.2015
9. Avrupa Tasarım Konferansı ve Ödülleri Töreni İstanbul'da gerçekleştirildi | 25.05.2015
3. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörleri Beatriz Colomina ve Mark Wigley oldu | 27.05.2015
2. İstanbul Tasarım Bienali Felis Ödülü'nü kazandı | 24.11.2015
TEMA METNİ | 01.12.2015
3. İstanbul Tasarım Bienali'nin başlığı ve teması açıklandı | 01.12.2015
4. İstanbul Tasarım Bienali'nin küratörü belli oldu | 11.07.2017

Basın Bültenlerinin Kaynakları:

<http://tasarimbienali.iksv.org/tr/basin>

<http://1tb.iksv.org/contact/?lang=tr>

<http://aschoolofschools.iksv.org/tr/#section-press-detaillink>

Haber Arşivinin Kaynağı:

<http://tasarimbienali.iksv.org/tr/arsiv/haberarsivi>

Ek 2. Uluslararası İstanbul Tasarım Sempozyumu Konuşma Metinleri Kitabı İçindekiler

İstanbul Tasarım Bienali Ön Etkinlikleri - 1 “Neden Tasarım, Neden Bienal?”	3
Açış Konuşması - Bülent Eczacıbaşı / İKSV	4
Tasarım ve Genetiği	
Uğur Tanyeli Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık	5
Ali Artun - İstanbul Teknik Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü	10
İlhan Tekeli - Türkiye Bilimler Akademisi Şeref Üyesi	16
Faruk Malhan - Koleksiyon Mobilya	19
Bülent Tanju - Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi	25
Soru Cevap	31
Tasarım ve Mikro-Bileşenleri	
Mehmet Asatekin - Bahçeşehir Üniversitesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü	33
John Heskett - Hong Kong Polytechnic University, School of Design	39
Deborah Dawton - Design Business Association (DBA)	47
Sadık Karamustafa - Grafik Tasarımcı	56
Tevfik Balcıoğlu - İzmir Ekonomi Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	64
Gamze Güven - Endüstriyel Tasarımcılar Meslek Kuruluşu (ETMK)	68
Alpay Er - İstanbul Teknik Üniversitesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü	77
Thomas Lockwood - Design Management Institute (DMI)	87
Tasarım ve Makro-Bileşenleri	
Müjdat Altay - TÜSİAD Bilgi Teknolojileri ve Telekomünikasyon Çalışma Grubu	96
Alphan Manas - Brightwell Holding	99
Cemil Türün - Yoğurt Bilgisayar Teknolojileri	106
Soru - Cevap	110
Berna Erbilek - Vitra	111
Saffet Molvalı - Eren Holding	115
George M. Beylerian - Material ConnXion	119
Tasarım ve Kent	
Eray Makal - İstanbul Bilgi Üniversitesi	128
Seyhan Özdemir - Autoban	130
Levent Çalikoğlu - İstanbul Modern	133
Bahar Korçan - Moda Tasarımcıları Derneği	136
Defne Koz - Defne Koz Studio	139
Gökhan Avcıoğlu - Global Architectural Development (GAD)	142
Soru - Cevap	143
Emre Arolat - Emre Arolat Architects	145
Soru - Cevap	150
Valerio Castelli - Design Partners, Zona Tortona	158
Deyan Sudjic - Londra Tasarım Müzesi	167
Birgit Lohmann - designboom	176

Ek 3. 1. İstanbul Tasarım Bienali Kusurluluk Kitabı İçindekiler

Önsöz / Foreword - Bülent Eczacıbaşı	10
Neden Bir Tasarım Bienaline İhtiyacımız Var? / Why Do We Need a Design Biennial? - Özlem Yalın Özkaraoğlu	16
Bienal Teması: Kusurluluk / Imperfection - Deyan Sudjic	24
Ön Etkinlikler / Pre-events	29
Neden Bienal? / Neden Tasarım? Sempozyumu / Why Biennial? / Why Design? Symposium	35
Tasarım ve Genetiği	
Bienali Sorunsallaştırmak - Uğur Tanyeli	38
Tasarım Dehşeti - Ali Artun	41
Oluşum, Toplum Tasarımın Büyük Denetiminden Kurtarır Mı? - İlhan Tekeli	42
İstanbul Bir İlham Kenti - Faruk Malhan	44
Tasarımın Deli Gömleği - Bülent Tanju	45
Design and Its Genetics	
Problematising the Biennial - Uğur Tanyeli	48
The Horror of Design - Ali Artun	50
Can Emergence Relieve the Community of the Great Control of Design? - İlhan Tekeli	51
İstanbul is a City of Inspiration - Faruk Malhan	53
Straitjacket of Design - Bülent Tanju	55
Tasarım ve Mikro-Bileşenleri	
Tasarım ve Sanat - Mehmet Asatekin	58
Japon Dersi - John Heskett	60
İş Olarak Tasarım - Deborah Dawton	62
Grafik Tasarım Bienalleri - Sadık Karamustafa	63
Eğitimde Bütünleşik Tasarım - Tevfik Balcıoğlu	65
İstanbul Bir Tasarım Merkezi Olacak Mı? - Gamze Güven	67
Türkiye’de Tasarımın Ekonomi Politikası - Alpay Er	69
İnsanların Söyleyemediklerinden Öğrenmek - Thomas Lockwood	71
Design and Micro-Components	
Design and Art - Mehmet Asatekin	73
Japanese Lesson - John Heskett	75
The Business of Design - Deborah Dawton	77
Graphic Design Biennials - Sadık Karamustafa	78
Integrated Design in Education - Tevfik Balcıoğlu	80
Will Istanbul be a Design Center? - Gamze Güzen	82
The Political Economy of Design in Turkey - Alpay Er	83
Learning From What People Cannot Say - Thomas Lockwood	86
Tasarım ve Makro-Bileşenleri	
Bir Kültür ve Politika Sistemi Olarak İnovasyon - Müjdat Altay	88
Geleceğin Yaşam Biçimleri - Alphan Manas	90
Türkiye’deki Sanal Dünya: Yoğurtistan - Cemil Türün	93
Tasarımda Farklılaşma - Berna Erbilek	94
Türk Sanayiinin Ulaştığı Güçlü Nokta - Saffet Molvalı	96
İnsanlar, Mekanlar ve Malzemeler - George Beylerian	97
Designs and Its Macro-Components	

Ek 3'ün devamı

Innovation as a Cultural and Political System - Müjdat Altay	99
Future Lifestyles - Alphan Manas	101
Yogurtistan: Turkey's First Virtual World - Cemil Türün	103
Differentiation Through Design - Berna Erbilek	104
The Highest Force of Turkish Industry - Saffet Molvalı	106
People, Places, and Materials - George Beylerian	108
Tasarım ve Kent	
Tasarım Politika Üretmektir - Eray Makal	110
Çıkış Noktası İstanbul - Seyhan Özdemir	112
"Tarihsel An"a İnanmak - Levent Çalıkoğlu	113
"Satmazsan Varolamazsın" - Bahar Korçan	115
Sokak Bienali - Defne Koz	117
Tasarıma Yaklaşan Bir Mimari Gelecek - Gökhan Avcıoğlu	118
Akıntıya Karşı Mimarlık - Emre Arolat	120
Tasarım Etkinliği Alanları - Valerio Castelli	122
İşlevin Muamması - Deyan Sudjic	124
Dijital Bir Platform Olarak Bienal - Birgit Lohmann	126
Design and The City	
Design Produces Policies - Eray Makal	128
The Starting Point is Istanbul - Seyhan Özdemir	129
Believing in the "Historic Moment" - Levent Çalıkoğlu	131
"You Cannot Exist Without Selling" - Bahar Korçan	132
Street Biennial - Defne Koz	134
A Future of Architecture Close to Design - Gökhan Avcıoğlu	136
Architecture Against the Current - Emre Arolat	138
Design Event Territories - Valerio Castelli	140
The Enigma of Function - Deyan Sudjic	142
The Biennial as a Dijital Platform - Birgit Lohmann	143
Uluslararası Tasarımcılarla Soru & Cevap / Q & A with International Designers	145
Kusurluluk Atölyeleri / Imperfection Workshops	173
Neden Bienal? Yuvarlak Masa Toplantısı / Why Biennial? Roundtable Meeting	187
İstanbul Tasarım Bienali Programları / Istanbul Design Biennial Programs	211
Akademi Programı / Academy Program	223
Yaratıcı Film Gösterimleri / Film Screenings	305
Seminer Programı / Seminar Program	327
The New City Reader	333
Biyografiler / Biographies	347
İstanbul Tasarım Bienali / Istanbul Design Biennial	359
İstanbul Kültür Sanat Vakfı / Istanbul Foundation for Culture and Arts	360
İstanbul Tasarım Bienali Ekibi / Istanbul Design Biennial Team	361
Sponsorlar / Sponsors	364
Özel Teşekkürler / Special Thanks	366

Ek 4. 1. İstanbul Tasarım Bienali Musibet Kitabı İçindekiler

EMRE AROLAT Küratör/Curator	
İstanbul Tasarım Bienali	9
The Istanbul Design Biennial	20
NİL AYNALI Yardımcı Küratör/Associate Curator	
Musibet İçre Bir Mekan	33
A place embedded in Musibet	37
Sergi Haritası Map of the Exhibition	42
Musibet Okuma Kitabı The Musibet Reader	45
001 İnşaat Ya Resulullah A.Çelik	46
002 Adil Kebap Dürüm A. Aksoy, K. Robins	60
003 İstanbul -O-Matik C. Kozar, I. Ünal (PATTU Mimarlık)	92
TXT 001 Kent Hakkı D. Harvey	100
TXT 001 The Right to the City D. Harvey	117
004 Deplase Ö. Demir, S. Serap Duran	134
005 İstanbul'u Bir Günde Nasıl Tasarladım? E. Seda Kayım, M. Can Tanyeli	142
006 Olağanaltı C. Bakır Övünç, Elif Kendir B., E. Altürk, N. Yurtsever	148
007 Bomba KPM-Kerem Piker Mimarlık	154
008 40 Nasihat Made in İstanbul Ö. Berber, S.A. Köknar, F. Uz, A. Paşaoğlu, Y. Atmaca, Ö. Ünsal	162
009 Giyinmek ve giydirmek üzerine: Osmanbey'e bakmak A. Taptık	172
010 Hassas Ritm B. Korçan	178
011 İstanbul: Kentsel Kılık E. Salah	182
012 Tasarlamak ya da Yapmak PAB Mimari Tasarım	186
TXT 002 İstanbul'dan Alınan Dersler Y. Cabannes, C. Uzunçarşılı Baysal	190
TXT 002 Lessons from Istanbul Y. Cabannes, C. Uzunçarşılı Baysal	197
013 Komşularımız nereden gelmiş? Komşularımız nereye gitmiş? M. Güvenç	204
014 İslam Cumhuriyet Neoliberalizm B. Arıkan	210
015 Augmented Structures Project R. Anadol, A. Derinboğaz	216
016 Soundspace S. Kaki	222
017 Smudged E. Kahveci	230
018 Meydandaki Tepki C. Yalman	238
019 Corallines F. Kolatan, E. Schoenenberger	244
020 Design Looms KOL/MAC Architecture + Design (S. Kolatan, W. Mac Donald)	252
TXT 003 Mükemmellik, Mükemmeliyetsizlik, Yeniden Mükemmellik U. Tanyeli	262
TXT 003 Perfection, Imperfection, Reperfection U. Tanyeli	265
021 Making City Istanbul IABR	268
022 İzmir/Deniz	323
TXT 004 (C)horeoscope? M. Güvenç	354
TXT 004 (C)horeoscope? M. Güvenç	356
023 Kentsel Yenileme ve İlgili Memnuniyetsizlikler E. Akcan	358
024 (Un)real State of the (Un)known Wallonia-Brussels Architectures, curated by C. Libert	410
TXT 005 Yengeç Baladı - Fabl L. Şentürk	423

Ek 4'ün devamı

TXT 005 The Ballad of Crab- A Fable L. Şentürk	434
025 Typology of Houses H. Al Ani	438
026 Urban Forms X. Delory	440
027 Üç Küresel Metropol C. Emden	446
028 Töztepe: Bir Kentsel Dönüşüm Hikayesi Bora Y. Özkuş, M. Batu Kepekçioğlu, S. Ali Paşaoğlu	462
029 Söz HİM-Herkes İçin Mimarlık	470
030 Dönme Dolap L. Şentürk	476
031 Giysi Takası H. Cenk Dereli, N. Ödevci, F. Tekin	484
TXT 006 Üç Günlük Dünya Bir Günde Yıkılabilir K.Gümüş	496
TXT 006 This Transient World May Collapse in Only a Day K. Gümüş	498
İstanbul Tasarım Bienali Ekibi Istanbul Design Biennial Team	503

Ek 5. 1. İstanbul Tasarım Bienali Adhokrasi Kitabı İçindekiler

JOSEPH GRIMA	
Adhokrasinin Kısaca Tarihi	9
A Brief History of Adhocracy	27
ELIAN STEFA	
Özgürlüğü Yaşamak	45
Exercising Freedom	48
ETHEL BAFRADNA POHL	
Politik Seçimden Resmi Önerilere	51
From Political Choice to Formal Proposals	54
PELİN TAN	
Müştereklik Pratikleri: ya da “felaketin yanında koşmak”	57
Ways of Common-ing, or “running alongside the disaster”	61
MAURIZIO BORTOLOTTI	
Yona Friedman. Haliç Merkezi	65
Yona Friedman. The Haliç Center	68
PELİN TAN	
Giancarlo De Carlo ve Eleştirel Katılımcılık	71
Giancarlo De Carlo and Critical Particiation	75
VERA SACCHETTI, AVINASH RAJAGOPAL	
Kollektif Hikaye	79
The Collective Story	83
Adhokrasi Açık Çağrı	88
Adhocracy Open Call	89
Adhokrasi Okuma Kitabı	91
The Adhocracy Reader	
Sergi Haritası	364
Map of the Exhibition	
Sergideki Projeler	368
Projects in the Exhibition	
İstanbul Tasarım Bienali Ekibi	374
İstanbul Design Biennial Team	

Ek 6. 1. İstanbul Tasarım Bienali Program Kitapçığı İçindekiler

Neden Bir Tasarım Bienaline İhtiyacımız Var?	8
Why Do We Need a Design Biennial?	12
Bienal Teması: Kusurluluk	16
Biennial Theme: Imperfection	19
Küratöryal Metinler / Curatorial texts	22
Mekanlar / Venues	30
Adhokrasi Sergisi / The Adhocracy Exhibition	35
Musibet Sergisi / The Musibet Exhibition	153
Bienal Programı / Biennial Program	221
Akademi Programı / Academy Program	251
Atölyeler / Workshops	333
Film Gösterimleri / Film Screenings	357
Seminer Programı / Seminar Programs	371
Paralel Katılımcılar / Parallel Participants	405
Tasarım Yürüyüşleri / Design Walks	433
Bilet Bilgileri / Ticket Information	443
İstanbul Tasarım Bienali Ekibi / Istanbul Design Biennial Team	469

Ek 7. New City Reader

NCR-01 [Gündem] Makaleler

- NCR-01 [Gündem]: İstanbul'un gündeminde tasarım var mı?
 NCR-01 [Gündem]: Sınırları Zorlamak
 NCR-01 [Gündem]: Bir Ad-Hoc Devrimi
 NCR-01 [Gündem]: Sokakları Okumak
 NCR-01 [Gündem]: Adhokrasi

NCR-02 [Eşik] Makaleler

- NCR-02 [Eşik] : Eşik
 NCR-02 [Eşik] : Artin Usta ile Zanaat Ağı Üzerine
 NCR-02 [Eşik] : Ara Sokak, Geçici/Seçici Bellek ve Erkek Kahramanlığı
 NCR-02 [Eşik] : Atina: Potansiyel bir Eşikler Kenti mi?
 NCR-02 [Eşik] : Dikey Büyüyen Şehrin Enine Direnen Savunma Yapısı
 NCR-02 [Eşik] : Beyoğlu Sonunda Kime Kalacak?

NCR-03 [Bulmaca] Makaleler

- NCR-03 [Bulmaca] : Oyun
 NCR-03 [Bulmaca] : Terra Incognita Kuralları

NCR-04 [Yıldız Falı] Makaleler

- NCR-04 [Yıldız Falı]: Musibet
 NCR-04 [Yıldız Falı]: Yengeç Baladı
 NCR-04 [Yıldız Falı]: (C) HOREOSCOPE?
 NCR-04 [Yıldız Falı]: Mükemmellik, Mükemmeliyetsizlik, Yeniden Mükemmellik
 NCR-04 [Yıldız Falı]: Üç Günlük Dünya Bir Günde Yıkılabilir

NCR-05 [Mektuplar] Makaleler

- NCR-05 [Mektuplar]: Orhan Pamuk
 NCR-05 [Mektuplar]: Hans Ulrich Obrist, Gözde Severoğlu, Indy Johar, Haluk Gerçek ve Mimi Zeiger
 NCR-05 [Mektuplar]: Shumon Basar, Superpool, Füsün Türetken ve Tom Dyckhoff
 NCR-05 [Mektuplar]: Charles Jencks, David Kohn, Seyla Benhabib ve Merve Kaptan

NCR-06 [Endüstri] Makaleler

- NCR-06 [Endüstri]: Kirli Kent
 NCR-06 [Endüstri]: İstanbul'daki Küçük Üretim Bölgelerinin Geleceğini Tekrar Değerlendirmek
 NCR-06 [Endüstri]: Bacalı Endüstriyi Kültürel Endüstrilere Dönüştürecek Vizyonumuz Var Mı?
 NCR-06 [Endüstri]: Endüstri Mirasını Kente Katan Ortak Akıl
 NCR-06 [Endüstri]: Açlığı Sanayiyle Bastırılan Yeni Konut Bölgeleri
 NCR-06 [Endüstri]: Trafo "Manzaraları"
 NCR-06 [Endüstri]: Mecidiyeköy Likör Fabrikası – Modern Mimarlık "Değeri" mi, Yoksa Yatırım Potansiyeli mi?

NCR-07 [Ekoloji] Makaleler

- NCR-07 [Ekoloji]: Riskin Ekolojisi

Ek 7'nin devamı

- NCR-07 [Ekoloji]: Kahraman Bostan Dönüşen İstanbul'a Karşı
 NCR-07 [Ekoloji]: David Harvey Şöylesisinden: Müşterekleştirme Pratiği
 NCR-07 [Ekoloji]: Ekolojik Risk ve Spekülasyon
 NCR-07 [Ekoloji]: Sürdürülebilirliğin Kristal Elmasından Kentsel Mekana Dair Kehanetler

NCR-08 [Mimarlık] Makaleler

- NCR-08 [Mimarlık]: Adhokrasi Mimarlığı Üzerine Bir Mersiye | İstanbul sokaklarında eyleme dökülecek özgür tasarımlar
 NCR-08 [Mimarlık]: Kimliği Haritalamak, Canlı Yük, Arpa Tarlası, Otobüs Otel / DIY Yatak ve Kahvaltı Kompleksi
 NCR-08 [Mimarlık]: Virus Plug, Open Urban, Emekli Kent. Uçuculuğun Manzaraları Arasında Dolaşmak, TOKİ Sakinleri, Bir Pop-up Restoran Nasıl Kurulur?
 NCR-08 [Mimarlık]: İstanbul'da doğaçlama bir Yona Friedman sergisinin küratörlüğünü nasıl yaparsınız?, Giancalo De Carlo'yu yeniden okumak, Kendi evinizi altı adımda nasıl inşa edersiniz?, İçkin Tanıklık
 NCR-08 [Mimarlık]: Kendi Kendini Biçimlendiren Bir Kent için İşgal, Açık Yapılar, İk Zöek Asiel. Hollanda'ya Nasıl İltica Edilir?, Kendi Stratigrafik İmalathanenizi Nasıl Kurarsınız?
 NCR-08 [Mimarlık]: Kendi New City Reader'ınızı nasıl hazırlarsınız?, Şehrin Atığı, Türkiye'nin Tasarım Demografisi, Açık Kaynak Mimarlık, Bir Adhoc Kütüphanenin Kürasyonu

NCR-09 [Ekonomi] Makaleler

- NCR-09 [Ekonomi]: Para Birimleri
 NCR-09 [Ekonomi]: Eşitlerarası Uluslararası Ticaretin Yıkıcı Yenilikçiliği
 NCR-09 [Ekonomi]: Ürünler ve Üretimle Aşırı Özdeşleşme
 NCR-09 [Ekonomi]: "Atığın" Değeri Ne Kadar?
 NCR-09 [Ekonomi]: Hareketsiz Alternatif

NCR-10 [Balık] Makaleler

- NCR-10 [Balık]: Balık Koktu mu Kokar...
 NCR-10 [Balık]: Roderick Sloan ile Röportaj
 NCR-10 [Balık]: Steven Spielberg Tepemi Attırıyor!
 NCR-10 [Balık]: Doğa mı Yetiştirme mi? İşte Asıl Soru
 NCR-10 [Balık]: "Tohum İzi Derneği" Toprak ve Deniz
 NCR-10 [Balık]: Kıtır Hamsi ve Zeytinyağlı Ekmek

Ek 8. 2. İstanbul Tasarım Bienali Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil Kitabı İçindekiler

CONTENTS	
Foreword - Bülent Eczacıbaşı	8
Foreword - Deniz Ova	10
The Future Is... - Zoë Ryan	12
A PREVIEW OF THE FUTURE	50
Personal Department	52
Norms and Standarts Department	98
Resource Department	142
Civic ırelations Department	204
Broadcast Department	290
BACK TO THE FUTURE	298
A Manifesto for Collecting and Translating M:Anifestos - Esra Akcan	300
Gesticulations - Jeffrey T. Schnapp	320
Fashioning Agendas - Emily King	324
No More Heroes - Justin Pickard	328
Prescription for Rebellion: The Politics and Legacies of Design Activism - Alison J. Clarke	332
Once More, With Feeling: The Design Manifesto - Andrew Blauvelt and Emmet Byrne	338
Progress, Now - Maggie Taft	346
Toward a Soft Manifesto - Beatriz Colomina	350
Space as Institutional Manifestation: The Forum - Meriç Öner	356
EXHIBITION AS MANIFESTO	364
İKSV / Design Biennial Team	401
Acknowleglements	404
İÇİNDEKİLER	
Önsöz - Bülent Eczacıbaşı	9
Önsöz - Deniz Ova	11
Gelecek - Zoë Ryan	13
GELECEKTEN FRAGMANLAR	50
Kişisel Bölüm	52
Norm ve Standartlar Bölümü	56
Kaynaklar Bölümü	84
Toplumsal İlişkiler Bölümü	148
Yayın Bölümü	210
GELECEĞE DÖNÜŞ	290
Manifesto Derleme ve Tercüme Etme Üzerine Bir Manifesto - Esra Akcan	301
El Kol Hareketleri - Jeffrey T. Schnapp	321
Gündem Tarzları - Emily King	325
Kahramanların Devri Geçti - Justin Pickard	329
İsyan Reçetesi: Tasarım Aktivizminin Politikası ve Mirası - Alison J. Clarke	333
Yeniden ve Hissederek: Tasarım Manifestosu - Andrew Blauvelt ve Emmet Byrne	339
Gelişme, Şimdi - Maggie Taft	347

Ek 8'in devamı

Yumuşak Bir Manifestoya Doğru - Beatriz Colomina	351
Kamusal Dışavurum Olarak Mekan: Forum - Meriç Öner	357
BİR MANİFESTO OLARAK SERGİ	365
İKSV / Tasarım Bienali Ekibi	401
Teşekkürler	404

Ek 9. 2. İstanbul Tasarım Bienali Rehber ve Program Kitapçığı İçindekiler

İçindekiler	
Bienal Teması	9
Sergi Planı ve Projeler	13
Yayın Bölümü	15
Kişisel Bölüm	17
Kaynaklar Bölümü	21
Toplumsal İlişkiler Bölümü	25
Norm ve Standartlar Bölümü	29
Bienal Programları	37
Rehberli Bölgeler	93
Harita	94
İstanbul Tasarım Bienali Ekibi	114
Contents	
Biennial Theme	10
Exhibition Plans and Projects	12
Broadcast Department	14
Personal Department	16
Resource Department	20
Civic Relations Department	24
Norms and Standarts Department	28
Biennial Programs	36
Guided Tours	92
Map	94
Istanbul Design Biennial Team	114

**Ek 10. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? Türümüzün Tasarımı 2
saniye, 2 gün, 2 yıl, 200 yıl, 200.000 yıl Kitabı İçindekiler**

Kapak / Cover	580
Direktör'ün Önsözü / Director's Foreword	562
Küratoryal Giriş / Curators' Introduction	560
Bienal Manifesto Duyurusu / Biennial Manifesto Launch	554
Bulutlar / Clouds	524
Bedeni Tasarlamak / Designing The Body	520
Soyutlar Kenti / City of Abstracts - William Forsythe	516
Anatomi / Anatomy - Ali Kazma	508
Can Adam / The Transparent Man - Deutsches Hygiene - Museum, Dresden	506
Değişken Beden / The Unstable Body - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	500
Değişken Nesne (II) / The Unstable Object (II) - Daniel Eisenberg	494
El: Tüm Bedenin Minyatür Hali / The Hand: The Whole Man in Miniature - Madelon Vriesendorp	488
Mimarlık / Alan / Jest / Architektur / Räume / Gesten - Antoni Muntadas	482
Ölümsüz / The Immortal - Revital Cohen & Tuur Van Balen	480
Akıcılaşmak: Gangnam'ın Kozmetik Protokolleri / Going Fluid: The Cosmetic Protocols of Gangnam - Common Accounts	476
Ebola - Küratoryal Ekip / Curatorial Team	470
Detoks ABD / Detox USA - Mark Wasuiuta, Marcos Sanchez, Florencia Alvarez	466
Sim Felaketi / Glitter Disaster - McEwen Studio	462
51Sprint / 51Sprints - Het Nieuwe Instituut	458
Biz Normal Miyiz? / Are We Normal? - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	454
Ines-Masa / Ines-Table - Eric Miralles, Benedetta Tagliabue	448
Connectome: İnsanlığın Yeni Bir Boyutu / The Connectome: A New Dimension of Humanity - Seung Lab	442
1 Beyin, 100 Milyar Nöron, 100 Trilyon bağlantı / 1 Brain, 100 Billion Neurons, 100 Trillion connections / Brown Institute for Media Innovation, Center for Spatial Research with the Zuckerman Institute, Columbia University	438
Sanat Kurgusu / Art Fiction - François Dallegret	434
Galina Balashova'nın Uzay Tasarımı / Space Design by Galina Balashova / Galina Balashova, Philipp Meuser	430
Taşınabilir Kişi / Portable Person - Studio Works	424
Yamyam Beden ve Şehir: Flavio de Carvalho / The Anthropophagic Body and the City: Flavio de Carvalho - Jose Lira	420
Kobay Fareleri: Tasarlanmış Adamın Ufak bir Tarihi / Guinea Pigs: A Minor History of Engineered Man - Lydia Kallipoliti, Andreas Theodoridis	416
Kusursuz İnsan / The Perfect Human - Jørgen Leth	412
Doğaçlama Teknolojilerinden Konuşmalar / Lectures from Improvisation Technologies - William Forsythe	408
Yaşayan Servet / Human Treasure - Tacita Dean	406
Memex - Marshmallow Laser Feast, Analog, FBFX, Duologue	402
Kuruntulu Mandala / Delisuous Mandala - Lu Yang	398
Yapamayacaksın / You will not be able to do it - Keller Easterling	396
Konuşulmayan / Unspoken - Diller Scofidio + Renfro	392
Köçek Dans Pisti / Köçek Dance Floor -- m-a-u-s-e-r	388

Ek 102un devamı

Pencere Davranış Bilimi / Window Behaviorology - Atalier Bow-Wow / Yoshiharu Tsukamoto Lab. at Tokyo Institute of Technology / YKK AP Window Research Institute	382
Sanal İç İstanbul / Virtual Interior Istanbul - Annett Zinsmeister	378
5. Helena / 5th HELENA - Mathew Hale	374
Ziyaret / The Visit - SO?	370
GEZEĞENİ TASARLAMAK / DESIGNING THE PLANET	366
Kontrollraum / Kontrol Odası / Kontrollraum / Control Room - Thomas Demand	362
7 Milyarlık Şehir / City of 7 Billion - Joyce Hsiang, Bimal Mendis	358
Antroposen'e Hoşgeldiniz / Welcome to the Anthropocene - Globaia	354
Bilgi Serpintisi: Buckminster Fuller'in Dünya Oyunu / Information Fall-Out: Buckminster Fuller's World Game - Mark Wasuta, Adam Bandler	348
Aynalarla Kuşatılmak / Enclosed by Mirrors - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	342
Petrol Müzesi / Museum of Oil - Territorial Agency	336
Texas City Toprak Taraması / Texas City Landscan - Center for Land Use Interpretation	332
Şiddetin Arkeolojisi (Tasarım Olarak Orman) / Archaeology of Violence (The Forest as Design) - Paulo Tavares	328
Beyaz Üzeri Beyaz / White on White - Alfredo Thiermann, Ariel Bustamante	322
Taşınabilir Hint-Pasifiği / Portable Indo-Pacific - Fake Industries Architectural Agonism and UTS	318
Havai Fişek 1 (Devasa Vaftiz) / Havai Fişek 2 (Makul Derecede Sağlam bir Lanet) Fire Works 1 (A Mammoth Baptism) / Fire Works 2 (A Reasonably Solid Curse) - Revital Cohen & Tuur Van Balen	314
"Haritadan Belli" / "It is obvious from the map" / Thomas Keenan and Sohrab Mohebbi, with Charles Heller and Lorenzo Pezzani	310
Güçvende / Safe - Ali Kazma	306
Dokuz Ada: Mimari Etrafında Konular / Nine Islands: Matters Around Architecture - NEMESTUDIO	304
Eklembacaklınotlar... Karanlık ağlar / Spidernauts... Dark webs... - Tomas Saraceno	300
Uzay Çöprü 1957-2016 / Space Debris 1957-2016 - Stuart Grey	296
YAŞAMI TASARLAMAK / DESIGNING LIFE	292
Tecrit Enstitüsü / The Institute of Isolation - Lucy McRae + Lotje Sodderland	288
Dünyanın Beyni: Otomatizm / World Brain: Automatism - Stéphane Dougoutin, Gwenola Wagon	284
Kurgusal Hümanizmler: Eleştirel bir Rapor / Fictional Humanisms: A Critical Reportage Marco Brizzi, Davide Rapp	278
Homo cellular / Homo cellular - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	274
Mimarisiz Model Figürlerin Bitmemiş Ansiklopedisi / Maket Mobilyaları / An Unfinished Encyclopedia of Scale Figures Without Architecture / Model Furniture MOS Architects	268
İnsanlar Tarafından Tasarlanan Tasarımcı / The Designer Designed by the Humans - estudioHerreros	260
Hayvanların Milano'su / Milano Animal City - Stefano Boeri	256
Çoban/ The Shepherd - Bager Akbay	252
MİDYExKOROSU / MUSSELxCUHOIR - Natalie Jeremijenko	248
Açık Gelecek / Open Future - The Living / Sculpting Evolution Group, MIT Media Lab	244
Mikrobiyal Tasarım Stüdyosu: 30 Günlük Simit Diyeti / The Microbial Design Studio: 30-day Simit Diet - Orkan Telhan	238
Bünyesel Bilgisayım / Embodied Computation - Axel Kilian	232

Ek 102un devamı

Olağanüstü Tasarımların Medya Arkeolojisi / A Media Archaeology of Ingenious Designs - Jussi Parikka, Ayhan Ateş	228
ZAMANI TASARLAMAK / DESIGNING TIME	222
Düş Nesneleri / Objects of Daydreaming - PATTU	218
Frederick Kiesler'in Sihirli Mimari'si: Mağaralar, Hayvanlar, ve Tarih Öncesinden Atom Çağı'na Aletler / Frederick Kiesler's Magic Architecture: Caves, Animals, and Tools from the Prehistoric to the Atomic Era - Spyros Papapetros	214
Maropeng Sahne I & II / MAropeng Acts I & II - Lesley Lokko	208
Kırılma Noktası, ya da Köklerin Çelişkisi / The Breaking Point, or The Paradox of Origins - Anselm Franke	204
Karma Varlık / Mixed Being - Lucia Allais	200
Mies Lekeleri / Mies Blotches - Domi Mora	194
Mutant Alan / Mutant Space - Atıf Akın	190
Dünyadan Büyük Şeylerin Arkeolojisi / Archaeology of Things Larger than Earth - Pedro Alonso, Hugo Palmarola	186
Voyager: Yıldızlararası Boşlukta İnsanlık / Voyager: Humanity in Interstellar Space - Universal Space Program	182
Medya: Görsellerin Otonomisi / Medya: Autonomy of Images - Hito Steyerl	176
Kayıp Yarım Saniye / The Missing Half Second - Zeynep Çelik Alexander, Venessa Heddle, Elliott Sturtevant	174
2 Saniyede Tasarım / Design in 2 Seconds - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	170
Güney Afrika: Nehri Köprüsüz Geçmek / South Africa: Crossing the River Without a Bridge - Martha Rosler	164
Çatışma Şehirciliği: Halep / Conflict Urbanism: Aleppo - Center For Spatial Research	158
İnsan Haklarının Doğal Tarihi / A Natural History of Human Rights / Forensic Architecture with FIBAR: Baltasar Garzon, m7red & Irendra Radjawali	150
Bırak gideyim, öteye... / Please let me go, away... - New-Territories / M4 + Pierre Huyghe	144
BIENALİ GENİŞLETMEK / EXPANDING THE BIENNIAL	140
Açık Çağrı / Open Call	138
SUPERHUMANITY- Nikolaus Hirsch, Anton Vidokle, Beatriz Colomina, Mark Wigley	118
Türkiye Tasarım Kronolojisi - Deneme / Design Chronology Turkey - Draft	110
MECRA MESAJDIR / THE MEDIUM IS THE MESSAGE	088
Sergi Tasarımı / Exhibition Design - Andres Jaque / Office for Political Innovation	086
Beyrut Bombastik! / Beirut Bombastik! - Rana Salam Studio	064
Grafik Tasarım / Graphic Design - Pemra Ataç, Yetkin Başarır, Özge Güven, Oktay Karadayılar, Sarp Sözdinler	060
Sosyal Medya Tasarımı / Social Media Design - Ivan Lopez Munuera	048
Tasarım Viral Oldu / Design Has Gone Viral - Küratoryel Müdahale / Curatorial Intervention	040
Notlar / Notes	030
Biyografiler / Biographies	026
Teşekkürler / Acknowledgements	008
KAPAK / COVER	001

Ek 11. 3. İstanbul Tasarım Bienali Are We Human? Notes on an Archaeology of Design Kitabı İçindekiler

1 The Mirror of Design	9
2 The Plastic Human	23
3 Blows of Design	31
4 The Invention of the Human	51
5 The Ornamental Species	63
6 News from Nowhere	75
7 Good Design Is an Anesthetic	89
8 The Design of Health	107
9 Human-Centered Design	127
10 The Frictionless Silhouette	147
11 Designing the Body	167
12 Design as Perversion	183
13 Designing a Ghost	203
14 The Unstable Body	219
15 Homo Cellular	239
16 Design in 2 Seconds	257

Ek 12. 3. İstanbul Tasarım Bienali Biz İnsan Mıyız? 3. İstanbul Tasarım Bienali Rehberi İçindekiler

Bienal Manifestosu	10
Rehber İçin Rehber	28
Bedeni Tasarlamak	29
Gezegeni Tasarlamak	30
Yaşamı Tasarlamak	31
Zamanı Tasarlamak	32
Mekanlar	33
Galata Özel Rum İlköğretim Okulu	35
Depo	117
Studio X İstanbul	127
Alt Sanat Mekanı	147
İstanbul Arkeoloji Müzeleri	167
Programlar	177
İstanbul Kültür Sanat Vakfı	257
Teşekkürler	262
Sponsorlar	265
Notlar	276

Ek 13. Superhumanity: Design of the Self Kitabı İçindekiler

Contents	
Introduction	9
Self-Design, or Productive Narcissism - Boris Groys	13
No You're Not - Keller Easterling	19
Prescribing Reflection - Brooke Holmes	25
Cardboard for Humanity - Andrew Herscher	33
Carceral Architectures - Mabel O. Wilson	43
Some Sketches on Vertical Geographies - Trevor Paglen	55
Mass Gestaltung - Zeynep Çelik Alexander	69
Are They Human? - Eyal Weizman	77
Designer and Discarded Genomes - Ruha Benjamin	89
Spaces of the Learning Self - Tom Holert	95
History for an Empty Future - Sylvia Lavin	103
Masters and Slaves - Lydia Kallipoliti	111
On Snow Dancing - Ina Blom	119
In the Skin of a Lion, a Leopard... a Man - Lesley Lokko	127
As if by Design - Raqs Media Collective	135
An Apology to Survivors - MAP Office	143
Couple Format: The Identity between Love and Work - Shuman Basar	149
Lesser Worlds - Felicity D. Scott	159
Spatial Thought - Daniel Birnbaum and Sven-Olov Wallenstein	169
Down with the World - Tony Chakar	177
The One-Foot Shop - Rupali Gupte and Prasad Shetty	185
Designer Sex - Ruben Gallo	193
Storage Space - Giulina Bruno	201
Real Estate Porn; or, How to Liberate Us from Being Slaves of Our Own Houses - Ingo Niermann	209
Our Heads Are Round, Our Hands Irregular - Hu Fang	215
The Bird of Design - Spyros Papapetros	221
Beyond the Gene - Alexander Tarakhovsky	231
Aestheticization and Democratic Culture - Juliane Rebentisch	235
Beyond the Self - Jack Self	247
The Duck Is the Übermensch - Chus Martinez	255
Amplified Humanity and the Architectural Criminal - Lucia Allais	265
Facilities for Correction - Francesca Hughes	283
In the Forest Ruins - Paulo Tavares	293
After the Third End - Ahmet Öğüt	305
Surrugacity: Just like James Franco - Andres Jaque	309
We Are Red Parakeets - Mark Cousins	315
How to Kill People: A Problem of Design - Hito Steyerl	321
Self-Engineering - Franco "Bifo" Berardi	329
I Spy with My Machine Eye - Liam Young	335
Aert without Death - Arseny Zhilyaev in conversation with Anton Vidokle	347
Workplace Aesthetics Might Not Be Enough - Liam Gillick	359
The Matter of Scale - Pelin Tan	365

Ek 13'ün devamı

On Anthropolysis - Benjamin H. Bratton	373
Blockchain Future States - Simon Denny	379
Right-wing Spaces - Stephan Trüby	383
Our Vectors, Ourselves - Kali Stull and Etienne Turpin	393
Analysis: Synthesis - Sophia Roosth	405
The Story of Peter Green - Peter Chang, Brian Kuan Wood	411
The Return of the Have-Lived - Yongwoo Lee	419
“Or are we human beings?” - Thomas Keenan	427
Biographies	439
Image Credits	443

Ek 14. Superhumanity: Post-Labor, Psychopathology, Plasticity Kitabı İçindekiler

Contents	
Foreword	6
Introduction	8
POST-LABOR	
Chin Jungkwon - Play and Labor	12
Yuk Hui - On Automation and Free Time	24
Kim Jaehee - Posthuman Labor	38
Arisa Ema - Tasks and Values	48
PSYCHOPATHOLOGY	
Mark Wasiuta - Ecstatic Purification	56
Hong Sungook - Joey the Mechanical Boy, Revisited	80
Hannah Proctor - Mournful Militancy	90
PLASTICITY	
Catherine Malabou - Repetition, Revenge, Plasticity	104
Common Accounys - Going Fluid	112
Erik & Ronald Rietveld - Affordances and Architecture	130
Biographies	143
Image Credits	148

Ek 15. 4. İstanbul Tasarım Bienali Okullar Okulu Ajandası Kitabı İçindekiler

Sunuş	7
Sürekli genişleyen bienal düşüncesi - Deniz Ova	8
Okullar Okulu - Jan Boelen / Nadine Botha / Vera Sacchetti	14
Mekanlar	19
Akbank Sanat	26
Yapı Kredi Kültür Sanat	56
Arter	86
Pera Müzesi	114
SALT Galata	144
Studio-X İstanbul	166
Kamusal Program	193
Ajanda	205
Son Kısım	283
Ziyaretçi Bilgileri	285
Rehberli Turlar	290
Paralel Etkinlikler	305
Introductions	7
The ever-expanding concept - Deniz Ova	8
A School of Schools - Jan Boelen / Nadine Botha / Vera Sacchetti	14
Venues	19
Akbank Sanat	26
Yapı Kredi Culture Centre	56
Arter	86
Pera Museum	114
SALT Galata	144
Studio - X Istanbul	166
Public Programme	193
Agenda	205
Back Matter	283
Visitor Info	285
Guided Tours	290
Parallel Events	305

Ek 16. 4. İstanbul Tasarım Bienali Öğrenme Biçimi Olarak Tasarım: Okullar Okulu Okumaları Kitabı İçindekiler

ÖNSÖZ - Deniz Ova	34
SUNUŞ - Vera Sacchetti	38
KÜRATORYEL DENEME	
Okullar Okulu - Jan Boelen / Bienalden Şüphelenmek - Nadine Botha / Tasarımdan Şüphelenmek - Vera Sacchetti	42
BEYANLAR	
1 - Zeynep Çelik Alexander	54
2 - Claudia Mareis	60
3 - Peter Lang	68
4 - Nelly Ben Hayoun	74
GÖRSEL EKLER	
Gözden Geçirilmiş Okul Meseleleri - Nina Paim, Corinne Gisel	82
Mimarlık Okulları - Naho Kubota	90
DENEMELER	
Stüdyolar Okulu - João Ferreira	138
Gerçekliği Yeniden Tasarlamak İçin Güvenli Bir Alan - Nadine Botha	154
Hızlı Uyuyun, Yastıklar Bize Lazım - Danah Abdullah	172
Kağıttan Okullar - Nina Paim, Corinne Gisel	184
SÖYLEŞİLER	
1 - Studio Folder	138
2 - FABB	148
3 - Navine G. Kahn - Dossos	154
4 - Mae-ling Lokko	166
5 - SulSolSal	172
6 - Ebru Kurbak	180
7 - âbâke	184
8 - Pınar Yoldaş	194
EKLER	202

Ek 17. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Paralel Etkinlikler

+D GROUP Yaşam Sanatı AGA – Red Party, Enstalasyon LA CORNUE – White Party, Enstalasyon AGA Deneyimi: Şef Didem ŞENOL ile Söyleşi
ARZUM, Ben Tasarlasam... Atölye Çalışması/Söyleşi
BMS, Herman Miller, Kusurlu Dünya için Koltuk, Sergi Poltrona Frau, Çok Doğru: Kırışıklıklar Güzelliğin İşaretidir, Enstalasyon
CAMHANE, Glass Art& Design Studio Koruyucu Melek, Cam, metal ve ahşabın kullanıldığı enstalasyon ve heykeller, Kusursuz Kusurluluk, Deneyimsel tasarım alanı ve sergileme
CAMPER, A Little Better, Never Perfect, Atölye çalışması, sergi
ÇEBİ, Defo, Ürün Sergisi
DHOKU Notasyonlar: Bir Kilim Kayıtları Sergisi Kilim Tadilatları: Bir İstisna Dokumak, Sergi
Dilek Hanif Couture & Hazır Giyim Dilek Hanif Gözüyle Kusurluluk, Özel çalışma ve sergisi / Söyleşi / Couture atölyesinin ilk kez tam gün boyunca ziyarete açılması
ERSA, Box in a Box Idea, Ürün sergisi / dijital platform üzerinde tasarım çizimi ve paylaşımı
Koleksiyon Prof. Dr. İlhan Tekeli, “İstanbul’da Yaşanan Kentsel Dönüşüm Üzerine Düşünmek” Konferans “İstanbul’un Yüzyılı” Sergi, video, multivizyon gösteri
Meriç Akay, Pop Up! Park, Deneysel Mimari
Milli Reasürans Sanat Galerisi Kabuğundan Sıyrılan Fin Tasarımı, Sergi “Lokman:” Sergi
Mozaik 20. Yılında Mozaik’te Yüzyılın Kilometre Taşları: Charles Eames’den Marcel Wanders’a; Florence Knoll’dan Giulio Cappellini’ye, Sergi Giulio Cappellini, Söyleşi Cappellini, Sergi Marcel Wanders, Söyleşi Moooi, Sergi
NORDist Mobilya, Kusursuzluk, Video gösterimi
Tayfun Mumcu, “Diken” Ürün Sergisi ve Video Gösterimi
Türk Patent Enstitüsü, TPE Bilgi Noktası
Zebra Design Factory, paper t.AG magazine, Ürün sergisi, atölye çalışması, söyleşi

Ek 18. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Paralel Etkinlikler

Peter Greenaway ile Sinematik Bir Sohbet
Zero Design Festival - It's Istanbul
Şimdi Burada Ütopya - Magnus Ericson, Ramia Maze ve Meike Schalk
Studio X İstanbul - Panel: Geri Çekilme Malkit Shoshan, Ethel Baraona, Marina Otero ve Merve Bedir
Kitap Tanıtımı: After the Manifesto - Craig Buckley ve James Graham
Sergi Açılışı: Air Manifest: Los Angeles, 1965 - Mark Wasiuta ve Adam Bandler
Atölyeler / Workshops
WBYA? - Mabel Wilson ve Kadambari Baxi
HEY! Hayal Edilebilir Yörüngeler - Alexis Şanal
SALON / dantel - Manon Schaap & Gijs Stork ile Özlem Yalım Özkaraoğlu
Polşa In Between Polonya Tasarım Sergisi, Adam Mickiewicz Institute Sergi - Design from Poland "Connecting", Atölyeler - "Word: Feast of Words", "Food: Cook For Book", "Craft: Old For New"
Tekrarsız, Box in a Box Idea - Agence Le Journal GEÇMİŞ, ŞİMDİ VE GELECEĞİN BİRLİKTELİĞİ MÜMKÜN MÜ?
Hiperarkaik Tektonik: Dijital Teknoloji ve Zanaat, Matematiksel Formül ve Geometriden Forma... Panel - Ifeanyi Oganwu, Bruce Davison, Ebru Ulu
Hiperarkaik Tektonik: Bilgisayar Destekli Tasarım, Dijital Üretim ve Zanaat ile Üretilen Mermer Mozaikler Sergisi - SİL KAR
Talimatlar: Üretim Sürecine ve Müellifliğine Dair Bir Sergi - DHOKU
33. Grafik Ürünler Sergisi - GMK, Grafikerler Meslek Kuruluşu Derneği
MUIP Bienali, 3. Uluslararası Çağrılı Afiş Bienali - Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Yeraltı İmgeleri - The School of Visual Arts, New York
Küçük Ütopyalar, tarih, araştırma ve yenileşim arasında üçüncü milenyum İtalyan mimarisi - İtalyan Dış İşleri ve Uluslararası İş Birliği Bakanlığı, MAXXI Roma (21. yy Sanatları Ulusal Müzesi), İstanbul İtalyan Kültür Merkezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Konferans, Sergi Açılışı
Süreç ve Tasarım Atölyeleri - Tasarım Vakfı İstanbul Panel Serisi "Uçsuz Kentlerin Geleceği" - Faruk Malhan, Asu Aksoy, Murat Güvenç, Faruk Göksu, Emrah Altınok "What is Next?" - Özlem Yalım Özkaraoğlu, Levent Yılmaz Atölyeler Elektrörgü Atölye - Benay Gürsoy Toykoç (Make) Sense Multi-Disipliner Etkileşimli Tasarım Üretimi Atölyesi - Salih Küçüktuna & Osman Koç Duyarlı Günlük Objeler ve Dokunsal Arayüz Atölyesi - Osman Koç Şarjsız mı kaldın? - Selçuk Artut Kırılmış Oyuncaklar - Avşar Gürpınar & Selçuk Artut
Yavaşla & Keşfet! Atölyesi - Şehrine Ses Ver
Hafif Konuşmalar - SALT
TAK Konuşma Programı - Tasarım Atölyesi Kadıköy "Tasarlasak da mı Kaplasak?"

Ek 18'in devamı

Yeldeğirmeni Oyuncak Atölyesi
Beden ve Mekan için Arayüzler - amberPlatform/BIS
“Kolektivite ve otorite: Tasarım ve komşu disiplinlerden yansımalar” - Kümülatif Panel
Yaratıcı Endüstrilerin Yükselişi ve Fikri Haklar - YEKON Yaratıcı Endüstriler Konseyi
Daan Roosegaarde Sunumu
Hackathon: Teknoloji Aracıyla Sosyal Yenilik Tasarımı - THINGS
Her Yer Bahçe - Sunum ve Atölyeler Ek - Biç Kütüphanesi - Andrew Merritt, Paul Smyt Balkon Bahçeciliği - Leyla Kabasakal ve Murat Doğan Çatı Bahçeciliği - Shaul Shaham Gerilla Bahçecilik - Arzu Türk ve Murat Hot
Enformel Akademi - Aslı Kıyak İngin - Made in Şişhane Tartışma Programı - “Yakın ve Uzak: Zanaat Kültürü Geçici Müzesi” - Nicoline Dorsman, Onur Karaoğlu, Aslı Kıyak İngin Yürüyüş & Atölye - Nicoline Dorsman ve Aslı Kıyak İngin Tartışma Programları - “Bir Sonraki Günün Emeği” - Artin Aharon, Pelin Tan, Aslı Kıyak İngin “Zanaatkar: Bilgi ve Deneyimden Paylaşım” - İstanbul Bilgi Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü “Önlüğü Çekip Çalışma Sevdası” - Turgay Ebcim, Sevgi Ortaç, Aslı Kıyak İngin Atölye & Sergi - Turistler İçin Tasarım Kılavuzu - Sabine Voggenreiter, Pierre Kracht, Aslı Kıyak İngin Yürüyüş & Sunum
Workshop. The New Locality By Design Crit Mekan: Mixer Atölye Çalışmaları: Ahşap fontlar ile slogan baskı - Robert Chwalowski Risografi baskı atölyesi - Studio Arizona ‘Samizdat’ baskı atölyesi - Robert Kwiatek Konuşmalar: Tipoaktivizm Nasıl Olur? - Marian Misiak, Katarzyna Roj Görsel İletişim Aracı Olarak Sokak Sanatı - Ewa Zielinska ve Franciszek Cieslak (Culture - making Association Miastodwa), Marcin Rutkiewicz Tasarım Laboratuvarı -Katarzyna Roj, Filip Zgorski ve Michal Loba ile Piotrek Lozykowski (Studio Arizona) -Agata Szydłowska, Marcin Rutkiewicz ve Robert Kwiatek Konuk Tasarımcı Programı -Marian Misiak -Ewa Zielinska ve Franciszek Cieslak (Miastodwa) -Jan Bajtlik ve Mert Tügen
“Akıllı Yaşam (...) Akıllı Tasarım” Atölyeleri - Jacob De Baan - Rianne Koens Atölyeler 1- Otura 2- Peelpride 3- Lamba Turca

Ek 19. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Paralel Etkinlikler

Mahalle Sohbetleri
Ayşe Birsnel / Sevdiğin Yaşamı Tasarla
Banu Binat moderatörlüğünde Mahallelerin Hafızalardaki Renkleri
Gökhan Karakuş moderatörlüğünde MONOLIT: Taş ve Sembolik Form
Deniz Ova ve Asude Alkaylı moderatörlüğünde Yüzyıllık Tasarım Hikayeleri
Ferhan İstanbullu moderatörlüğünde Bir Fikir Tasarımı: Zest İstanbul
Murat Meriç Moderatörlüğünde Albüm Kapakları Tasarımı
Yaratıcı Mahalleler ve Paralel Etkinlikler Takvimi
İkame
Güncel Mekânda Tamamlayıcı Mobilya
Tepta Aydınlatma 25. Yıl Sergisi: “Gündüz, Işık, Gece”
“Monolit: Taş ve Sembolik Form”
Climates: Architecture and the Planetary Imaginary, Kitap Tanıtımı ve Konuşmalar
Sarıyer’de Bir Hatırlatıcı: Renk
alveTot & Arilite
Arden Oluk ile “Revealing the Spirits of the Non-Living Things”
Yaşam Boyu Öğrenim Atölyeleri
Aktarmalar
Zamanın Bir Asırlık Göstergesi
Tasarlanmamış
Tadım Oyunu
The Taste of İstanbul
40 Haramiler Kuşaklararası İletişim Fotoğraf Sergisi
Passage Petits Champs
A.Ş.K. (L.O.V.E.) – Heykel Sergisi
Bir Varmış Hep Varmış – Kifidis Mini Müze
Çim Bank
Facework
Saatlerce
Arden Oluk Resim Sergisi “Spirits Of The Non-Living Things”
Tasarım Tomtom Sokakta
İş Hayatı Ece ile Başlar...
Siz Kimlersiniz?
Erime Noktası-Yolda Sergisi ve Panel
Maddenin Halleri 4 – Küratör & Sanatçılarla Sergi Turu
Tanışma
Eskizler & Defterler
inside inside
İtalyan Mimarların Öyküsü
Mimarlığın Ses ve Işık Hali: Has Mimarlık
Bahşedilenlere Karşı (İnsan), Bilim, Beceri
Moroso: Tasarımcı Sebastian Herkner ile Söyleşi
Visegrad Grafik Tasarım Günleri
Tablo Sofralar, Sofra Sanatları, Tasarım ve Geleneksel Uzmanlık

Ek 19'un devamı

Biz Tatlı mıyız? 2 Saniye, 2 Gün, 2 Yıl, 133 Yıl, Bir Lezzet Tasarımı Cemilzade
Dress Your Wall
Beden Politikaları
Tasarım Etkinlikleri Tasarlamak
Anadolu Tasarımcıları & Oya
Ketenci Rugs Yeni Koleksiyon Tanıtım
Bilgi ve Belge Merkezi Tasarlamak
Ortaköy Nasıl Kurtulur?
İnsansı Tasarımlar
Project Nebula "Oyun Kurucu" Atölyesi
Magis: Tasarımda 40. Yıl
Design Day Istanbul
Exhibist Magazine Tasarım Bienali özel sayısı

Ek 20. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Paralel Etkinlikler

Turlar / Tasarım Rotaları
Turlar / Rehberli Turlar
Turlar / Bebekli Sabahlar
Diğer / Öğrenme Programı
Atölyeler / 4 Kasım // Blockchain Atölyesi
Diğer / 2-4 Kasım // Palaver + Palaver
Atölyeler / 2-4 Kasım // New Grounds
Atölyeler / 1-3 Kasım // Yalanlar Öğretmek
Diğer / 1 Kasım // E-Kodu Bingosu - Eat Art Kolektifi
Diğer / 1 Kasım // Sunum: Global Tools
Atölyeler / 31 Ekim // Kent Çemberi: Atölye ve Performans
Atölyeler / 31 Ekim // Bosphorus SMLXL
Atölyeler / 30 Ekim - 1 Kasım // Tasarımın Fay Hatları
Diğer / 30 Ekim // 7Tepe'yi Aramak
Konuşmalar / 30 Ekim // Akademi Günü #6
Atölyeler / 28 Ekim - 4 Kasım // Ekonomik Çılgınlığın Tersine Mühendisliği
Diğer / Souvenir D'Istanbul
Diğer / 27 Ekim // All Around
Diğer / 26 Ekim // İstanbul'u Çocuk Gözünden Haritalama
Diğer / 25 Ekim // The Perfect Time + 100 Frame Intervals
Konuşmalar / 24 Ekim // Metro Sohbetleri: Kaşığın Kültür Tarihindeki Yeri
Atölyeler / 22-23-24 Ekim // Eleştirel Yapım
Konuşmalar / 23 Ekim // Akademi Günü #5
Konuşmalar / 20 Ekim // Türkiye'de Sanayileşmenin Tarihi ve Tasarım
Konuşmalar / 20 Ekim // Laboratuvarlar Laboratuvarı: Panel
Atölyeler: 19 - 20 Ekim // Laboratuvarlar Laboratuvarı
Konuşmalar / 19 Ekim // Tasarım Konuşmaları Maratonu
Konuşmalar / 18 Ekim // Yay-Pop Sunar: Visual Editions
Konuşmalar / 18 Ekim // Felaket Sanatı: Sunum
Konuşmalar / 18 Ekim // 100 Yıllık Deneyimden Ne Öğrenirim?
Konuşmalar / 17 Ekim // Vitra İle Tasarım Sohbeti: Arik Levy - Hayattan Ne Öğrendim?
Diğer / 17 Ekim // Çukurcuma Okuma Kulübü #3
Atölyeler / 17 - 18 Ekim // Duygu ve Düşüncenin Görselleştirilmesi
Atölyeler / 16 - 23 Ekim // Cihazlar İçin Anlatılar, Cihazlar İçin İşler
Atölyeler / 16 -20 Ekim // Felaket Sanatı
Konuşmalar / 16 Ekim // Akademi Günü #4
Atölyeler / 14 Ekim // Beş Benzemez Okulu
Atölyeler / 14 Ekim // Göç Temalı Çalıştay ve Sergi Çalışması
Atölyeler / 12 Ekim // Kanatlarımı Görüyor Musun?
Atölyeler / 11 Ekim // Arttırılmış Gerçeklik Atölyesi
Atölyeler / 11 Ekim // Arşivde Boğulmak
Atölyeler / 11-12 Ekim, 16-17 Ekim // Konum ve Duyulara Dayalı Öyküler İçin Derin Haritalama
Konuşmalar / 10 Ekim // Kodlama Sokakta Mı, Yoksa Bilgisayar Başında Mı Öğrenilir?
Konuşmalar / 9 Ekim // Akademi Günü #3

Ek 20'nin devamı

Atölyeler / 9, 10 Ekim // Kolektif Haritalama Atölyesi
Diğer / 7 Ekim // Çukurcuma Okuma Kulübü #2
Diğer / 6 Ekim // Çukurcuma Okuma Kulübü #1
Konuşmalar / 6 Ekim // Türkiye Tasarım Kronolojisi Sohbetleri - Oyun Günü
Atölyeler / 6 Ekim // Kadıköy Doku Atölyesi
Diğer / 6, 21 Ekim, 1 Kasım // Ölçüm Oturumu
Atölyeler / 5, 6, 7, 9 Ekim // İstanbul Göç Haritası
Atölyeler / 5-7 Ekim // Flaneur Tarayıcısı
Atölyeler / 4 Ekim, 6 Ekim // İstanbul'un Deneysel Topografyası
Konuşmalar / 3 Ekim // Omnia Sohbetleri
Diğer / 2 Ekim // Mimarlık Okulları Sergi Açılışı
Konuşmalar / 2 Ekim // Akademi Günü #2
Diğer / 2, 3, 6, 7 Ekim // Görünmez Film Programı
Atölyeler / 30 Eylül // Üretken Çizim Okulu
Konuşmalar / 29 Eylül // Türkiye Tasarım Kronolojisi Sohbetleri
Konuşmalar / 29 Eylül // Bauhaus Bugün
Atölyeler / 28-29 Eylül // Acil Durumda Barınak Tasarımına Yönelik Malzemeler
Konuşmalar / 27 Eylül // Sunum: Uchronia
Konuşmalar / 26 Eylül // Sotheby's Konuşması: "Design" Mı?
Atölyeler / 25 - 27 Eylül // Malzemeyi Fark Etmek
Atölyeler / 25 - 26 Eylül // Yaşayan Artık
Konuşmalar / 25 Eylül // Akademi Günü #1
Konuşmalar / 23 Eylül // Desis Felsefe Konuşmaları
Diğer / 23 Eylül // Şiirsel Bilgisayım: Performans
Atölyeler / 23 Eylül // Mixing Section
Diğer / 22-23 Eylül // Parasitik Okuma Kulübü
Diğer / 22 Eylül // Abecedarium
Yaklaşımlar / Flaneur Tarayıcısı - İstanbul'u Uzaktan Algılamak
Yaklaşımlar / Ortak Çalışma Alanlarını Haritalandırmak
Yaklaşımlar / Laboratuvarlar Laboratuvarı
Yaklaşımlar / Kurgu Mahali Atölyeleri
Yaklaşımlar / İnsanı Barındırmak: Ortak Yaşam İçin Beş Prototip
Kısalar / 20 Ekim Cumartesi Yapı Kredi Kültür Sanat Programı
Kısalar / Beyoğlu Gece Rotalarına İki Yeni Tarih Eklendi
Kısalar / Okullar Okulu Kapılarını Açtı
Yaklaşımlar / Silvia Franceschini'yle Bienal ve Eğitim Üzerine
Yaklaşımlar / Yüzen Bir Üniversite
Kısalar / Offshore Studio'dan Grafist 22 Kapsamında Atölye
Kısalar / Okullar Okulu Milano Tasarım Haftası'ndaydı
Kısalar / Okullar Okulu Remix Academy İstanbul'da Şehirlerin Geleceğinden Bahsetti
Kısalar / Okullar Okulu Beyond Change'deydi

Ek 21. 1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Katılımcı Listesi

1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Musibet Sergisi

Sergideki Projeler	Tasarımcısı	Alanı	Yer	Yıl
“İnşaat Ya Resulullah” Neo Muhafazakarlığın Şaküli Düşleri	Aydan Çelik	Mimarlık	İstanbul	2012
Adil Kebap Dürüm	Asu Aksoy Kevin Robins	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
İstanbul-O-Matik	Cem Kozar Işıl Ünal	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Deplase	Özden Demir Sinem Serap Duran	Kentsel Tasarım Mimarlık	İstanbul	2012
İstanbul’u Bir Günde Nasıl Tasarladım?	Can Tanyeli Seda Kayım	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Olağanaltı	Ceren Balkır Övünç Elif Kendir B. Emre Altürk Nilay Yurtsever	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Bomba	KPM - Kerem Piker Mimarlık	Kentsel Tasarım Mimarlık	İstanbul	2012
40 Nasihat Made In Istanbul	Özlem Berber Sait Ali Köknar Funda Uz Ali Paşaoğlu Yuvacan Atmaca Özlem Ünsal	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Giyinmek ve Giydirmek Üzerine: Osmanbey’e Bakmak	Ali Taptık	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Hassas Ritim	Bahar Korçan	Moda ve Tekstil Tasarımı Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
İstanbul: Kentsel Kılık	Ebru Salah	Kentsel Tasarım Moda ve Tekstil Tasarımı	İstanbul	2012
Tasarlamak ya da Yapmak	PAB Mimari Tasarım Pınar Gökbayrak Ali Eray Burçin Yıldırım	Mimarlık	İstanbul	2012
Komşularımız Nereden Gelmiş? Komşularımız Nereye Gitmiş?	Murat Güvenç	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
İslam Cumhuriyet Neoliberalizm	Burak Arıkan	Mimarlık	İstanbul	2012
Aktif Strüktürler Projesi	Refik Anadol Alper Derinboğaz	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Soundspace	Sertaç Kakı Yaratıcı Fikirler Enstitüsü	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Bulanık	Esra Kahveci	İç Mimarlık Moda ve Tekstil Tasarımı	Los Angeles, USA	2012
Meydandaki Tepki	Can Yalman	Endüstriyel Tasarım	İstanbul	2012
Corallines	Ferda Kolatan Erich Schoenenberger	Endüstriyel Tasarım	New York, USA	2012

Ek 21'in devamı

Tasarım Tezgahları	KOL/MAC Architecture + Design Şulan Kolatan William Mac Donald	Moda ve Tekstil Tasarımı	New York, USA	2012
Making City Istanbul	IABR (International Architecture Biennale Rotterdam)	Kentsel Tasarım	Rotterdam,ND L Sao Paulo,BRA İstanbul, TUR	2012
İzmir/Deniz	Küratör: Saitali Kökner*	Kentsel Tasarım	İzmir	2012
Kentsel Yenileme İle İlgili Memnuniyetsizlikler: Kreuzberg - IBA'84-87	Esra Akcan	Kentsel Tasarım Mimarlık	Berlin	
Bilinmeyen Gerçekdışı Durumu	Cedric Libert	Kentsel Tasarım	Brussels	2012
Evlerin Tipolojisi	Hala Al Ani	Mimarlık	Dubai, UEA	2010
Kentsel Formlar	Xavier Delory	Kentsel Tasarım	Brussels	2006
Üç Küresel Metropol: Los Angeles, Şanghay, Kahire	Cemal Emden	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Töztepe: Bir Kentsel Dönüşüm Hikayesi	Bora Y. Özkuş M. Batu Kepekçioğlu S. Ali Paşaoğlu	Kentsel Tasarım Mimarlık	İstanbul	2012
Söz	Herkes İçin Mimarlık (HİM) Korhan Gümüş	Kentsel Tasarım	İstanbul	2012
Dönme Dolap	Levent Şentürk	Endüstriyel Tasarım / İç Mimarlık?	Eskişehir	2012
Giyisi Takası	Hasan Cenk Dereli Nazlı Ödevci Fulya Tekin	Moda ve Tekstil Tasarımı	İstanbul	2012
İstanbulsana	Play The City, Ekim Tan	-	-	-

1. İstanbul Tasarım Bienali 2012 Adhokrasi Sergisi

Sergideki Projeler	Tasarımcısı	Alanı	Yer	Yıl
Kıtlıktan Esinlenerek	Hanae Shimizu	Endüstriyel Tasarım	Eindhoven, Hollanda	2011
Şeffaf Araçlar	Jesse Howard	Endüstriyel Tasarım	Amsterdam, Hollanda	2012
Tost Makinesi Projesi	Thomas Thwaites	Endüstriyel Tasarım	Londra, Birleşik Krallık	2009
prodUSER	Tristan Kopp	Endüstriyel Tasarım	Eindhoven, Hollanda	2012
Rot Ellen Berg	Architecten de Vylder Vinck Taillieu	Mimarlık	Gent, Belçika	2011
Maker Faire Africa	Küratör: Jennifer Wolfe & Emeka Okafor	Endüstriyel Tasarım	Akra, Gana; Nairobi, Kenya; Kahire, Mısır; Lagos, Nijerya	2009

Ek 21'in devamı

Proposta per un'autoprogettazione	Enzo Mari	Endüstriyel Tasarım	Milan, İtalya	1974
Ücretsiz Evrensel İnşaat Kiti	Free Art and Technology Lab	Endüstriyel Tasarım	Pittsburgh, ABD	2012
Kilittaşı	Minale-Maeda	Endüstriyel Tasarım	Rotterdam, Hollanda	2012
Yalın Ayaklı Mimar	Johan van Lengen	Mimarlık	Bom Jardim, Brezilya	1982
Küresel Köy İnşaat Seti	Open Source Ecology	Endüstriyel Tasarım	Maysville, ABD	2003
İltica Etmek İstiyorum	Ben Landau	-	Eindhoven, Hollanda	2012
Tüm Dünya Kataloğu	Stewart Brand	Endüstriyel Tasarım?	Menlo Park, ABD	1968-1972
Arduino	Küratörler: Massimo Banzi, Enrico Bassi	Endüstriyel Tasarım	Ivrea, İtalya	2005
Stratigraphic Manufactory	Unfold	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
Çokluörgü	Kram/Weisshaar	Endüstriyel Tasarım	Münih, Almanya; Stockholm, İsveç	2012
Kendi Kendinin Hediyesi Ol	blablalLAB	Endüstriyel Tasarım	Barcelona, İspanya	2011
Sokak Yiyecği Yazıcısı	Jose Ramon Tramoyeres Paco Morales Luis Fraguada Deniz Manisalı	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
Doğaçlama Makinesi	Annika Frye	Endüstriyel Tasarım	Frankfurt, Almanya	2012
Kiosk 2.0	Unfold	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
İnsansız Hava Aracı Gölgesi	James Bridle	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye; Londra, Birleşik Krallık	2012
RQ-170 Sentinel İnsansız Hava Aracı Hatırası		Endüstriyel Tasarım	Tahran, İran	2012
Mikro Hava Araçları	Küratör: Marjetica Potrc	Endüstriyel Tasarım	Ljubljana, Slovenya	2001
Canlı Yük	Frank Abruzzese	Endüstriyel Tasarım	Enniscorthy, İrlanda	2008
Açık Kaynaklı Ses	Gadi Sassoon	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
Kopf Kino	Berk Asal Sam Carvalho Nick Green Gözde Sarlak	Endüstriyel Tasarım	Berlin, Almanya; İstanbul, Türkiye	2012
Lego Adam Uzayda	Mathew Ho Asad Muhammad	Endüstriyel Tasarım?	Toronto, Kanada	2012
Yazlık Merdivenler ve Yerel Anlaşmazlıklar	Errands	Mimarlık	Atina, Yunanistan	2007
Wikitanekers	Todo por la praxis; Straddle 3	Endüstriyel Tasarım	Vic, İspanya	2011

Ek 21'in devamı

Aktif Eserden Kent Yıkımına	Kayıtdışı: Canan Erten Elif Karaköse Zeynep Çınar Yelta Köm	Kentsel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
Gerichte auf Tischen Design For The Real World	HFBİRLEŞİK KRALLIKHamburg: Prof. Marjetica Potrč vd.	Kentsel Tasarım	St. Lambrecht, Avusturya	2012
Zanaatle Örülmüş Mahalleler	URBZ: Rahul Srivastava, Matias Echanove, Made in Şişhane: Aslı Kıyak İngin	Kentsel Tasarım	Mumbai, Hindistan İstanbul, Türkiye	2012
Kamusal Tasarım Desteği	Jasko Fezer, Studio Experimental Design, Hochschule für bildende Künste (HFBK)	Kentsel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2011 veya 2012
Brickstarter	Sitra: Dan Hill Bryan Boyer	Kentsel Tasarım	Helsinki, Finlandiya	2011
Bireyselden Kolektif Eyleme	Recetas Urbanas	Mimarlık	İstanbul, Türkiye	2012
Açık Kent	openurban.com	Kentsel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
İçkin Tanıklık	HS Mimarlık	Mimarlık	İstanbul, Türkiye	2012
Şimdinin Arkeolojisi	Katerina Polychroniadi Kalliopi Dimou Spyros Nasainas Sorin Istudor Georgios Makkas	Mimarlık Kentsel Tasarım	İstanbul, Türkiye	1997
Haliç Merkezi	Yona Freidman	Mimarlık	Paris, Fransa	2012
El Campo de Cebada		Mimarlık Kentsel Tasarım	Madrid, İspanya	2010-
De Carlo'yu Yeniden Okumak	Autlab: Natalia Agati Daniele Burattini Emanuele Caporrella Olimpia Fiorentino Daniele Presutti Renzo Sgolacchia	Mimarlık	Roma, İtalya	2012
Kendiliğinden Biçimlenen Şehir İçin İşgal	Lorenza Baroncelli	Kentsel Tasarım Mimarlık	Bogotá, Kolombiya	2012
Kimliği Haritalandırmak	Antonio Ottomanelli	Kentsel Tasarım Mimarlık	Bağdat, Irak İstanbul, Türkiye	2011
Imagine	Pedro Reyes	Endüstriyel Tasarım	Meksiko, Meksika	2012
Sufi Plug Ins	Jace Clayton	-	New York, ABD	2012

Ek 21'in devamı

Türkiye'nin Tasarım Demografikleri	Superpool: Selva Gürdoğan Gregers Tang Thomsen Muhammet Lütü Aydın Fatime Aysel Dilan Erşari Beyza Gürdoğan Derya İyikul Refika Meral Kortun Betül Nuhoglu Türker Naci Şaylan	Kentsel Tasarım Mimarlık	İstanbul, Türkiye	2012
Ravintolapäivä	Grégoire Basdevant	Kentsel Tasarım	Helsinki, Finlandiya	2011
Panthéon: Mode d'emploi	Les UX (Urban eXperiment)	Kentsel Tasarım	Paris, Fransa	1981
La Ciudad Jubilada	Pau Faus	Kentsel Tasarım	Barcelona, İspanya	2008
Cybermohalla Hub	Nikolaus Hirsch Michel Müller Cybermohalla Ensemble	Mimarlık	Delhi, Hindistan	2007
In Love We Trash	Basurama	-		2012
İnsansız Hava Aracı Gazeteciliği	Robokopter	Endüstriyel Tasarım	Varşova, Polonya	2011
OpenStructures	openstructures.net	Endüstriyel Tasarım	Brüksel, Belçika	2007
Emancipati	Orkan Telhan	Endüstriyel Tasarım	İstanbul, Türkiye	2012
İkinci El Kullanım Deneyi	John Habraken	Endüstriyel Tasarım	Amsterdam, Hollanda	1963
Taşıttan Projeler	Antonas Office Aristide Antonas Katerina Koutsogianni	Mimarlık	Londra, Birleşik Krallık	2009
Açık Kaynak Mimarlık Manifestosu	carlorattiasociati srl Pietro Leoni Antonio Atripaldi Giovanni de Niederhausern Enrico Gueli Walter Nicolino Carlo Ratti	Mimarlık	İstanbul, Türkiye Torino, İtalya	2011
TOKİ Kullanıcıları İçin Hayatta Kalma Kılavuzu	Boğaçhan Dünderalp	Mimarlık	İstanbul, Türkiye	2012
Açık Kaynak Donanım İlkeleri ve Tanımı 1.0	TAPR	-	New York, ABD	2010
900km Nil Şehri	Pier Paolo Tamburelli Oliver Thill Atelier Kempe Thill Baukuh Grau Lola Aymen Hashem	Kentsel Tasarım	Kahire, Mısır	2009
Non-Plan: Bir Özgürlük Deneyi	Reyner Banham Cedric Price Peter Hall Paul Barker	Kentsel Tasarım Mimarlık	Londra, Birleşik Krallık	2009

Ek 22. 2. İstanbul Tasarım Bienali 2014 Katılımcı Listesi

Sergideki Projeler	Tasarımcısı	Araç	Yer	Yıl
Ay Yürüyüşü Makinesi-Selena'nın Adımı	Sputniko!	Multimedya enstalasyonu	Doğum Yeri: Tokyo, Japonya Merkez: Boston ve New York, USA	2014
Peki, Ya Güzellik	Studio Frith & Thirteen Ways	Sokak posterleri, davetiye, peçete, kitap ayıraçları, kampanya malzemeleri	Doğum Yeri: Londra, Birleşik Krallık Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2014
Natürmorttan Yaşayan Resimlere	Atelier Manferdini: Elena Manferdini	Dijital tarama teknikleri ve yazılım algoritmaları	Doğum Yeri: Bolonya, İtalya Merkez: Los Angeles, ABD	2010
Jardin d'hiver (Kış Bahçesi)	Dice Kayek: Ayşe Ege Ece Ege	Film, elbiseler, çiçekler	Doğum Yeri: Bursa, Türkiye Merkez: Paris, Fransa ve İstanbul, Türkiye	2014
Gelecekte Herkes 1.5 Dakikalığına Kahramanlaşacak	Sarraf Galeyan Mekanik: Memduh Can Tanyeli, Erhun Erdoğan Emine Seda Kayım	Koşu bandı, soru, hikaye ve patlama	Doğum Yeri: İstanbul, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
BIRDY 2214	Meriç Canatan ve Fatosh Erhuy	Tüpler, apoletler, papyonlar, su mataraları ve gaz maskeleri	Doğum Yeri: Ankara, Türkiye ve Lefkoşa, Kıbrıs Merkez: Londra, Birleşik Krallık ve Köln, Almanya	2014
Yüzün Mülkiyeti	Kristina Cranfeld	Oyuncular, gözlük ve maskeler	Doğum Yeri: Taşkent, Özbekistan Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2014
Aşkın Resmini Beyan Etmek	Haelo Design: Helen Maria Nugent ve Ron Kirkpatrick	Göz tarama ve analiz yazılımı	Doğum Yeri: Glasgow, İskoçya ve Colorado Springs, ABD Merkez: Chicago, ABD	2014
Poly	giffin'termeer: Jess Giffin Jim TerMeer	İnteraktif enstalasyon	Doğum Yeri: San Francisco ve Lansing ABD Merkez: Chicago, ABD	2014
Haritacı Manifestosu	Stamen Design: Beth Schechter Eric Rodenbeck	İnteraktif harita	Doğum Yeri: Atlanta ve New York, ABD Merkez: San Francisco, ABD	2014
Yeni Hayatta Kalmacılık	Jessica Charlesworth Tim Parsons	Çanta, eşyalar ve anket	Doğum Yeri: Chichester ve Chertsey, Birleşik Krallık Merkez: Chicago, ABD	2014
N°41 Sporbilgisayarı	BLESS: Desiree Heiss ve Ines Kaag	Fiziksel aktivite ile çalıştırılan bilgisayar	Doğum Yeri: Freiburg ve Fürth, Almanya Merkez: Berlin, Almanya ve Paris, Fransa	2014
Dyslexie Yazı Karakteri	Christian Boer	Dyslexie Yazı Tipi geliştirilmesi	Doğum Yeri: Zeiss, Hollanda Merkez: Amsterdam, Hollanda	2011

Ek 22'nin devamı

Şekerleme Aralığı	J. Mayer H. und Partner, Architekten: Jürgen Mayer H. ile Wilko Hoffmann ve Julien Sarale	Pembe gürültü, pembe ışık, yastıklar ve halı	Doğum Yeri: Stuttgart, Almanya Merkez: Berlin, Almanya	2014
akıllı tasarım (. . .) akıllı yaşam,	Jacob de Baan, Giorgio Caione ve Rianne Koens	Tasarım nesneleri, tasarım hikayeleri ve kararlarının algılanış biçimi	Doğum Yeri: Spijkeniess, Hollanda, Borgomanero, İtalya ve Lochem, Hollanda Merkez: İstanbul, Türkiye, Amsterdam, Hollanda ve Torino, İtalya	2014
Sadecesuekle,	Koz Susani Design: Defne Koz, Marco Susani	Tasarlanmış bir yemek sistemi	Doğum Yeri: Ankara, Türkiye ve Milano, İtalya Merkez: Chicago, ABD	2014
LEPSIS: Çekirge Yetiştirme Sanatı	Mansour Ourasanah	Çekirge üretim kiti	Doğum Yeri: Tchamba, Togo Merkez: Chicago, ABD	2013
Altıncı Soy Tükenmesi için Tasarım	Alexandra Daisy Ginsberg	Çizim, görüntü ve şema	Doğum Yeri: Londra, Birleşik Krallık Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2013
Yeni Enerji Ortamları	Sean Lally	Yeni enerji teknolojileri	Doğum Yeri: Lakewood, ABD Merkez: Chicago, ABD	2012
Gece Vakti için Bitmemiş Manifesto	Clio Capeille	Ortam/ mekan tasarımı	Doğum Yeri: Kalamata, Yunanistan Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2013
Evrensel bir Olağanlık Manifestosuna Doğru	Emmet Byrne ve Alex DeArmond	Vinil baskı, basılı malzemeler	Doğum Yeri: Rakigh ve Tucson, ABD Merkez: Minneapolis, ABD	2014
Okuma Odası	Future Anecdotes Istanbul: Can Altay ve Aslı Altay	Mekan tasarımı	Doğum Yeri: Ankara, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
Açık Manifesto	FormaFantasma: Simone Farresin ve Andrea Trimarchi	Enstalasyon	Doğum Yeri: Malo ve Bolzano, İtalya Merkez: Amsterdam, Hollanda	2014
Palamut Zaman Çizelgesi	Lokanta Maya ve Gram'dan Didem Şenol ile Elif Esmez ve Esra Aca	Zaman çizelgesi	Doğum Yeri: İstanbul, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	2011
Elektronik ve Dijital Araçları Baştan İnşa Etmek	Coralie Gourguechon	Kağıttan bir hoparlör	Doğum Yeri: Colombes, Fransa Merkez: Londra, Birleşik Krallık ve Paris, Fransa	2014
NASALO Koku Sözlüğü	Sissel Tolaas	Şehrin kokuları	Doğum Yeri: Stavanger, Norveç Merkez: Berlin, Almanya	2011
Bu Şeker Dünyası Sınır Tanımıyor	AVM Curiosities: Tasha Marks	Enstalasyon	Doğum Yeri: Londra, Birleşik Krallık Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2014

Ek 22'nin devamı

Modern Mutfağı Hacklemek	Gastronomika	Ev aletleri	Doğum Yeri: Çeşitli Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
Diario	Moisés Hernández	Gündelik nesnelere	Doğum Yeri: Meksika, Meksika Merkez: Meksika, Meksika	2014
Bilgi-Araçlar-Hafıza	Studio mischer'traxler: Katharina Mischer ve Thomas Traxler	Gündelik hayat için temel nesnelere	Doğum Yeri: St Pölten, Avusturya ve Linz, Avusturya Merkez: Viyana, Avusturya	2013
Crafted in Istanbul	Seda Erdural, Barış Gümüştaş ve Bilal Yılmaz	Çevrimiçi harita	Doğum Yeri: Konya, İstanbul ve Manisa, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	-
Onarım Toplumu	Gabriele Oropallo, Joanna van der Zanden, ve Cynthia Hathaway	Onarım hikayeleri	New Market, Kanada, Benevento, İtalya ve Franstan, Avustralya Merkez: Amsterdam, Hollanda	2009
Toplantı Kültürleri	Studio Miessen	Ofis tasarımı	Doğum Yeri: Bonn, Almanya Merkez: Berlin, Almanya	2012
Ortak Geleceğimizi Düşlemek, Atatürk Kitaplığı	Alexis Şanal ve Ali Taptık	Buluşmalar	Doğum Yeri: Los Angeles, ABD ve İstanbul, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
Kamuya Açık Çizim	Atelier Bow-Wow: Yoshiharu Tsukamoto ve Momoyo Kaijima	Çizim malzemeleri	Doğum Yeri: Kanagawa ve Tokyo, Japonya Merkez: Tokyo, Japonya	2007
Kıyıların Kullanımı, Mikro-Kentsellikler için bir Mikro-Manifesto	İyiofis: Elif Ensari ve Can Sucuoğlu	Esnek, taşınabilir kıyı kullanım mobilyaları	Doğum Yeri: Ankara, Samsun, İzmir, Türkiye; Oakland, ABD; Hafnafıjordan, İzlanda Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
Genelin Vakti Şimdi	fala atelier: Filipe Magalhães ve Ana Luisa Soares	Mekan tasarımı	Doğum Yeri: Porto, Portekiz Merkez: Porto, Portekiz	2014
#occupygezi mimarlığı	Herkes için Mimarlık	Fotoğraflar, çizimler	Doğum Yeri: Çeşitli Merkez: İstanbul, Türkiye	2013
Karşılaşma Kültürü ya da Katılımın Yedi Yolu	SIBLING: Amelia Borg, Nicholas Braun, Jonathan Brener, Jessica Brent, Jane Caught, Qianyi Lim, Timothy Moore, ve Alan Ting	Video ve alan çalışması	Doğum Yeri: Çeşitli Merkez: Melbourne, Avustralya	2014
Geri Çekilme	dpr-barcelona: Ethel Baraona, Studio-X; GSAPP: Marina Otero ve FAST, The New Institute, Rotterdam: Malkit Shoshan	Söyleşi	Doğum Yeri: San Salvador, El Salvador; A Coruna, İspanya ve Hayfa, İsrail Merkez: Barselona, İspanya, New York, ABD ve Amsterdam, Hollanda	2014

Ek 22'nin devamı

Tasarım Aktivizmi: Bir Çağdaş Tasarım Beyanı	Manufaktürist: Mia Bogovac, Matea Bronić, Maša Milovac, ve Kristina Volf; GOTWOB: Begüm Çelik ve Berk Şimşek	Görüntüler	Doğum Yeri: Zagreb, Hırvatistan ve İstanbul, Türkiye Merkez: Zagreb, Hırvatistan ve İstanbul, Türkiye	2014
TWTRATE	Cansu Cürgen, Eren Tekin, Yelta Köm, Barış Gümüştas, Avşar Gürpınar, Yağız Söylev ve Arzu Erdem	Canlandırma	Doğum Yeri: İstanbul, Türkiye Merkez: İstanbul, Türkiye	2014
Yapılarınızı Kim İnşa Ediyor?	WBYA?: Kadambari Baxi, Jordan Carver, Laura Diamond Dixit, Tiffany Rattray, Beth Stryker, Mabel O. Wilson	Haritalama	Doğum Yeri: Yeni Delhi, Hindistan; Neptune ve Evergreen, ABD Merkez: New York, ABD	-
Kadıköy'den Bul, Kadıköy'de Buluştur!	72 Hour Urban Action: Kerem Halbrecht ve Gilly Karjevsky; Tasarım Atölyesi Kadıköy (TAK) ile birlikte: Onur Atay, Ömer Kanıpak ve Sila Akalp	Geri dönüştürülmüş malzemelerle kent mobilyaları	Doğum Yeri: Çeşitli Merkez: Tel Aviv, İsrail ve İstanbul, Türkiye	-
Retroaktif Manifesto	Rural Urban Framework: Joshua Bolchover ve John Lin	Görseller	Doğum Yeri: Manchester, Birleşik Krallık ve Dajia, Tayvan Merkez: Hong Kong, Çin	2014
UMK: Yaşamlar ve Manzaralar	Dunne & Raby: Anthony Dunne Fiona Raby	Görseller	Doğum Yeri: Londra, Birleşik Krallık Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2011
Phoenix Bildirisi	Arctic Perspective Initiative (API): Matthew Biederman Marko Peljhan	Bildirge	Doğum Yeri: Chicago, ABD ve Sempeter pri Garici, Slovenya Merkez: Montreal, Kanada; Santa Barbara, ABD ve Nova Gorica, Slovenya	2010
Kültürel Hamam	Âbâke	Seramik duvar çalışması ve metin	Doğum Yeri: Fransa, Finlandiya, Japonya, İsveç ve Galler Merkez: Londra, Birleşik Krallık ve Helsinki, Finlandiya	2014
ABC Manifesto Şirketi Yazar ve Danışmanları	disturbATI collective	Toplantı	Doğum Yeri: Roma, Soriano nel Cimino; Ortebello, Avellino, Larissa, İtalya Merkez: Roma, İtalya	2014
Kontraakt	H. Cenk Dereli, Hayrettin Günç ve Yelta Köm	Sokak röportajları, yayın	Doğum Yeri: İzmir ve İstanbul, Türkiye Merkez: İstanbul ve İzmir, Türkiye	2014
Yetiştirme Manifestosu	Something & Son: Andrew Merritt ve Paul Smyth	Kent bahçesi prototipi	Doğum Yeri: Guilford ve Portsmouth, Birleşik Krallık Merkez: Londra, Birleşik Krallık	2014

Ek 22'nin devamı

Unfacebook	Vibok Works: Paula Alvarez	Facebook duvarı	Doğum Yeri: Sevilla, İspanya Merkez: Sevilla, İspanya	2014
140journos: Veri Somutlaştırma	Institute of Creative Minds: Cem Aydoğdu, Engin Önder, Hilal Koyuncu, İgal Nassima, Meriç Şeker	Çevrimiçi platform	Doğum Yeri: Çeşitli Merkez: İstanbul, Türkiye	2014

Ek 23. 3. İstanbul Tasarım Bienali 2016 Katılımcı Listesi

Sergideki Projeler	Tasarımcısı	Mesleği	Alanı	Konusu	Araç	Yer	Yıl
Soyutlar Kenti	William Forsythe	"Koreografi alanında çalışıyor"	-	Beden ve hareket	İnteraktif görüntü	Almanya, ABD	2000 2016
Anatomi	Ali Kazma	Video sanatçısı	-	Beden	Video	Türkiye	2013
Cam Adam	Franz Tschackert + Deutsches Hygiene- Museum, Dresden	Doktor / bilim insanı	Endüstriyel Tasarım	Beden ve şeffaflık	Model	Almanya	1927
Değişken Beden	Küratöryel Müdahale: Küratöryel Ekip	Mimarlar	Endüstriyel Tasarım	Beden ve tasarım	Görseller ve objeler	ABD	2016
Değişken Nesne (II)	Daniel Eisenberg	Film, Video, Yeni Medya ve Animasyon Profesörü	Endüstriyel Tasarım	Beden ve protezler	Film	ABD	2013 2015
El: Tüm Bedenin Minyatür Hali	Madelon Vriesendorp	Ressam	-	El ve anlamsal boyutu	Yerleştirme	Hollanda	2016
Mimarlık / Alan / Jest	Antoni Muntadas	İllüstrasyon ve Medya Sanatçısı	Mimarlık	Beden, davranış ve mimari mekan ilişkisi	Fotoğraflar	İspanya	1991
Ölümsüz	Revital Cohen, <i>Tuur Van Balen</i>	Nesne, yerleştirme ve film sanatçıları	Endüstriyel Tasarım	Yaşam destek ünitesi makinelere dönüşen Frankenstein'vari bir sistem ve anlamsal boyutu	Yerleştirme	Birleşik Krallık, Belçika	2012
Akıcılaşmak: Gangnam'ın Kozmetik Protokolleri	Common Accounts, Igor Bragado, Miles Gertler	Mimarlık ofisi (Mimarlar)	Kentsel Tasarım	Kendini baştan tasarlarken kenti de tasarlamak	Çizim ve fotoğraflar	ABD, İspanya, Kanada	2016
Ebola	Küratöryel Ekip	Mimarlar	Moda ve Tekstil Tasarımı	Kıyafetler, beden, dünya ve sınırlar	Fotoğraf ve yerleştirme	ABD	2016
Detoks ABD	Mark Wasita, Florencia Alvarez	Küratör, yazar ve mimar / mimar	Mimarlık	İnsan davranışları ve yoksunluk / inziva mekanları	Fotoğraflar	Kanada, Arjantin	2016
Sim Felaketi	McEwen Studio, V. Mitch McEwen	Mimar	Kentsel Tasarım	Kent hayatı ve tasarımın görmezden geldikleri	Görseller	ABD	2016

Ek 23'ün devamı

51Sprint	Het Nieuwe Instituut, Guus Beumer, Marina Otero Verzier	Mimarlık, Tasarım ve Dijital Kültür Müzesi, Enstitü direktörü / mimar	-	Toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, milliyet ve beden, olimpik insan kavramı	Görseller	Endonezya, Hollanda, İspanya	2016
Biz Normal Miyiz?	Küratöryel Müdahale: Diana Cristóbal, Jessica H. Ngan, Bart-Jan Polman	Mimar / mimar, yazar, araştırmacı / mimar, araştırmacı	Mimarlık	Zaman, dil ve kültürel bağlamda toplumsal cinsiyet, yaş, ırk ve engelli bedenler ile "norm" ve "normal" beden	Görseller	ABD	2016
Ines-Masa	Enric Miralles	Mimar	İç Mimarlık?	Tasarımcıyı, beynini temsil eden mobilya, otoportre	Çizim ve fotoğraflar	İspanya	1993
Connectome: İnsanlığın Yeni Bir Boyutu	Seung Lab, Amy Robinson Sterling, H. Sebastian Seung	Uzman / araştırmacı, nörolog, bilim insanları	-	Beyin, nöronlar ve sinapslar, bilimsel otoportre	Görseller	ABD	2016
1 Beyin, 100 Milyar Nöron, 100 Trilyon bağlantı	Brown Institute for Media Innovation, Center for Spatial Research with the Zuckerman Institute, Columbia University, Mark Hansen, Jochen Hartmann, Laura Kurgan, Madeeha Yaseen Merchant, Caitlin Shure	İstatistikçi ve sanatçı / Multidisipliner tasarımcı ve yazılım mühendisi / mimar / mimar / yazar	-	Beynin sinirsel bağları, connectome, nöroloji	Görseller	ABD	2016
Sanat Kurgusu	François Dallegret	Mimar	Mimarlık	Beden, gelecek ve makinele: organik elektrik mimari	Görseller	Kanada, Fas	1966
Galina Balashova'nın Uzay Tasarımı	Galina Balashova, Philipp Meuser	Mimarlar	Mimarlık, İç Mimarlık	Uzay aracı tasarımı	Çizim ve görseller	Rusya, Almanya	1970
Taşınabilir Kişi	Studio Works, Robert Mangurian, Jeffrey Hannigan, Mary- Ann Ray	Mimarlar	Endüstriyel Tasarım	Beden ve teknoloji	Röntgenler	Los Angeles, ABD	1973

Ek 23'ün devamı

Yamyam Beden ve Şehir: Flavio de Carvalho	Jose Lir	Mimar	Moda ve Tekstil Tasarımı	Beden, kent ve yamyamlık, kentte performanslar	Çizim ve fotoğraflar	Brezilya	1956
Kobay Fareleri: Tasarlanmış Adamın Ufak bir Tarihi	Lydia Kallipoliti, Andreas Theodoridis	Mimar, mühendis ve yazar / Mimar ve mühendis	Mimarlık Endüstriyel Tasarım	Gelecekteki insan tasarımı	Görseller, çizimler	Yunanistan, ABD	1960 1972
Kusursuz İnsan	Jørgen Leth	Yönetmen	-	Beden, insan davranışları, kusursuzluk	Kısa film	Danimarka	1967
Doğaçlama Teknolojilerinden Konuşmalar	William Forsythe	“Koreografi alanında çalışıyor”	-	Beden aracılığıyla boşlukta çizilen noktalar, çizgiler	Film kareleri	Almanya, ABD	2011 (1994 & 1999]
Yaşayan Servet	Tacita Dean	Görsel sanatçı	-	“Yaşayan servet” isimli şeref nişanı sahibi bir geleneksel sanatçı (erkek)	Film kareleri	Birleşik Krallık	2006
Memex	Marshmallow Laser Feast / Mike Jones, Analog, FBFX, Duologue	Tasarım stüdyosu	-	Sanal gerçeklik ortamında beden film	Görüntüler, fotogramet ri	Birleşik Krallık	2014 2016
Kuruntulu Mandala	Lu Yang	Video, enstalasyon, fotoğraf sanatçısı	-	Beden, insan bilinci ve bilinçle insan beyni arasındaki bağlantı	Film kareleri	Çin	2015
Yapamayacaksınız	Keller Easterling	Mimar ve yazar	-	İnsandan fazlası olmak	Ses projesi	ABD	2016
Konuşulmayan	Diller Scofidio + Renfro, Elizabeth Diller	Disiplinlerarası tasarım stüdyosu, mimar	-	Yüz kızarması	Termografi görüntüler	ABD	2016
Köçek Dans Pisti	m-a-u-s-e-r, Mona Mahall, Aslı Serbest	Sergiler, yerleştirmeler, sahne ve set tasarımları, video- metinler, kavramlar ve yayınlar aracılığıyla mimarlık, mimarlar	Mimarlık	Dans ve dans pistinin sosyo-politiği	Mekan tasarımı – Yerleştim e, Görseller, Görüntüler	Almanya, Türkiye	2016

Ek 23'ün devamı

Pencere Davranış Bilimi	Atelier Bow-Wow / Yoshiharu Tsukamoto Lab. at Tokyo Institute of Technology / YKK AP Window Research Institute, Fuminori Nousaku	Mimarlar	Mimarlık, İç Mimarlık	Pencerelerin kültürel ve davranışsal ilişkilerinin önemi	Görüntüler, yerleştirme, mekan tasarımı	Japonya	2016
Sanal İç İstanbul	Annett Zinsmeister	Sanatçı ve yazar	Mimarlık, İç Mimarlık	Sanal mekan	Görüntüler	Almanya	2016
5.Helena	Mathew Hale	Görsel sanatçı	Endüstriyel Tasarım??	Biyonik eller, protezler	Görseller	Almanya	2015 - 2016
Ziyaret	SO? Sevince Bayrak, Oral Gökteş	Mimarlık stüdyosu, mimarlar	Mimarlık??	Mezar Taşları	Fotoğraflar, film, karesi	Türkiye	2016
Kontrol Odası	Thomas Demand	Fotoğraf sanatçısı	Mimarlık Yeni Medya Tasarımı?	Nükleer santral kontrol odasının fotoğraflarının yeniden üretimi	Fotoğraflar	Almanya	2011 - 2012
7 Milyarlık Şehir	Joyce Hsiang, Bimal Mendis	Yale Mimarlık Fakültesi'nde Dekan Yardımcıları ve mimarlar	Kentsel Tasarım	İnsan tasarımı yerküre ve onun enerji kaynağı doğal kaynaklar	Görseller	ABD	2013 - 2016
Antroposen'e Hoşgeldiniz	Globaia, Felix Pharaand-Deschênes, Owen Gaffney	Coğrafi görselleştirme sanatçısı / İletişim danışmanı, uzay mühendisi, gazeteci, yazar	-	4, 6 milyar yıllık dünya tarihi ve bugün doğal kaynakların tükenme aşamasına gelmesi	Görseller	Kanada	2012
Bilgi Serpintisi: Buckminster Fuller'ın Dünya Oyunu	Mark Wasuta, Adam Bandler	Küratörler, mimarlar	Kentsel Tasarım??	Küresel, insani ve daha adil bir dünya işletmeciliği oyunu	Görseller, Çizimler, Fotoğraflar	ABD	2015
Aynalarla Kuşatılmak	Küratoryel Müdahale	Mimarlar	Yeni Medya Tasarımı	Öz-izleme, görüntülük, Dünya çapında gözetleme	Görseller	ABD	2016
Petrol Müzesi	Territorial Agency, John Palmesino, Ann-Sofi Rönnskog	Mimari, analiz destek ve eylem çalışmaları, mimarlar	-	Petrolü toprakta tutmak, petrol kullanımından vavgeçmek	Görseller	İtalya, Finlandiya / Birleşik Krallık	2016

Ek 23'ün devamı

Texas City Toprak Taraması	Center for Land Use Interpretation		Araştırma ve eğitim kuruluşu	Kentsel Tasarım	Toprak kullanımı, peyzaj ve toprak tarama tekniği	Video	ABD	2008
Şiddetin Arkeolojisi (Tasarım Olarak Orman)	Paulo Tavares		Mimar	Kentsel Tasarım	Kent dışılık, tasarlanmış alanlar olarak ormanlar	Fotograflar, Görseller	Brezilya	2016
Beyaz Üzeri Beyaz	Alfredo Thiermann, Ariel Bustamante		Mimar, sanatçı	Kentsel Tasarım?	"İnsansız" Antartika'nın insan yapımı doğası	Fotograflar, Sesler	Şili / Almanya	2016
Taşınabilir Hint-Pasifiği	Fake Industries Architectural Agonism ve UTS, Cristina Goberna, Urtzi Grau		Mimarlar, (eğitimci, eleştirmen / akademisyen)	Mimarlık, Kentsel Tasarım?	Hint – Pasifiği isimli yeni bölge inşası / tasarımı	Görseller	Avustralya, İspanya / ABD	2016
Havai Fişek I (Devasa Valfiz) Havai Fişek II (Yeterince Sağlam bir Lanet)	Revital Cohen, Tuur Van Balen		Nesne, yerleştirme ve film sanatçıları	Endüstriyel Tasarım	Havai Fişek yapımı	Film kareleri, Fotograflar	Birleşik Krallık, Belçika	2016
"Haritadan Belli"	Thomas Keenan, Sohrab Mohebbi, with Charles Heller and Lorenzo Pezzani		Yazar / küratör ve yazar / mimarlık doktora öğrencisi / mimar	-	Göçmenlerin yolculuk haritaları	Görseller	Kanada, ABD	2016
Kasa	Ali Kazma		Video sanatçısı	Mimarlık	Nuh'un Gemisi benzeri depo inşası	Film kareleri	Türkiye	2015
Dokuz Ada: Mimari Etrafında Konular	NEMESTUDIO, Neyran Turan, Mete Sönmez		Mimarlık ofisi, mimarlar	Mimarlık	Mimarlık ve kaynak jeolojisi ilişkisi	Görseller	Türkiye	2016
Eklembacaklınotlar... Karanlık ağlar	Tomás Saraceno		Sanatçı	-	Uzaydan düşen kozmik toz ve maytlar	Görseller	Arjantin	2016
Uzay Çöpü 1957-2016	Stuart Grey		Mekanik ve Uzay Mühendisi	Endüstriyel Tasarım?	Gezegen yörüngemizdeki uzay çöplü, uydular	Film Kareleri, Fotoğraf	Birleşik Krallık	2016
Teçrit Enstitüsü	Lucy McRae, Lotje Sodderland		Bilim- kurgu sanatçısı, yönetmen ve kendi deyimiyle Beden Mimarı / Film yönetmeni	Mimarlık	Beden mimarisi ve mimariyle beden arasındaki bağlantı	Film	Birleşik Krallık	2016

Ek 23'ün devamı

Dünyanın Beyni: Otomatizm	Stéphane Degoutin, Gwenola Wagon	Film, video ve yerleştirme sanatçıları, yazar ve araştırmacılar	-	Beyin, bilgi ve bilgisayar teknolojisi	Yazı – Film	Fransa	2015
Kurgusal Hümanizmler: Eleştirel bir Rapor	Marco Brizzi, Davide Rapp	Mimarlık eleştirmeni, küratör ve eğitimci / Video sanatçısı	Mimarlık	Mimari kısa filmlerdeki insan figürleri	Görseller	İtalya	2016
Homo Cellular	Küratoryel Müdahale	Mimarlar	Endüstriyel Tasarım	Cep telefonunun icadıyla insanlığın değişimi	Görsel ve Fotoğraflar	ABD	1985 - 2016
Selfie Perdesi / Mimarısız Model Figürlerin Bitmemiş Ansiklopedisi / Maket Mobilyaları	MOS Architects, Michael Meredith Hilary Sample	Mimar ve akademisyenler	Mimarlık	Mimarların çizimlerinden insan figürleri, Mimari maketlerin içinden maket mobilyaları	Görseller ve Fotoğraflar	ABD	2016
İnsanlar Tarafından Tasarlanan Tasarımcı	estudioHerreros, Juan Herreros	Mimarlık ofisi, mimar, akademisyen	-	Tasarımcı figüründeki dönüşüm	Görseller	İspanya	2016
Hayvanların Milano'su	Stefano Boeri	Mimar, eğitimci	Kentsel Tasarım	İnsan merkezli olmayan, içinde insan olmayan kent	Görseller	İtalya	2015 - 2016
Çoban	Bager Akbay	Mühendis, dijital medya tasarımcısı, eğitimci	-	Bilgisayar aracılığıyla sergi tasarımı, robot sanat	Görseller	Türkiye	2016
MiDYExKOROSU	Natalie Jeremijenko	Sanatçı mühendis ve mucit	Endüstriyel Tasarım?	Midye hareketlerini sesle dönüştürülmesi	Fotoğraf ve Görseller	Avustralya	2014 - 2016
Açık Gelecek	The Living / Sculpting Evolution Group, MIT Media Lab, David Benjamin, Kevin Esvelt	Biyoloji – bilgisayar – tasarım alanında araştırmacılar, akademisyenler	-	Biyolojiyi tasarlamak, biyoloji ile canlı tasarlamak, türlerin değişimi, etik ve güvenlik problemleri, katılımcılık	Fotoğraf ve Görseller	ABD	2014 - 2016
Mikrobiyal Tasarım Stüdyosu: 30 günlük Simit Diyeti	Orkan Telhan	Tasarımcı ve eğitimci	-	İnsanın kendi bedenini mikrobiyal açıdan tasarlaması	Görseller ve Fotoğraflar	Türkiye	2016

Ek 23'ün devamı

Bünyesel Bilgisayım	Axel Kilian		Mimar, akademisyen	Endüstriyel Tasarım?	Doğal ve yapay sistemlerle tasarım	Görsel ve Fotoğraflar	Almanya	2012 - 2015
Olağanüstü Tasarımların Medya Arkeolojisi	Jussi Parikka, Ayhan AYTEŞ		Medya teorisi profesörü / medya uzmanı	Endüstriyel Tasarım?	Alternatif modernite tarihi	Görseller	Finlandiya, Türkiye	2016
Düş Nesneleri	PATTU, Cem Kozar, Işıl Ünal		Mimarlık, kent araştırmaları, sergi ve grafik tasarım ofisi, mimar / peyzaj mimarı	-	Aşölyen balta, tarihteki ilk tasarım, tasarım öncesi düşler	Fotoğraflar	Türkiye	2016
Frederick Kiesler'in Sihirli Mimarisi: Tarih Öncesinden Atom Çağı'na Mağaralar, Hayvanlar ve Aletler	Spyros Papapetros		Princeton Üniversitesi Mimarlık Okulu'nda Tarih ve Kuram doçenti	Mimarlık	İnsanların tasarlama biçimleri, mekana etki türleri	Görseller ve Fotoğraflar	Yunanistan, ABD	2016
Matopeng Sahne I & II	Lesley Lokko		Mimar, akademisyen, roman yazarı	-	Türlerin, zamanın, yerin ve ölçeğin kökenleri	Film kareleri	Güney Afrika Cumhuriyeti	2016
Kırılma Noktası, ya da Kökenlerin Çelişkisi	Anselm Franke		Küratör ve yazar	-	İnsan evrimi, köken öyküleri, kurucu anlatılar	Resim	Almanya	2016
Karma Varlık	Lucia Allais		Mimarlık tarihçisi ve kuramcisi, akademisyen	Mimarlık	Arkeoloji ve modernizm	Fotoğraf ve Çizim	Birleşik Krallık, İtalya	2016
Mies Lekeleri	Domi Mora		Antropolog ve fotoğrafçı	Mimarlık	Yakın çekim Barcelona Pavyonu'nun mermerleri	Fotoğraflar	İspanya	1997
Mutant Alan	Atif Akın		Sanatçı, tasarımcı, akademisyen	Mimarlık	Radyoaktivite, mimarlık ve arkeoloji ilişkileri	Video Animasyon	Türkiye / New York	2016
Dünyadan Büyük Şeylerin Arkeolojisi	Pedro Ignacio Alonso, Hugo Palmarola		Mimarlar küratörler, akademisyenler ve yazarlar	-	Uydu takip istasyonları ve gezegen ölçeğindeki uydu yörüngeleri	Fotoğraf	Şili	2016
Voyager: Yıldızlararası Boşlukta İnsanlık	Universal Space Program, Rutger Huijberts, Evangelos Kotsloris		Mimar / mimar ve mimarlık tarihçisi	-	İnsan uygarlığını yabancı türlerle açıklama girişimi	Fotoğraf ve Görseller	ABD	2016

Ek 23'ün devamı

Medya: Görsellerin Otonomisi	Hito Steyerl	Film yapımcısı, yazar	Mimarlık	Göbekli Tepe sesli rehberi	Ses Projesi	Almanya	2016
Kayıp Yarım Saniye	Zeynep Çelik Alexander, Venessa Hedde, Elliott Sturtevant	Mimarlık tarihçisi, editör, eğitimci / mimar / mimar	Mimarlık?	Form ile duygulanım, modern tasarım ve algı	Görseller, Fotoğraflar	Türkiye, Kanada / Birleşik Krallık	2016
2 Saniyede Tasarım	Küratoryel Müdahale	Mimarlar	Mimarlık	Tasarımın mekanı olarak sosyal medya	Görseller	ABD	2016
Güney Afrika: Nehri Köprüsüz Geçmek	Martha Rosler	Sanatçı	Mimarlık	Konut adaletsizliği	Fotoğraflar	ABD	1990 2016
Çatışma Şehirciliği: Halep	Center for Spatial Research, Laura Kurgan, Grga Basic, Dare Brawley	Mimar, akademisyen, yazar / tasarımcı, araştırmacı / mimar, eğitimci	Kentsel Tasarım, Mimarlık	Kültürel mirasın yok edilmesi	Görseller	Güney Afrika, Hırvatistan, ABD	2016
İnsan Haklarının Doğal Tarihi (Kitap) Mavmun Yasası (Web, Sergi)	Forensic Architecture, FIBAR işbirliği ile: Baltasar Garzon, m7red ve Irendra Radjawali, Eyal Weizman, Paulo Tavares	Mimar, akademisyen, yazar / mimar, eğitimci	-	Çevresel şiddet, çevre kırımı, özne olarak orangutanlar ve etik	Görseller	Birleşik Krallık, İspanya, Brezilya, Arjantin	2016
Bırak gideyim, öteye...	New Territories / M4, Pierre Huyghe, François Roche, Camille Lacadee	Mimarlık kuruluşu / sanatçı / mimar / mimar	-	Ötenazi, tren yolculuğu metaforu, bedenim, zihnim ve zamanın sınırları	Video	Tayland	2015
Misafirhane	Merve Bedir, Alican İnal	Mimar / mimar, şehir plancısı	Mimarlık	Kaçak mülteciler	Video	Rotterdam, Hollanda İstanbul, Türkiye	2016
Körleme	Jonathan Hadari, Simona Katsman	Görsel iletişim tasarımcısı / tasarımcı ve sanatçı	Kentsel Tasarım	Nesneler ve insan ilişkisi	Video	Tel Aviv	2016
Autography	Alper Raif İpek	Grafik tasarımcısı	Grafik Tasarım	İnsan ve tipografi, pop art, renkler: grafik ve otopsi	Video	Ankara	2016

Ek 23'ün devamı

Kaçırılmayacak Fırsat	Görkem Özdemir	Endüstri Ürünleri Tasarımcısı, eğitimci	Mimarlık	Konut projelerinin iş cinayetleri, borçlanma ve gayrimenkul balonu gibi sonuçları	Video	İstanbul	2016
New York'un Yatak Odaları	Dimitris Venizelos	Mimar, şehir planlamacı	Mimarlık	Evsizlik ve konut piyasasındaki eşitsizlik	Video	Brooklyn, NY	2016
Superhumanity	e-Flux / Nikolaus Hirsch, Anton Vidokle, Beatriz Colomina, Mark Wigley	Mimar, eğitimci, küratör / sanatçı / mimarlık profesörü, küratör, yazar / mimarlık profesörü, tarihçi, teorisyen, yazar, küratör	Endüstriyel Tasarım?	Öz - tasarım	Fotoğraflar	Almanya, ABD	2016
Türkiye Tasarım Kronolojisi: Deneme	Pelin Derviş, Gökhan Akçura	Mimar, bağımsız editör ve küratör / Tiyatrocu, reklamcı, senaryo yazarı, yayıncı, editör, dramaturg	Mimarlık, Kentsel Tasarım, İç Mimarlık, Endüstriyel Tasarım, Grafik Tasarım, Moda ve Tekstil Tasarımı	1839 yılından bu yana Türkiye'de tasarım tarihi	Fotoğraflar	Türkiye	2016
Sergi Tasarımı	Andres Jaque, Office for Political Innovation	Mimarlık profesörü, mimarlık ofisi	Grafik Tasarım	Şehrin içine örtülmüş bir sorgulama platformu	Görseller	İspanya, ABD	2016
Beyrut Bombastık!	Rana Salam	Tasarımcı	Mimarlık Grafik Tasarım	Orta Doğu Pop kültürü	Yerleştime	Lübnan	2016
Grafik Tasarım	Pemra Ataç Açıktan, Yetkin Başarır, Özge Güven, Okay Karadayılar, Sarp Sözdinler	/ tasarımcı / grafik tasarımcı / görsel iletişim tasarımcısı / grafik tasarımcı	Grafik Tasarım	Sorgulamanın bir parçası olarak grafik tasarım, çoklu görsel kimlikler	Fotoğraflar, Görseller	Türkiye	2016

Ek 23'ün devamı

Sosyal Medya Tasanımı	Ivan López Munuera	Çağdaş sanat ve mimarlık eleştirmeni, küratör	Yeni Medya Tasarımı	Kamusal bir mekan olarak sosyal medya	Görseller	ABD	2016
Tasarım Viral Oldu	Küratoryel Müdahale	Mimarlar	-	Her yere her ortama yayılan tasarım kavramı	Görseller	ABD	2016

Ek 24. 4. İstanbul Tasarım Bienali 2018 Katılımcı Listesi

Sergideki Projeler	Tasarımcısı	Yıl
EMEK SONRASI LABORATUVARI	Otonie von Roeder	2017-2018
SUOKULU	Studio Makkink & Bey ve katkıda bulunanlar	2018
DOCENDO DISCIMUS INSTRUMENTAE	FABB ve katkıda bulunanlar	2018
HARİTA BÖLÜMÜ	Kerim Bayer	2018
•S•F•S• PORTAL	Stigmergy•Family•Studio	2018
E-BİRİMLER	Martina Muzi	2018
HALLETMEK	Nur Horsanalı	2017-2018
AN I: DİJİTAL BENLİĞİMLE KONUŞMAK	Camilo Oliveira	2018
[Aİ]STANBUL: MAKİNEYE ÖĞRETMEK	Ersin Altın, Burçak Özlüdil, Augustus Wendell, Amy K Hoover	2018
TASARIM ÖRÜNTÜLERİ	Annika Frye	2018
KESİŞEN PARALELLER	Amandine David	2018
MUTHESIUS PARALAKSI	Matylda Krzykowski, Annika Frye ve öğrencileri	2018
FUGU OKULU	âbâke	2018
DÜNYALAR ÖRMEK	Ebru Kurbak, Irene Posch, So Kanno, Hannah Perner-Wilson, Mika Satomi	2014-2018
DENİZİN FİZİKİ COĞRAFYASI	Studio Folder	2018
SIKÇA SORULMAYAN SORULAR	Ebru Kurbak	2015-2016
ARALIKSIZ DERS	Farzin Lotfi-Jam ve Mark Wasiuta	2018
İSTANBUL TEKNO-TURİZMİ	Ana Peñalba	2018
ARGO	Radioee.net ve PUB Radio	2018
YAY-POP DERGİSİ	Onagöre	2018
ŞİRSEL BİLGİSAYIM: ARŞİV	Taeyoon Choi	2018
YALNIZ GEZEĞEN	Ebru Kurbak	2016-2018
GEÇİŞ OKULU	Aformal Academy ve ARK.WORLD	2018
AÇIL SUSAM AÇIL	CMP Office	2018
DEPREM DİPLOMASİSİ OKULU	Navine G. Khan-Dossos	2018
SUDA UMUT	SO? ve katkıda bulunanlar	2018
HAREKET EDEN YERİN KENDİSİ OLDUĞUNDA COĞRAFİ SINIRLAR NASIL DEĞİŞİR?	Cihad Caner	2016-2017
YAŞAMAYA DEVAM	SulSolSal	2016-2018
ÇİN SİSMİK ARAŞTIRMALARI	Nina Wiesnagrotzki	2180
UYUM ARAYÜZLERİ	Sissel Marie Tonn	2017-2018
ALG PATLAMASI	Atelier LUMA Deniz Yosunları Laboratuvarı	2018
DENİZ YOSUNLARININ BİR ÖNEMİ OLSAYDI...	New South	2018
MEKÂNDAN YOKSUN TÜRLER	Thomas Pausz	2018
MUĞLAK STANDARTLAR ENSTİTÜSÜ	Cansu Cürgen ve Avşar Gürpınar	2018
MİNYATÜR ÇİZİM ÜZERİNE NOTLAR	Aslı Çiçek	2018
M.O.T.S.	Juliette Pépin	2016-2017
GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ NESİL (TASARIM BEBEKLER)	Pınar Yoldaş	2018
AUTOMATA	Ali Murat Cengiz	2018
EYESS İSTANBUL	AATB	2018
DERİN DİJİTAL İKİZ	Legrand Jäger	2018
ARAÇLAR VE ARKETİPLER ÜZERİNE	Unfold CNAP	2014
III+1	Lukas Wegwerth	2013-2018
NESNELERİN YAŞAMI	ECAL x MACGUFFIN DERGİSİ	2018

Ek 24'ün devamı

ROL YAPAN NESNELER VII - AKIŞKAN ÖLÇÜLER OKULU	Judith Seng	2018
GÜVEN VEREN BİR BEDEN	Mark Henning	2018
BASMAKALIP BİR DEFTER	Commonplace Studio, Jesse Howard ve Tim Knapen	2018
BİR DENDEN, ÇEVİRİMİÇİ CİHAZ	Teis De Greve	2018
SAHA İSTASYONU: ZAMAN (ZAMANA YERLEŞMEK)	Ecole Mondiale	2018
ZAMANI GOOGLE'DA DURDURAN DOKUMACILIK	Emelie Røndahl ve katkıda bulunanlar	2018
SİRKADİYEN MEKÂN	Helga Schmid	2018
ARTIK UYKU YOK, ARTIK YOK	Danilo Correale	2014-2015
BAYRAK BULUTU SÖZCÜK YAĞMURU	Peter Zin	2003-2008
YAPMA MEYVE FABRİKASI	Chick Strand	1986
HER ŞEY UNUTULUP TARİHE KARIŞMADAN ÖNCE	Lifepatch	2018
KAPLARIN DİYALOĞU, YÜZSELLİK MAKİNESİ	Carlos Monleón	2018
DÜŞMANLA YAŞAMAYI ÖĞRENMEK	Pedro Neves Marques	2017
PAZARYERİNDEN	Gamze Gündüz, Güher Tan, Tangör Tan	2018
HİYERARŞİDEN HOLARŞİYE, MİNAKATA MANDALA, HOLOBİONT	Jenna Sutela	2015-2018
PALAVER + PALAVER	Mae-ling Lokko, Nana Ofori-Atta Ayim ve Selassie Ataditka	2018
BULUNMASI ZOR TOPRAKLAR IV	Lorenzo Cirrincione, Jennifer Teets, Lorena Ancona	2018
HALK ECZANESİ	Eat Art Kolektifi	2018
BEDENLEŞMİŞ BİLGİNİN ÇÖZÜMLENMESİ	Bakudapan	2017
OBJE AKADEMİSİ	Gökhan Mura	2018

Ek 25. Analiz İçin Hazırlanan 1. İstanbul Tasarım Bienali Dosyası İçindekiler

MUSİBET

Gösteri Dünyasında Özgül Bir Seçenek ve Belki de Bir Umut Fidesi Olarak İstanbul Tasarım Bienali, Emre Arolat

Üst başlık: Dönüşüm

Alt-niş: Bölgeselcilik/Tarihselcilik

Üst başlık: Anti-Bağlam

Alt-niş: Moda/Mimarlık

Musibet İçre Bir Mekan, Nil Aynalı

MUSİBET OKUMA KİTABI

001 Aydan Çelik, “İnşaat Ya Resulullah” Neo Muhafazakarlığın Şaküli Düşleri

002 Asu Aksoy, Kevin Robins, Adil Kebap Dürüm

003 Cem Kozar, Işıl Ünal (Pattu Mimarlık), İstanbul-O-Matik

004 Özden Demir, Sinem Serap Duran, Deplase

005 Can Tanyeli, Seda Kayım, İstanbul’u Bir Günde Nasıl Tasarladım

006 Ceren Balkır Övünç, Elif Kendir B. Emre Altürk, Nilay Yurtsever, Olağanaltı

007 Kpm – Kerem Piker Mimarlık, Bomba

008 Özlem Berber, Sait Ali Köknar, Funda Uz, Ali Paşaoğlu, Yuvacan Atmaca, Özlem Ünsal, 40 Nasihat Made In Istanbul

009 Ali Taptık, Giyinmek ve Giydirmek Üzerine Osmanbey’e Bakmak

010 Bahar Korçan, Hassas Ritm

011 Ebru Salah, İstanbul: Kentsel Kılık

012 PAB Mimari Tasarım, Pınar Gökbayrak, Ali Eray, Burçin Yıldırım, Tasarlamak ya da Yapmak

013 Murat Güvenç, Komşularımız Nereden Gelmiş Komşularımız Nereye Gitmiş?

014 Burak Arıkan, İslam, Cumhuriyet, Neoliberalizm

015 Refik Anadol Alper Derinboğaz, Aktif Strüktürler Projesi

016 Sertaç Kaki, Yaratıcı Fikirler Enstitüsü, Soundspace

017 Esra Kahveci, Bulanık

018 Can Yalman, Meydandaki Tepki

019 Ferda Kolatan, Erich Schoenenberger, Corallines

020 Kol/Mac Architecture + Design Şulan Kulatan, William Mac Donald, Tasarım Tezgahları

021 IABR (International Architecture Biennale Rotterdam) Making City Istanbul

022 İzmir/Deniz

023 Esra Akcan, Kentsel Yenileme ve İlgili Memnuniyetsizlikler: Kreuzberg - IBA ‘84-87

024 Cedric Libert, Bilinmeyen Gerçekdışı Durumu

025 Hala Al Ani, Evlerin Tipolojisi

026 Xavier Delory, Kentsel Formlar

027 Cemal Emden, Üç Küresel Metropol: Los Angeles, Şanghay, Kahire

028 Bora Y. Özkuş, M. Batu Kepekçioğlu, S. Ali Paşaoğlu, Töztepe: Bir Kentsel Dönüşüm Hikayesi

029 Herkes İçin Mimarlık (HİM), Korhan Gümüş, Söz

030 Levent Şentürk, Dönme Dolap

031 Hasan Cenk Dereli, Nazlı Ödevci, Fulya Tekin, Giysi Takası

032 Play The City, Ekim Tan, İstanbulsana *

Ek 25'in devamı

ADHOKRASİ

Adhokrasinin Kısaca Tarihi, Joseph Grima

1. Eleştiri
2. Bürokrat
3. Kullanıcı
4. Ağ
5. Makine
6. Adhokrasi

Adhokrasi Açık Çağrı

ADHOKRASİ OKUMA KİTABI

- 001 Kıtlıktan Esinlenerek, Hanae Shimizu
- 002 Şeffaf Araçlar, Jesse Howard
- 003 Tost Makinesi Projesi, Thomas Thwaites
- 004 prodUSER, Tristan Kopp
- 005 Rot Ellen Berg, architecten de vylder vinck taillieu
- 006 Maker Faire Africa, Küratör Jennifer Wolfe
- 007 Proposta per un'Autoprogettazione, Enzo Mari
- 008 Ücretsiz Evrensel İnşaat Kiti, Free Art and Technology Lab
- 009 Kilittaşı, Minale – Maeda
- 010 Yalın Ayaklı Mimar, Johan van Lengen, Bom Jardim
- 011 Küresel Köy İnşaat Seti, Open Source Ecology
- 012 İltica etmek istiyorum, Ben Landau
- 013 Tüm Dünya Kataloğu, Stewart Brand
- 014 Arduino, Massimo Banzi, David Cuartielles, Gianluca Martino, Tom Igoe, David Melli
- 015 Stratigraphic Manufactory, Unfold.
- 016 Çoklüörgü, Kram / Weisshaar
- 017 Kendi Kendinin Hediyesi, blablalLAB
- 018 Sokak Yiyecği Yazıcısı, Jose Ramon Tramoyeres, Paco Monales, Luis Fraguada, Deniz Manisalı
- 019 Doğaçlama Makinesi, Annika Frye
- 020 Kiosk 2.0, Unfold
- 021 İnsansız Hava Aracı Gölgesi, James Bridle
- 022 RQ-170 Sentinel İnsansız Hava Aracı Hatırası
- 023 Mikro Hava Araçları
- 024 Canlı Yük, Frank Abruzzese
- 025 Açık Kaynaklı Ses, Gadi Sassoon
- 026 Kopf Kino, Berk Asal, Sam Carvalho, Nick Green, Gözde Sarlak
- 027 Lego Adam Uzayda, Mathew Ho, Asad Muhammad
- 028 Yazlık Merdivenler ve Yerel Anlaşmazlıklar, Errands
- 029 Wikitankers, Todo por la praxis; Straddle3
- 030 Aktif Eserden Kent Yıkımına, Kayıtdışı: Canan Erten, Elif Karaköse, Zeynep Çınar, Yelta Köm
- 031 Gerichte auf Tischen, Design for the Living World, Hochschule für bildende Künste (HFBK) Hamburg: Prof. Marjetica Potrč vd.
- 032 Zanaatle Örülmüş Mahalleler URBZ: Rahul Srivastava, Matias Echanove, Made in Şişhane: Aslı Kıyak İngin
- 033 Kamusal Tasarım Desteği, Jasko Fezer, Studio Experimental Design, Hochschule für bildende Künste (HFBK)
- 034 Brickstarter, Sitra: Dan Hill, Bryan Boyer
- 035 Bireyselden Kolektif Eyleme, Recetas Urbanas
- 036 Açık Kent, openurban.com

Ek 25'in devamı

- 037 İçkin Tanıklık, HS Mimarlık
 038 Şimdinin Arkeolojisi, Katerina Polychroniadi, Kalliopi Dimou, Spyros Nasainas, Sorin Istudor, Georgios Makkas
 039 Haliç Merkezi, Yona Freidman
 040 El Campo de Cebada
 041 De Carlo'yu Yeniden Okumak, Autlab: Natalia Agati Daniele Burattini Emanuele Caporrella Olimpia Fiorentino Daniele Presutti Renzo Sgolacchia
 042 Kendiliğinden Biçimlenen Şehir İçin İşgal, Lorenza Baroncelli
 043 Kimliği Haritalandırmak, Antonio Ottomanelli
 044 Imagine, Pedro Reyes
 045 Sufi Plug Ins, Jace Clayton
 046 Türkiye'nin Tasarım Demografikleri, Superpool
 047 Ravintolapäivä, Grégoire Basdevant
 048 Panthéon: Mode d'emploi, Les UX (Urban eXperiment)
 049 La Ciudad Jubilada, Pau Faus
 050 Cybermohalla Hub, Nikolaus Hirsch, Michel Müller, Cybermohalla Ensemble
 051 In Love We Trash, Basurama
 052 İnsansız Hava Aracı Gazeteciliği, Robokopter
 053 OpenStructures, openstructures.net
 054 Emancipati, Orkan Telhan
 055 İkinci El Kullanım Deneyi, John Habraken
 056 Taşıttan Projeler, Antonas Office
 057 Açık Kaynak Mimarlık Manifestosu, carlorattiassociati srl walter nicolino & carlo ratti
 058 TOKİ Kullanıcıları İçin Hayatta Kalma Kılavuzu, Boğaçhan Dündaralp
 059 Açık Kaynak Donanım İlkeleri ve Tanımı 1.0, TAPR
 060 900km Nil Şehri, Pier Paolo Tamburelli, Oliver Thill, Atelier Kempe Thill, baukuh GRAU, Lola, Aymen Hashem
 061 Non-Plan: Bir Özgürlük Deneyi, Reyner Banham, Cedric Price, Paul Barker

* Musibet sergisi içindeki bu proje gerçek hayatta ve kitapta sayfa 42 ve 43'teki sergi planlarında olmasına karşın, diğer tüm projelerin aksine kitabın içinde bu projeye ait başka bir bilgi bulunamamıştır.

Ek 26. Analiz İçin Hazırlanan 2. İstanbul Tasarım Bienali Dosyası İçindekiler

GELECEK, ZOE RYAN

-- GELECEKTEN FRAGMANLAR

- KİŞİSEL BÖLÜM

1. Ay Yürüyüşü Makinesi - Selena'nın Adımı - Sputniko!
2. Peki, Ya Güzellik - Studio Frith & Thirteen Ways
3. Natürmorttan Yaşayan Resimlere - Atelier Manferdini
4. Jardin d'hiver (Kış Bahçesi) - Dice Kayek
5. Gelecekte Herkes 1.5 Dakikalığına Kahramanlaşacak - Sarraf Galeyan Mekanik
6. Birdy 2214 - Meriç Canatan ve Fatosh Erhuy
7. Yüzün Mülkiyeti - Kristina Cranfeld
8. Aşkın Resmini Beyan Etmek - Haelo Design
9. Poly - Giffin' Termeer
10. Haritacı Manifestosu - Stamen Design
11. Yeni Hayatta Kalmacılık - Jessica Charlesworth ve Tim Parsons

- NORM VE STANDARTLAR BÖLÜMÜ

1. N°41 Sporbilgisayarı - BLESS
2. Dyslexie Yazı Karakteri - Christian Boer
3. Şekerleme Aralığı - J. Mayer H. und Partner, Architekten
4. akıllı tasarım (...) akıllı yaşam - Jacob De Baan, Giorgio Caione ve Rianne Koens
5. Sadecesuekle - Koz Susani Design
6. LEPSIS: Çekirge Yetiştirme Sanatı - Mansour Ourasaneh
7. Altıncı Soy Tükenmesi için Tasarım - Alexandra Daisy Ginsberg
8. Yeni Enerji Ortamları - Sean Lally
9. Gece Vakti İçin Bitmemiş Manifesto - Clio Capeille
10. Evrensel Bir Olağanlık Manifestosuna Doğru - Emmet Byrne ve Alex DeArmond

- KAYNAKLAR BÖLÜMÜ

1. Okuma Odası - Future Anecdotes İstanbul
2. Açık Manifesto - FormaFantasma
3. Palamut Zaman Çizelgesi - Didem Şenol
4. Elektronik ve Dijital Araçları Baştan İnşa Etmek - Coralie Gourguechon
5. NASALO Koku Sözlüğü - Sissel Tolaas
6. Bu şeker dünyası sınır tanımıyor - AVM Curiosities
7. Modern Mutfağı Hacklemek - Gastronomika
8. Diario - Moisés Hernández
9. Bilgi – araçlar - hafıza - Studio Mischer' Traxler
10. Crafted In Istanbul - Crafted in Istanbul
11. Onarım Toplumu - Repair Society
12. Toplantı Kültürleri - Studio Miessen
13. Ortak Geleceğimizi Düşlemek, Atatürk Kitaplığı - Alexis Şanal ve Ali Taptık

- TOPLUMSAL İLİŞKİLER BÖLÜMÜ

1. Kamuya Açık Çizim - Atelier Bow-Wow
2. Kıyıların Kullanımı, Mikro - Kentsellik için Bir Mikro-Manifesto - iyiofis
3. Genelin Vakti Şimdi - fala atelier
4. #occupygezi Architecture - Herkes için Mimarlık

Ek 26'nın devamı

5. Yetiştirme Manifestosu - Something & Son
6. Karşılaşma Kültürü ya da Katılımın Yedi Yolu - SIBLING
7. 14Ojournos: Veri Somutlaştırma -Yaratıcı Fikirler Enstitüsü
8. Geri Çekilme - Ethel Baraona, Marina Otero ve Malkit Shoshan
9. Unfacebook - Vibok Works
10. Tasarım Aktivizmi: Bir Çağdaş Tasarım Beyanı - Manufaktürist ve GOTWOB
11. TWTRATE - Cansu Cürgen, Eren Tekin, Yelta Köm, Barış Gümüştaş, Avşar Gürpınar ve Yağız Söylev
12. Yapılarınızı Kim İnşa Ediyor? - WBYA?
13. Kadıköy'den Bul, Kadıköy'de Buluştur! - 72 Hour Urban Action ve Tasarım Atölyesi Kadıköy (TAK)
14. Retroaktif Manifesto - Rural Urban Framework
15. UMK: Yaşamlar ve Manzaralar - Dunne & Raby
16. Phoenix Bildirgesi - Kutup Dairesi Perspektifi Girişimi (API)
17. Kültürel Hamam - Aböke
18. ABC Manifesto Şirketi Yazar ve Danışmanları - disturbATI collective

- YAYIN BÖLÜMÜ

1. Kontraakt - H. Cenk Dereli, Hayrettin Günç ve Yelta Köm

Ek 27. Analiz için Hazırlanan 3. İstanbul Tasarım Bienali Dosyası İçindekiler

Küratöryel Giriş

Bienal Manifestosu

Bienal Manifesto Duyurusu

Bulutlar

- BEDENİ TASARLAMAK

1. Soyutlar Kenti
2. Anatomi
3. Cam Adam
4. Değişken Beden
5. Değişken Nesne (II)
6. El - Tüm Bedenin Minyatür Hali
7. Mimarlık / Alan / Jest
8. Ölümsüz
9. Akıcılaşmak: Gangnam'ın Kozmetik Protokolleri
10. Ebola
11. Detoks ABD
12. Sim Felaketi
13. 51 sprint
14. Biz Normal Miyiz?
15. Ines-masa
16. Connectome: insanlığın Yeni Bir Boyutu
17. 1 Beyin, 100 Milyar Nöron, 100 Trilyon bağlantı
18. Sanat Kurgusu
19. Galina Balashova'nın Uzay Tasarımı
20. Taşınabilir Kişi
21. Yamyam Beden ve Şehir: Flavio de Carvalho
22. KOBAY Fareleri: Tasarlanmış Adamın Ufak bir Tarihi
23. Kusursuz İnsan
24. Doğaçlama Teknolojilerinden Konuşmalar
25. Yaşayan servet
26. Memex
27. Kuruntulu Mandala
28. Yapamayacaksın
29. Konuşulmayan

Ek 27'nin devamı

30. Köçek Dans Pisti
31. Pencere Davranış Bilimi
32. Sanal iç İstanbul
33. 5. HELENA
34. Ziyaret

- GEZEGENİ TASARLAMAK

1. Kontrollraum / Kontrol Odası
2. 7 Milyarlık şehir
3. Antroposen'e Hoş Geldiniz Videosu
4. Bilgi serpintisi: Buckminster Fuller'in Dünya Oyunu
5. Aynalarla Kuşatılmak
6. Petrol Müzesi
7. Texas City Toprak Taraması
8. Şiddetin Arkeolojisi (Tasarım Olarak Orman)
9. Beyaz Üzeri Beyaz
10. Havai Fişek I (Devasa Vaftiz) / Havai Fişek II (Yeterince sağlam bir Lanet)
11. "Haritadan Belli"
12. Güvende
13. Dokuz Ada: Mimari Etrafında Konular
14. Eklembacaklı notlar... Karanlık ağlar
15. Uzay Çöpü 1957-2016

- YAŞAMI TASARLAMAK

1. Tecrit Enstitüsü
2. Dünyanın Beyni: Otomatizm
3. Kurgusal Hümanizmler: Eleştirel bir Rapor
4. Homo cellular
5. Mimarısız Model Figürlerin Bitmemiş Ansiklopedisi / Maket Mobilyaları
6. İnsanlar Tarafından Tasarlanan Tasarımcı
7. Hayvanların Milano'su
8. Çoban
9. Midye x Koro
10. Açık Gelecek
11. Mikrobiyal Tasarım stüdyosu: 30 Günlük simit Diyeti

Ek 27'nin devamı

12. Bünyesel Bilgisayım

13. Olağanüstü Tasarımların Medya Arkeolojisi

- ZAMANI TASARLAMAK

1. Düş Nesneleri
2. Frederick Kiesler'in Sihirli Mimari'si: Tarih Öncesinden Atom Çağı'na Mağaralar, Hayvanlar ve Aletler
3. Maropeng sahne I & Ü
4. Kırılma Noktası, ya da Kökenlerin Çelişkisi
5. Karma Varlık
6. Mies Lekeleri
7. Mutant Alan
8. Dünyadan Büyük Şeylerin Arkeolojisi
9. Voyager - Yıldızlararası Boşlukta İnsanlık
10. Medya: Görsellerin Otonomisi
11. Kayıp Yarım Saniye
12. 2 Saniyede Tasarım
13. Güney Afrika: Nehri Köprüsüz Geçmek
14. Çatışma şehirciliği: Halep
15. İnsan Haklarının Doğal
16. Bırak gideyim, öteye...

-- BİENALİ GENİŞLETMEK

- Açık Çağrı
  1. Misafirhane
  2. Körelme
  3. Autographsy
  4. Kaçırılmayacak Fırsat
  5. New York'un Yatak Odaları

- Superhumanity
- Türkiye Tasarım Kronolojisi: Deneme

- MECRA MESAJDİR

- Sergi Tasarımı
- Beyrut Bombastik!
- Grafik Tasarım
- Sosyal Medya Tasarımı
- Tasarım Viral Oldu

Ek 28. Analiz İçin Hazırlanan 4. İstanbul Tasarım Bienali Dosyası İçindekiler

Çağrı Metni

Okullar Okulu

Açık Çağrı: Okullar Okulu'nda Öğrenmekten Öğrenmek

Temalar

- Ölçüler ve Haritalar
- Zaman ve Dikkat
- Akdeniz ve Göç
- Felaketler ve Depremler
- Yiyecekler ve Gelenekler
- Örüntü ve Ritim
- Para ve Sermaye
- Parçalar ve Cepler

- BOZUM OKULU

1. Emek Sonrası Laboratuvarı, Ottonie von Roeder
2. SUOKULU, Studio Makkink & Bey ve katkıda bulunanlar
3. Docendo Discimus Instrumentae, FABB ve katkıda bulunanlar
4. Harita Bölümü, Kerim Bayer
5. •S•F•S• Portal, Stigmergy•Family•Studio
6. E-Birimler, Martina Muzi
7. Halletmek, Nur Horsanalı
8. An I: Dijital Benliğimle Konuşmak, Camilo Oliveira
9. [AI]STANBUL: Makineye Öğretmek, Ersin Altın, Burçak Özlüdil, Augustus Wendell, Amy K Hoover
10. Tasarım Örüntüleri, Annika Frye
11. Kesişen Paraleller, Amandine David
12. Muthesius Paralaksı, Matylda Krzykowski, Annika Frye ve öğrencileri

- DÜNYA OKULU

1. Deprem Diplomasisi Okulu, Navine G. Khan-Dossos
2. Suda Umut, SO? ve katkıda bulunanlar
3. Hareket Eden Yerin Kendisi Olduğunda Coğrafi Sınırlar Nasıl Değişir? Cihad Caner
4. Yaşamaya Devam, SulSolSal
5. Çin Sismik Araştırmaları, Nina Wiesnagrotzki
6. Uyum Arayüzleri, Sissel Marie Tonn
7. Alg Patlaması, Atelier LUMA Deniz Yosunları Laboratuvarı
8. Deniz Yosunlarının Bir Önemi Olsaydı... New South
9. Mekândan Yoksun Türler, Thomas Pausz

- ZAMAN OKULU

1. Basmakalıp Bir Defter, Commonplace Studio, Jesse Howard ve Tim Knapen
2. Bir Denden, Çevrimiçi Cihaz, Teis De Greve
3. Saha İstasyonu: Zaman (Zamana Yerleşmek), Ecole Mondiale
4. Zamanı Google'da Durduran Dokumacılık, Emelie Røndahl ve katkıda bulunanlar
5. Sirkadiyen Mekân, Helga Schmid
6. Artık Uyku Yok, Artık Yok, Danilo Corraeale
7. Ben Bir Canavarım (Ya Da Değilim), Nelly Ben Hayoun

Ek 28'in devamı

- AKIŞLAR OKULU

1. Fugu Okulu, âbâke
2. Dünyalar Örmek, Ebru Kurbak, Irene Posch, So Kanno, Hannah Perner-Wilson, Mika Satomi
3. Denizin Fiziki Coğrafyası, Studio Folder
4. Sıkça Sorulmayan Sorular, Ebru Kurbak
5. Aralıksız Ders, Farzin Lotfi-Jam ve Mark Wasiuta
6. İstanbul Tekno-Turizmi, Ana Peñalba
7. Argo, Radioee.net ve PUB Radio
8. Yay-Pop Dergisi, Onagöre
9. Şiirsel Bilgisayım: Arşiv, Taeyoon Choi
10. Yalnız Gezegen, Ebru Kurbak
11. Geçiş Okulu, Aformal Academy ve ARK.WORLD
12. Açıl Susam Açıl, CMP Office

- ÖLÇEKLER OKULU

1. Muğlak Standartlar Enstitüsü, Cansu Cürgen ve Avşar Gürpınar
2. Minyatür Çizim Üzerine Notlar, Aslı Çiçek
3. M.O.T.S. Juliette Pépin
4. Genetiği Değiştirilmiş Nesil (Tasarım Bebekler), Pınar Yoldaş
5. Automata, Ali Murat Cengiz
6. Eyess İstanbul, AATB
7. Derin Dijital İkiz, Legrand Jäger
8. Araçlar ve Arketipler Üzerine, Unfold CNAP
9. III+1, Lukas Wegwerth
10. Nesnelerin Yaşamı, ECAL x MACGUFFIN Dergisi
11. Rol Yapan Nesnelere VII - Akışkan Ölçüler Okulu, Judith Seng
12. Güven Veren Bir Beden, Mark Henning

- SİNDİRİM OKULU

1. Bayrak Bulutu Sözcük Yağmuru, Peter Zin
2. Yapma Meyve Fabrikası, Chick Strand
3. Her Şey Unutulup Tarihe Karışmadan Önce, Lifepatch
4. Kapların Diyaloğu, Yüzsellik Makinesi, Carlos Monleón
5. Düşmanla Yaşamayı Öğrenmek, Pedro Neves Marques
6. Pazaryerinden, Gamze Gündüz, Güher Tan, Tangör Tan
7. Hiyerarşiden Holarşiye, Minakata Mandala, Holobiont, Jenna Sutela
8. Palaver + Palaver, Mae-ling Lokko, Nana Ofori-Atta Ayim ve Selassie Ataditka
9. Bulunması Zor Topraklar IV, Lorenzo Cirrincione, Jennifer Teets, Lorena Ancona
10. Halk Eczanesi, Eat Art Kolektifi
11. Bedenleşmiş Bilginin Çözümlemesi, Bakudapan
12. Objeler Akademisi, Gökhan Mura

Ek 29. 1. İstanbul Tasarım Bienali Metinlerinden Elde Edilen Frekans Analizi Sonucu

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %	Musibet + Adhokrasi 2012
tasarım	7	81	0.55	1	1	100.00	81
yeni	4	69	0.47	2	1	100.00	69
açık	4	49	0.33	3	1	100.00	49
kentsel	7	49	0.33	3	1	100.00	49
farklı	6	46	0.31	5	1	100.00	46
son	3	35	0.24	6	1	100.00	35
istanbul	9	32	0.22	7	1	100.00	32
başka	5	26	0.18	8	1	100.00	26
proje	5	25	0.17	9	1	100.00	25
yeniden	7	25	0.17	9	1	100.00	25
karşı	5	24	0.16	11	1	100.00	24
kent	4	24	0.16	11	1	100.00	24
mimarlık	8	24	0.16	11	1	100.00	24
ilk	3	23	0.16	14	1	100.00	23
nasıl	5	23	0.16	14	1	100.00	23
hava	4	21	0.14	16	1	100.00	21
mimari	6	20	0.14	17	1	100.00	20
sahip	5	20	0.14	17	1	100.00	20
istanbul'da	12	18	0.12	19	1	100.00	18
kentin	6	18	0.12	19	1	100.00	18
projeler	8	18	0.12	19	1	100.00	18
yerel	5	18	0.12	19	1	100.00	18
kaynak	6	17	0.12	23	1	100.00	17
yer	3	17	0.12	23	1	100.00	17
aracı	5	16	0.11	25	1	100.00	16
birlikte	8	16	0.11	25	1	100.00	16
sosyal	6	16	0.11	25	1	100.00	16
diğer	5	15	0.10	28	1	100.00	15
dönüşüm	7	15	0.10	28	1	100.00	15
inşa	4	15	0.10	28	1	100.00	15
projesi	7	15	0.10	28	1	100.00	15
şehir	5	15	0.10	28	1	100.00	15
zamanda	7	15	0.10	28	1	100.00	15
dönemde	7	14	0.10	34	1	100.00	14
güç	3	14	0.10	34	1	100.00	14
kolektif	8	14	0.10	34	1	100.00	14
mimar	5	14	0.10	34	1	100.00	14
söz	3	14	0.10	34	1	100.00	14
üretim	6	14	0.10	34	1	100.00	14
arıyoruz	8	13	0.09	40	1	100.00	13

Ek 30. 2. İstanbul Tasarım Bienali Metinlerinden Elde Edilen Frekans Analizi Sonucu

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %	Gelecek Artık Eskisi Gibi Değil 2014
yeni	4	156	0.79	1	1	100.00	156
manifesto	9	149	0.76	2	1	100.00	149
tasarım	7	120	0.61	3	1	100.00	120
bienal	6	81	0.41	4	1	100.00	81
farklı	6	69	0.35	5	1	100.00	69
nasıl	5	66	0.33	6	1	100.00	66
gelecekte	9	60	0.30	7	1	100.00	60
yeniden	7	60	0.30	7	1	100.00	60
malzemeleri	11	58	0.29	9	1	100.00	58
ediyor	6	55	0.28	10	1	100.00	55
merkez	6	54	0.27	11	1	100.00	54
sosyal	6	54	0.27	11	1	100.00	54
doğum	5	53	0.27	13	1	100.00	53
yeri	4	53	0.27	13	1	100.00	53
açık	4	49	0.25	15	1	100.00	49
birleşik	8	48	0.24	16	1	100.00	48
yer	3	45	0.23	17	1	100.00	45
birlikte	8	43	0.22	18	1	100.00	43
istanbul	9	43	0.22	18	1	100.00	43
mimari	6	39	0.20	20	1	100.00	39
türkiye	7	39	0.20	20	1	100.00	39
aracılığıyla	12	36	0.18	22	1	100.00	36
manifestosu	11	36	0.18	22	1	100.00	36
proje	5	35	0.18	24	1	100.00	35
temel	5	34	0.17	25	1	100.00	34
araya	5	33	0.17	26	1	100.00	33
ait	3	32	0.16	27	1	100.00	32
alıyor	6	32	0.16	27	1	100.00	32
gelecek	7	32	0.16	27	1	100.00	32
özel	4	32	0.16	27	1	100.00	32
üretim	6	32	0.16	27	1	100.00	32
zaman	5	31	0.16	32	1	100.00	31
yemek	5	30	0.15	33	1	100.00	30
yönelik	7	30	0.15	33	1	100.00	30
amerika	7	29	0.15	35	1	100.00	29
davet	5	29	0.15	35	1	100.00	29
gündelik	8	29	0.15	35	1	100.00	29
bilgi	5	28	0.14	38	1	100.00	28
devletleri	10	28	0.14	38	1	100.00	28
kolektif	8	27	0.14	40	1	100.00	27
alternatif	10	26	0.13	41	1	100.00	26
gece	4	26	0.13	41	1	100.00	26

Ek 31. 3. İstanbul Tasarım Bienali Metinlerinden Elde Edilen Frekans Analizi Sonucu

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %	Biz İnsan Mıyız 2016
tasarım	7	255	0.84	1	1	100.00	255
insan	5	245	0.81	2	1	100.00	245
yeni	4	118	0.39	3	1	100.00	118
farklı	6	84	0.28	4	1	100.00	84
dünya	5	73	0.24	5	1	100.00	73
yeniden	7	70	0.23	6	1	100.00	70
ilk	3	66	0.22	7	1	100.00	66
zaman	5	60	0.20	8	1	100.00	60
biz	3	55	0.18	9	1	100.00	55
birlikte	8	53	0.18	10	1	100.00	53
yer	3	53	0.18	10	1	100.00	53
yıl	3	53	0.18	10	1	100.00	53
nasıl	5	52	0.17	13	1	100.00	52
başka	5	51	0.17	14	1	100.00	51
tasarımın	9	50	0.17	15	1	100.00	50
önce	4	49	0.16	16	1	100.00	49
son	3	48	0.16	17	1	100.00	48
nin	3	45	0.15	18	1	100.00	45
diğer	5	43	0.14	19	1	100.00	43
insanın	7	43	0.14	19	1	100.00	43
inşa	4	42	0.14	21	1	100.00	42
bienal	6	40	0.13	22	1	100.00	40
dünyanın	8	39	0.13	23	1	100.00	39
haline	6	39	0.13	23	1	100.00	39
sosyal	6	39	0.13	23	1	100.00	39
insan	6	37	0.12	26	1	100.00	37
oldu	4	37	0.12	26	1	100.00	37
yok	3	37	0.12	26	1	100.00	37
artık	5	36	0.12	29	1	100.00	36
beden	5	36	0.12	29	1	100.00	36
fiziksel	8	36	0.12	29	1	100.00	36
mimari	6	36	0.12	29	1	100.00	36
ait	3	35	0.12	33	1	100.00	35
ediyor	6	35	0.12	33	1	100.00	35
mıyız	5	35	0.12	33	1	100.00	35
zamanda	7	35	0.12	33	1	100.00	35
bilgi	5	34	0.11	37	1	100.00	34
doğal	5	34	0.11	37	1	100.00	34
toplumsal	9	34	0.11	37	1	100.00	34
tasarımı	8	33	0.11	40	1	100.00	33
yani	4	33	0.11	40	1	100.00	33
açık	4	32	0.11	42	1	100.00	32

Ek 32. 4. İstanbul Tasarım Bienali Metinlerinden Elde Edilen Frekans Analizi Sonucu

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %	Okullar Okulu 2018
tasarım	7	60	0.80	1	1	100.00	60
nasıl	5	55	0.73	2	1	100.00	55
okulu	5	52	0.69	3	1	100.00	52
yeni	4	50	0.66	4	1	100.00	50
yeniden	7	42	0.56	5	1	100.00	42
zaman	5	39	0.52	6	1	100.00	39
farklı	6	29	0.39	7	1	100.00	29
okullar	7	26	0.35	8	1	100.00	26
öğrenme	7	23	0.31	9	1	100.00	23
dijital	7	21	0.28	10	1	100.00	21
birlikte	8	19	0.25	11	1	100.00	19
bilgi	5	18	0.24	12	1	100.00	18
ediyor	6	18	0.24	12	1	100.00	18
istanbul	9	18	0.24	12	1	100.00	18
aracılığıyla	12	17	0.23	15	1	100.00	17
sunuyor	7	16	0.21	16	1	100.00	16
eğitim	6	15	0.20	17	1	100.00	15
kültürel	8	15	0.20	17	1	100.00	15
açık	4	14	0.19	19	1	100.00	14
alternatif	10	13	0.17	20	1	100.00	13
devam	5	13	0.17	20	1	100.00	13
toplumsal	9	13	0.17	20	1	100.00	13
artık	5	12	0.16	23	1	100.00	12
dizi	4	12	0.16	23	1	100.00	12
dünya	5	12	0.16	23	1	100.00	12
öğrenmeye	9	12	0.16	23	1	100.00	12
önce	4	12	0.16	23	1	100.00	12
proje	5	12	0.16	23	1	100.00	12
üretim	6	11	0.15	29	1	100.00	11
yalnızca	8	11	0.15	29	1	100.00	11
yer	3	11	0.15	29	1	100.00	11
araştırma	9	10	0.13	32	1	100.00	10
boyunca	7	10	0.13	32	1	100.00	10
geleneksel	10	10	0.13	32	1	100.00	10
hakkında	8	10	0.13	32	1	100.00	10
hâle	4	10	0.13	32	1	100.00	10
küresel	7	10	0.13	32	1	100.00	10
okul	4	10	0.13	32	1	100.00	10
tasarımın	9	10	0.13	32	1	100.00	10
altı	4	9	0.12	40	1	100.00	9
başka	5	9	0.12	40	1	100.00	9
deniz	5	9	0.12	40	1	100.00	9
dünyanın	8	9	0.12	40	1	100.00	9

Ek 33. Dört Bienalin Metinlerinin Toplamından Elde Edilen Frekans Analizi Sonucu

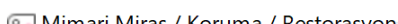
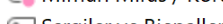
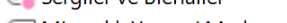
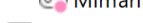
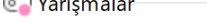
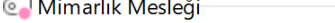
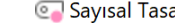
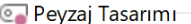
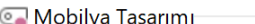
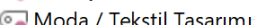
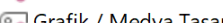
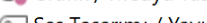
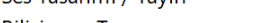
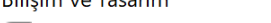
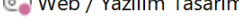

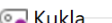

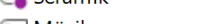
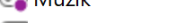

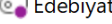
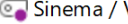

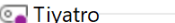
Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %	Musibet + Adhokrasi 2012	Gelecek Artık Eski Gibi Değil 2014	Biz İnsan Mıyız 2016	Okullar Okulu 2018
tasarım	7	516	0.71	1	4	100.00	81	120	255	60
yeni	4	393	0.54	2	4	100.00	69	156	118	50
insan	5	277	0.38	3	4	100.00	7	16	245	9
farklı	6	228	0.32	4	4	100.00	46	69	84	29
yeniden	7	197	0.27	5	4	100.00	25	60	70	42
nasıl	5	196	0.27	6	4	100.00	23	66	52	55
manifesto	9	155	0.21	7	3	75.00	3	149	3	0
açık	4	144	0.20	8	4	100.00	49	49	32	14
zaman	5	138	0.19	9	4	100.00	8	31	60	39
bienal	6	132	0.18	10	4	100.00	6	81	40	5
birlikte	8	131	0.18	11	4	100.00	16	43	53	19
yer	3	126	0.17	12	4	100.00	17	45	53	11
istanbul	9	123	0.17	13	4	100.00	32	43	30	18
ediyor	6	118	0.16	14	4	100.00	10	55	35	18
ilk	3	116	0.16	15	4	100.00	23	23	66	4
sosyal	6	115	0.16	16	4	100.00	16	54	39	6
dünya	5	109	0.15	17	4	100.00	12	12	73	12
son	3	105	0.15	18	4	100.00	35	18	48	4
başka	5	103	0.14	19	4	100.00	26	17	51	9
mimari	6	96	0.13	20	4	100.00	20	39	36	1
tasarımın	9	95	0.13	21	4	100.00	11	24	50	10
proje	5	91	0.13	22	4	100.00	25	35	19	12
bilgi	5	90	0.12	23	4	100.00	10	28	34	18
toplumsal	9	84	0.12	24	4	100.00	11	26	34	13
temel	5	82	0.11	25	4	100.00	12	34	31	5

Ek 34'ün devamı

Kod Sistemi	Musibe...	Gelecek Ar...	Biz İnsan ...	Okullar ...	TOPLAM
▼ Kent	53	5	1	5	64
Kır		1			1
▼ Doğa / Ekoloji			4	3	7
Enerji / Doğal Kaynaklar		2	8	1	11
▼ Sürdürülebilirlik	2	3	3		8
Çevresel Sürdürülebilirlik	1		2		3
Ekonomik Sürdürülebilirlik					0
Sosyal Sürdürülebilirlik	4			2	6
Felaketler		1	3	8	12
Diğer Hayvanlar		3	9	2	14
Biyoloji		1	5	7	13
Gezegen			16	5	21
Uzay	1		5	1	7
▼ Disiplinler			2	1	3
Gazetecilik	1	4	2		7
Gastronomi	5	6	1	5	17
Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim	35	3	6	10	54
İktidar / Otorite / Politika	45	4	8	4	61
Eğitim / Öğrenme	5	1	1	14	21
▼ Tasarım	9	8	16	2	35
Yerelde Tasarım					0
Global Tasarım	1				1
Açık Uçlu Tasarım	3				3
DIY	3	1		1	5
Yeniden Kullanım	6	1		1	8
Ürün Tasarımı	19	5	11	6	41
▼ Kentsel Tasarım	27	1	3	1	32
Kentsel Dönüşüm	14				14
Gecekondu	2				2
▼ Kentsel Mekan	6				6
Kamusal Alan / Özel Alan	5	2			7
▼ Mimari Tasarım	32	12	17	5	66
▼ Mekan	4		1		5
▼ Projeler / Yapı Türleri	12		2		14
Konut	19		2		21

Ek 34'ün devamı

Kod Sistemi	Musibe...	Gelecek Ar...	Biz İnsan ...	Okullar ...	TOPLAM
▼ Mimari Tasarım	32	12	17	5	66
▼ Mekan	4		1		5
▼ Projeler / Yapı Türleri	12		2		14
 Konut	19		2		21
▼ Mimarlık Tarihi	21	12	4	2	39
 Mimari Miras / Koruma / Restorasyon	6		5		11
 Sergiler ve Bienaller	5	1			6
 Mimarlık Yazını / Medyası	9	2	4	1	16
 Yarışmalar	1				1
 Mimarlık Mesleği	3				3
 Sayısal Tasarım ve Fabrikasyon	6				6
 Peyzaj Tasarımı	1		2		3
 Mobilya Tasarımı	8	1	4		13
 Moda / Tekstil Tasarımı	2	3	3		8
 Grafik / Medya Tasarımı	2	3	8	1	14
 Ses Tasarımı / Yayın	2	2		1	5
▼ Bilişim ve Tasarım		1	2	4	7
 Web / Yazılım Tasarımı	6	2	1		9
 Dijital Tasarım & Üretim	4	1	1	3	9
 Açık Kaynaklı Tasarım	12	2		3	17
 Harita	5	1	1	3	10
▼ Sanat	4	2	1	1	8
 Kukla				1	1
 Heykel				1	1
 Seramik			1		1
 Müzik	3	1	2	1	7
 Dans			2		2
 Edebiyat / Yayıncılık	7	9	3	4	23
 Sinema / Video	4	5	15	4	28
 Resim	1		3	1	5
 Tiyatro			1		1
 Fotoğraf	4		3		7
▼ Kültür	2		2	1	5
 Popüler Kültür		1	1		2

Ek 34'ün devamı

Kod Sistemi	Musibe...	Gelecek Ar...	Biz İnsan ...	Okullar ...	TOPLAM
☞ Açık Kaynaklı Tasarım	12	2		3	17
☞ Harita	5	1	1	3	10
☞ Sanat	4	2	1	1	8
☞ Kukla				1	1
☞ Heykel				1	1
☞ Seramik			1		1
☞ Müzik	3	1	2	1	7
☞ Dans			2		2
☞ Edebiyat / Yayıncılık	7	9	3	4	23
☞ Sinema / Video	4	5	15	4	28
☞ Resim	1		3	1	5
☞ Tiyatro			1		1
☞ Fotoğraf	4		3		7
☞ Kültür	2		2	1	5
☞ Popüler Kültür		1	1		2
☞ Tarih	3		18	2	23
☞ Bilim Tarihi	1	1	7	1	10
☞ Alıntılar	21	5	22	3	51
☞ Teknoloji	10	2	6	2	20
☞ Robotlar			1	3	4
☞ Yapay zeka				3	3
☞ Makineler / Makineleşme	4		2	6	12
☞ İnternet	3	2		1	6
☞ Sosyal Medya	1	3	3	1	8
☞ Temalar					0
☞ Özgürlük	1	1			2
☞ Demokrasi	2		1		3
☞ Katılımcılık / İş Birliği	26	13	2	4	45
☞ Global / Yerel			1	2	3
☞ Gelecek / Geçmiş		5	6	2	13
☞ Amaç					0
☞ Alternatif / Öneri / Deney	19	14	4	12	49
☞ Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	21	4	5	8	38
☞ Toplumsal Hareketler	10	5	1	2	18
☞ Mizah / Kurgu	6	8	3	5	22
Σ TOPLAM	617	216	421	212	1,466

Ek 35. En Çok Kullanılan Kodlar

Ana Kod	Kod	Tüm belgelerin kodlu bölümleri	Tüm belgelerin % kodlu bölümleri	Belgeler
Tasarım	Mimari Tasarım	66	4.50	4
	Kent	64	4.37	4
Disiplinler	İktidar / Otorite / Politika	61	4.16	4
Disiplinler	Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim	54	3.68	4
Tarih	Alıntılar	51	3.48	4
Amaç	Alternatif / Öneri / Deney	49	3.34	4
Temalar	Katılımcılık / İş Birliği	45	3.07	4
Tasarım	Ürün Tasarımı	41	2.80	4
Mimari Tasarım	Mimarlık Tarihi	39	2.66	4
Amaç	Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	38	2.59	4
Disiplinler	Tasarım	35	2.39	4
Tasarım	Kentsel Tasarım	32	2.18	4
Sanat	Sinema / Video	28	1.91	4
Öteki	Batı ve Batı dışı toplumlar	25	1.71	4
İnsan Hakları	Savaş / Savunma / Gözetleme / Görüntüleme	25	1.71	4
Disiplinler	Tarih	23	1.57	3
Sanat	Edebiyat / Yayıncılık	23	1.57	4
İnsan	Beden	22	1.50	3
Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	Mizah / Kurgu	22	1.50	4
Projeler / Yapı Türleri	Konut	21	1.43	2
Disiplinler	Eğitim / Öğrenme	21	1.43	4
	Gezegen	21	1.43	2
Disiplinler	Teknoloji	20	1.36	4
Öteki	Toplumsal Cinsiyet	20	1.36	3
Öteki	Din	19	1.30	3
Sorgulama / Eleştiri / İtiraz	Toplumsal Hareketler	18	1.23	4
Bilişim ve Tasarım	Açık Kaynaklı Tasarım	17	1.16	3
Disiplinler	Gastronomi	17	1.16	4
Mimarlık Tarihi	Mimarlık Yazını / Medyası	16	1.09	4
Tasarım	Grafik / Medya Tasarımı	14	0.95	4
Mekan	Projeler / Yapı Türleri	14	0.95	2
İnsan Hakları	Eşitlik / Adalet	14	0.95	3
Doğa / Ekoloji	Diğer Hayvanlar	14	0.95	3
Kentsel Tasarım	Kentsel Dönüşüm	14	0.95	1
Temalar	Gelecek / Geçmiş	13	0.89	3
Tasarım	Mobilya Tasarımı	13	0.89	3
İnsan - Çevre	Tasarlanan insan	13	0.89	1
Doğa / Ekoloji	Biyoloji	13	0.89	3
Teknoloji	Makineler / Makineleşme	12	0.82	3
İnsan - Çevre	İletişim	12	0.82	2
Doğa / Ekoloji	Felaketler	12	0.82	3
Doğa / Ekoloji	Enerji / Doğal Kaynaklar	11	0.75	3
İnsan Hakları	Göçmenler / Mülteciler	11	0.75	4
Mimarlık Tarihi	Mimari Miras / Koruma / Restorasyon	11	0.75	2

Ek 36. En Çok Kullanılan Kodların Kod İlişkiler Tarayıcısı

Kod Sistemi	Disipli...	Gastr...	Ekon...	İktida...	Eğiti...	Tasarım	Yenid...	Ürün ...	Kentsel Tasarım	Kents...	Kents...	Kamu...	Mimari Tasarım	Mekan	Projel...	Konut	Mima...	Mima...	Mima...	Mobil...
Disiplinler																				
Gastronomi																				
Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim																				
İktidar / Otorite / Politika																				
Eğitim / Öğrenme																				
Tasarım																				
Yeniden Kullanım																				
Ürün Tasarımı																				
Kentsel Tasarım																				
Kentsel Dönüşüm																				
Kentsel Mekan																				
Kamusal Alan / Özel Alan																				
Mimari Tasarım																				
Mekan																				
Projeler / Yapı Türleri																				
Mimarlık Tarihi																				
Mimari Miras / Koruma / Resto																				
Mimarlık Yazını / Medyası																				
Mobilya Tasarımı																				
Moda / Tekstil Tasarımı																				
Grafik / Medya Tasarımı																				
Bilişim ve Tasarım																				
Harita																				
Sanat																				
Müzik																				
Edebiyat / Yayıncılık																				
Sinema / Video																				
Fotoğraf																				
Tarih																				
Bilim Tarihi																				
Alıntılar																				
Teknoloji																				
Makineler / Makineleşme																				
İnternet																				

Ek 36'nın devamı

Kod Sistemi	İim...	Mimarlık Yaz...	Mobil...	Moda...	Grafik...	Biliş...	Web /...	Dijital...	Açık Kaynak...	Harita	Sanat	Müzik	Edebi...	Sine...	Fotoğ...	Tarih	Bilim ...	Alıntılar	Tekno...	Maki...	İnternet		
Disiplinler																							
Gastronomi																							
Ekonomi / Sermaye / Sanayi / Üretim																							
İktidar / Otorite / Politika																							
Eğitim / Öğrenme																							
Tasarım																							
Yeniden Kullanım																							
Ürün Tasarım																							
Kentsel Tasarım																							
Kentsel Dönüşüm																							
Kentsel Mekan																							
Kamusal Alan / Özel Alan																							
Mimari Tasarım																							
Mekan																							
> Projeler / Yapı Türleri																							
Mimarlık Tarihi																							
Mimari Miras / Koruma / Re																							
Mimarlık Yazını / Medyası																							
Mobilya Tasarım																							
Moda / Tekstil Tasarım																							
Grafik / Medya Tasarım																							
> Bilişim ve Tasarım																							
Harita																							
Sanat																							
Müzik																							
Edebiyat / Yayıncılık																							
Sinema / Video																							
Fotoğraf																							
Tarih																							
Bilim Tarihi																							
Alıntılar																							
Teknoloji																							
Makineler / Makineleşme																							
> İnternet																							

Ek 37. MAXQDA ile Metin Analizi Çalıştayı Katılım Belgesi

ÖZGEÇMİŞ

Şölen Köseoğlu, 1987 yılında Kayseri’de doğmuştur. İlk ve orta öğretimini İstanbul’da, lise eğitimini İstanbul, Beşiktaş Sakıp Sabancı Anadolu Lisesi’nde, lisans eğitimini onur öğrencisi olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü’nde; yüksek lisans eğitimini yüksek onur öğrencisi olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı’nda tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinin başlığı “Kültür, Mekan ve Sinema: Yeşim Ustaoglu Filmleri”dir.

Köseoğlu, lisans eğitimi sırasında kazandığı Erasmus Öğrenim Hareketliliği Programı bursu ile bir yıl Fachhochschule Coburg, Almanya’da öğrenim görmüştür. Benzer şekilde yüksek lisans eğitimi sırasında bir dönem İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimari Tasarım Anabilim Dalı’nda ve doktora eğitimi sırasında da bir dönem Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı’nda eğitim görmüştür. Doktora eğitimi sırasında, Erasmus + Staj Hareketliliği Programı bursu kazanmış; staj yapmak üzere aralarında *Architectural Association (AA) School of Architecture*, Londra, Birleşik Krallık da olan pek çok kurumdan kabul mektubu almıştır. Bu burs ile *Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) School of Architecture*, Stockholm, İsveç’te bir dönem misafir araştırmacı olarak bulunmuş; lisans ve yüksek lisans programlarından öğrencilere üç ay süren dersler vermiştir. Bu bursu, başvuran 305 kişi arasından en yüksek puanı alarak kazanmıştır.

Köseoğlu, yüksek lisans eğitimi sırasında Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı kapsamında araştırma görevlisi olarak atanmıştır. Bu görevi nedeniyle pek çok teorik ve uygulamalı dersi asiste etmiştir, komisyon görevleri yürütmüş, düzenli olarak sergiler düzenlemiş, yarışmalarda jüri üyeliği yapmıştır. Lisansüstü eğitimi boyunca pek çok atölye yönetmiş, kitap bölümleri, makaleler ve bildiriler yazmış, bu yayınları yurt içinde ve yurt dışında bilimsel toplantılarda sunmuştur. Doktora eğitimi sürerken, 2014 – 2019 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde gönüllü olarak çalışmış; aralarında fotoğraf yarışmaları da olan pek çok etkinlik düzenlemiş ve görsel iletişim tasarımcısı olarak pek çok farklı amaçla içerik üretmiştir. 01.01.2015 – 31.12.2015 tarihleri arasında Merkez tarafından yürütülen, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından desteklenen “Trabzon’da Engelli Kadınlar ve

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” isimli araştırma projesinde araştırmacı olarak çalışmıştır. Proje kapsamında Trabzon’un her ilçesinden 286 engelli kadınla anketler ve derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Köseoğlu’nun bir araştırmacı olarak ilgi alanları, mimarlık kuramı ve tarihi, tasarım, sanat kuramı ve tarihi, konut mekanı, sinema, sergiler, bienaller, kültürel çalışmalar, toplumsal cinsiyet konuları ve tüm bu konuların mimarlık alanı ile ilişkisidir. Köseoğlu başlangıç seviyesinde Almanca ve İşpanyolca, ileri seviyede İngilizce (98.75 YÖKDİL, 92.5 YDS) bilmektedir.

